

પ્રસ્તાવના

પુષ્ટિમાર્ગીઓએ તેમના ધરગતુ ગ્રંથોમાં શિવને, શંકરાચાર્યને અને શિવગ્રંથાદિકને જે અવાચ્ય શબ્દોથી નિંદા છે તે ખરેખર અસહ્ય વચનો છે, એવાં વચનો લખનારાઓને પ્રત્યુત્તરમાં એના જેવા હલકા શબ્દો ન વાપરતાં તેમનાં મંત્રણોની અશાસ્ત્રીયતા અને કપોલ કલ્પિતપણું દર્શાવવાનો આ અસ્પ પ્રયાસ છે. ખરું કહું તો તેમના કરેલા નિંદા અસહ્ય આક્ષેપોના પ્રત્યુત્તર રૂપે આ પુસ્તક છે. આશુભાષ્ય વિગેરેમા વેદાન્ત વિવેચનને પડતું મુકી શ્રી શંકરાચાર્ય ભગવાનને તથા તેના અનુયાયીઓને “અસુર” “પાખંડી” વગેરે શબ્દોથી ભાંડવામાં જેઓ ધૂણતા કરે છે તેઓને ઉત્તર દેવાનું કાર્ય પડિતોનું છે તે છતાં મારાથી બનતો ઉપદેશ અને પુસ્તકાદિકારા સનાતનધર્મની સેવા યત્નક્રિયિત હું કરી રહ્યો છું તેમાં કાંઈ દ્રુપ શુદ્ધિ માની ન લેય, આ તો કેવલ ચક્ષાનુરૂપોવલ્લિ: છે.

આશુભાષ્યના અ. ૨૧૨૧ ૨૬ ના સૂત્રભાષ્યમાં દૈત્યવ્યા-મોહનાથં પ્રવૃત્તસ્ય ભગવતો બુદ્ધસ્યાજ્ઞયા “ત્વં ચ રુદ્ર મહાવાહો મોહ શાસ્ત્રાણિ ધારય ।” ઇત્યાદિ લખેલ છે. આ મહા-દેવને મોહશાસ્ત્ર રચવાની બુદ્ધે આજ્ઞા કરી એ ઇતિહાસ વસ્તુભાષ્યાર્થે કયા પુરાણમાંથી શોધી કાઢ્યો? અને “જાતિઝંઝં સમ્યાસપાલેહં પ્રસાર્ય” આ જે લખ્યું છે તે તો પોતાના પિતાનું તથા પોતાનું જ ચરિત્ર માથું જલ્યાય છે.

ભાગવતમાં આઘમાણામહં સુર્યો ઘર્ણનાં પ્રયમોડનઘ: ।

૨૬૪ ૧૧ । ૧૬ । ૧૬ ।

તથા ન્યાસ: શીર્ષણિ સંસ્થિત: । ૨૬૪ ૧૧ । ૧૭ । ૧૪ ।

આમા આમ ભગવાને સ્વમુખે સંન્યાસાશ્રમને સ્વવ્યવસ્થા કહીને મસ્તકસ્થાને વર્ણવેલ છે, એ વાક્યનો અપવાપ કઠનાગને તો ભગવદ્રોહીનો ધ્વિકામ આપી ગયાય, બાકી પોતે સંન્યાસ લઇને આશ્વ પતિત થઇ સંન્યાસને નિંદે એતો એમના મોઢામા સભવે તેવું છે

વ્યાસોઽપિ કલહ કૃત્વા શંકરં શપ્ત્વા દ્વણીમાસ આ ક્યાનું વિવરણ છે ? તેનો ક્યાય પત્તો ન મળે ? બાકી ખરું કહું તો વ્યાસે તો શાસ્ત્રાર્થ કરી ચક્રગચ્છાર્થને વગ આપેલ છે, તે લક્ષ્યમા લેવું જરૂરી છે. “ત્વ ચ રુદ્ર” ઇત્યાદિ વચનો શેષ-શાપી વિંધ્યએ કહ્યા કે બુદ્ધે કહ્યા ? શેષશાપીનો અથવા બુદ્ધનો મહાદેવ સાથે આ પ્રસંગ ક્યે રચ્યો અને ક્યા યુગમા થયો ? વિંધ્ય અથવા બુદ્ધ વ્યાધીને કૈલાસે ગયા હતા કે મહાદેવને ક્યાય તેડાવ્યા હતા ? મહાદેવ એવી કઈ બીડમા આવ્યા હતા કે આવું ખટપટનું નમાયું કામ કરવા તત્પર થયા ? તેમ લોકોનો મોક્ષ થઈ જાય તો ભગવાનને કઈ આશ્વ આવી પડતી હતી ? કે તેણે મહાદેવ પાસે આવું કામ કરાવા માગ્યના-આશ્ચર્ય રૂપે માગવા જવાની જરૂર પડી ? અતોઽમિન્ના મયા સર્વતઃ સદુદ્ધારાર્થં શ્રુતિસ્ત્રાણિ યોજયતા સર્વાં મોહો નિરાકૃત । આમ પોતે પોતાને અમિ કહી પોતાને મોઢે પોતાને મહિમા ગાવાની ધૃષ્ટતા કરતા તો હિન્દોઽપિ લલુપ્તાં ચાતિ । ભાગવતમા “ત્રિપુરવ્ધનો ધનુષ્મતામ” ૧૧.૧૭.૧૬ માં વિંધ્યએ મહાદેવના ધનુષ્યમા બાણસ્થાને રહી કરેલા અનુભવની આપવીતીનો પરિચય આ વાક્યમા આપ્યો છે એવા ભાગવત વચનોનો અપવાપ કરી જ્યા ત્યા શિવદ્રોહનું પાતક વ્હેરે છે.

અણભાષ્ય (૨.૧.૧૪)ના અન્ત. પ્રવિષ્ટર્ષોરવધાર્યમે-
ષૈવ આરમ્ભ । ધરણ્ય વાક્યમા અન્દર પેટ્યા (માયાવાદી) ચોરને વધ કરવા માટે આ આરભ છે આવા શબ્દો દૈવમુખમા શોભે કે આશુર મુખમા એનો ઉત્તર તટસ્થ વાચક સ્વયં મેળવી લેશે

આવીજ રીતના અનેક આક્ષેપો વિદ્વન્મંડનમાં શ્રીગુંસાંધજીએ કર્યા છે.

“અવતાર વાદાવલિ” ગ્રંથમાં તો દશદિગ્ગન્ત વિજયી કહેવાતા પુરોહિતમંત્રીએ પ્રથમ ઉમાને નારાયણની પુત્રી લખી તેજ નારાયણે તે ઉમાપુત્રીનો ભોગ કરી રૂદ્રને આપ્યાનું લખી પોતાના ઉપાસ્ય નારાયણને પુત્રીગામી ઠરાવ્યાનું પણ શિવદ્રોહના આવેશમાં તેને ભાન રહેતું નથી. આતો બીજાને પ્રહસ્ત (તમાચો) મારવા જતાં પોતાનાજ ગાલપર તમાચો પડે છે. આવા અસંખ્ય આક્ષેપોના દક્ષિણ પૂર્વકના ઉત્તરો “શુદ્ધાદૈત દંભોદધાટન યાને પુષ્ટિપંથ પાખંડ પ્રકાશ” આદિ પૂર્વીપર અનેક ગ્રંથોમાં અપાયા છે અને “ગુજરાતી” “મુંબઈ સમાચાર” આદિ સમાચાર પત્રોમાં લેખો દ્વારા શાસ્ત્રી રેવાશંકર મેઘજી વગેરે અનેક વિદ્વાનોએ આપ્યા છે અને મહારાષ્ટ્રી બનતા તે પણ આવા અક્ષય આક્ષેપોના ઉત્તરો મહારા અનેક પુસ્તકોમાં આપ્યા છે. પુષ્ટિમાર્ગ સ્થપાળો ત્યારથી તેના પર જે જે આક્ષેપો ચલા આપ્યા છે તેના સાદી રૂપે આજે પણ “પાખંડ ધર્મ-ખંડન” થી આરંભી “પુષ્ટિમાર્ગ અથવા મહારાજોનો પંથ” સુધીના ઘણા પુસ્તકો છે, અને છુટા છવાયા-પેપરોમાં છપાયેલા લેખોની તો ગણતરીજ નથી. મોટું પ્રમાણભૂત પુસ્તક “મહારાજા લાયબ્રેરી” તો જગજાહેર છે. આ “ભારતમતદર્શન” ૧-૨ ભાગમાં પુષ્ટિમાર્ગ, શ્રાવસ્માર્ત સનાતનધર્મથી તદ્દન જુદો છે એમ મહેંદ્રાચ: તે પુષ્ટિમાર્ગના પુસ્તકો અને પુષ્ટિમાર્ગિય વિદ્વાનોના અનેક લેખોથી યથાશક્ય લખ્યું છે, તેમ બીજાના પુસ્તકોમાં પણ કેટલુંક જે મળી આવેયું તે સામસામું લખ્યું છે, તેમાં કવચિત્ પુનરુક્તિ વગેરે દોષભૂત જણાય તો પંડિતો તેને સુધારીને વાંચશે. “પુષ્ટિમાર્ગિય વચનામૃતાવલિ”માંનું લખાણ તો પ્રાય: પુષ્ટિમાર્ગમાંજ માન્ય ગણાતાં “શુદ્ધાદૈત અને ભક્તિમાર્તડ” “પુષ્ટિપીઠ” “વૈષ્ણવ ધર્મ પતાકા” આદિ માસિકો “વદ્યલ-દિગ્વિજય” આદિ પુસ્તકો અને “મુંબઈ સમાચાર” વગેરે પત્રો-

માંના લેખોના ફક્ત ટૂંકા ઉતારા છે, તેમાંનો મોટો ભાગ તો પુણિમાર્ગના મર્મદ્ય ગોલોકવાસી મગનલાલશાસ્ત્રી અને રા. શ્રીયુત ધીરજલાલભાઈ ઇત્યાદિ જેવા મહાન્ વિદ્વાનોનાજ સપ્રમાણ વચનો-માંજ ટાંકયો છે, તેઓએ તેમાં ખરેખર પુણિમાર્ગનું રહસ્ય સમજાવ્યું છે, રા. પ્રો. જેઠાલાલ ગો. શાહના શબ્દોમાં લખું તો-“રા. ધીરજલાલ ભાઈનું રચાન સંપ્રદાયના વિદ્વાનોમા પ્રો. મગનલાલ શાસ્ત્રીજી પછી અદ્વિતીય છે, વર્ણાશ્રમધર્મ પરત્વે શ્રીમદ્ વલ્લભાધીશનો શો સિદ્ધાન્ત છે, તે તેમણે વિના સંકોચે અને નિર્મયતાથી પ્રસિદ્ધ કર્યો છે.”

યદિ આમાનો કેટલોક ભાગ “વર્ણાશ્રમ સ્વરાજ્ય સંધ”મા કાર્યકર્તા કેટલાક ગોરવામી મહારાજોને અરચિત્તર અને શાસ્ત્ર વિરદ્ જણાય તો તેઓ તેનું ખંડન કરી કરાવી શકે છે. ટૂંકમા કહું તો પુણિમાર્ગ, રામાનુજ, રામાનન્દાદિ વૈષ્ણવોમાં વર્ણાશ્રમાદિ શ્રીતરમાર્ત્ત ધર્મને રચાન નથી ઇત્યાદિ ખતાવવા પુરતોજ આ પ્રયાસ છે. શ્રીગુંસાધજીનો નિકુજ વલ્લાભ રાધાકૃષ્ણના ઝૂંગાર રસજ બકતોને આનંદ આપે તેવો હોવાથી ઉમેર્યો છે.

નિવેદક,
સનાતન ધર્મગુરુ બ્રહ્મર્ષિ મહારાજ,

निवेदन.

सुविदितमेव सर्वेषां साधूनामार्यावर्तवर्तिनाममत्सरिणां
यत्साम्प्रतं भारतेऽस्मदीये मिथो विद्वेषं जनयन्त ऐक्यमा-
मूलमुन्मूलयन्तः, श्रद्धामुत्पादयन्तश्च श्रौतस्मार्तसंगतमार्ग-
मर्यादां विदारयन्तः पाखण्डपदवीमवगाहमानानां केषां-
चिद्युक्तिच्छन्नसमुच्छलिता वाटा इव मुग्ध जनतामापू-
रयन्तः प्रलोभनेन परम्परयाऽकर्षयन्तः स्वयमपि स्वकीयं
रूपं खण्डयन्तश्चित्रवाणीवेष भाषाविशेषिता आगमसुरभिं
दूरतो वज्रयन्तोऽपि तदभिरुचाप्रमाणादिनी चोच्चैर्घोषय-
न्तोऽसुसंतर्पणा आदम्बरं प्रकटयन्तो बहवो धर्माभासा
धर्माः प्रचारं लभमाना दूरी दृश्यन्त इति—

अर्थः—इस आयायते पवित्र भूमि के रहने वाले सबको
भलाइ चाहने वाले सब सज्जनोंको विदित हो है कि
वर्तमान कालमें इस हमारी भारत भूमिमें आपसका वैर
बढ़ाते घकताकी जड उखाड़ते, श्रद्धाका सत्यानाश करते,
श्रौतस्मार्त निरूपित मार्ग मर्यादाको विदीर्ण करते किसी
पाखण्डियोंकी माया कपट से उभड़े हुये मन्दमति जनोंको
बहु रूपियोंके सदृश प्रलोभन देते हुए अपनी दिग्ब-
परम्परासे आकर्षित करते हैं और आपही आप अपने पूर्व-
स्वरूपका खण्डन कर रहे हैं! विचित्र घाम्जाल, स्वरूप

रचना भाषासे विशेष प्रतीत होते हैं। सत शास्त्रीय गन्ध को दूरही हटाते हुये आत्म कथित प्रमाणोको उच्चस्वरसे घोषणा करते हैं और अपनी तृप्तिके अर्थ आढम्बर प्रकट करते हैं ऐसे (धर्माभास) धर्मकी तरह माने जाते हुये बहुत धर्म फैले देखे जाते हैं !

प्रस्तावमिममेव पुरस्कृत्य श्रीमतां करकक्षसम्पुटेऽत्र भवतामयमुल्लेखः प्रमुच्यतेऽवश्यं प्रवीणा विद्वद्भुरीणा अमि-
तभारतीयहितसंवर्धितं मितं तथ्यं च वचो जातं विना पक्षपातं चेदं स्वीकरिष्यन्ते तत्र न मनागपि संदेहावसरः । सत्य मीमांसकाः सज्जना इत्यलमन्योन्यविकल्थनाऽऽवेशेन ।

अर्थः—यही प्रस्ताव लेकर श्रीमन्त आप लोगोंके कर कमलमें यह उल्लेख दिया जाता है आशा है कि अयश्यमेव कुशल विद्वज्जन इस समस्त भारतके कल्याणकारी थोड़े, और सत्य ध्वनको विना पक्षपात स्वीकार करेंगे। क्योंकि सज्जन लोग सत्य विचार पर सुदृढ होते हैं तो पुन.पेसीचैसी बहुत बात कहनेसे क्या है।

न वयं धर्माणां संस्थापका विमर्दका वा नृत्तनप्रत्नानां यन्मुधापरिश्रममुदरशूलमिवोत्पादयेम, परञ्च स्वतो वाऽन्यतो यदङ्गोचरीभूतमृतं वस्तु तन्न केवलं ह्यस्मदीयं किन्तु सर्वैरपि विज्ञेयं तथा च सर्व्वेपामस्मत्सुहृदामिदमित्यमिति बोधनीयं किलेति विचार्य नीतिसम्भृतं मतं संरक्ष्यते जनतासेवायाम् । यथारुचि स्वीकरणीयम् ।

अर्थः—हमलोग धर्मे संस्थापक तथा नाशक भी नहीं

है जो नयीन विचारधानीको उदर पीछाके सहश व्यर्थ परिश्रम पहुंचावे, वरन ऐसे है कि जो अपने या दूसरेके द्वारा नेत्र गोचर सत्य वस्तु हुई है यह हमी भर न जाने किन्तु सबको जानना चाहिये। इससे अपने सब मित्रोंको यथार्थमें यह पेशाही है यह निश्चय बोध करा देनेके विचारसे जनताको सेवामें नीतियुक्त मत स्थापन किया जाता है। सो यथा रुचि स्वीकार करना योग्य है।

समधिगतं मनसिकृतं यदि प्रकाशितं स्यादुपकारो भवेन्म-
तामतविरहितानां समचित्तानां स्वसनातनवैदिकधर्म परिपाल-
कानां विदुषामित्यालोच्य तथाकृतम् । दृष्ट्वा च ज्ञास्यन्ति-
सर्वेऽपि वस्तुस्वरूपमेतावता वयं कृतार्थाः । उपक्रमेऽस्मिन्यै-
र्यमहोदयैः सहायः प्रदत्तस्तेषां मंगलमाशास्महे ।

अर्थ:-मनमें सुनिश्चय आया कि यदि यह प्रकाशित होजाय तो जो लोग मत मतान्तरसे रहित तथा सम चित्त हैं और अपने सनातन वैदिक धर्मके प्रतिपालक व विद्वान् हैं उनका बड़ा उपकार होगा यह विचार कर बैसाही किया। यह देखकर सबकोई यथार्थ बात जान जावेमें मैं इसी से कृतार्थ होऊंगा। इस उपक्रममें जिन २ महोदयोंने सहाय-
ता की है मैं उन्हें मंगलानुशासन करता हूं।

उद्देश्य केवल इतनाही है कि हमारे भारतवासी आतुगण इस विषयके अभिज्ञ हो जायें कि हमारा परम्परागत पितृपितामहाचरित धर्म कौन है और किस मार्गका आश्रय लेना कल्याणकारी होगा। भिन्न भिन्न सम्प्रदायोंमें जो केवल स्वर्थ स्वयं पण्डितमन्यताके भावसे दुराग्रहद्वारा अन्य

मतको न्यून या तिरस्करणीयकी चेष्टा की जाति है यह दूर हो। भारतका सनातन धर्म किसी मत को विद्वेष दृष्टिसे नहीं देखता है। और यही अनुशासनकरता है कि प्राचीन वेदमार्ग प्रवर्तकोंके निर्दिष्ट मार्गसे ही चलना धर्माचरण तथा हितकारी है। यही उनसे नियेदन और आशा है। वस इसीमें मैं अपनेको कृतार्थ मानूँगा।

सनातन धर्मगुरु

श्री हरेराम ब्रह्मर्षि महाराज

नं. २१६९, ऋषिआश्रम, पंडितजीनी पोछ.

सारंगपुर, अमदावाद

યજ્ઞોપવીતનો કોને અધિકાર?

બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્યમાં, વ્રાત્યોને, યજ્ઞોપવીતનો
અધિકાર છે!!!

મુકામ કાશી—ગનારસ સીટી

શ્રીમાન ધર્મધુરંધર મહામહોપાધ્યાયઃ
રાજરામ શાસ્ત્રીની ચેલેન્જ!!!

દ્વિજમાત્રને—બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્યને, તથા પેઢીથી પણ વધારે
પેઢીઓથી ગણાતા વ્રાત્યોને વૈદિક સંસ્કારથી યજ્ઞોપવીત દિક્ષા આપી
શકાય છે. અમે તરફથી અપ્રસિદ્ધ થયેલો મહામહોપાધ્યાય રામભિન્ન
પંડિતને “વ્રાત્ય સંસ્કાર મીમાંસા” અને “વ્રાત્ય શુદ્ધિ સંગ્રહ”
સંસ્કૃત ગ્રન્થ વાંચી લ્યો.!

ચે. સુ. વીરમગામ પુરુષોત્તમ ખારેખને ત્યાંથી પ્રસિદ્ધ થયેલોઃ
“કૂર્મિક્ષત્રિય ઇતિહાસ” વાંચો!!

જાન્ય ૧૯૮૪ અપાઠ માર્ગ મુંબઈ, શુભાલવાડી, રામવાનંદરવામી
મઠથી પ્રસિદ્ધ થયેલી પત્રિકા વાંચો!

ગુજરાતની દ્વિજજનતાને વૈદિક સંસ્કારની ઘોષણા!!!

ધર્મે ષય હતો હન્તિ ધર્મો રક્ષતિ રક્ષિતઃ (મનુ)

શ્રીમાન્ પંડિતરત્ન ગોપાળ શાસ્ત્રી ત્રિપાઠીજી !

(ધર્મશાસ્ત્રી, પરદર્શન કેસરી, ન્યાયતીર્થ, સાહિત્યવ્યાખ્યા, કાશી-
પંડિત સભાના પ્રધાન મંત્રી, મહામહોપાધ્યક.)

સુ. દર્શન વિદ્યાલય, લક્ષ્મીકુડ-કાશી

ગુજરાતના ક્ષત્રિય, વૈશ્યો, દ્વિજ કોટિમાન્ય છતાં અનેક અવૈદિક તાંત્રિક ક્રિયાઓના ફંદામાં ફસાયલા હોવાથી અજ્ઞાન વશ થઈ પોતાના પૂર્વજ પરંપરાગત શ્રાતરમાર્ત (વૈદિક) સંસ્કારોથી રહિત (બ્રહ્મ) જોઈ તેમના હિતને માટે તેઓથી આ ઘોષણાપત્રથી સર્વને જણાવે છે કે ગુજરાતના જોઓ પરંપરાગત સર્વમાન્ય ક્ષત્રિય અને વૈશ્યો છે, તેઓ ભલે ત્રણ પેઢીથી પણ વધારે પેઢીઓથી તાત્ત્વ કહેવાતા હોય તોપણ તેમને શાસ્ત્રાનુકૂલ યથાવિધિ પ્રાયશ્ચિત્ત વિધિ છે. તે પ્રમાણે ઉપનયન સંસ્કાર કરાવી ગાયત્રીમંત્ર દીક્ષા લે. એથી અધિક કોઈપણ મંત્ર દીક્ષા દ્વિજમાત્રને નથી. જરૂર એ વિષે જોઓને મૂંઝવું હોય તેઓએ ઉપયુક્ત સ્થલે મહત્વ કે પત્ર લખવો.

બ્રહ્મર્ષિ તત્ત્વદર્શન

- ૧ ચારે વેદ અને સર્વ શાસ્ત્ર ભણીને પણ બ્રહ્મસ્વરૂપ ન જાણે તે કંઈ જોવા નકામા છે.
- ૨ નાનાં મોટાં શાસ્ત્રોમાંથી હંસ અને જમર પેડે ચતુર પુરોહિત સારનેજ શોધો અને સેવો.
- ૩ ચિત્ત શુદ્ધિ માટે વેદોક્ત કર્મ કરો.
- ૪ બ્રહ્મદર્શન માટે બ્રહ્મવિદ્યાનું શ્રવણ, મનન, નિદિધ્યાસન કરો.
- ૫ આત્માના અનુસન્ધાનનેજ વેદાન્તમાં ભક્તિ કહેલી છે.
- ૬ અદ્વૈત વેદાન્તના વિચારથી આત્મજ્ઞાન સધાય છે.
- ૭ વેદોક્ત કર્મકરવા થકી શીઘ્ર સિદ્ધિ થાય છે.

अभिप्रायो.

"विद्याभास्करः" "विद्याभूषणम्," "धर्मशास्त्ररत्नं, व्याकरण-

शास्त्री श्री मणिशङ्कर वसन्तराम उपाध्यायः

स्नातकः श्री ऋषिकुल ब्रह्मचर्याश्रम विश्वविद्यापीठस्य,
हरिद्वारस्यस्य घडोदरा राजधानीतः.

लाहयाडा, काटवालानी खंडकी,

घडोदरा ता. १६-१०-३७

सनातन धर्मगुरु श्रीमत् हरेराम ब्रह्मर्षि वर्या !

नमस्कारपुरःसर निवेदयामि यद् भवत्प्रणीतानि परमतमूलोन्मूलनपराणि भयोसिद्धान्त स्थापन पराणि च नाना दर्शनानि, नोतिधर्मोपबृंहितानि नाना रहस्यानि, पापण्ड प्रचुर सम्प्रदाय दध दहनोपमानि नाना ग्रन्थान्तराणि च मुद्रिताग्यमुद्रितानि च लोचन गोचराणि विधाय मूलमस्मि नितरामानन्दधुमम्बभूषम् ।

कलिरेप किल महान् करालः कालः तत्र वेदाचारविदो विपश्चितः प्रायेण वाणीविलासविषयतामेयापन्नाः हृत तत्र कालेऽपि भयन्त एव खलु धन्या ये वेदाचारपरम्परां पुनरुज्जीययितुमिष्ट प्रयतमानाः संलक्ष्यन्ते.

भारतीय पतनकारणीभूतजडजीवभेदघादमद्वितीय-सद्ब्रह्मधादेन सततमसरकुर्वन्तस्त्रयोसम्मतस्य शाङ्कर-सिद्धान्तस्य हिन्दी-गुर्जरीदिविविधभाषासु भाषान्तराणि विधाय भारतीयजनताया भृशमुकृतिमातम्बतः श्रीमन्त इत्यत्र केवलममर्षिणामेव भवेद्भैरव्यं, नापरेषां विवेकिनाम् ।

भगवान् भूतभावनः परमो ह्यसाधात्मा भवदीयप्रयास-परम्परां सफल्यन् निःश्रेयसान्युदयौ भवतां साधयतामिति प्रार्थनया विरमामि ।

From,

Ramprasad Shivshankar Vyas. Esq.

Resident First Class Magistrate,

Kalyan, District Thana.

Ahmedabad, 5-5-37.

To,

The most Venerable Sanatan Dharma

Guru Shree Hareram Brahma Rushi Maharaj.

I have read the following books written by you:—

1. Gnyan Ganga Darshan.
2. Dwij-Karma Darshan.
3. Shanker Vedant Darshan.
4. Bharat Mat Darshan.
5. Pakhand Dharma Mat Darshan.
6. Taptmudra Pakhand Darshan.
7. Stri Purush Dharma Darshan.

These books shall be very useful to people of all our castes and throws new light on the present state of society. Every person who takes interest in the Sanatan Dharma must read these books.

From,

Ramchandra Mahadev Bhise, Esq.

B. A., LL. B.

District Judge, AHMEDABAD.

Brahmarshi Hare Ram Sharma of Sarangpur, Ahmedabad was good enough to put into my hands some of his books on Hindu philosophy. I am sorry owing to the strenuous nature of my official duties, I was unable to go through them fully, but such parts of them as I was able to go through, impressed me with his deep learning, forceful and simple style and the manner in which he arranges his subjects. In these days of religious decadence an effort in this direction is welcome both for the revival of the ancient philosophy which has no parallel elsewhere, and for keeping the individuals to a straight moral path. I wish the *Bramarshi* every success in his venture.

NADIAD, }
22nd July 1937. }

R. M. BHISE.

---

24 MAHARASHTRA SOCIETY,
Ellis Bridge,

Ahmedabad, 4th August 1931

I have read with pleasure the serious religious books written by Brahmarshi Hare Ram of Ahmedabad. The books are written in a homely and vigorous style and testify to the great scholarship of the author in religious matters.

I am confident that these books will be read by all lovers of Hindu religion with advantage.

R. B. ATHAVLE.

Professor of Sanskrit

S. L. D. College,

AHMEDABAD.

વૈદિક સનાતન-બ્રાહ્મણ ધર્મ પુસ્તકાલય અને વેદશાળાના મેત્રી,
વિજયશંકર ઠાકરાશંકર ત્રિપાઠી, વીરમગામથી લખે છે-
મરંસન્માનનીય શ્રી હરેરામ બ્રહ્મર્ષિ મહારાજની પવિત્ર સેવામાં,
અમદાવાદ.

“આપે સનાતન ધર્મની સેવાઓમાં જિન્દગી અર્પણ કરેલી છે.
આપના ઋષિઆચર્યમાં શિષ્ટાચાર પૂર્વક બ્રહ્મચારીઓનું પાલન
પોષણ થાય છે.

આપ સનાતન ધર્મ પ્રચારક બ્રહ્મર્ષિ ત્ર-ચમાળા પ્રસિદ્ધ કરી
અનેક સંસ્થાઓને છાત્રોને દાન પ્રદાન કરો છો. જેથી આપનો પૂર્ણ
આભાર માનવામાં આવે છે.

તા. ૩-૮-૧૯૩૭.

૨૧. ૨૧. શ્રીમાન રામપ્રસાદ શિવરાંકર વ્યાસ
 રેસીડન્ટ ફસ્ટ ક્લાસ મેજસ્ટ્રેટ,
 કદ્યોણુ—જલ્દે યાણા.
 મુ. અમદાવાદ, ખાલીઆ, તા. ૫-૫-૩૭.

પૂજ્યશ્રી સનાતન ધર્મગુરુ,
 શ્રી હરેરામ બ્રહ્મર્ષિ મહારાજ.

આપશીના ખનાવેલા નીચેના પુસ્તકો વાંચ્યા છે:—

૧ જ્ઞાનમંગા દર્શન. ૨ બ્રહ્મ (દિગ્) કર્મ દર્શન. ૩ શાંકર
 વેદાન્ત દર્શન. ૪ ભારતમત દર્શન (ભા. ૧-૨). ૫ પાખણ ધર્મ-
 મત ખંડન. ૬ તમમુદ્રા પાખંડ દર્શન-સત્ય ધર્મ દર્શન. ૭ શ્રી-
 પુરુષ ધર્મ દર્શન વિગેરે.

આ પુસ્તકો આગુર્વર્ણ પ્રમ્લને ધણા ઉપયોગી થઇ પડે એવા
 ૭ અતે હાલના સમાજ ઉપર નવો પ્રકાશ પાડે છે.

દરેક સનાતન ધર્મપ્રેમી સંજ્ઞને આ પુસ્તકો અવશ્ય વાંચવા
 જોઇએ.

અમદાવાદના હીરદ્રીક જનજ સાહેબ

શ્રીમાન રામચંદ્ર મહાદેવ ભીસે

ખી. એ, એલએલ. ખી નો અભિપ્રાય

અમદાવાદ સારંગપુર નિવાસી બ્રહ્મર્ષિ હરેરામ ગર્ભોએ સુજન-
 તાથી તેમના કટલાક દ્વિ-દુતત્વજ્ઞાન સળધી પુસ્તકો મારા હાથમા
 મુખ્યા હતા હું દિલગીર છું કે મારી નોકરીની ફરજોના ધણા
 ધણા જોગને લઈને હું તે પુસ્તકો પુરેપુર વાંચી રહ્યો નથી, પરંતુ
 તે પૈકીના જે જે ભાગો મેં વાંચ્યા છે તેથી માગ ઉપર તેમની

ગદ્યન વિદ્વતા, જોસદાર અને સાદી વાણી, અને તેમની વિધાયને રજુ કરવાની પદ્ધતિથી ઉચી છાપ પઢી છે ધર્મની પદ્ધતીના આ દિવસોમા આ દિશામા થયેલો પ્રયત્ન આપણા અનુષ્ઠાન પ્રાચીન તત્ત્વ જ્ઞાનને શ્રવંત બનાવવા, અને મનુષ્યોને મિથા નિતિના રસ્તે રાખવા માટે આવકાર દાયક છે. હું બહાવિને તેમના આ પ્રયત્નમા પુરેપુરી સહયોગતા મળે તેમ ઇચ્છું છું.

નહીઆઈ,
૨૨ મી જુલાઈ ૧૯૩૭ }

(સહી) આર. એમ. બીરો.

૨૪, મદાગાસ્કર સોસાયટી,
એલિસબીજ, અમદાવાદ,
૪ થી ઓગસ્ટ ૧૯૩૭.

અમદાવાદ નિવાસિ બહાવિ દરેરામ લિખિત ધાર્મિક પુસ્તકોની માળા વાચી મને ધણોજ આનંદ થયો છે. તે પુસ્તકો ધરમશ્યુ છતા જોસદાર વાણીમા લખાયા છે, અને તે ધાર્મિક બાબતોમા લેખકની ગદ્યન વિદ્વતા દર્શાવે છે.

મને વિશ્વાસ છે કે હિન્દુધર્મના પ્રેમીઓ આ પુસ્તકો વાચીને ધણોજ લાભ ઉઠાવી શકશે.

(સહી) આર. બી. આયરવેલે,

પ્રોફેસર ઓફ મંત્રીત

એસ. એલ. ડી. કોલેજ, અમદાવાદ.

મહોપાધ્યાય, સનાતન ધર્મમાર્તઙ, ધર્મશાસ્ત્ર આચાર્ય, સદ્વિદ્યા
વાગીશ, તર્કોલંકાર, અનુભૂતિ —

આર. એમ શાસ્ત્રી,

અધ્યાપક-ડી. એલ સેં પાઠશાલા, ગુલાલવાડી ૧૨૫, નં. ૪
મુંબઈ, તા. ૩-૮-૧૯૩૫.

આનંદસ્વરૂપ ઋષિકેલ્પ બ્રહ્મર્ષિ, સનાતન ધર્મ મહોપદેશક-
શ્રી હરેરામ બ્રહ્મર્ષિ મહારાજ.

સાદર વદનમ્—

આપે સનાતન ધર્મની જે અતિ અદ્ભૂત સેવા કરી છે તે ચિર
કાલ સ્મરણીય રહેશે. આપનું અવાચિત ઋણજીવન ખરેખર ધન્ય-
વાદાર્હ છે.

આપારે આપ જેવા ધર્મોપદેશકોની ધણીજ અગત્યતા છે.

“સત્ય ધર્મ દર્શન”ના પ્રોત્સાહ—

દરેક હિન્દુએ મનન કરવા લાયક છે. ભાષા મુજબતી સરળ
અને સમજી શકાય તેવી છે આપનું વાચન વિરાળ છે. આપે “મહમ્મ-
દના સિદ્ધિ દર્શન”નું વૈદિકત્વ ખતાવ્યું છે, અને તેના પ્રમાણોનો
પણ સારો સંગ્રહ કર્યો છે. “તત્ત્વમુદ્રા વાચનદર્શન” સમગ્રાણી
લખી પાખડીઓના ચોકલ કપોલકલ્પિત ગ્રંથો વેદ વિરુદ્ધ મતના છે
એમ આપે દર્શાવી તેમનાજ પુસ્તકોના પ્રમાણો દ્વારા રાખાતુજ, અને
ગમાનદ મતનું તેમજ પુદ્ગિમાર્ગનું અને બીજાં એવાંજ અવૈદિક
મતોનું સારી રીતે આપે પાખડિત્વ સિદ્ધ કર્યું છે. આપનો આ
પ્રયાસ સ્તુત્ય છે.

આપ જેવા મહાત્મા પુરુષો આજ વિરલ છે. આપનું વાચન
જીવન ધર્મમય આદર્શ રૂપ છે આપની સરકૃત પ્રાકૃત સાદિત્ય સેવા
પણ અદ્ભૂત છે આપે આપું જીવન આદર્શ રીતે ગાળ્યું છે તેથી
મને આપ તરફ પૂજ્યભાવ ઉત્પન્ન થાય છે. આપનો જય હો.

—ધન્યવાદ—

“શ્રી મારવાડ પ્રાન્તીય સનાતન ધર્મ પ્રતિનિધિ સભા” પ્રધાન-
 કાર્યાલય જોધપુરના મહોપદેશક પદિત શંકરલાલ ત્રિવેદી !
 મુ. છાછરો જીલ્લો ચરપારકર (સિન્ધ)
 તા. ૧૮-૧-૧૯૩૮.

શ્રીમાન્ સનાતન ધર્મશુરુ બ્રહ્મર્ષિ મદારાજ !

આપશ્રીના રચેલા પુસ્તકો “સત્ય સનાતન ધર્મ”ના ઉદ્ધાર માટે સંજવન ખૂટી છે અને જ છુક રૂપી વેદ વિરોધી પાખડી ગોકલીઆ ગોસાધઓ (પુષ્ટિમાર્ગ-વલ્લભ પથીઓ)ના માટે કેશરીસિંહ સમાન છે

જેમ કેશરી સિંહની મર્જનાથી જે દશા જંખુકની થાય છે, તે દશા આપના રચિત પુસ્તકોથી વલ્લભી પથીઓની થાય છે વર્તમાનમા જોળા પ્રજા પાખડી વલ્લભીઓની અને રામાનદીઓની જાળમા ન ફસાય અને ભટ્ટ ન થાય તે માટે આપના પુરુષાર્થનો મદદિમા અક-
 થનીય છે તે માટે આપને ધન્યવાદ છે

અમે આપશ્રીના રચિત પુસ્તકોનો પ્રચાર અર્થે ચરપારકર જિલ્લામા ખટ્ટુ કથો છે તેથી અહીંની પ્રજા વૈદિક ધર્મને શરણે આવી ગઈ છે. ને ગોકલીઆ ગોસાધઓના પથને તિલાંજલી આપે છે

હું આ પ્રાન્તમા જ્યાં પ્રચાર માટે જઈ છું ત્યાં “મદારાજ લાયબલ કેસ” અને “જેગી કેસ વારંટ લીલા”ની કથા સંજાળાવી પ્રજાને સત્ય-સનાતન ધર્મનો માર્ગ જતાવી જોઈછું તેથી પ્રજા પુન પાખડી વેદ વિરોધ-વલ્લભીઓ અને રામાનદીઓ-વગેરેની જાળમા ફસાવાની નથી આજ નામધારી વૈષ્ણવોમા નવ ફરક છે.

તેમા આપસમા મૈ મૈ તુ તુ છે. જાધા વે વિરોધી કલ્પિત છે એ વૈષ્ણવપથી સીધર્મ અને સત્ય સનાતન ધર્મના નાશક છે

ૐ તત્સત્

શ્રી હરેરામ બહાદિ મનાતન ધર્મેશ્વર

भारतमतदर्शन.

(भाग २)

“ सनातन धर्म विश्व भूतारंजनेनो पथ. ”

सनातन धर्मभां
अनुकूल

१. वेद विधिधी भूतिआनी
अतिश्रु थाय छे.

२. सर्व देवा आने संपूषु
श्रीकृष्ण पूजय छे.

३. गरभरक्षा धारयु कर-
वानु छे.

४. श्री परमेश्वर प्रीत्यर्थ
संकल्पथा संप्रदाहि वेदागत कर्मो
थाय छे.

पृष्टिभागभां
प्रतिकूल

१. वेद विधिधी अतिश्रु करता
नथी, आने करवानी भना करी छे.

२. इक्षु ११ वर्ष पर हिवस-
ना न अनपनीत कृष्णने सेवे
पूरु छे—पूजये छे.

३. गरभरक्षा धारयु कर-
नारने अक्षु जप्याय तो नादी
वाभवानु संप्रभु छे. गरभने
अग्निनी विष्टा करीने संप्रभु छे.

४. श्री गोपीजन वस्त्रध
प्रीत्यर्थ प्रातः संप्रभा वि करे छे.

સનાતન ધર્મમાં

૫. વૈદિક યજ્ઞો થાય છે.

૬. ઓઝોનો પતિ એક જ પરપૂત્યદેવ સાથો કલો છે. અને પરપૂરુષને રપસં કરવાની પણ મના કરવામાં આવી છે.

૭. ગુરુપત્ની માતા વૃક્ષ હોવાથી પુરુષ શિષ્યો તેમનાં દર્શન કરી શકે છે.

૮. વિદ્યાશુચિ, જીતેન્દ્રિય ધર્મ શુદ્ધોપક્રમ આચાર્ય ગુરુપદ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે.

૯. વૈદિક, તાંત્રિક, પૌરાણિક મંત્રોની દિક્ષા વિદ્યાન આધિકારી કેળવણી, દિગ્ગજ આપી શકે છે. કોઈપણ મંત્ર અસુક, આઠાણે રૂઝરૂઝે થઈ શકે.

૧૦. વેદાદિ સંસ્કૃતિઓથી પરબ્રહ્મ દ્રષ્ટિએ જાણ થાય અને અનુદારદષ્ટિએ જગત્ત્રિવિધ છે.

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૫. અવૈદિક પદ ભોગની વાસી સામગ્રીનો આદ્યતિ વિનાનો થઈ શકે છે જે કોઈ વેદાદિમાં ક્યોનું છે નહિ.

૬. મહારાજો ઓઝોને સ્વ-અરણ્યનો રપસં કરવા દે છે, કરાવે છે. પણ ઓઝોનો સતી ધર્મ છે અને પતિદેવના અરણ્ય પૂજનનો શોધ દેતા નથી.

૭. ગુરુપત્નીઓને ઓઝકર્મા રાખે છે. શિષ્યોને તેમનાં દર્શન કરવા દેતા નથી.

૮. કોઈ મૂખાંચો હોય, નાસાયક હોય તોય આખાકવૃક્ષ બધાયને જન્મ્યા ત્યારથી ગુરુ મનાવવામાં આવે છે. “પુસંદ-ગીની જરૂર નથી.”

૯. જ્ઞાનસંબંધ અને સમ-મૂલ્ય મંત્રો રૂકા ગ્રાંથોના વંશજ મહારાજોજ આપી શકે છે, એટલે રજીસ્ટર કરેલો માને છે.

૧૦. જગતને સમ માને છે. (કારણ કે તેમ માન્યા તુરંત કુકાનદારી આવી શકે નહિ.)

સનાતન ધર્મમાં

૧૧. સંસાર અને જગત
એક જ છે એમ બધા આચાર્યો
કહ્યું છે.

૧૨. લૌકિક-વૈદિક કર્મો
કરવાનું લખ્યું છે.

૧૩. બ્રહ્મચર્ય-ગૃહસ્થાશ્રમ-
વાનપ્રસ્થ અને સન્યાસ એ ચાર
આશ્રમો ગ્રંથો કરવાનું છે અને
કેટલાએક તે મુજબ વર્તે પશ્ય છે.

૧૪. દરેક વૈદિક દેવાને
લોકો નમી-પૂજી શકે છે.

૧૫. મરતી વખતે દોષની
જાતી ઉપર ચર્ચરૂપર્થ કરી
બેટ લેવાનું કહ્યું નથી.

૧૬. કાનરોપી ખાદી વિગેરે
શીવેલા વસ્ત્રો પહેરી સંખ્યાપૂર્ણ
કરવા મુના કરી છે.

૧૭. રાત્રીમાં કિન્નેને માટે
વેદિકા ગાયત્રી મંત્રોજ ઉત્તમ
મણ્યો છે. તથા સદ્ગુણે માટે
વેદિકા નૃમંત્રકરં મંત્ર કહ્યો છે.

પૃષ્ઠિમાર્ગમાં

૧૧. સંસાર અને જગત
બુદ્ધ છે એમ માને છે.

૧૨. લૌકિક-વૈદિકની જરૂર
નથી. તેના દોષની દગ્ધાર કરવી
નહિ.

૧૩. કંત ગૃહસ્થાશ્રમના જ
આગ્રહી છે વાનપ્રસ્થ-સંન્યાસ
લેતા નથી.

૧૪. બાલકૃષ્ણ સિવાયના
બીજા દેવાને નમે તો એને
અન્યાયમ્ દોષ લાગે છે. અને
આસુર-રાક્ષસ ક્રુષ્ણ જવાય છે.

૧૫. કોઈ શીષ્ય મરવા પડે
ત્યારે તેની જાતી ઉપર ચર્ચરૂ
રૂપર્થ કરી બેટ લે છે ?

૧૬. કાનરોપી ખાદી વિગેરે
શીવેલા કપડા પહેરી ચાર ચાપ્પી
ચાળા ગાદી ઉપર એસી કપૂટથી
સંખ્યા પૂર્ણ કરે છે.

૧૭. દરેક વર્ણને (અવૈદિક)
બ્રહ્મર્ષણ અને સમર્પણ મંત્ર
લેવાનો જ આગ્રહ કર્યો છે.

સંનાતન ધર્મમાં

૧૮. વેદાદિ બધાં ગ્રાચીન પુરતકોને પ્રમાણુભૂત માનવામાં આવે છે.

૧૯. કોઈને પણ એકું-ઉચ્છિષ્ટ આપવાની મનાઈ છે, જોચ્છિષ્ટ કસ્યચિદ્ દયાત,

૨૦. રાધ્યાં અનાજ વેચવાની મનાઈ છે. વેચે તો દોષ લાગે છે.

૨૧. શ્રદ્ધા શક્તિ પ્રમાણુ મેટંધરી શુશ્રૂષ સર્ધ શકાય છે.

૨૨. કાષ દેવની નિન્દા કરી નથી.

૨૩. હરિહરને એક માનીએ છે.

૨૪. દેવાનાં મંદિરોને દેવાં ગણે, દેવગણ, દેવે, દેવસાથ

પુણ્યમાર્ગમાં

૧૮. પુરાણોમાં ફક્ત ભાગવત અને ૮૪-૨૫૨ વાર્તા, નિજ-વાર્તા, ધરવાર્તા, નવાખ્યાન વગેરે વ્યનાવટી ભાષા અન્થોને જ વેદતુલ્ય પ્રમાણુ અન્થો માનવામાં આવે છે.

૧૯. શિષ્યોને મહાપ્રસાદના નામે શરતું એકું ખવડાવવાનો દુરાગ્રહી આચ છે.

૨૦. રાધ્યાં અનાજ બજાર ભરીને વેચાય છે તેમાં દોષ જોવા નથી.

૨૧. અમુક જોટ ધરે તો જ પ્રહસનબંધ સમર્પણ મંત્રો આપે છે.

૨૨. તેમના સંસ્કૃત અને ભાષા અન્થોમાં બધાં દેવોની નિન્દા કરી છે.

૨૩. હરિહરમાં ભુદાઈ માને છે, અને શંકરને હલકા ગણી તેનું શિવનામ લેતા નથી અને નમતા નથી.

૨૪. દેવેલી, મંદિર, કુંજ, દેવેલી એટલે પંસાદારનું છે.

સનાતન ધર્મમાં

કે દેવમંદિર કહેવામાં આવે છે. અને તેમાં શિખર ધ્વજ-પતાકા-ધંટ વિગેરે હોય છે.

૨૧. હિન્દુ સિવાય કોઈએ આવલું નહિ એલું પાટીયું દેવળની બહાર હોય છે.

૨૨. વૈદિક હિન્દુ મંદિરો ૨૫૧૫-હિન્દુઓ માટે પવિત્ર છે, અને સાંપ્રતિક ઉચ્ચ હિન્દુઓનાં સેખાય છે.

૨૩. હિન્દુ માત્રને હિન્દુ ધર્મશાસ્ત્રના કાયદા માન્ય છે.

૨૪. પરસ્ત્રીઓ સાથે રાસ કે હિંચ વિગેરે રપર્સ થાય એવી કીલાઓ ભેગા મળીને કરવી એમ કયાંય લખ્યું નથી.

૨૫. સ્ત્રીઓને પતિમેવા છોડી કે પરાદીયે સુતો મૂકીને તેની આઘા સિવાય કશું કરવાનું લખ્યું નથી.

પુણિમાર્ગમાં

ધરજ છે. તેમજ તેમાં શિખર ધ્વજ-પતાકા-ધંટ વિ. રાખતા નથી.

૨૫. વૈષ્ણવ સિવાય અથવા હુકમ સિવાય કોઈએ આવલું નહિ એલું પાટીયું મારે છે.

૨૬. પોતાનાં મંદિરોને પોતાની ખાનગી મિલકત સેખાય છે.

૨૭. હિન્દુ દો અમને લાગુ પડતો નથી એમ પ્રીવી કાઉન્સિલમાં કળ્પ્યું છે, અને કોર્ટથી અહિન્દુ ક્યાં છે ?

૨૮. સ્ત્રીપુરોએ ભેગા મળીને હીંચ-રાસલીલાઓ વિ. કરવાની છુટ છે.

૨૯. સ્ત્રીઓને સવારે ૩-૪ થી તે રાતના ૧૦ વાગ્યા સુધી પતિની આઘા સિવાય કે તેને સુતો મૂકીને જે જે કરવા જવાની છુટ છે.

સનાતન ધર્મમાં

૩૦ એકાદશી એકાદશીને દિવસેજ કરવાનું છે

૩૧. જન્માષ્ટમી વ્રત કરવાનું વિધાન છે

૩૨ સકેટ કે કુખ નિવૃત્તિ માટે અદ્વૈત-ચરીપાદ-મૃત્યુ જપ જપ વિગેરે દેવોના પાઠ મંત્રજપ કરી શાન્તિ કરવા લખ્યું છે

૩૩ જોડા પહેરીને પાણી ભજવાનું કથાય લખ્યું નથી

૩૪ લગ્ન પછી વર રત્નત્ર કંપાનો રવામી છે

૩૫ વેદ જાણનાર બ્રાહ્મણ કે તેનો પિતાજ ગાયત્રી મંત્ર અને જનોઈ આપી શકે છે

૩૬ પુરોએ સ્ત્રીભાવે કે સખીભાવે પ્રભુને ભજવાનું કથાય લખ્યું નથી

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૩૦ ખારણને દિવસે એકાદશી લાવે છે, ને વ્રત કરે છે, છતાં એકાદશીવ્રત કર્યું મનાવે છે

૩૧. જોડનાદમી ખીજે દિવસે કરે છે

૩૨ ખાધા પીડા રોગાદિની શાન્તિ માટે વલ્લભ, વિઠ્ઠલ કે શુસાઈ બાળમના નામની માળા કે સર્વોત્તમ રત્નોત્ર કે તેવાજ તેઓ ॥ ૨૯-૨૮૨ અન્વે કે બનાવવી મરુત અન્વેના પાઠ કરવાનું લખ્યું છે

૩૩ અનેક સ્થળે જોડા પહેરીને પાણી ભરી લાવે છે અને તે દેવસેના અને રસોઈમા વાપરે છે

૩૪ લગ્ન પછી વગને ઘર જમાઈ (ભટકા) રહેલું પડે છે વર રત્નત્ર પોતાની પત્નીને કથાય લઈ જઈ શકેનો નથી

૩૫ કવચિત્ વિધિમાં વૃજ્ઞ જો પણુ મંત્ર કે જનોઈ પહેગવી શકે છે

૩૬ પુરોએ પણુ સ્ત્રીભાવે કે સખીભાવે થીકુંબુને ભજવાનો આગ્રહ છે,

સનાતન ધર્મમાં

૩૭. પુરુષોએ પણ બાયડી ખેતીને ભગવાન પાસે રહેવાનું શાસ્ત્રમાં ક્યાંય નથી.

૩૮. શ્રી કૃષ્ણને પુરાણાદિ શાસ્ત્રોમાં ગરુડ ઉપર બેસાડ્યા છે.

૩૯. કોઈ પણ દોષો માટે પ્રાયશ્ચિત કરવાનું લખ્યું છે.

૪૦. સ્થાપિત શંકર સિવાય બ્રાહ્મ નૈવેદ્ય દરેક દેવનું ખાધ શકાય છે.

૪૧. એક દેવનું ધરેલું નૈવેદ્ય અને ધુલમાલા વિગેરે બીજા દેવને ધરાય નહિ.

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૩૭. પુરુષોએ પણ ગોલોકમાં જઈ બાયડી ચઢને ભગવાન સાથે અખંડરતિ શુભ ભોગવ્યું એજ એક પરમ પુરુષાર્થ કે સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરવાની છે.

૩૮. શ્રીનાયજીની પ્રાકટ્યતાના પુરતકમાં પૃ. ૧૯ માં શ્રીનાયજીને પાયા ઉપર ચડ્યાનું લખ્યું છે.

૩૯. ઘઠાસંબંધ ઠાનમાં પુઠાઈ ભય કે સર્વેના દેહ અને જીવોના સર્વ દોષ નાશ પામે અને તે દોષો સદ્ગુણ-દેશ-કાલ-લૌકિક-વૈદિક, સંયોગથી અને સ્પર્શથી થતા, દોષ ન મન્તવ્યાઃ કદાચન નહિ ગણકારવાનું લખ્યું છે.

૪૦. આગકૃષ્ણ સિવાયનો કોઈ પણ દેવનું નૈવેદ્ય શુદ્ધ પુષ્ટિમાર્ગી જીવથી ખવાય નહિ. ખાયે તો અમુર ભાવ અને અન્યાય થાય.

૪૧. બાળકૃષ્ણને ધરેલું નૈવેદ્ય ધુલમાલા વિગેરે બીજા દેવને ધરી શકે છે.

સનાતન ધર્મમાં

૪૨. સત્યનારાયણની પૂજા-
કથા દરેક લોકો કરે છે, કરી
શકાય છે.

૪૩. બધા શાસ્ત્રો અને પુ-
રાણો બધાય અધિકારીજનો
વાંચી શકે છે.

૪૪. કોઈ શાસ્ત્રો, પુરાણો
કોઈની નિન્દા કરનારા નથી.

૪૫. મરણ પછી ઉત્તરક્રિયા
કે શ્રાદ્ધાદિ કરવાની આવશ્ય-
કતા છે.

૪૬. સનાતનીઓ ઔતરમાર્ત,
વૈષ્ણવ કે ભાગવત કહેવરાવે છે.

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૪૨. શુદ્ધ પુષ્ટિમાર્ગીઓથી
સત્યનારાયણની કથા થાય નહિ,
કે નૈવેદ્ય પણ લેવાય નહિ. મર-
ણદીઓએ સત્યનારાયણની કથા
કરી હોય એવું ક્યાં જાણ
નથી.

૪૩. અમુકજ પુરાણો પુષ્ટિ-
માર્ગીઓ વાંચી શકે છે. ખીજાં
પુરાણો વાંચે કે સાબજી તો
તેમને નરકમાં જવું પડે છે.

૪૪. પુષ્ટિમાર્ગના ભાષામંથે
સિવાયના અન્ય શાસ્ત્રો પુષ્ટિ-
માર્ગીઓએ વાંચવા નહિ કે
ખીજા માર્ગના મોદાની કથા
પણ સાંભળવી નહિ, કારણ કે
ખીજાં શાસ્ત્રો પુષ્ટિમાર્ગની
નિન્દા કરનારા છે.

૪૫. મરણ પછી ઉત્તરક્રિયા
કે શ્રાદ્ધાદિ કરવાની જરૂર નથી.
શ્રાદ્ધના દેવો તામસ જો તેથી
પુષ્ટિમાર્ગમાં શ્રાદ્ધને સ્થાન નથી.
તેમજ પુષ્ટિમાર્ગીઓનો નરક-
પાત જ ચતો નથી.

૪૬. પુષ્ટિમાર્ગીઓ ભગવદ્ગીય
વૈષ્ણવ કહેવરાવે છે.

સનાતન ધર્મમાં

૪૭. વેદ, વેદાન્ત, બ્રહ્મસૂત્રો દ્વંક્ત બ્રાહ્મણાદિ દ્વિજોજ લાણી શકે છે, કે ભાષાન્તર કરી ઉપદેશ આપી શકે છે.

૪૮. જેમા વર્ણશ્રમ ધર્મની અપેક્ષા છે તે શ્રીતરમાર્ત સનાતન ધર્મ છે.

૪૯. કોઇ વિધવાને પરપુરુષ સાથે એકાંતમાં રહેવાની કોઈપણ બહાને આગા આપી નથી. પણ બ્રહ્મચર્યપાલન કરી એકાંત જીવન ગાળવાનું છે.

૫૦. પરમાત્માને બધાય જીવે સરખા છે. કોઈ ઉપર ઝોઝો વધતો પ્રેમ નથી.

૫૧. વેદધર્મને માનનારાજ સનાતન ધર્મ કહેવાય.

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૪૭. પુષ્ટિમાર્ગમાં તો જ માત્ર ચત્રો હોય તે પણ લાણી વાંચી ભાષાન્તર કરી શકે છે. ભાગવતની પારાયણ કરી શકે છે. ઉપદેશ કરી શકે છે.

૪૮. ધર્મનિષ્ઠા યત્ર નૈષ્ટ પુષ્ટિમાર્ગઃ સ કલ્પયતે—જેમા વર્ણશ્રમ ધર્મની અપેક્ષા નથી તેને પુષ્ટિમાર્ગ કહે છે.

૪૯. પુષ્ટિમાર્ગમા મરણહ લીધેલ કોઈપણ જાતિની વિધવા વિધુર મહારાજની આગાથી “દો મિલકે સેવા” સાથે રહીને ખાઈ પીને કરી શકે.

૫૦. પુષ્ટિમાર્ગના બ્રાહ્મજીને ગોપીઓજ વદાલી છે. ભાષાઓ નહિં તેથી તેને ગોપીજન વદસલ નામે લખે છે.

૫૧. “શ્રીસ્તી, મુસલમાન, પારસી અને દાપાત્રિક વામ-માર્ગીઓ વિ. બ્રાહ્મ પુષ્ટિ-માર્ગીજ ગણાય.” (વાંચો. શુ. ભ. માર્તક. અ. ૫ પૃ. ૨૦૨) હવે તેઓ વેદને માને છે કે નહિં તે વિદ્વાનોએ સમજવાનું છે.

સનાતન ધર્મમાં

૫૨. શ્રીમદ્ ભાગવતમાં જ
૧૫ ઠેકાણે કૃષ્ણનું અંશાવતારત્વ
સિદ્ધ થયું છે. અને શ્રીકૃષ્ણે
પોતે પુત્ર પ્રાપ્તિ માટે શિવલિંગનું
પૂજન કર્યું છે. અને તેમને સિત્ત
કૃષ્ણ કેશોં તરીકે લખ્યા છે.

૫૩. વેદધર્મમાં કર્મ, ઉપા-
સના અને જ્ઞાન મુખ્ય છે.

૫૪. પ્રરથાન ત્રી ઉપર
ભાષ્યો રૂએ એ જ આચાર્યો
કહેવાય છે.

૫૫. પાપ પુણ્ય ભગવાન
કરાવતા નથી.

૫૬. કર્મ, જ્ઞાન, વ્રત, તપ,
ઉપવાસ બધું મેળવવા કરવાનું
લખ્યું છે.

પુણ્યમાર્ગમાં

૫૨. નિર્જંધમાં શ્રી વદ્ધભા-
ચાર્યજી લખે છે કે બ્રહ્મા, વિષ્ણુ,
વિગેરે દેવતાઓ શ્રીકૃષ્ણના
અંશ છે અને સગ્રાણુ છે, ત્યારે
કૃષ્ણ નિર્ગુણ છે.

૫૩. શ્રી વદ્ધભાચાર્ય માત્ર
કર્મમાર્ગ અને ભક્તિમાર્ગ જ
અવર્તાવનાર હતા.

૫૪. શ્રી વદ્ધભાચાર્યે પ્રરથાન
ચતુષ્ટયી ઉપર કરેલાં ભાષ્યો
સંપૂર્ણ મજાનાં નથી. તેમાં ગીતા
અને ઉપનિષદ ઉપર તે ભાષ્ય
છે જ નહિ. ભાગવતની મુગ્ધોધીની
સંપૂર્ણ નથી. કહેવાતું આણુભાષ્ય
પણ અપૂર્ણ છે. શ્રી વદ્ધભાચાર્યે
આ અધ્યાયનું ભાષ્ય રચ્યું છે.

૫૫. પાપ પુણ્ય-માયાવાદ-
આસુર વ્યામોહ કરાવવા માટે
ભગવાનને જ હેતુભૂત માને છે.
બાધાયને અવર્તાવનાર કર્તા કરા-
વતા ભગવાન જ છે.

૫૬. નથી કાંઈ કર્મ કરવાનાં,
નથી કાંઈ જ્ઞાન મેળવવાનું, નથી
કાંઈ ઉપવાસ, વ્રત, તપ કરવાનાં.

સનાતન ધર્મમાં

૫૭. ધર્મ અર્થ કામ મોક્ષ-
માં છેવટનો મોક્ષજ પરમ પ્ર-
ધર્મ છે.

૫૮. પુનર્વિવાહની મના છે.

૫૯. સૂતક-પીડક પાળવા
કર્તું છે.

૬૦. વૈદિક યજ્ઞ માને છે.

૬૧. જીવશિવ એકજ છે.

૬૨. ગાયત્રી મંત્રને વૈદિક
માને છે.

૬૩. સર્વે ભક્તો કે ભાગ-
વતો કહેવાય છે.

૬૪. ઉપાસનાને વૈદિક
માને છે.

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૫૭. ફક્ત ત્રીજો પ્રધર્મ
કામને મુખ્ય માન્યો છે. મોક્ષ-
ની તેઓને ઇચ્છા નથી. શ્રીકૃષ્ણ
જોડે અખંડ રતિસુખની ઇચ્છા
કરે એજ એમનું ધ્યેય હોય છે.

૫૮. શ્રીનાથજીની આરાધી
કાષ્ટ એક ભક્તે સેવામાં પોતાને
એકલાને બાધ આવતો હોવાથી
પુનર્જન્મ કર્યા અને તે નાતરી-
યાની સેવા શ્રીનાથજીએ લીધી.

૫૯. સુવાવડીને શ્રીનાથજીએ
આરાધા કરી કે કહ્યો મારીને
પણ સુવાવડના ૪૦ દિન મારી
પૂજા ઘુંજ કર. બીજા કાષ્ટ ન કરે.

૬૦. આત્મભિવેદન અને બ્રહ્મ-
સંબંધનેજ મહાપદ્ય માને છે.

૬૧. જીવને ભગવાનનો દાસ
માને છે.

૬૨. બ્રહ્મસંબંધ મંત્રને તેઓ
વૈદિક માને છે. (જો કે પેદોમાં
તે છે નહિ.)

૬૩. પુષ્ટિભક્તોને ભગવદીય
કહે છે.

૬૪. પુષ્ટિભક્તો ભક્તિને
વૈદિક મનાવે છે.

સનાતન ધર્મમાં

૬૫. વેદમંત્રોથી દેવાનું આ-
વાહન પ્રાણ પ્રતિષ્ઠા વિસર્જન
વાય છે.

૬૬. વૈદિક પૂજા સખ્દ
મુખ્ય છે.

૬૭. નૈવેદ્ય ધરાવાય છે.

૬૮. પૂજા કરીને નૈવેદ્ય ધરા-
વાય છે.

૬૯. કર્મ, ઉપાસના અને
જ્ઞાન મુખ્ય છે.

૭૦. વૈદિક યજ્ઞાદિ કરી
ધન્યારાધન કરે છે.

૭૧. વૈદિક દેવાને માનનારા
પ્રધા દેવી શ્રવે કહેવાય છે.

૭૨. આર્થ અનાર્થ બે
ભાવના શ્રવે છે.

૭૩. વૈદિક દેવાની વૈદિક
પ્રાણજો પૂજા કરી સકે છે.

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૬૫. પુષ્ટિમાર્ગમાં તેઓ
પ્રાણ પ્રતિષ્ઠા, આવાહન, અને
વિસર્જનને માનતા નથી.

૬૬. પુષ્ટિભક્તો " પૂજા કરૂં
છું " એમ કહેવાને બદલે " સેવા
કરૂં છું " એમ કહે છે.

૬૭. નૈવેદ્ય નહિ પણ ભોગ
ધરવાનું કહે છે.

૬૮. સેવા કરી ભોગ ધરા-
વાય છે. ભોગ અને સેવા પુષ્ટિ-
માર્ગમાંજ છે. વેદાદિમાં નથી.

૬૯. સેવા અને નિવેદન
મુખ્ય છે.

૭૦. હાથન ભોગનેજ વૈદિક
યજ્ઞ મનાવાય છે.

૭૧. પુષ્ટિપુષ્ટિ ૧૧ વર્ગના
બાલકૃષ્ણના ભક્તોનેજ દેવી શ્રવ
કહે છે. બીજા દેવાના ભક્તોને
આત્મરી શ્રવે-રાક્ષસો કહે છે.

૭૨. પુષ્ટિપુષ્ટિ, પ્રવાહપુષ્ટિ
અને મર્યાદાપુષ્ટિ એમ ત્રણ ભાવ-
ના શ્રવે માને છે.

૭૩. શ્રીનાથજીની સેવા ફક્ત
ગોસ્વામી બાલકૃષ્ણ અને પગાર-
દાર મુખિપ્રાણે, કરી શકે છે.

સનાતન ધર્મમાં

૭૪. એકલી વૈદિક મંત્ર દીક્ષા એક શરૂ કરાવે છે.

૭૫. સ્ત્રી-પુરુષ એવા બે ભેદો મનાય છે.

૭૬. શ્રી પરમેશ્વર પ્રીત્યર્થ ધર્મદાયક થાય છે.

૭૭. વૈદિક દેવોની યાત્રા કરાય છે.

૭૮. મૂર્તિપૂજા શબ્દ વપરાય છે, અને મૂર્તિપૂજાથી આત્મયોગ મુક્તિમાં આવે છે.

૭૯. જન દક્ષિણ ઇન્દ્રોનો ભોજન લેવાનું છે.

૮૦. વેદ, યજુર્, પુરાણોદિની

પુષ્ટિમાર્ગમાં

અન્ય સ્વચ્છાતિના ભેદો સૂદાં ન કરી શકે તો ખીજા બ્રાહ્મણોની વાતજ કર્યા રહી ?

૭૪. બ્રહ્મમંથ, નિવેદન, મંત્ર ગમે તેને ફક્ત ગોસ્વામી બાલકોજ દબ શકે છે, અને વૈદિક મંત્ર દીક્ષામાં ખીજો શરૂ કરાવાય છે.

૭૫. બ્રહ્માદિ આખા જગતને સ્ત્રીરૂપે માને છે.

૭૬. શ્રી ગોપીજન વલ્લભ પ્રીત્યર્થ સંખ્યાદિ થાય છે.

૭૭. વૈદિક દેવોની યાત્રાએ પુષ્ટિપુષ્ટિ જીવોથી જવાય નહિ. તેમની યાત્રાનાં સ્થળો પશુઃ જુદાં છે.

૭૮. સ્વરૂપ સેવા શબ્દ વપરાય છે. મૂર્તિપૂજા શબ્દ નહિ. મૂર્તિપૂજાને નામે જો માગો છે તે ગેરસમજવાળા છે, તેની પૂજાથી કંઈ લાભ નથી.

૭૯. બધું ભેટને નામે મહેરાજને લે છે.

૮૦. કેટલાંક અતિ શૂંચા-

સનાતન ધર્મમાં

નિર્દોષ સ્તુતિ દેવસાંનિધ્યમાં
ગવાય છે.

૮૧. યવન, ભાંગી વગેરે
અરપૃથ્થોનો મંદિરમાં પ્રવેશ
નિષિદ્ધ છે.

૮૨. કોઇ દેવ તરફ તિર-
સ્કારનો દ્રષ્ટિભાવ હોતો નથી.

૮૩. દેવોનીજ પૂજા ચાય છે.

૮૪. સનાતન ધર્મ અનાદિ
જીનો વૈદિક છે.

૮૫. વેદવિધિથી પ્રતિષ્ઠિત
ભૂતિઓનું પૂજન ચાય છે.

૮૬. વૈદિક નવગ્રહોના જપ
પૂજા ફાનાદિ ચાય છે.

૮૭. સ્પર્શ કરેક તિલક-
ધારીનો સ્પર્શ કરવામાં દોષ
મનાતો નથી.

૮૮. ફરેક આહ્વાણોને નમુન,
પૂજન સતકારાદિ ચાય છે.

પુષ્ટિમાર્ગમાં

રિક પદોવાળાં ભાષાનાં ગીતો
હાકારજી પાસે ગવાય છે.

૮૧. તાજળીગી, રસખાન
વિગેરે મંદિરોમાં આવતા એમને
ગુંસાઈજીએ મંત્રદીક્ષા પણ
આપી હતી. આજે કોઈ મુસ્લી-
મને આવતા કરે છે.

૮૨. એક પુષ્ટિમાર્ગી આચાર્યે
કાશીવિશ્વનાથનો ફોટો પગે કચ-
ચો હતો એમ જાપામાં જાણાયું.

૮૩. ગાદીજી, તકીયાજી,
ઝીરીજી, વચ્ચજી, ઝાંપીજી પણ
પૂજાય છે.

૮૪. પુષ્ટિમાર્ગ ૪૦૦ વર્ષ
પહેલાં નવોજ રચાયેલો છે.

૮૫. તાજ વિગેરેએ પૂજેલા
સ્વરૂપો પણ હવેલીમાં પૂજાય છે.

૮૬. વસ્ત્રભ, વિદ્યુલ અને ૭
બાજકોને નવગ્રહ તરીકે માને છે.

૮૭. ભસ્મ, ફદાશ, ત્રિપુંડ્ર
ધારી આહ્વાણ કુંજવાંતર, વિદ્યાન
જતાંયે અરપૃથ્થ માનવામાં
આવે છે.

૮૮. પુષ્ટિમાર્ગ દીક્ષા દીક્ષિત
આહ્વાણોનેજ કાન પૂજનાદિ
ચાય છે.

સનાતન ધર્મમાં

૮૯. ખીન્ન બધા લોકો અગ્રુક સંપ્રદાયના કહેવાય છે.

૯૦. આપુ' ભાગવત માન્ય છે.

૯૧. બહુ કરોડો અગ્રુ-
માપીઓ છે.

૯૨. કૃષ્ણને વસુદેવ-દેવકીના પુત્ર માનવામાં આવે છે: વસુ-
દેવ સુતંદેવ... દેવકીપરમા-
મુન્દુ પગેરે.

૯૩. અધિકાર પ્રમાણે મંત્ર-
દીક્ષા અપાય છે.

૯૪. અરપૂસ્માદિના સહજ,
સયોગજ અને સ્પર્શજ દોષો
પેળાય છે.

૯૫. પુરુષને પુરુષ અને સ્ત્રીને
સ્ત્રી મનાય છે.

૯૬. સન્યાસ સેવાનું વિધાન
છે. હજારો તે પ્રમાણે લે છે.

૯૭. પૂજા-અર્ચન-આરા-

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૮૯. પોતાને પુષ્ટિમાર્ગ કે
ગોસ્વામી મહારાજના પંથના
કહેવાય છે.

૯૦. ભાગવતમાંની સુમાધિ
ભાષાનેજ માન્ય રાખે છે.

૯૧. પુષ્ટિપુષ્ટિ ખરા મળાંદી
પુષ્ટિમાર્ગી એક હજાર પ્રજા
નાહિ હોય.

૯૨. શ્રી કૃષ્ણને ચક્રોદ્ધા-
મન્દન અને મન્દમન્દન તરિકે
તેમના પુત્ર માને છે.

૯૩. સર્વેષાં દેહજીવણાઃ
પદ્ધતી રપૂશ્ય અને અરપૂશ્યોતે
યજ્ઞ અપાય છે. છતાં અરપૂશ્યોતે
નથી આપતા.

૯૪. જમન્તવ્યાઃ કલાત્તન
એ પદ્ધતી તે દોષો માનવાની
કદાપિ જરૂર માની નથી.

૯૫. પુરુષો પ્રજા ગોપી-સખી
દાસી તરિકે પોતાને માને છે.

૯૬. શ્રીમદ્ વલ્લભાચાર્યે
પોતાની આજ્ઞામાં સન્યાસનો
નિષેધ કર્યો છે.

૯૭. પૂજાદિ અર્ચન માનતાં

સનાતન ધર્મમાં

નિર્દોષ મૃતિ દેવસાનિધ્યા
ગવાય છે.

૮૧. યવન, લાંગી વગેરે
અરપૃથ્થોનો મંદિરમાં પ્રવેશ
નિષિદ્ધ છે.

૮૨. કોઈ દેવ તરફ તિર-
સ્કારનો દષ્ટિભાવ હોતો નથી.

૮૩. દેવોનીજ પૂજા થાય છે.

૮૪. સનાતન ધર્મ અનાદિ
જીનો વૈદિક છે.

૮૫. વેદવિધિથી પ્રતિષ્ઠિત
મૂર્તિઓનું પૂજન થાય છે.

૮૬. વૈદિક નવગ્રહોના જન્મ
પૂજા દાનાદિ થાય છે.

૮૭. રપરર્ષ દરેક તિલક-
ધારીનો રપરર્ષ કરવામાં હોય
મનાતો નથી.

૮૮. દરેક બ્રાહ્મણોને નમન,
પૂજન સત્કારાદિ થાય છે.

પુષ્ટિમાર્ગમાં

રિક પદોવાળા લાપાનાં ગીતો
કાકોરજ પાસે ગવાય છે.

૮૧. તાજબીગી, રસખાન
વિગેરે મંદિરોમાં આવના એમને
ગુંસાઈજીએ મંત્રદીક્ષા પશુ
આપી હતી. આજે કોઈ મુસ્લી-
મને આપતા કરે છે.

૮૨. એક પુષ્ટિમાર્ગી આચાર્યે
દાશીવિશ્વનાથનો ફોટો પગે કમ-
ચોં હતો એમ જાપામાં જપાયેલું.

૮૩. ગાદીજી, તકીયાજી,
ઝારીજી, વઝીજી, આપીજી પશુ
પૂજાય છે.

૮૪. પુષ્ટિમાર્ગ ૪૦૦ વર્ષ
પહેલાં નવોજ રચાયેલો છે.

૮૫. તાજ વિગેરેએ પૂજેલા
સ્વરૂપો પશુ હવેલીમાં પૂજાય છે.

૮૬. વંદતભ, ચિત્રુય અને ૭
બાગીકોને નવગ્રહ તરીકે માને છે.

૮૭. ભસ્મ, દદાક્ષ, ત્રિપુંડ્ર
ધારી બ્રાહ્મણ કુળવાન, વિદ્વાન
જતાયે અરપૃથ્થ માનવામાં
આવે છે.

૮૮. પુષ્ટિમાર્ગ દીક્ષા દીક્ષિત
બ્રાહ્મણોનેજ જન્મ પૂજનાદિ
થાય છે.

સનાતન ધર્મમાં

૮૯. ખીન બધા લોકો અચુક સપ્રદાયના કહેવાય છે.

૯૦. આપું ભાગવત માન્ય છે.

૯૧. બહુ કરોડો અનુયાયીઓ છે.

૯૨. કૃષ્ણને વસુદેવ-દેવકીના પુત્ર માનવામાં આવે છે વસુ-દેવ સુતદેવ...દેવકીપરમા-મુન્દ વગેરે

૯૩. અધિકાર પ્રમાણે મંત્ર-દીક્ષા અપાય છે.

૯૪. અરપૃસ્થાદિના સહજ, સયોગજ અને સ્પર્શજ દોષો મળાય છે.

૯૫. પુરુષને પુરુષ અને સ્ત્રીને સ્ત્રી મનાય છે.

૯૬. સન્યાસ સેવાનું વિધાન છે. હજારો તે પ્રમાણે લે છે.

૯૭. પૂજા-અર્ચન-આરા-

યુષ્ઠિમાર્ગમાં

૮૯. પોતાને યુષ્ઠિમાર્ગ કે ગોસ્વામી મહારાજના પંથના કહેવરાવે છે.

૯૦. ભાગવતમાની સમાધિ ભાષાનેજ માન્ય રાખે છે.

૯૧. યુષ્ઠિયુષ્ઠિ ખરા મર્મદી યુષ્ઠિમાર્ગી એક હજાર પણ નહિ હોય.

૯૨. શ્રી કૃષ્ણને યજ્ઞોદ્ધાન નન્દન અને નન્દનન્દન તરિકે તેમના પુત્ર માને છે.

૯૩. સર્વેષાં દેહજીવદ્યાઃ પદ્ધતી સ્પૃશ્ય અને અસ્પૃશ્યોને પણ અપાય છે. છતાં અસ્પૃશ્યોને નથી આપતા.

૯૪. નમસ્તવ્યાઃ કુદાચ્ચન એ પદ્ધતી તે દોષો માનવાની કદાપિ જરૂર માની નથી.

૯૫. પુરુષો પ્રજા ગોપી-સખી-દાસી તરિકે પોતાને માને છે.

૯૬. શ્રીમદ્ વલ્લભાચાર્યે પોતાની આગામી સન્યાસને નિષેધ કર્યો છે.

૯૭. પૂજાદિ અર્થ ન માનતાં

સનાતન ધર્મમાં

ધના-ઉપાસના શબ્દો વપરાય છે.

૯૮. જ્યંયર્કં યજામહે...

પુષ્ટિવર્ધનમ્ એ મંત્રમા ત્રણ નેત્રવાળા પુષ્ટિવર્ધન શંકરને અમે પૂજ્યે છીએ એવો અર્થ સ્પષ્ટ રીતે શંકર ભગવાનને લાગુ પડે છે.

૯૯. કોષ આચાર્યો પોતાને અમુક દેવના અવતાર-લખતા નથી.

૧૦૦. શ્રી શંકરે પ્રવર્તાવેલ, સંપ્રદાય તે રસપ્રદાય છે એમ શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતામાં એ શ્લોક-માં છે.

૧૦૧. કોષ એક દેવને ધરા-વેલો તેજ પ્રસાદ બીજા દેવને ધરાવાય તો ઉચ્છિષ્ટ ધર્મ કહે-વાય છે. ઉચ્છિષ્ટ પ્રસાદ ધરા-વાનો નથી.

પુષ્ટિમાર્ગમાં

કેવલ “સેવા” એવો અર્થ કરે છે.

૯૮. આ મંત્રને અગ્નિમંત્ર માની શ્રીવક્ષણ પોતાને અગ્નિ અવતાર માને છે. અને “અંબક” નો અર્થ ત્રણ પ્રકારનું જ્ઞાન, ત્રિનેત્ર એવા અગ્નિ પ્રભુનું અમે બધા યજન કરીએ છીએ અને પુષ્ટિવર્ધન શબ્દથી પોતાના પંથને વૈદિક કહે છે.

૯૯. શ્રીવક્ષણ પોતે પોતાને અણુભાષ્યમાં અગ્નિ, સુષોધિની-માં વૈશ્વાનર ઘાક્ષતિ લખે છે. ગુંસાઈજી તેને શ્રીકૃષ્ણ લખે છે.

૧૦૦. રૂપને નાંદી, તેને તામસ લખી તેના રૂપસંપ્રદાયને નંવાં પુષ્ટિમાર્ગ, પુષ્ટિપંથ મહા-રાજાનો પંથ-એ નામે ઓળખાવે છે.

૧૦૧. શ્રીકૃષ્ણને ધર્મ બોલે, તેજ ઉચ્છિષ્ટ પ્રસાદ અન્ય દેવો અને પિતૃઓને ધરવાની આજ્ઞા છે, અને ધરાવાય છે.

(દુર્લભચિંતાન ગુ. અનુવાદ પૃ. ૨૧ કે. ૧ અંશીય)

સનાતન ધર્મમાં

૧૦૨. શિષ્ય ગુરુના ચરણ સ્પર્શ કરે છે. પતિદેવ અને સદ્ગુરુદેવ સિવાય સ્ત્રીને પર-પુરુષને અડકવાનો નિષેધ છે.

૧૦૩. વર્ણાનુસારી દીક્ષા અપાય છે. દીક્ષાથી તેમાં વર્ણ બદલાનો નથી.

૧૦૪. વૈદિક દેવોની પૂજા કરનારા પોતપોતાના વર્ણના જોડેજ વ્યવહાર રાખી શકે છે.

૧૦૫. દરેક દેવો સેવ્ય નમસ્કારાર્હ છે, અને ગોકુળ મથુરા, અને દ્વારકાવાળા કૃષ્ણને એક જ માની તેને માન્ય રાખે છે.

૧૦૬. વિદ્યાથી આચાર્ય થવાય છે. તે પણ શુદ્ધ વંશનો અને શુદ્ધ ચારિત્ર્યવાળી હોય તેજ આચાર્ય થઈ શકે. નહિ તો

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૧૦૨. શિષ્ય કે શિષ્યા ગુરુને ચરણ સ્પર્શ કરે તોજ સેવા પુષ્ટ થઈ એવો નિશ્ચય થાય છે. અત્યંત પ્રીતિવાળા વિશ્વાસુનેજ પોતે ચરણથી અડકે છે.

૧૦૩. ધર્મસંબંધ થતાંજ મનુષ્ય એક જુદા વર્ણમાં બળે છે, કે ને ચાસોક્ત ૪ વર્ણથી સર્વથા ભિન્ન છે.

૧૦૪. દુર્ગા-સિવલિંગ-કૌર-વાલ્મિકીના પૂજકોને તેઓ અભ્ય-વદાય માને છે.

૧૦૫. શ્રીહરિરામાદિ આચાર્યો આચાર્ય કરે છે કે પુષ્ટિ-માર્ગમાં ગોકુલરથ કૃષ્ણજ સેવ્ય છે. મથુરારથ કે દ્વારકારથ નહિજ. તેનો આશ્રય લેનાર અન્યાયથી કે આશુર છે. (આ વિચાર મૂળ ભાગવતથી પણ વિરૂદ્ધ છે.)
(શુ. ભ. મા. પૂ. ૧૪૬ વર્ષ ૪ અંક-૪.)

૧૦૬. વલ્લભચંદ્રમાં બાળકો-નું પ્રાકટ્ય જન્મથીજ આચાર્ય રૂપે થાય છે અને તે બધા વલ્લભાચાર્ય રૂપજ મનાય છે.

સનાતન ધર્મમાં

ગાદી ઉપરથી ઉઠાડી મૂકાય છે.

૧૦૭. ગુરૂજનનો ચરણસ્પર્શ
જો સ્ત્રી કરે તો તે પતિવ્રત
ધર્મ કહેવાય નહિ.

૧૦૮. મંત્ર અને બ્રાહ્મણને
વેદ કહે છે. પુરાણોને ઇતિહાસ
કહે છે.

૧૦૯. વૈદિક ભસ્મ શ્રદ્ધા
ધારણ કરવાનું દરેક માટે છે
અને તે પવિત્ર કહેવાય છે.

૧૧૦. ઉર્ધ્વપુંડ્ર ત્રિપુંડ્રાદિ
ધારણ કરી શકાય છે. કોઈ
તીલકની નિન્દા કરાતી નથી.

૧૧૧. કંકુ કે ગુલાબનું
ઉર્ધ્વપુંડ્રાદિ તિલક અને ધાંસ
કે લાકડાની કંડી કે માળા
પહેરવાનું અવૈદિક છે.

૧૧૨. બ્રાહ્મણાદિ ચારે વર્ણો
ક્રમશઃ ૧૦-૧૨-૧૫ અને
૧ માસે જન્મ મરણશૈયમાં

પુષ્ટિમાર્ગમાં

(શુ. ભ. મા. વર્ષ ૪ અંક ૫
પૃ. ૨૪૨.) [જૂઓ સર્વોત્તમ સ્તોત્ર]

૧૦૭. ગુરૂનાં ચરણનાં સ્પર્શ
કરવામાં પતિવ્રત ધર્મને લેશ
પણ આંચ આગવાનો સંભવજ
નથી. (શુ. ભ. મા. વધારો પૃ. ૫.
સં. ૧૯૮૫)

૧૦૮. શ્રીમદ્ ભાગવતનેજ
વૈષ્ણવો વેદ કહે છે. (શુ. ભ.
મા. વર્ષ ૪ અંક ૭-૮ પૃ. ૩૪૪.)

૧૦૯. ભસ્મ શ્રદ્ધા ધારણ
કરનાર આંગણ સદૃશ અસ્પૃશ્ય
મનાય છે અને તેને અડકાયતો
પુષ્ટિમાર્ગિયે સ્નાન કરવાનું છે.

૧૧૦. ત્રિપુંડ્ર ધારણ કરનાર
બ્રાહ્મણ પતિત ગણાય છે.

૧૧૧. પુષ્ટિમાર્ગીઓમાં તેવાં
તિલક કરવાનો અને તેવી
માળા પહેરવાનો રીવાજ છે,
તેની મના જણાતી નથી.

૧૧૨. ૧૬ રાત્રિનું સ્વતઃ
પળાવે છે. તે વર્ણ બાજ છે.

સનાતન ધર્મમાં

પવિત્ર યાત્ર છે પણ વિશેષતઃ
દશમે દિવસે શુદ્ધ યાત્ર છે.

૧૧૩. શુદ્ધ વર્ણપ્રતીકો
ઐતરભાત્ તરીકે મનાય છે.

૧૧૪. ઐતરભાત્ ધર્મપ્રમાણે
યથાશક્ત્ય વર્તવાનું હોય છે.

૧૧૫. સંસારમાં શ્રીવૈષ્ણવ,
અર્ધવ, નિપાક અને વિષ્ણુસ્વામી
એ નામના સંપ્રદાયો પ્રસિદ્ધ છે.

૧૧૬. ઉપરના ચારેય સંપ્ર-
દાયોમાં ત્યાગી હતા, અને
દરેક સંપ્રદાયમાં એકજ અમુકજ
આચાર્ય હોઈ શકે,

૧૧૭. શિવનું ભજન કરના-
રાને અને સર્વ દેવોને સમાન
માનનારાને ક્યાંય નિંદવામાં
આવ્યા નથી. તેમ કોઈ દેવની
નિંદા કરાતી નથી.

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૧૧૩. પોતાને કેવલ વૈષ્ણવ
મનાવે છે. ઐતરભાત્ લખતા
લખાવનાનું જાણ્યું નથી.

૧૧૪. પુષ્ટિમાર્ગમાં જીવોને
દારાદિના સમર્પણ મંત્ર મહત્ત્વ
શિવાય ખીજું કંઈ કર્તવ્ય
હોતું નથી.

૧૧૫. વંશલ સંપ્રદાયને
વિષ્ણુસ્વામી સંપ્રદાય-તત્ત્વ રૂઢ
પ્રવર્તિત મનાવે છે પણ તે
મુખ્ય સંપ્રદાય નથી.

૧૧૬. પોણોસો એંશી બધાય
ગોસ્વામીઓ આચાર્ય ગણાય
છે. ૧ રામના ૫૦ પુત્રો હોય
તે બધાય રામ નજ ધઈ શકે.

૧૧૭. વિશેષજીએ અષ્ટાક્ષરી
ટીકામાં મહાદેવજીનું ભજન
કરનારને માયાવાદી અને અસુર
લખ્યા છે અને હરરાયજીના
શિક્ષાપત્રમાં પૃ. ૩૨૮ સ્લોક
૩ માં સર્વ દેવોને સમાન
માનનારાના હૃદયમાં ભગવન
રહેતા નથી એવું લખ્યું છે.

સનાતન ધર્મમાં

૧૧૮. પોતે જે સંપ્રદાયનો હોય તે તે સંપ્રદાયના દેવોના ચિહ્નો ધારણ કરી શકે છે.

૧૧૯. શ્રીતરમાર્ત ધર્મજ વૈદિક વેદાનુકૂલ મનાય છે.

૧૨૦. વેદવાધથી પ્રતિષ્ઠા કરનાર ઉપાસના માર્ગિય કહેવાય છે.

૧૨૧. શ્રીતરમાર્ત મળી ૪૮ સુધી સંસ્કારો છે. બ્રહ્મસંબંધ નામક સંસ્કાર કોઈ વૈદિક કે રમાર્ત નથી.

૧૨૨. પોતાની અપતિત સ્ત્રીના હાથથી બનાવેલ રસોઇ ધણી ખાઈ શકે છે અને સ્ત્રી તેવા અપતિત ધણીના હાથનું ખાઈ પી શકે છે.

૧૨૩. વરકન્યાનો હરત-મેલાપક રવળતીના લોકથી જ કરાવી શકાય છે.

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૧૧૮. પુષ્ટિમાર્ગ ૩૬ સંપ્રદાય છે છતાં ૩૬ના ચિહ્ન ભરમ રૂપાક્ષાદિ ધારણ કરતા નથી અને તેથી તે ગુરુ કે સંપ્રદાય-દ્રોહિ માની શકાતો નથી.

૧૧૯. મર્યાદા માર્ગને જ વૈદિક કહે છે તેથી ભિન્ન પુષ્ટિમાર્ગ અમર્યાદાવાળો અથવા અવૈદિક માર્ગ મનાય છે.

૧૨૦. તેવી પ્રતિષ્ઠા કરનાર ભક્તિ (પુષ્ટિ) માર્ગિય કહેવાય નહીં. ઉપાસના માર્ગને વસભા-ચાર્ય હીન માને છે.

૧૨૧. બ્રહ્મસંબંધ નામનો અવૈદિક સંસ્કાર વિાધ મુખ્ય કરાવવામાં આવે છે તે ઠાઇ વૈદિક શાસ્ત્રોક્ત સંસ્કાર નથી.

૧૨૨. મર્ગદ ષાળનારી સ્ત્રી પોતાના અમર્યાદી પતિના હાથનું અને મર્ગદિ પુરુષ અમર્યાદિ સ્ત્રીના હાથનું રાધેલું ખાઈ પી શકતાં નથી.

૧૨૩. કન્યાના માતૃપિતા પ્રત્યક્ષ હાજર છતાં ગ્રંથો પાસે કરાવવામાં આવે છે.

સનાતન ધર્મમાં

૧૨૪ બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, મહેશ
આદિ દેવો ઇશ્વર મનાય છે

૧૨૫ પાણીમાં રાધેલી અને
સખડી વર્ણબેદે ખવાય છે

૧૨૬ ગંગા, યમુનાદિ બની
નદીના જળપાન અને સ્નાન
દરેક દેવોના દર્શન, વદનાદિ
થઈ શકે છે

૧૨૭ માથે શિખા, જટા
વગેરે શાસ્ત્રોક્ત નિશાન રાખ
નામાં આવે છે

૧૨૮ મનન જાઉં છિન્ન
મનાય છે

૧૨૯ આચર્યો માટે નાટ
કાદિ જોના નિષિદ્ધ છે

૧૩૦ દરેક હિન્દુ ગરુડાવના
અનુયાયી યાજ્ઞવલ્કિ પોતાય છે

૧૩૧ તે તે દેવોના રત્ન,
વૈકુંઠાદિ લોકોમાં જલ્દી એજ

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૧૨૪ પુષ્ટિમાર્ગ તેમને
ઇશ્વર માનતા નથી

૧૨૫ પુષ્ટિમાર્ગમાં તેવી
અનસખડી મર્યાદિઓમાં વર્ણ-
બેદ વિના ભેગા ખનાય છે

૧૨૬ ગંગાજલનું પાન અને
સ્નાન તથા વિશ્વનાથ શિવજીનું
દર્શન કરે તે સ્વ યાત્રમ દોડ
લાગે છે

૧૨૭ સ્ત્રીઓ જેવા ચોટલા
અને ફેશનદાર ટેશ મદારાળે
માથે રાખે છે

૧૨૮ સુખ રીતે સ્નાનજન
ખાસ લખતોને પવિત્ર માની પીવા
અપાય છે, અને પીનારા પીએ
પણ છે

૧૨૯ જનાના સાથે નાટ
કાદિમાં નાત મળાય અને લગ્ના
દિના ગડો ખલ્લુ નચાવાય છે

૧૩૦ પુષ્ટિમાર્ગીય દીક્ષા
લીધેનાનેજ દાતાદિ દેરાનું અને
પોપવાનું કહે છે બીજાનો નિરોધ
કરવામાં આવે છે

૧૩૧ શ્રીકૃષ્ણના અધર
મૂતનું પાન કરવું એજ મોટામાં

સનાતન ધર્મમાં

તે તે દેવોની ભક્તિની રૂપ-
મિદિ છે.

૧૩૨ બધાય પુરાણો અને
સ્મૃતિઓ માન્ય રખાય છે, અને
તેના શ્રવણથી મોક્ષ મળે છે.

૧૩૩ શ્રીમદ્ ભાગવતમાં
શિવ નિન્દાને વર્ણવેલું જોઈને
તે બચે છે, અને શિવ નામ-
ને પાપ નાશ કરનાર કહે છે,
તેમ શિવ નિન્દાની કલ્પ જોઈ
લેના કલ્પ છે

૧૩૪. દરેક દેવોના નતો
કરાય છે કોઈ નનતો નિષેધ
નથી, તેમ નિન્દા નથી

૧૩૫. મોટું મૂલ્ય આપ્યાંની
નિન્દા કર્યાનું જણાયું નથી, તેમ
આવી પ્રદાન કરાયું નથી.

પુણ્યમાર્ગમાં

મોટી સિદ્ધિ મનાય છે
કૃષ્ણાધરામૃતાડ સ્વાદસિ-
દ્ધિરન ન સદાય । કૃષ્ણના
અધરામૃતનું પાન એજ અન્તિમ
ધ્યેય છે

૧-૨ મારય, ક્રૂર્મ, નિંગ,
શિન, રકેદ અને અગ્નિ પુરાણો
અને અગુક સ્મૃતિને તામસ માને
છે અને તેને સાલજનાથી પણ
નરકે પડાવે માટે છે

૧૩૩ શિવ એવું નામ જુગડા
શિવાવા દેરામાં પણ ધણા
લેતા નથી, અને ગ્રંથોમાં પણ
આવીન અર્વાચીન પુસ્તકોમાં
શિવની વારોવાર નિન્દા પણ
કરી છે કારણ સીરી આપ ન
કહેના સાવી આપ, ખીલી આપ,
દોરો ભરી આપ એમ કહે છે.

૧૩૪ નિગમોનું નત કરવા
નો નિષેધ છે, તેમ ખીલત પ્રવાહ
દેવોના નત પણ કરતા નથી

૧-૫ આશુભાષ્યથી મોટી
આજ્ઞાન મુડીના ધણા પુસ્તકો-
માં કરાયામાંદિની વૃણિત નિન્દા
કરી છે.

સનાતન ધર્મમાં

૧૮૬. ભાગવતમાં ગોપાલ અને કૃષ્ણ એક જ મનાય છે, અને નમો ભગવતે વાસ્તવમાં એક જ મુખ્ય મત છે.

૧૮૭. ધોડશોપચાર અને અન્યોપચાર પૂજા છે, પણ જૈન માટે જલ દેવાનું કોઈ ઉપચાર-મા કયાય વાસ્તુ નથી

૧૮૮. દેવાનો પ્રભાદ તેના મનુષ્ય ભક્તોનેજ આપાય છે, પણ અન્ય દેવાને અપાતો નથી

૧૮૯. વેદવિદિત ઉપામનાથી સિદ્ધિ મળે છે એમ પ્રસ્થાન ગ્રંથોના આશય સમજાય છે. વૈદિકાપાસના પ્રતિષ્ઠા વિદિત કહી છે.

૧૯૦. પૂજા શબ્દથી વ્યવહાર થાય છે, અને તે વૈદિક કે પાંગણિક મંત્રોથી થાય છે.

પુણિમાર્ગમાં

૧૩૬. જુદા મનાય છે. તેના મંત્રો અને ઉપાસના પણ જુદા છે, અને અનુયાયીઓના તિલકાદિ પણ જુદા છે એક જ ગોપાલ અને બીજો જગદીશ કહે છે.

૧૮૭ શ્રીકૃષ્ણામ્યાં શૌ-ચાર્યજન સમર્પયામિ. શુ. નિ. ૧. ૨. ૫. ૨૫ મા ગદ્યાકૃષ્ણને જૈન માટે જલ દેવાનું છે.

૧૮૮. મોમો શિવાદિ વૈષ્ણવેભ્યોનમઃ. મહાપ્રસાદ ગૃહણસ્વ. શુ. નિ. ૨. ૫. ૨૮ મા શિવાદિ વૈષ્ણવોને મહાપ્રસાદ દેશનું છે.

૧૮૯. વૈદમાર્ગપિક્ષયાપિ ભક્તિમાર્ગસ્યોત્તમત્વમ્પ્રતિપાદનાત્. ૨-૨૩૫ મા ભક્તિ-માર્ગને વૈભાગથી ઉત્તમ અને જુદો મનાવે છે વેદવિદિતો-પાસના અને વૈદિક પ્રતિષ્ઠાદિને હીન માની છે.

૧૯૦ સેવામુખ્યાન પૂજેતિ, મંથરાગ્ર પૂજા ધરોત્તમદેવ ! ૨-૨૪૬ નિ વ્યુત્થાનિકા, સેવા

સનાતન ધર્મમાં

૧૪૫. સનાતન ધર્મમાં બધાય દેવ દેવીઓનો સમાવેશ છે અને માવત શ્રુતિસ્મૃતિ પુરાણાદિનાંજ પ્રમાણે મનાય છે.

૧૪૬. અપતિત સન્નતિય ભોક્ષા ભેડે લગાદિ થઈ શકે છે. અને વર અને કન્યાવિક્રય નિષિદ્ધ ગણાય છે.

૧૪૭. સન્ધ્યાસીના વસ્ત્રોનો દંદ થતો નથી પણ સન્ધ્યાસીને જલદાદ કે જમિદાદજ ચાય છે.

૧૪૮. અમુક આચાર્યોદિ અમુક એકજ દેવાદિનો અવતાર મનાય છે.

૧૪૯. ડોહ દેવોએ પોતાથી નીચા દરજ્જાનાં મનુષ્યને શ્રેષ્ઠ દ્યૌર માની તેમને સામા મળવા મંદાનું વાંચવામાં આવ્યું નથી.

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૧૪૫. વ્યાસ, નારદ, શુકદેવ, બ્રહ્મા, શંકર વગેરે દેવાદિ મર્યાદા માર્ગિય છે માટે પુષ્ટિ-માર્ગમાં તેમનો પ્રવેશ નથી એવું દર્શાવતાં વક્ષણાખ્યાન જેવાં પ્રાકૃત પુસ્તકો પણ પ્રમાણીભૂત મનાય છે.

૧૪૬. તૈલંગ બ્રાહ્મણો ગોઝ બાળકોને સન્નતિય છતાં કન્યા દેવા નથી તેથી કન્યાવિક્રયને તે માર્ગમાં હિતેજન અપાય છે તેમ ઘરજમાઈ પણ રખાય છે.

૧૪૭. વક્ષણાચાર્યના દેહાન્ત પછી તેના વસ્ત્રોનો અગ્નિદાહ કયો હતો એમ “ નિજ-વાર્તા ” માં છે.

૧૪૮. શ્રી વક્ષણને અગ્નિ, કૃષ્ણવદન, ચન્દ્રાવલી, રાધા-કૃષ્ણના નેત્રના ચિરહાસિ અને શ્રીકૃષ્ણાદિના અવતાર લખ્યા છે.

૧૪૯. મહાદેવજી મસાલ લઈને શ્રીનાથજીના રથની આગળ ચાલતા, કાશીવિશ્વનાથ, રામચન્દ્રજી, વિંકાયા, વ્યાસજી વગેરે શ્રીવક્ષણને સામા મળવા

સનાતન ધર્મમાં

શ્રુતિમાર્ગમાં

મુખ્ય છે વેદોક્ત પૂજા મુખ્ય નથી મંત્રમાત્રથી પૂજા કરનારા ન થયું.

૧૪૧. કૌર્ભ આચર્યોને તેના શિષ્યોએ અદેવ વિરોધી કબી સાક્ષાત્ પદમાત્મા મનાવ્યા નથી.

૧૪૧. રહ. પ્રિય, યજ્ઞ-મોક્તા, યસ્તુત ફળ્ણપદ્ય, સર્વશક્તિધૃક્, પર., અર્થાત્ શ્રી આચાર્યજી અક્ષર બ્રહ્મ-સેદુ પર શ્રી પૂર્ણ પુરુષોત્તમ હૈ, આવા વિગેયી વ'લભા-આર્થ માટે ધણાપ વપરાયા છે.

૧૪૨. શ્રુતિશ્રુતિ પ્રગણા-દિમા ઉક્ત વિવાસના જ સ્વીકાર ગય છે કે જે પ્રાચીન છે.

૧૪૨. ગોપીકાઓની જ ભક્તિ સ્વીકારેલી છે.

૧૪૩. વૈદિક અને લૌકિક ધર્માચરણ મુખ્ય મનાય છે. અને તેજ સદાચાર મનાય છે.

૧૪૩. વૈદિકત્વ લૌકિક-ત્વં કાપટધાત્તેષુ નામ્યથા । વૈષ્ણવત્ત્વં દ્વિ સહજ તત્તો-ડન્યન્ન વિપર્યયમ્ । લૌકિક વૈદિક ધર્મ ૩૫૮ ૩૫ હોવાથી મથાર્થ નથી, વૈષ્ણવત્વ મહત્ત્વ છે તે વિનાનું સર્વ વિપરીત છે.

૧૪૪. કૌર્ભ દેવી વગેરેની અન્યથા ભાવનાથી અનાદિનું વર્ણન ઇષ્ટ અને વર્ણનીય મનાવું નથી.

૧૪૪. સમ્પ્રદાયના સતનાદિ અંગોમા લાગવા, ગમડી વગેરેની ભાવનાથી નુંગાગરમવાળી કૃષ્ણની જીભાત્મ એકાધિયુક્ત લીના ભાવના કરવાનું વર્ણન છે.

સનાતન ધર્મમાં

૧૪૫. સનાતન ધર્મમાં બધામ દેવ દેવીઓનો સમાવેશ છે અને માવત શ્રુતિસ્મૃતિ પુરાણાદિનાંજ પ્રમાણો મનાય છે.

૧૪૬. અપતિત સગ્ગતિય લોકો જોડે લક્ષ્મીદિ થઈ શકે છે. અને વર અને કન્યાવિક્રય નિષિદ્ધ ગણાય છે.

૧૪૭. સન્માસીના વસ્ત્રોનો ફાલ થનો નથી પણ સન્માસીને જલદાલ દે ખૂંભિદાલજ થાય છે.

૧૪૮. અમુક આચાર્યોદિ અમુક એકજ દેવાદિનો અવતાર મનાય છે.

૧૪૯. દોષ દેવોએ પોતાથી નીચા દગ્ગમના મનુષ્યને ગ્રેષ્ઠ કથર માની તેમને સામા ગણવા ગયાનું વાચવામાં આવ્યું નથી.

પુણિમાર્ગમાં

૧૪૫. વ્યાસ, નારદ, શુકદેવ, બ્રહ્મા, શંકર વગેરે દેવાદિ મર્યાદા માર્ગિય છે માટે પુણિ-માર્ગમાં તેમનો પ્રવેશ નથી એવું દર્શાવતા વલ્લભાચાર્યના જેવા પ્રાકૃત પુસ્તકો પણ પ્રમાણીભૂત મનાય છે.

૧૪૬. તૈયંગ બ્રાહ્મણો ગોઠ બાળકને સગ્ગતિય હતા કન્યા હતા નથી તેથી કન્યાવિક્રયને તે માર્ગમાં હિતેજન અપાય છે તેમ ધરજમાય પણ રખાય છે.

૧૪૭. વલ્લભાચાર્યના દેહાન્ત પછી તેના વસ્ત્રો અમિદાલ ક્યોં હનો એમ “ નિજ-વાર્તા ” મા છે.

૧૪૮. શ્રી વલ્લભને અમિ, કૃષ્ણવદન, ચન્દ્રાવતી, રાધા-કૃષ્ણના નેત્રના વિગ્દામિ અને શ્રીકૃષ્ણાદિના અવતાર લખ્યા છે.

૧૪૯. મહાદેવજી મસાલ લઇને શ્રીનાથજીના રથની આગળ આવતા, કાશીવિશ્વનાથ, ગમચન્દ્રજી, વિડોયા, વ્યાસજી વગેરે શ્રીવલ્લભને સામા મળવા

સનાતન ધર્મમાં

પ્રતિભાગમાં

૧૪૧. કાર્ધ આચાર્યોને તેના શિષ્યોએ અદેય વિશેષણ લખી શાક્ષાત્ પરમાત્મા મનાવ્યા નથી.

૧૪૨. શ્રુતિશ્રુતિ પુરાણાદિમા ઉક્ત ઉપાસના જ સ્વીકારાય છે કે જે પ્રાચીન છે.

૧૪૩. વૈદિક અને લૌકિક ધર્માચરણ મુખ્ય મનાય છે. અને તેજ સદાચાર મનાય છે.

૧૪૪. કાર્ધ દેવી દેવોની અન્યથા ભાવનાથી અંગાર્થનું વર્ણન ઇષ્ટ અને વર્ણનીય મનાતું નથી.

મુખ્ય છે વેદોક્ત પૂજા મુખ્ય નથી મંત્રમાત્રથી પૂજા કરનારા ન થવું.

૧૪૧. રહઃ પ્રિય, યજ્ઞ-મોક્ષા, યસ્તુત કૃષ્ણપદ્ય, સર્વશક્તિધૃક્, પરઃ, અર્થાત્ શ્રી આચાર્યજી અક્ષર બ્રહ્મ-સેતુ પર શ્રી પૂર્ણ પુરુષોત્તમ હૈ, આવા વિશેષણ વદ્યભા-ચાર્ય મટે ધણાય વપરાયા છે.

૧૪૨. ગોપીકાઓનીજ ભક્તિ સ્વીકારેલી છે.

૧૪૩ વૈવિકત્ય લૌકિક-ત્વં કાપટચાત્તેષુ નાન્યથા । ઘૈષ્ણવત્થં હિ સહજ તતો-ડન્વથ ચિપર્યયમ્ । લૌકિક વૈદિક ધર્મ કપટ ૧૫ હોવાથી યથાર્થ નથી, વૈષ્ણવત્ત્વ મહજ છે તે વિનાનું સર્વ નિપરીત છે.

૧૪૪. રાધાદેવના સ્તનાદિ અંગોમાં લાડવા, ગમડી વગેરેની ભાવનાથી ગૃંમારગમવાળી કૃષ્ણની ખીભત્ત્વ મેદાસુખ લીના ભાવના કરવાનું વર્ણન છે.

સનાતન ધર્મમાં

૧૫૪. વર, કન્યાને ત્યાં પરણવા જાય છે. અને તે યાત્રિ-જનોની સમક્ષ પરણે છે. અને તે સર્વે અંગોનું વ્યવહાર પણ રહે છે.

૧૫૫. સ્ત્રી સ્ત્રીવેશે ને પુરુષ પુરુષવેશેજ રવેષ્ટ દેવતાની પૂજા કરે છે. અને મુલા પછી પણ સ્ત્રી પુરુ. તે તે રવરેષેજ તે તે શોકમાં રવેષ્ટ પ્રભુપદ પામે છે.

૧૫૬. નાની મોટી મૂર્તિઓ હોય છે. મૂર્તિ પ્રમાણે સુંગાર સન્નય છે.

૧૫૭. મંત્રાધીન દેવતા મનાય છે.

૧૫૮. પ્રસાદનું સંધેલ ધાન વેચાવાનું કે હુંડાવાનું નથી પણ પ્રસાદ તરીકે તે અપાય છે.

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૧૫૪. કન્યાનો તેના યાત્રિ-જનોથી ત્યાગ કરાવી તેન. માતાપિતાને ગોસ્વામીઓ વ્યાં બોધાવે ત્યા આવી તેઓ પરણાવે છે અને કન્યા દેવતો તેની યાત્રિથી બદિભૂત થાય છે તેમ ગોસ્વામીઓ તેના હામનું જમતા પણ નથી.

૧૫૫. પુરુષોથી પણ સ્ત્રી રવરેષે કાંઠા, વળી, ધાધરા, ચોળી, સાડી પહેરી મુઠા ઢાઢી મુંડાવી, ચોટલા રખાવી, સેવા થાય છે અને મુલા પછી પણ બધા ગોપીરૂપે પ્રભુ પાસે જઈ સેવા કરે છે.

૧૫૬. મોટે ભાગે નાનીજ મૂર્તિઓ સેવામાં હોય છે. નેમજ મૂર્તિ નાની અને સુંગાર પુષ્કળ હોય છે.

૧૫૭. ગોસ્વામીના દાસ્યનીજ છુટ વચાથી સેવ્ય દેવ તરીકે મનાય છે.

૧૫૮. અન્નકૂટાદિનું સંધેલું અન્ન નાચકારાદિમાં હુંડાવાય છે અને હુંડાતા વધેલા અન્નને પ્રસાદી દાખલ ખવાય છે અને વેચાય છે.

સનાતન ધર્મ માં

૧૫૬. સંખ્યાદિ ૬ કર્મો ન કરે તો તે નામધારી બ્રાહ્મણુદિ કહેવાય અને તેને દેવપૂજા મઘાદિનો અધિકાર હોનો નથી પણ યજ્ઞવલ્ક તે ગણાય છે.

૧૬૦. શ્રુતિ રશ્રુતિ પુરાણાદિ સર્વ માન્ય પુસ્તકોજ પ્રમાણુ મનાય છે કે જે શિષ્ટ સંમત હોય છે.

૧૬૧. વેદ પુરાણાદિ ભણુવા વગેરેમાં સમય ગાળવાનું અને સ્વેષ્ટ દેવના શુશ્રુઘાન કરવામાં સમય ગાળવાનું હોય છે.

૧૬૨. સંખ્યા, પુનર્તિર્કા તથા દેવ પિતૃકર્મોમાં સ્ત્રીવેશ્તાં વસ્ત્રો પહેરવાની મના છે. તેમ માથે પણ કંઈ ત્યારે ન પહેરાય તેમ ગાદી ઉપર પણ ન બેસાય.

૧૬૩. છુદાં છુદાં પાત્રો-થી પાણી પીવાય છે અને પીતાં મોવ બચેલ જલ આનમુત્ર જેવું

પૃષ્ઠિમાર્ગમાં

૧૫૬. મુખીઆ ભીતરીમા-માંના ઘણાઓને ગાયત્રી મંત્ર કે સંખ્યા પણ આવડતી હોતી નથી છતાં તેઓ દાકર સેવા કરી શકે છે અને તે યાય પણ છે.

૧૬૦. ચા માર્ગમે સંસ્કૃત લેખ તથા કીર્તન આદિ મા-પાલેખ મહાપ્રમુજી, ગુંસાદ-જી અથવા અદ્વસરા છાપન કે પદનસે મિલે સો પ્રમાણ એમ મનાય છે.

૧૬૧. શ્રી વલ્લભ ગુણગાય મન તું શ્રી વલ્લભ ગુણગાય । યૃથા કાલ કૈસે જોષત દૈ વેદ પુરાણ પઢાય ॥ ૧૮૩૭-ના શુશ્રુ યાવો પણ વેદ પુરાણુમાં યૃથા સમય ન ગાણો.

૧૬૨. મંખ્યા, દેવસેવા, પિતૃ-કાર્યાદિ સિચેશ્તાં વસ્ત્રો પહેરી ગાયે કાન ટોપી ધાલી ગાદીની થાપી ઉપર બેસીને યાય છે.

૧૬૩. એકજ લોટી કે ગારી-થી દરેક વર્ણુના લોકોના મોંમાં ઉચ્ચી પાણી દુધ વગેરે રેગાય

સનાતન ધર્મમાં

ગણાય છે, અને જો તે પાપે
તે આન્દ્રાયણ મતનું પ્રાયશ્ચિત
છે.

૧૧૪. દરેક મંત્રદાય વૈદિક
મનાવાય છે.

૧૧૫. સ્ત્રીઓ પાસે જાડવા-
વના મોકવેદની મર્યાદા ત્યાગના
ગીતો કે ભજનાદિ શુદ્ધ પાસે કે
દેવ મંદિરોમાં ગવાતાં નથી.

૧૧૬. કુલવાન, વિદ્વાન, ભરમ,
શક્ષા અને ત્રિપુડધારી, માયા-
વાદી શ્રાવણોની નિન્દા થતી
નથી, પણ તેનું સન્માન થાય છે,
અને અન્ય સર્વ હિન્દુ સમ્રદાયી
ઓનું પણ સન્માન થાય છે.

૧૧૭. શુદ્ધ જો શુદ્ધ સ્ત્રીકેનાં
લક્ષણયુક્ત હોય તોજ પૂજ્ય
મનાય છે. તેના કુટુંબી કે ન્યાતિ-
લાઓ શુદ્ધ મનાવાતાં નથી, અને
તે પશુ-જનોઈ લંધિયોજ શુદ્ધ

પુષ્ટિમાર્ગમાં

છે, અને જાધા વર્ણોને તેનું તેજ
દેવા છતાં તે ઉચ્છિદ્ર મનાતું
નથી, પણ શુદ્ધ મનાય છે.

૧૧૮. ચદ્ધ માર્ગ તો સ્ત્રી
શુદ્ધાદિકે લીયે પ્રગટ
કીયો જય, અને થીવલભ
પણ સ્ત્રી શુદ્ધાદિના ઉદ્ધારક સ્ત્રી-
શુદ્ધાદિધૃતિશ્મઃ નામે ઓળ-
ખાય છે.

૧૧૫. લોકવેદની મર્યાદાનો
ત્યાગ કરવાના અને જાડવાવના
ગીતો શુદ્ધ અને દેવો પાસે ગવાય
છે.

૧૧૬. તેવાને દાર જોવા
આપૂર્ય, અસુર માની ચોર
દેરવી ચોર વધાર્યું કરી તેના
ખૂન કરવાનું અને ત્રિપુડ ધારી-
ને પતિત હોવાનું મનાવાય છે.
ત્રિપુંડ્રધારણાત્ત વિમ્નઃ પતિતઃ
સ્થાત્ર સંજય. લખ્યુ છે.

૧૧૭. શુદ્ધ, પતિત, અષ્ટ કે
દુરાચરી હોય તો પણ તેને તેમ
તે શુદ્ધના જાપ, ભાઈ, દીકરા
અને આખી ન્યાતને શુદ્ધ મના-
વાય છે, અને જન્મે ત્યારથીજ

મનાતન ધર્મમાં

મનાય છે

૧૬૮ વર્ણ પ્રમાણે લોગ નાદિનો વ્યવહાર છે, આ લોગ પહેરીને તે અનગણી લગાય કે ખવાય નહી

૧૬૯ સ્ત્રીઓ પાસે અયોગ્ય સેવા સેવાનો મર્ધ પ્રદાયા આયોમા રીત નથી, અને તે લોકનિષ્ઠ હોય ગિટાસ્ત્ર વિરુદ્ધ મનાય છે

૧૭૦ વર્ણ પ્રમાણે નામોને અન્તે સર્મા, વર્મા, શુક્લ, દામ લગાડવાની મર્્યાદા છે

૧૭૧ ઝાઝ દેવો અનુયોની પાસે કમ્મ લા નથી, તેમ મર્ધ આચાર્યોએ મર્ધ દેવ દિને ક્રવા વગેરેમાં નાખી દીધા નથી.

પુષ્ટિમાર્ગમાં

જનોઈ વિનાના પણ બધા ગુરુ મનાય છે

૧૬૮ મર્જદિઓ ગસમડલી વગેરેમાં દરેક વર્ણના લોકો એક જીમ્ન એક પગતમાં સાથે જોડી જમે છે અન્યોન્યના ગટોમાં ગળીયા મકે છે લોગ પહેરી મહાપ્રસાદની મૂલ્ય મર્જદીઓને લા લઈ જવાય, અને પ્રેમલાયથી ખવાય છે

૧૬૯ શિષ્યની સ્ત્રીઓ પાસે અરણ્ય મેવા, તેમ મર્જનાદિની સેવા, દીડિણે ઝુનાવાની, ડાળમાં ઝુનાવાની, પવિત્ર ધગવાની, મસરીયા રનાનની સેવા, દુધ આરોગવાની મેવા વગેરે અયોગ્ય સેવાઓ લેવાય છે

૧૭૦ દરેક આઠધ્યાદિને દાસ અને ગોત્રામીઓના નામોને છેડે લાન, નન્દન, ઈશ, રથામ વગેરે લગાડાય છે

૧૭૧ પચ્ચેવોનેવ નલાચાર્યે કુવામાં નાખી દેવાથી તે દેવોએ હાથ લોડી બહાર કાઢવા બહુ વિનંતિ કરી નાખે તેમને અડાડ

સનાતન ધર્મમાં

૧૭૨. રામ કૃષ્ણ દિમાં બેદ-
ભાવ મનાતો નથી. રામબક્ષા
કૃષ્ણને રામરૂપે જીવે છે, તેમ
અન્ય દેવ વાકતો અન્ય દેવોને
તત્ત્વરૂપે જીવે માને છે, તેમાં
ફાદનો મતભેદ નથી.

૧૭૩. નંદરાયના ધરના કૃષ્ણ
જનોઈ લીધા પછી મયુરામાં
ગયાનુ ભાગવનમાં સ્પષ્ટ છે.

૧૭૪. બ્રહ્મજ્ઞાની કે મોક્ષમાર્ગી-
માં ભેદ મનાતો નથી. દરેક લોકો
બ્રહ્મજ્ઞાન અને મોક્ષમાર્ગને
હંમે છે છે.

૧૭૫. દરેક મંત્રોના ઋષિ,
છન્દ, દેવતા હોય છે. અને
તોજ તે ખરો મંત્ર કહેવાય છે.

૧૭૬. મંત્રોપદેશ ગુરુ પરં-
પરા પ્રમ.વૈ થાય છે.

પુષ્ટિમાર્ગમાં

કાલવાનું તેમના ભાષા ગ્રંથોમાં
લખ્યું છે અને તે સાચું મનાય છે.

૧૭૭. હમારે તો કૃષ્ણ-
કૃષ્ણ મેં હું મેદ હૈ પીર
રામકૃષ્ણ કો કહા કથા
કહની. કૃષ્ણના સ્વરૂપોમાં પણ
ભેદ માને છે, તો બીજા રામ-
કૃષ્ણની વાત ક્યાં રહી ?

૧૭૮. નંદરાયના ધરના કૃષ્ણ
મયુરામાં ગયાજ નથી. ત્યાં તો
એક કત્પિત સ્વરૂપજ ગયું છે.
નંદનંદન કૃષ્ણ તો ગોકુલમાંજ
હજી રાસ ખેલે છે.

૧૭૯. બ્રહ્મજ્ઞાની મોક્ષ-
માર્ગી સ્વપ્ને મહી વ્યવહાર-
રજી. તેની જોડે સ્વપ્નમાં પણ
વહેવાર રાખવો નહી.

૧૮૦. બ્રહ્મસંબંધનો ફાદ
ઋષિ, દેવતા અને છંદ જેવું
હેજ નહી.

૧૮૧. આ બ્રહ્મસંબંધનો
મંત્રોપદેશ ફક્ત થી વફાભા-
ચાર્પથીજ દેવ્ય છે તે ગુરુ
પરંપરાગત નથી.

સનાતન ધર્મમાં

૧૭૭. એક જ નામે દરેક સંપ્રદાય ઓળખાય છે.

૧૭૮. અમુક સંપ્રદાયના એક જ દેવ તેના પ્રવર્તક મનાય છે.

૧૭૯. એક સંપ્રદાય અમુક સંપ્રદાયના નામેજ ઓળખાય છે. અમુકદ્વારા જ મંત્રોપદેશ થવો જોઈએ તેવો દુરામત્ત નથી.

૧૮૦. શ્રદ્ધાક્ષને ઉત્તમ ક્ષત્રીઓની, વૈદિક અને પવિત્ર માનવામાં આવે છે.

૧૮૧ આચાર્યો પશ્ચિમનું અતુકરણ, ગમન, વસ્ત્ર અને સેન્ટાદિનું મેનન કરતા નથી.

૧૮૨. કાશીને પવિત્ર જમિ માનવામાં આવે છે.

૧૮૩ શિવમકિત, શિવેત્કર્ષ

પુણિમાર્ગમાં

૧૭૭. પોતે વિષ્ણુસ્વામી મતાનુયાયી, રૂદ્રમંત્રદાયી કે વલ્લભમતાનુયાયી છે તેનું કંઈ નક્કી નથી.

૧૭૮. રૂદ્ર, વલ્લભ, પુણ્યોત્તમ, વિષ્ણુસ્વામી વગેરે મનાય છે

૧૭૯. પુણિમાર્ગ, પુણિપંથ, પુણિસંપ્રદાય વગેરે એવા અનેક નામે ઓળખાય છે પણ એ નામનો ગ્રામીન કોઈ સંપ્રદાય જ ન હતો મંત્રોપદેશ પણ સ્વનશન મહારાત્રને દ્વારાજ દેવાય છે.

૧૮૦ આચર્ય વસ્ત્ર ભારતક્રમા શ્રદ્ધાક્ષને ગ્રંથનો મધ્ય લખી તેના જેવી તેને અપરિત્ર લખી છે.

૧૮૧ ગીલીદગા, કિંકેટાદિ કોઈ કોઈ રંગે છે, કનગોમાં જાય છે, ગિમાનોમાં હોર છે, વિદેશી વસ્ત્ર, મેન્ટ વાપરે છે બાવપણ કપાલે છે. કાશીસુત્ર પીચે છે.

૧૮૨. કાશીને સ્મશાન જમિ માની અપરિત્ર માને છે.

૧૮૩ તેમના મંત્રોમાં તેની

સનાતન ધર્મમાં

ભરમ, રૂઢાણા, અને ત્રિપુલ્લીની ઘણાં પુરાણોમાં પ્રચંસા કરી છે.

૧૮૪. જે સંપ્રદાય જે દેવે પ્રવર્તાવ્યો હોય તે સંપ્રદાયમાં તે તે દેવનું ચિહ્ન ધારણુ કરાય છે.

૧૮૫. સ્તુતિ રચતિ પુરાણાદિ બધાં પુસ્તકો પ્રમાણુભૂત મનાય છે. મુખ્ય ગોણુ કોઈ નથી.

૧૮૬. ભાગવતમાં ગાયોના ભોક્ષને ગોભોક્ષ તરીકે વર્ણવ્યો છે.

૧૮૭. “શ્રીકૃષ્ણ કર્ણામૃત”માં ભિસ્વમંગલ પોતાને શૈલાચર્ય સ્વલુત્તમ વિચારણીય પંચાક્ષરી જ્ઞાપરાનિતરાં. એવ અને પંચાક્ષર મંત્ર જપ કરનાર તરીકે લખે છે.

૧૮૮. શ્રીકૃષ્ણને ભાગવત વંગેરે બધાંય પુરાણોમાં

પુષ્ટિમાર્ગમાં

ભારોભાર નિંદા કરી છે. જે ઉપર લખાઈ ગયું છે.

૧૮૪. પુષ્ટિમાર્ગે હજુ પ્રવર્તિત હોવા છતાં તેના ભરમ રૂઢાણા ત્રિપુલ્લી ચિહ્નોને તેઓ ધારણુ કરતા નથી પણ ભલટી નિંદા કરે છે.

૧૮૫. વૈ. ધ. પ. ૧૯૮૦ ના અષાઠના અંકમાં ૨૩૭ પાને ચિમનલાલ શાસ્ત્રી પુષ્ટિમાર્ગમાં મુખ્ય પ્રમાણુપ્રથ ભાગવતને જ માને છે.

૧૮૬. પુષ્ટિમાર્ગમાં મુખ્ય પ્રમાણુપ્રથ ભાગવતમાં પણ શ્રીકૃષ્ણના ભોક્ષને ગોભોક્ષ તરીકે લખ્યો નથી, પણ વૈકુંઠ ભોક્ષ નામે લખ્યો છે.

૧૮૭. વલ્લભાચાર્ય પોતાના ગ્રંથ ભિસ્વમંગલથી વિરૂદ્ધ જાણ પોતાને વૈષ્ણવ લખી નવા મંત્રનો જપ કરવા ઉપદેશી છે.

૧૮૮. શ્રીકૃષ્ણને સાક્ષાત્ ભગવાન માને છે. પણ પુરાણ

સનાતન ધર્મમાં

શ્રીવિષ્ણુના અંશાવતાર કહ્યા છે. થીમદ્ ભાગવતમાં તો ૨૫ ઠેકાણે અંશાવતાર કહ્યા છે. ભૂમા ભગવાન પણ તેને અંશાવતાર કહી આગા કરે છે.

૧૮૬. પોતાની યાત્રિમાં ભોજનાદિ વ્યવહાર રખાય છે. અને યદિ કોઈ રીતે કોઈ યાત્રિ બહિષ્કૃત ન હોય તો તેવાં ધણી ધણીમાણી એકબીજાના હાથનું ખાઈ શકે છે.

૧૯૦. જો કોઈ મરી જાય તો તેમને સ્વભાવિના લોકો સ્મશાન સુધી ધરેથી ઠંધે ઉપાડીને બાળવા લઈ જઈ શકે છે.

૧૯૧. બધાય વેદો અને પુરાણ દિની પારામણ્યો યાચ છે.

૧૯૨. દરેક વૈદિક યજ્ઞો યાચ છે અને શ્રીતરમાર્ત મ-યોક્ત કર્મો કરવા કહ્યું છે.

પુષ્ટિમાર્ગમાં

પ્રમાણે તેમને અંશાવતાર' માનતા નથી.

૧૮૬. પુષ્ટિમાર્ગીય સેવામાં પુષ્ટાયેલાને પોતાની યાત્રિમાં જમવા જાય તો તેને ઉપવાસ કરવા પડે, અને પોતાની સ્ત્રી પણ બ્રહ્મસંબંધી ન હોય તો તેના સ્વામી તેની રસોઈ ખાઈ ન શકે.

૧૯૦. કોઈ મહારાજ કે તેના સ્ત્રી પુત્રાદિ મરી જાય તો તેને તેના મુખવા બીતરીમાઓએ સ્મશાન સુધી લઈ જવા પડે છે. ગોસ્વામીઓ પ્રાપ્ત ઉપાડતા નથી.

૧૯૧. ફક્ત ભાગવતને જ વેદ ગ્રંથ માની તેની જ પારામયણ કરે. કરાવે છે ઇતિહાસ નહીં.

૧૯૨. ફક્ત ૧ છપ્પન ભોજન કરાવાય છે ઇતર વૈદિક યજ્ઞો કરતા નથી.

સનાતન ધર્મમાં

૧૯૩. અમુક યજ્ઞમાં અમુક જ તાજ સામગ્રી લેવાય છે.

૧૯૪. બસ્મ, શ્વાક્ષ, ત્રિયુંકુ-
નાદધારી ગમે તે સ્પૃશ્ય હિન્દુ
બધાય દેવ મંદિરોમાં દર્શને
જઈ શકે છે.

૧૯૫. ગમે તે મંત્રદાયના
સ્પૃશ્ય હિન્દુઓ મંદિરોમાં દર્શને
આવતાં તેમને સોમ્મદષ્ટિથી
નેવાય છે.

૧૯૬. ગીતા પઠેરમાં શ્રીકૃષ્ણ
પોતાને સ્વયંએ અર્જુનને “તારા
ને મારા અસંખ્ય જન્મો
થયા” નું કહે છે.

૧૯૭. સ્થાપિત દેવોનાં નામ
અને તેનાં શિક્ષાલેખાદિ કદી
પણ ફેરવી શકાતાં નથી. કિન્તુ
વૈદિક વિધિથી પાઠેલાં એનાં-
એજ નામાદિ કાયમ રખાય છે.

૧૯૮. શિવ, વિષ્ણુ, શક્તિ,
ગણપતિ, સૂર્યના લોકનો શૈવ,
વૈષ્ણવ, શક્ત, ગણપત્ય, અને
સૌર નામે પોતાને ઓળખાવે છે.

પુણિમાર્ગમાં

૧૯૩. હપ્પન ભોગમાં ૫૬
કરતાં અસંખ્ય ઘણા દિવસની
વાસી સામગ્રી ધરાવાય છે.

૧૯૪. તેવો શૈવ જો પુષ્ટિ
મંદિરમાં આવે અને તેને જો
અડકાઈ જવાય તો સ્નાન કરવું
પડે, તેની છાયા પણ ન લેવાય.

૧૯૫. શૈવાદિ સ્વેતર સંપ્ર-
દાયોને વક્રદષ્ટિથી અને તિરસ્કાર
શુદ્ધિથી નેવાય છે.

૧૯૬. શ્રીકૃષ્ણને જન્મ મરણ
વચરના જ માને છે.

૧૯૭. વેદોક્ત વિધિથી સ્થા-
પિત દેવોનાં નામ બદલી શકાય
છે, અને તેના શિક્ષાલેખાદિ પણ
ફેંકી દેવાય છે, અને સ્વાતુક્રેલ
તે દેવોના નામ અને શિક્ષાલેખાદિ
ફેરવી શકાય છે.

૧૯૮. પોતે પંચદેવોના ભક્ત
ન છતાં અને વિષ્ણુને સગુણ
માનતાં છતાં પોતાને વૈષ્ણવ કહે
છે, પણ પોતાને ખરી રીતે તેઓ
પોષ્ટ કે બાલકાખિણી કહતા નથી.

સનાતન ધર્મમાં

૨૧૨. દરેક સંપ્રદાયમાં આ-
ચાર્યના કોઇ શુર હોય છે, અને
શુર પરંપરાગતજ મંત્ર લેવાય છે.

૨૧૩. મૃદુ અને ઝંઢ ખાઇ
શકાય તેવી સામગ્રી નૈવેદ્યમાં
ધરાય છે.

૨૧૪. વધુ પડતી મંત્રતિ યજ્ઞ
મંત્ર હોય તો વિધુર થયા પછી
૫૦ વર્ષે બીજી ઓ કરવી નિંદ છે.

૨૧૫. કોઇ દેવોને કે તેના
અનુયાયીઓને નિન્દનારા
આસુરી જીવો લેખાય છે. દેવી
જીવો કોઇને નિન્દે જ નહી
એમ મનાય છે.

૨૧૬. કોઇએ પોતાના કુળને
નિષ્કલંક છે એમ લખ્યું નથી.

૨૧૭. જીવોની સૃષ્ટિમાં મનુષ્ય
સૃષ્ટિ વગેરે જાણાની સૃષ્ટિ જ
મનાય છે.

૨૧૮. સચુષ્ણ-વિધ્યુના ઉપા-

પ્રૃષ્ઠિમાર્ગમાં

૨૧૨. વસ્ત્રભાચાર્યને શુર
હોયજ નહી એમ “પુ. મા. ગ્ર.
૫. ૫.” માં કોટાવાળા લખે છે.

૨૧૩. કોઇના માથામાં મારી
હોય તો માથું ફૂટે, અને હથો-
ડેથી છુટે તેની વાસી ઠોર વગેરે
સામગ્રી પણ કવચિત્ ધરાવાય છે.

૨૧૪. શુંસાષ્ટિની ઓ ૧૮
સંતાન થયા પછી ૧૦ જીવતાં
મૃદ્ધોને મરી ગઇ જતાં બીજાવાર
શુંસાષ્ટિ ૫૦ વર્ષે પરણ્યા હતા.

૨૧૫. અણુભાષ્ય, વિદ્-મંડન,
અવતારવાદાવશિષ્ઠિ વગેરેમાં શંકરા-
ચાર્ય અને શિવ, પાર્વતી વગે-
રેને નિંદા છે અને તેના અનુ-
યાયીઓને પણ અસુગ, રાક્ષસ,
વગેરે શબ્દોથી નિન્દા છે.

૨૧૫. પોતાના કુળને નિષ્ક-
લંક લખે છે અસ્મત્કુલં
નિષ્કલંક જતા ગો. દામોદર
વગેરે જેવા પેદા થાય છે.

૨૧૭. પ્રૃષ્ઠિ જીવોની સૃષ્ટિને
જાણાની સૃષ્ટિથી પણ લિન્ન
માને છે.

૨૧૮. સગુણોપાસકા પથ

સનાતન ધર્મમાં

સક બધા વૈષ્ણવ મનાય છે. શ્રીકૃષ્ણ રામાદિ પણ વિષ્ણુના જ અવતાર મનાય છે તેથી તેના બકતો પણ વૈષ્ણવજ કહેવાય છે.

૨૧૯. શ્રીકૃષ્ણની સુરત કીડાનું વર્ણન કે અવશ્ય કરવું એ માતાપિતાના સુરત કીડાના વર્ણન અવશ્ય કરવા બરાબર મનાય છે.

૨૨૦. કોઇ સંપ્રદાયના મંદિરોને નિંચ શબ્દોથી ક્યાય લખાયાં જણાયા નથી.

૨૨૧. વૈદિક વિષ્ણુ મર્તિ પૂજાય છે.

૨૨૨. દરેક સંપ્રદાયમાં પ્રચલિતથી ઉપર લાખ્ય કરનાર જ આચાર્ય મનાય છે.

૨૨૩. સ્ત્રી સમર્પણ કરવાનું કોઈ સંપ્રદાયમાં નથી.

૨૨૪. દરેક સંપ્રદાયમાં અકેક જ લાખ્ય હોય છે અને

પુષ્ટિમાર્ગમાં

વૈષ્ણવા વોધ્યા ન તુ પુરુષો-
સમોપાસકાઃ વે. ચિ. દ્વિપણી,
આ વચનથી પુરુષોત્તમોપાસક વૈષ્ણવ ન જ કહેવાય, તેથી તેઓ ભગવદીય કહેવાય છે.

૨૧૯. શ્રીકૃષ્ણ અને રામ-
કાનું સુરત કીડાનું અવલ્ય, વર્ણન,
સ્તવન, છુટથી ચાપ છે અને
તેવા પદો ગવાય છે. વંચો
વિદ્યેશશ્ચૈત નિકુંજ વિલાસ
અને દ્વારામની કવિતાઓ.

૨૨૦. હવે સીઓ માટે વેરમા-
વાડો અને કુટુંબીયાનાં છે એવા
શબ્દો અનેક "પોદ્યાદિ" પત્રોમાં
વપરાયા છે.

૨૨૧. અવૈદિક બાળકુળને
પૂજાય-પૂજવાય છે.

૨૨૨. ફક્ત આતુ અલ્પ-
લાખ્ય જ લખનાર આચાર્ય
જણાવાય છે

૨૨૩. પોતાના ભોગવ્યા
પહેલાં ગુરુદ્વારા સ્ત્રી સમર્પણ
ચાપ છે.

૨૨૪. અલ્પલાખ્ય નામે
મધ્યમા પણ ૧ લાખ્ય છે, અને

સનાતન ધર્મમાં

૨૭૩. મૂર્તિ પૂજવાદ પ્રચલિત છે.

૨૭૪. સ્ત્રીઓ પરમાત્માને શ્વેદ દેવની ભાવનાથી પૂજન કરે છે, અને ધ્યાન કરે છે.

૨૭૫. પૂજનો પ્રકાર, ભાવના પ્રધાન હોય છે.

૨૭૬. ખદારથી દેવગૃહોનો દેખાવ દેવાલય જેવોજ હોય છે.

૨૭૭. પોતાની દેવસેવા પોતાના જમાઇ કે તેની માતિ કે પક્ષના સંબંધીઓ પશુ કરી શકે છે.

૨૭૮. વૈદિક વિધિથી રચાપિત મૂર્તિઓના રચાનો ફેરવી શકાતાં નથી.

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૨૭૩. વસ્ત્ર સેવાવાદ મનાય છે, અને વસ્ત્રની પણ સેવા થાય છે, તેવું પુસ્તક પણ છે. આ બુદ્ધનું અનુકરણ છે. વારતવિક પ્રવૃત્તિ બૌદ્ધ પુષ્ટિમાર્ગમાં વૈષ્ણવોજ છે.

૨૭૪. સાધન દીપિકામાં “વિધવા સ્ત્રીએ શ્રીકૃષ્ણની ખાણ ભાવથી અને સૌભાગ્યવતીએ ભર્તૃભારથી સેવા કરવી” એમ લખ્યું છે.

૨૭૫. સેવાક્રમ પ્રાયઃ આકર્ષક નાટ્ય પ્રધાન છે.

૨૭૬. ખદારથી મંદિરોનો દેખાવ સાધારણ રહેવાના ધરો કે ધનવાનોની હવેલી જેવોજ દેખાય છે.

૨૭૭. પોતાની ઠાકુર સેવા પોતે ગોસ્વામીઓ અથવા પગારદાર મુખીયાજ કરી શકે, પણ જમાઇ કે તેના સંબંધી નજ કરી શકે.

૨૭૮. શ્રીનાથજી અને બીજાં સ્વરૂપોને ઘણે સ્થળે રથાખ્યાં અને ત્યાંથી બીજે સ્થાને લઈ જવાયાં છે, અને તેમાં દાષ મનાતો નથી.

સનાતન ધર્મમાં

૨૭૯ દરેક મપ્રદાયોમા ૨૧ વર્ણુ ધર્મ-ર્માનુસાર પ્રશુભકિત અને મન-૪૫ મત વર્ણો અને અવર્ણો કરે તેવુ ૨૧આધારે મનાય છે અને તેથીજ તેનો ઉદ્ધાર થાય છે

૨૮૦ ખીજા આચારો દરેકનો ઉદ્ધાર મગવાનુ સમપ્રદાયમા જણાવે છે અને તેઓ દરેક ક્ષેત્રના ઉદ્ધારક માપ છે

૨૮૧ મૂર્તિઓને કાચ કેસર સનાતન થય છે, પણ શરૂઓને થયુ ાથી

૨૮૨ ન્યાપિત અચન મૂર્તિ યાગા બધા દેનાનયો લુદાજ હોય છે ઘરોમા મોની મૂર્તિઓ પૂજવાની મના કરેલી છે

૨૮૩ અધિમાર પ્રમાણે દેવ મદિરામા જગાય છે અસ્પૃશ્ય અને અલિ-દુ માટે નિરેવ છે

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૨૭૯ સ્ત્રી શક્તોના ઉદ્ધાર માટે ૨૨૯ મત અને નિવેદન મન ચોગ્યતા છે તે નિતા તેનો ઉદ્ધાર નથી, એમ મનાય છે મત બધા વર્ણુ માટે એકજ અપાય છે

૨૮૦ સ્ત્રી શક્તિપ્રતિ ક્ષમ એવુ શ્રી ૧ ન્યાયાવર્ણુ નામ છે તેથી તેઓ સ્ત્રી, શક્ર, દેવ, ભગી, ચમાગ, યનનાસ્ત્રિના ઉદ્ધારક મનાય છે અન્યના ઉદ્ધારક નહિ મનાતા હેય ?

૨૮૧ સ્ત્રી પુરુષોદ્ધાર શરૂને તથા શ્રી ગોત્ર્યેશ પ્રભુના મદિર મા શ્રીગાદીજીને પણ કેમર સનાતન થાય છે, અને પાદુ ૧-ને પણ થાય છે

૨૮૨. પુષ્ટિ વૈષ્ણવોના મધાય ધરોને મદિરા માને છે, કના તેઓ ખીજા પુષ્ટિ મદિરામા પણ જાય છે

૨૮૩ 'તાજ શ્રીનાયજીના દરેક સમયના દર્શન કરવાનુ ચૂંતી નહી' તેથી તેમા દરેકનો પ્રવેશ જણાય છે

સનાતન ધર્મમાં

૨૮૪. તીર્થ જલમાં અધિકારી
સ્પર્શ હિન્દુઓનું સ્નાન કરી શકે
છે. (નદીઓ શિવાય)

૨૮૫ દરેક આચાર્યો અમુક
દેવોના અવતાર મનાય છે, પરંતુ
વસ્તુતઃ તેવા દેવરૂપે મનાતા
પૂજતા નથી સ્વરૂપે તો હોય
તેવાનું વર્ણન છે

૨૮૬ ખરા આચાર્યો સીવે
લા વસ્ત્રો પહેરતા નથી સેવા
પૂજા વખતે તો સ્પષ્ટ નિષેધ છે

૨૮૭ હાથર જોડે માનસિક
સંબંધ થયા પછી તે તેનો
મનાય છે તે જાણી પણ મન
ઈશ્વરપરિણામ કરે છે, અને પ્રભુ
પણ તે સ્વીકારે છે

૨૮૮ મોઈ પણ મંત્ર દીક્ષા
લેનાર તે મંત્ર વારે બોલી શકે
ત્યારેનું તે દહ શકાય છે.

૨૮૯. તે ગાયત્રી મંત્ર વિના
મંત્ર દીક્ષા તેની ગમે તે ચોગ્ય

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૨૮૪ સંસ્થાનજીએ ગોવિન્દ
કુંડમાં સ્નાન કર્યું અને ગુસા-
ઈની પાસે આવ્યા ત્યારે તેમણે
અષ્ટાક્ષર મંત્રનું દાન દઈ શ્રી-
નાથજીની આખી પણ કરાવી.

૨૮૫ શ્રી વલ્લભાચાર્યને સા-
ક્ષાત્ કૃષ્ણ, અગ્નિ, અતુલ્ય રૂપે
અને સ્વરૂપે પણ વર્ણન છે

૨૮૬ સીવેલા વસ્ત્રોનું પદાર્થ
પહેરે છે, અને સેવા વખતે પણ
પહેરાય છે

૨૮૭ બ્રહ્મસંબંધ કરાવ્યા
પછી પણ આત્મ નિવેદનના
બુદ્ધિ મંત્રી ઉપાધિ રહે છે.
નિવેદન લીધા વિના પ્રભુ તેની
સેવા સ્વીકારતા નથી

૨૮૮. બ્રહ્મસંબંધ મંત્ર ૧૧
મે દિવસથી બાળકને અપાય છે
કે ત્યારે તેને કશું જાન પણ
હોતું નથી, તેમ તેમાં શાઆધાર
પણ નથી

૨૮૯. નિવેદન મંત્ર પરસ્પર-
લોજ લઈ શકે છે. વાર્તા કે

સનાતન ધર્મમાં

ઉમરે લઈ શકાય છે. (દિનને તો ગાયત્રી મંત્ર લીધા પછીજ તે લેવાય છે.)

૨૯૦. હંડાકાર તિલક (II)
કોઈ શાસ્ત્રમાં નથી, અને કોઈ ઇતિહાસમાં પણ દેખાતું નથી.
(ગોકુલેશ્વર પંથી સિવાય)

૨૯૧. દાસ જગદ્ગુરુ લખાવી શકતો નથી, કારણકે જગદ્ગુરુ તો શ્રીકૃષ્ણ કે શંકરજી છે. દાસ, રાજા નજ કહી શકે, યા લખાવી શકે

૨૯૨. કોઈ સંપ્રદાયમાં સ્ત્રીઓ ગુરૂ થઈ કે મનાયાતું જણાતું નથી.

૨૯૩. કોઈ પણ વસ્તુ ધન્ય-સાર્થક કરીને લઈ શકાય છે.

૨૯૪. કોઈ પણ સંપ્રદાયમાં પ્રભુને પામડી છોકરા દેવાના મંત્રો નથી, અને પરણ્યા પછી પોતે ભોગવ્યા પહેલાં ગુરૂદ્વગ સ્ત્રીનું મમર્ષણ પણ નથી

પુષ્ટિમાર્ગમાં

વિદ્યુત તે દીક્ષા લઈ શકે નહીં.

૨૯૦. (II) દહાકાર તિલકને શાસ્ત્ર પુરાણ સિદ્ધ શ્રીનાથજીને ઘણું પ્રિય ને પ્રાચીન હોવાનું પુષ્ટિમાર્ગ ઇતિહાસમાં લખે છે.

૨૯૧. વલ્લભાચાર્ય પોતાને કૃષ્ણના દાસ લખે છે. દાસ પોતાના ગુરૂ શ્રીકૃષ્ણના જગદ્ગુરુ પદને લાયક નથી, છતાં તેમ લખાય છે દાસ ગમ્ભીર પરા-ખરી નજ કરી શકે, તેમ કરનાર પોતે દાસ પણ નજ કહેવાય.

૨૯૨. ગોપીકાઓ અને કૌડિ-ન્ય પણ ગુરૂ તરીકે મનાય છે.
ગોપિકા ગુરુવઃ પ્રોક્તા

૨૯૩. નિવેદન દીક્ષા લેનારો જ પ્રભુને સમર્પણ કરી, ગુરૂને ધરીને તે વસ્તુ લઈ શકે છે.

૨૯૪. પોતાના ભોગવ્યા પહેલાં લગ્ન કરેલી સ્ત્રી અને પુત્રાદિ પણ પ્રભુને ગુરૂદ્વગ ધરીને ઉપાસના લેવાનું યોગ્ય છે.

સનાતન ધર્મમાં

૨૯૫. વાગ્મીકી ઋષિને બ્રાહ્મણ માને છે અને વા. ગ. મા વાગ્મિકી ઋષિ પોતે પણ પ્રચેતસોઽહં વદમ પુત્રો દાદ્યનન્દન। હે રામચંદ્ર! હું પ્રચેતસુનો (બ્રહ્મપુત્રનો) દસમે પુત્ર છું એમ સાદું કહે છે.

૨૯૬. પણ પક્ષીઓને મન દીધા અપાતી નથી અને તેવું ક્યાય બેલામા કે બામવામા આપતું નથી

૨૯૭. સન્યાસ ધર્મની ક્યાય નિન્દા નોપામા આવતી નથી ઉલટી સન્યાસે સર્વથા સુખમ્ ઋણુ ફેડી મનોમોક્ષે નિવેશ ચેત્કર્ત્રિને તેની પ્રશ્ન સા લખી છે.

૨૯૮. યદ્રોને રૈદિકે યજ્ઞોનો અધિકાર નથી

૨૯૯. દરેક સપ્રત્યોગે વૈદિક હોઈ સર્વજનોના ઉદ્ધાર માટે અધિકાર પ્રમાણે હોય છે.

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૨૯૫. સ્મરણસ્યતુ વાલ્મી-
કેઃ સદિ ચાંદાલ ઘઘ માર્ગ-
ઘાતક . મુગેશ્વીની ૮-૩૩-૬
તે વાલ્મિક વાટપાકું આગળ
હતા એમ વનમાચાર્ય કહે છે
૫ ૧૧૯ (વનભયગ્નિ ત્રીજી
આવૃત્તિમાંથી ઉતારેલ).

૨૯૬. “શ્રી વન્યે મદાર
મધુસૂત્રના એક મૃગના બાવકને
પોતાના પત્રના અણકાનું પાન
કગારી જ્વાલીને પડી તેને
ચરણ મન અને પૂર્વની રજૂતિ
આપી ૫ ૨૦૧.

૨૯૭. વેદનો ઉત્તરકાંડ ખારી
જમીન જેવો નકામો છે, અને
સન્યાસ તો આધ્યાત્મિકતાએ
મદદથી કરાવેલ છે ૫ ૩૬૬
(નિશ્વદશનમા દીક્ષીતનું પણ
તેમજ કહેલું છે)

૨૯૮. પુરુષોત્તમદામને પ્રયા
ગમા “જ્યોતિષોમ યગની
આગમાં આપી ૫ ૮૪૬

૨૯૯. દામોદરદામને માટે જ
અપુષ્ટિમાર્ગ સ્થાપ્યો છે ૫ ૩૬૮
(હમવા યે માર્ગ તેરે લીયે દે)

સનાતન ધર્મમાં

૩૦૦. સંન્યાસનો અધિકાર
બ્રાહ્મણોને જ શાસ્ત્રમાં જતાઓ
છે બ્રાહ્મણઃ પ્રવ્રજેત્.

૩૦૧. ભીઓ શરૂ થઈ
શકતી નથી અને તેવા દાખ-
લાઓ મળી આવતા નથી કે
જેમાં પુરોહી શરૂ થઈ થઈ હોય.

૩૦૨. ભક્તિ, ઉપાસનાનું
રૂઢ મોક્ષ અને આપુનરાવર્તન છે.

૩૦૩. વૈદિક માર્ગાનુસાર
આસવાધી જ માર્ગસેનો ઉદ્ધાર
થાય છે એવું મનાય છે.

૩૦૪. ધર્મથી કામ મોક્ષ
એમ ચાર જ પુરુષાર્થો મનાય
છે ખીજનો તેમાં અન્તર્ભાવ
થાય છે.

૩૦૫. વર્ણાશ્રમ ધર્મ પાલ-
નની ખાસ આવશ્યકતા દર્શાવ-
વામાં આવી છે.

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૩૦૦. દામોદરદાસ ઇસાદીએ
સંન્યાસ લેવાની ઇચ્છા જણાવી
પણ શ્રી વલ્લભે તેને ભાગવત
સંન્યાસ લેવા દા પાડી.

૩૦૧. ગોપીકાઓને શરૂ
માનવામાં આવે છે અને પુરોહીએ
પણ સખી કે ગોપી રૂપે જ સેવા
કરવાનું હોય છે.

૩૦૨. શ્રીકૃષ્ણના અધરા-
મૃતનું પાન અને તેની ભેડે
અખંડ ગ્રેમ મુખ તેજ મોક્ષ,
છતાં ઇશ્વરે જાણી લેનાથી પુનઃ
સંસારમાં પણ અવાય છે.

૩૦૩. વેદથી ઉદ્ધાર થાય
તેવો સિદ્ધાન્ત હિન્દુ ધર્મમાં
હોજ નહીં, તે જમાનો પહીં ગયો.

૩૦૪. ચાર ઉપરાંત ભક્તિ
નામના પાંચમા પુરુષાર્થને જ
માને છે.

૩૦૫. વર્ણાશ્રમ ધર્મ નાશ
પામ્યો છે ગાંઠે તે પાળવાની
જરૂર નથી એમ ટેકેટકાણે
લખ્યું છે.

સનાતન ધર્મમાં

૩૦૬. વેદ, સ્મૃતિ, પુરાણાદિને મોક્ષ માટે ઉપયોગી બતાવ્યાં છે.

૩૦૭. વર્ણાશ્રમ ધર્મમાં રહી ભક્તિ થઈ શકે છે.

૩૦૮. સંન્યાસમાં અને નિવૃત્તિમાર્ગમાંજ સર્વ બાહ્યધર્મોના ત્યાગનો નિધિ છે.

૩૦૯. વર્ણાશ્રમધર્મના પાલનથી દાનીને બદલે લાભ મળે છે.

૩૧૦. વર્ણાશ્રમ ધર્મ વેદમાર્ગનું અંગ છે અને તેના પાલનથી સિદ્ધિ મળે છે. સ્વ-કર્મણાત્મમચ્ચર્યે સિદ્ધિ ચિન્દતિમાનવ । ખીતા.

૩૧૧. શ્રવેણી સૃષ્ટિમાં મત-બેદ નથી.

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૩૦૬. વેદ, સ્મૃતિ, પુરાણાદિ મોક્ષ માટે નિરૂપયોગી થઈ ગયા છે એમ માને છે.

૩૦૭. ભક્તિમાર્ગને વર્ણાશ્રમ ધર્મ સાથે કાંઈ પણ સંબંધ નથી એમ વલ્લભાચાર્ય કહે છે.

૩૦૮. વિચારપૂર્વક વર્ણાશ્રમ-ધર્મ તેમજ અન્ય ધર્મના ત્યાગનો નિધિ શ્રીવક્ત્રવે ૧. સ્કંધ ૫ માં અ. ના ૧૧ માં મોકલા કહ્યો છે.

૩૦૯. પુષ્ટિમાર્ગમાં વર્ણાશ્રમ-ધર્મના પાલનથી અને તેમાં દોરવાથી મોટી અવજ્ઞનીય હાની થાય છે. પાપન કરવાનું કહેલું એ પણ શ્રીવક્ત્રવના ઉપદેશની વિરૂદ્ધ છે.

૩૧૦. વેદમાર્ગથી પુષ્ટિમાર્ગ તદન સિદ્ધ છે. વર્ણાશ્રમ ધર્મ પાલનથી અર્થપાન થાય છે.

૩૧૧. વેદમાર્ગના શ્રવેણી પુષ્ટિમાર્ગના શ્રવેણી ઉત્પત્તિ જુદે જુદે પ્રકારે છે.

સનાતન ધર્મમાં

૩૧૨ વૈદિકમાર્ગોવલંબીને
શાસ્ત્રોક્ત કૃત મળે છે

૩૧૩ દરેક સમ્રાટના જીવે
સમાન છે કૃત દેહોમા ઉચ્ચ-
નીચાદિ ભેદભાવ મનાય છે

૩૧૪. વૈદિક માર્ગ ઉત્તમ
મનાય છે.

૩૧૫ વિધિ નિષેધની જ્ઞાન
શક્તિ ઉપર જાગ્ર મુક્તિમા
આવ્યો છે.

૩૧૬. વર્ણશ્રમધર્મના પાલન
માટે ખામ જાગ્ર મુક્તિમા
આવ્યો છે

૩૧૭ લક્ષ્મીપતિ નારાયણ
અને લક્ષ્મીને સર્વ લોકો પૂજે
માને છે

૩૧૮. દેહ પશુ સ્વયં
હિ-દુઝોના પૈદક દેવોની યાત્રાએ
જવય છે.

૩૧૯ આજુ ભાગત પ્રમાણ
મનાય છે.

૩૨૦. ગમે તેવા દેવોના

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૩૧૨ પુષ્ટિમાર્ગીય જીવોનું
કૃત પશુ વૈદિકના ક્ષોધી
જુદું જ છે

૩૧૩ પુષ્ટિમાર્ગીય જીવો
વૈદિકમાર્ગી જીવો કરતા શ્રેષ્ઠ
છે, કારણકે તેનો સ્વધર્મ જુદો છે.

૩૧૪. વૈદિક માર્ગને પીનવ
કોઠે જોવો ગણે છે

૩૧૫. વિધિ નિષેધની જગર
સ્વીકારાતી નથી

૩૧૬. પુષ્ટિમાર્ગીઓને વર્ણ-
શ્રમધર્મનું પાલન કરવાનું કહેવામા
આવે છે, તેથી તેમનું દિવ
ખુદું જુદું જાય છે.

૩૧૭ લક્ષ્મીનાગમનું પૂજન
કે નમન થાયજ નહિ, કરે તો
અન્યાશ્રય થઈ જાય.

૩૧૮. શીજ દેવોની યાત્રાએ
જવાથી અન્યાશ્રય અને હાની
થાય છે, તેથી જવાય નહિ

૩૧૯. સમાધિ લાપાનેજ
પ્રમાણ માને છે.

૩૨૦ જાનકૃષ્ણના કે ગોકુલ

સનાતન ધર્મમાં

૩૪૩ સપ્રદાય વિહીનાયે
મગ્રાસ્તે નિષ્ફળા મતા ।
અતઃ ફલો ભવિષ્યન્તિ
ષ્ટપાર સંપ્રદાયિન ।
સપ્રદાય રિનાના મગ્રો નિ રત
છે તેથી ૪ સપ્રદાય પ્રતર્ક
આચાર્યો દલિમા ધરો ઓ ગ્રહ
દ્વપ્રસન્નવા ધૈવળવા સિતિ
પાપમા । ષ્ટપારસ્તે ફલો-
માવ્યા સપ્રદાય પ્રવર્તેકા ॥
શ્રીથી ગમાનુજ, દલિથી મધ્વ,
સ્ત્રથી વિષ્ણુનામી અને સનકા
દિથી નિનાર્ક ગેમ આર મપ્રદાય
પ્રવર્તેક આચાર્યો કનિમા મશે
કનિમા શ્રથી પ્રવર્તિત નિષ્ક
આમીને મપ્રદાય અને તેની
ગાદી નિરક્ત સ પારીની છે તેની
ઉપર સન્યારથી જ આચાર્ય કર્ત
શે છે માર્ક ગેદસ્થી આચાર્ય
મર્ક શકે તેતુ (દેવો નહિને
છેડીને) સામ્યા પ્રમાણુ નથી

૩૪૪ સનાતન ધર્મના
મપ્રદાયોમા ઇન્દ્રિય દમન છે

૩૪૫ અનદ્વેષસદમા તિથિ
નક્ષત્રાદિનો વિધિ છે

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૩૪૩ સપ્રદાય પર પરાગત
મનદીક્ષા નથી દાગધુ કે વિષ્ણુ
સ્વામી પાસેથી માર્ક ગ દીક્ષા
થી વત્તલાચાર્યએ લીલાતુ
કયામ મળતું નથી પગ-
આવજસ્વામલે પક્ષે એ
મોકમા લખ્યા પ્રમાણે શ્રી
કૃષ્ણને જ બલસળધ દીક્ષા
આપી છે શુરુ પર પગ માટે
મનાન્તરો છે ૧ શ્રી નભથી
માને છે ૨ પુરણોત્તમ, પુગ્લગ-
દિથી શુરુ પગ પરા માને છે
અને દક્ષપત્ની છે

૩૪૪ પુષ્ટિમાર્ગમા દન્દ્રિય-
દમન નથી પણ દન્દ્રિય નિરોધ છે

૩૪૫ અક્ષરૂટોત્સવે તિથિ
નક્ષત્રાદીનાં નાનુરોધ ।

સનાતન ધર્મમાં

૨૪૬. પૂજા એટલે શ્રુતિ પ્રમાણુ અર્થાત શાસ્ત્રે બાધેલી મર્યાદા પ્રમાણે સિમાબદ્ધ હોય છે તે, એટલે ત્યા મર્યાદાને પ્રાધાન્ય આપવામાં આવે છે.

૨૪૭. પોતે સ્ત્રી હોય તો સ્ત્રી રૂપે અને પુરુષ હોય તો પુરુષ રૂપે ઇન્દ્રની મેવા, પૂજા, અને લક્ષ્મિ થાય છે.

૨૪૮. જનોહને મુખ્ય પવિત્ર ગણ્યું છે.

૨૪૯. મરણ પછી શોક પ્રદર્શિત કરવાની પ્રથા છે.

૩૫૦. પૂજા માર્ગ કહેવાય છે.

૩૫૧. સર્વ દેવને નમન કરી શકાય છે.

૩૫૨. કૃષ્ણમાં બેદ મનાતો નથી. પણ કૃષ્ણનું સ્વરૂપ એકજ મનાય છે.

૩૫૩. સ્મૃતિઓનો ત્યાગ કરવાનું નથી પણ પ્રમાણુ જૂત માનવાનું છે.

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૩૪૬. સેવામાં તેવું કશું હોતું નથી સેવામાં મુખ્ય વસ્તુ સ્નેહજ હોય છે.

૩૪૭. એક વર્ષો ગોપીજન વાલ્મીકી નદિ સ્વામી મારે ખીજો રે અર્થાત સ્ત્રી કે પુરુષ પતિવ્રતા ધણીવાણી તરીકે શ્રી કૃષ્ણને સેવે છે,

૩૪૮. કંડીમાદગ્નરો જનોહ કરતા વધારે શકની માને છે.

૩૪૯. પુષ્ટિમાર્ગમાં શોક પ્રદર્શિત કરવાની પ્રથા નથી.

૩૫૦. સેવા માર્ગ કહેવાય છે.

૩૫૧. અન્ય દેવ દેવીને નમન કરવાથી અન્યાય થાય લાગે ને અસુર થવાય.

૩૫૨. કૃષ્ણ તો કેવલ સ્મરણ લીધા કરે છે. જુભાર હરણ કર-ણાદિ પેતાની બેકલા દારા કરે છે.

૩૫૩. શ્રીદરિયાચળએ સ્મ-તિનો ત્યાગ કરવાનું કહ્યું છે. (સ્માર્તત્વના ભયથી)

સનાતન ધર્મમાં

૩૫૪. સૂર્ય ચન્દ્રાદિ ગ્રહો વૈદિક છે સૃષ્ટિના ઉત્પત્તિ કાળથી છે. સૂર્યાચન્દ્રમસૌ-ધાતાયથાપૂર્વમકલ્પયત્તા અને આપી દુનીયા તેને માને છે.

૩૫૫. ગ્રહોની પૂજા, જપ, દાન કરવાથી દુઃખ દૂર થવાનું માને છે. અને તેથી તે બધું કરાય છે.

૩૫૬. ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ એમ ચાર સામપ્રતિ-પાદિત પુરવારો મનાય છે.

૩૫૭. અગ્નિહોત્રાદિકની આવરયકતા કહી છે અને તે બધા સોદો આજ પશુ લેખ છે.

૩૫૮. મૂર્તિપ્રતિષ્ઠાની આવ-રયકતા છે. કારણ કે તે વૈદિકી પ્રતિષ્ઠા કહેવાય છે.

૩૫૯. અધિકારી પરત્વે અને વર્ણ પરત્વે મત્રોમા ભેદ છે.

૩૬૦. અવૈદિક બીજા કોમની કન્યા સાથે તો શાંતિપહાર થયા

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૩૫૪. સૂર્ય ચન્દ્રાદિ ગ્રહોને પાછળથી થયેલા માને છે, પુષ્ટિ-માર્ગિઓ તે જડ [?] ગ્રહોને માનતા નથી. માનવાની મના દરી છે.

૩૫૫. ગ્રહોકર્ષ પશુ સુખ, દુઃખ આપી શકતા નથી એમ માને છે.

૩૫૬. દરિનું દારૂ એ ધર્મ દરિ એજ અર્થ, દરિના દર્શનની ઇચ્છા એ કામ કૃષ્ણના થઇને રહેવું એજ મોક્ષ.

૩૫૭. ભક્તિમાર્ગમાં અગ્નિ-હોત્રાદિકની આવરયકતા ધારવી એ નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારીને કે સંન્યાસીને કોની આવરયકતા ધારવા બરાબર છે.

૩૫૮. પુષ્ટિમાર્ગમાં મૂર્તિને વિષે પ્રતિષ્ઠા કરવાની જરૂરજ નથી તેથી તે થતી નથી.

૩૫૯. મત્રુજમાત્રમાટે એકજ સરખા મંત્ર છે.

૩૬૦. પુષ્ટિમાર્ગીય કેટલાક બલિઓ દિ-દુધી વિ.ન ત્રાવકની

સનાતન ધર્મમાં

છે. તેથી ધર્માન્તર ચાય છે. અને વર્ણશ્રમ ધર્મ અને સિદ્ધાન્તને બાધ આવે છે. ખાટે તેની મના છે.

૩૬૧. કેસરી ચંદનાદિતું અને સુગંધી શુદ્ધ વસ્તુનું તિલક કરાય છે. અશુદ્ધ વસ્તુનું નહીં. કુંકુમનો અર્થ પણ કેસર ચાય છે અન્યાર્થક કુંકુમ શબ્દ પ્રાચીન નથી, તેમ શાસ્ત્રમાં પણ તેનું વિધાન નથી.

૩૬૨. પુરાણ, સ્મૃતિ અને શ્રુતિનું ઉત્તરોત્તર વધુ પ્રામાણ્ય મનાય છે.

૩૬૩. સ્મૃત્યુક્ત કર્મો કરવાનું ખાસ વિધાન છે.

૩૬૪. ઉપાસના માર્ગ કિંવા પૂજા માર્ગનો એક સિદ્ધાન્ત છે કે શાસ્ત્રોક્ત યથાવિધિ મૂર્તિની પૂજા-અર્ચા કરવી.

૩૬૫. શાસ્ત્રોક્ત રીતીથી પૂજાવિધિ ચાય છે.

૩૬૬. સ્વકર્મ ધર્માનુસાર વર્તનથી તરી જવાય છે.

પુણિમાર્ગમાં

કન્યા લાવે છે તેથી તે માર્ગમાં વર્ણશ્રમ ધર્મ નથી.

૩૬૧. દુધદર અને ચૂના વગેરેથી બનતા કુંકુનજ, તિલક કરવાનો શિષ્ટાચાર છે, કુંકુમરચિત્તસ્યોર્ધ્વપુંડ્રસ્ય શિષ્ટાચારો જરીકુંમતે ।

૩૬૨. સ્મૃતિ કરતાં પુરાણોને તેમાં પણ ભાગવતને વધારે બળવાન માને છે.

૩૬૩. સ્મૃત્યુક્ત કર્મોના ત્યાગ કરવાના કારણે રજુ કરે છે.

૩૬૪. ભક્તિમાર્ગ તે વિધિને માનતો નથી. તેઓ ભક્તિમાર્ગિય સ્વતંત્ર સેવા પ્રણાલીનો આશ્રય માને મનાવે છે.

૩૬૫. પદ્મતાં, દ્વિપોષા, નાવ, કૂલમંડલિ, સાંઝી, છકી વગેરેથી સેવા ચાય છે.

૩૬૬. પુણિ ભક્તિ વિના તરાયજ નહિ.

સનાતન ધર્મમાં

૩૬૭. પવિત્ર વસ્તુઓજ દેવ-
કાર્યમાં લેવાય છે. અપવિત્ર
વસ્તુ તામસિક મનાય છે.

૩૬૮. પ્રતીકાપાસનાથી મોક્ષ-
પ્રાપ્તિ થવાનું વૈદિક પૂજનમાર્ગ-
માં મનાય છે.

૩૬૯. જ્ઞાનાદેય તુ કૈવ-
લ્યં। ઋતેજ્ઞાનાન્નમુક્તિઃ જ્ઞાન-
થીજ મોક્ષ, જ્ઞાન વિના મુક્તિ
થતી નથી.

૩૭૦. હરિહર બંને જણા
મોક્ષ દર્શક છે. તેના અનેક
પ્રભાણા પુરાણાદિમાં છે.

૩૭૧. ઉપાસના અને ભક્તિ
બંનેનું ફલ મોક્ષ છે.

૩૭૨. પુરુષ, રમૃતિ, સૂત્ર,
શ્રુતિનું ઉત્તરોત્તર વિશેષ પ્રામા-
ણ્ય માન્ય રખાય છે.

૩૭૩. શ્રુતિ, રમૃતિ, પુરાણ-

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૩૬૭. કમ્પુરી (મૃગની કુંટી-
નો મેલ) અંબર (મધર મચ્છના
મોઢાનાં શીણ) મીણુ વગેરે પવિત્ર
મનાય છે, અને તેના ખાસ
ઉપયોગ થાય છે.

૩૬૮. ભક્તિમાર્ગમાં પ્રતીકા-
પાસના નથી અને તેને માનવાની
સાધ મનાઈ છે.

૩૬૯. ભક્તિથી મોક્ષ મને
છે જ્ઞાન વૈરાગ્યથી મોક્ષ મનાતો
નથી

૩૭૦. વિષ્ણુજ મોક્ષ આપે
છે. શિવજ મોક્ષ દેતા નથી,
એવી તેનામાં માન્યતા છે.

૩૭૧. ક્રમ ભક્તિનુંજ ફલ
મોક્ષ છે, ઉપાસનાનું નહિ.

૩૭૨. વેદ, ગીતા, સૂત્ર,
ભાગવતને ઉત્તરોત્તર પૂર્વ પૂર્વ
મંથના સદેવ વારક કહે છે
ઉત્તરં પૂર્વસંદેહવારકં પરિ-
કીર્તિતમ્ । અન્ય પુરાણો .
પ્રમાણુ નથી.

૩૭૩. યજુર્વી ભરમને વિદ્યા

સનાતન ધર્મમાં

દિમા ભગ્મને પવિત્ર માની યજ્ઞ પ્રમાદિ તરીકે વાપરવામા શુદ્ધ કહી છે.

૩૭૪. યોગ સાંસિષ્ટ ગમત્યણ, પંચદશી, આત્મપુગાણાદિને ગોક્ષ પ્રાપ્તિના સાધનભૂત માને છે.

૩૭૫. ઉપાસનાને ત્રિધિ પ્રયુક્ત માને છે

૩૭૬. દરેક દેવોના નતાદિ કવવાની છૂટ છે. કેમ દેવના મનાદિનો નિષેધ નથી.

૩૭૭. ૩ થી ૪ સમયના દર્શનો થાય છે

૩૭૮. કનિમા ભક્તિ, ઉપાસનાદિથી ધર્મગ્રંથ અટ પ્રમન્ન થઇ ઇષ્ટ મિદ્ધિ આપે છે.

૩૭૯ દરેક આચાર્યો એ ત્રણજ પ્રસ્થાનોને મન્ય ગણ્યા છે. અને તેની ઉપર લાઘ્ય કરનારજ આચાર્ય મનાયા છે.

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૩૭૫ કહી તેને વાપરવાયાં સનાન કરવાનું વિધાન છે.

૩૭૪. એ ત્ર થો પુષ્ટિમાર્ગમાં-
ઓના નથી અને તેને વાચવાની પણ મના કર્ગર્ભ છે.

૩૭૫ ભક્તિ લાવને રનેક પ્રયુક્ત માને છે

૩૭૬. એકાદશી, ગોકુવા જમી, રામનવમી, વામનજયંતી અને જૈસિદજયંતીના જ મતોની આચાર છે, અન્ય દેવોના મતાદિની આચાર નથી

૩૭૭. આઠ મમમના દર્શનો કરાવાય છે.

૩૭૮. કલો મક્ત્યાદિ માર્ગાદિ દુ સ્ત્રાધ્યા હિતિમેમ-
તિ. કલિમા ભક્ત્યાદિમાર્ગ દુ માદ્ય હોવાથી ફક્ત આશ્રયને દાર માને છે.

૩૭૯. ત્રણ પ્રસ્થાનોને ઠેકાણે ચાગ પ્રસ્થાનોનો આદર કરે છે. અને તે ચારેય ઉપર સ્વભાષ્યે મપૂર્ણ ન જતા આચાર્યમનાવાય છે.

સનાતન ધર્મમાં

૩૮૦. દેવને ધરાવાતી વસ્તુને નૈવેદ્ય કહે છે.

૩૮૧. બે વખતજ નૈવેદ્ય દેવાને ધરાવાય છે.

૩૮૨. ગાયત્રીમંત્ર મહામંત્ર મનાય છે.

૩૮૩. ગાયત્રી મંત્રમાંના ઘરેણ્ય પદ્મો અર્થ શ્રેષ્ઠ એવા મર્મ: તેજનું અગ્ને ધ્યાન કરીએ છીએ એ અર્થ છે.

૩૮૪. સન્યાસ અને શાસ્ત્રોક્ત ભક્તિ રવીકારાય છે.

૩૮૫. શ્રીકૃષ્ણ અને બલદેવ વૈદિક માર્ગની અને ધર્મની રક્ષા માટે અવતરેલા મનાય છે. (ભાગવત)

૩૮૬. “વેદના શ્રોતા, વેદના આચાર્ય મનાય છે.”

૩૮૭. વૈદિક સંપ્રદાયમાં પુરુષજ આચાર્ય છે.

૩૮૮. સાધુન્યાદિ મુક્તિ અને કેવલ્ય પ્રાપ્તિ મનાય છે.

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૩૮૦. દાકોરજીને ભોગ ધરાવવાનું કહે છે, દેવને નૈવેદ્ય ધર્યું એમ નહીં.

૩૮૧. જોટલીવાર દર્શન (૮ વાર) તેટલીવાર ભોગ ધરાવાય છે.

૩૮૨. અષ્ટાક્ષરનેજ મહામંત્ર અને મહાવાક્યાર્થ માને છે.

૩૮૩. ઘરેણ્યનો અર્થ વરણીય વરવ, યોગ્ય પુરુષોત્તમ અને પોતાને તેની સખી ઓરપે માને છે.

૩૮૪. “પુષ્ટિમાર્ગિય સન્યાસ અને ભક્તિ પણ વિક્ષણ છે.”

૩૮૫. બળદેવને મર્માદા માર્ગના પ્રવર્તક અને શ્રી કૃષ્ણને પુષ્ટિમાર્ગ પ્રવર્તક માને છે.

૩૮૬. “વેદનાદના શ્રોતા પુષ્ટિમાર્ગના આચાર્ય છે.”

૩૮૭. કૌણ્ડિન્યો ગોપિકાઃ શ્રીચલ્લમાચાર્યઃ પુરુ છે.

૩૮૮. “સાધુન્ય જોષ્ઠ્યે કેવલ્ય નહીજ.”

સનાતન ધર્મ માં

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૩૮૯. ગીતા માર્ગીય કૃષ્ણને ભક્તો જુદો માનતા નથી તેના ભક્તો પણ તે કૃષ્ણને મર્ષાદા માર્ગીય કહે છે.

૨૮૯. ગીતા માર્ગીયને પણ શ્રીગોકુલેશજી મર્ષાદા માર્ગીય ભક્ત જ કહે છે, શુદ્ધ પુષ્ટિમાર્ગીય કહેતા નથી.

૨૯૦. ગીતાક્ત માર્ગને સૌ કોઈ આચાર્ય માન્ય રાખી પ્રતિપાદન કરે છે.

૩૯૦. મદ્દ પ્રભુજી મયક્ શરણ માર્ગવેદા પુષ્ટિમાર્ગનો જુદા ઉપદેશ કરનારા મનાય છે.

૨૯૧. “મર્ષાદા માર્ગમાં જેનો અંગીકાર તેને જ્ઞાનાદિ સાધનની અપેક્ષા છે એ ચોખ્ખો છે,”

૨૯૧. “પુષ્ટિમાર્ગમાં જેનો અંગીકાર કરેલો છે તેને વર્ણ્ય-જનની ક્રિયા અને જ્ઞાનાદિની જરૂર નથી.”

૩૯૨. દરેક વર્ણ્યનો ઉદ્ધાર થઈ શકે છે, અને સ્વકર્મ પ્રમાણે ભગવાનના પૂજન કર્યોથી માથુસ સિદ્ધિ મેળવે છે.

૩૯૨. દક્ષત ક્ષી છદ્માણુઘ્ન-તિક્ષ્ણમઃ શ્રીવશ્વભાચાર્ય સ્ત્રી શદ્દાદિનો ઉદ્ધાર કરવાજ સમર્થ છે.

૩૯૩. સર્વની અપેક્ષા હોય છે સૌક વેદની મર્ષાદાનો ત્યાગ નથી.

૩૯૩. પુટાઈગીઘ્નતસ્ય સર્વાનપેક્ષા (અ. ભા. ૩.૪૨૫) પુષ્ટિમાં અંગીકૃતને સર્વની અપેક્ષા નથી.

૨૯૪. વર્ણ્યજનના ત્યાગની આચાર્ય ક્યાંય છે નહીં શ્રીમદ્ ભાગવતમાં કે જીર્ણ પુરાણોમાં પણ નથી.

૨૯૪. વર્ણ્યજન ત્યાગની આ-જ્ઞાનાં વચ્ચેનો પ્ર. ૨૬. ભાગવત સુમેધિનીમાં પુષ્કળ છે.

૩૯૫. અસ્થાનાદિ સર્વની

૩૯૫. પુષ્ટિ માર્ગ વેદાતીત

સનાતન ધર્મમાં

અપેક્ષા છે કારણ કે લૈકિક વૈદિકની તેને જરૂર છે.

૩૮૬. વેદથી વિરહ વર્તન કરનારને પાખંડી કહ્યો છે અને તે નરકમાં પડે છે.

૩૮૭. અધ્યાય માર્ગો વૈદિક-વેદમાથી નીકળવાનું માનતા હોવાથી તેઓ વૈદિક છે.

૩૮૮. મમોદા માર્ગના વેદ વચનોનું ઉદ્ધરણ કરીને ભક્તિ માર્ગ રચાયો નથી

૩૮૯. દરેકના વર્ણશ્રમ વર્ગરેના જુદા ધર્મો છે અને તે શ્રુતિ, સ્મૃતિ પુરાણાદિમાં વર્ણવ્યા છે.

૪૦૦. શાસ્ત્રીય ભક્તિમાર્ગને માને છે.

૪૦૧. સ્ત્રી પ્રત્યે ભાવનાનો ત્યાગ નથી.

૪૦૨. દરેક સંપ્રદાયો વેદ માર્ગોનુસારી છે.

પુષ્ટિમાર્ગમાં

હોવાથી પ્રસ્થાન મતુષ્ટ્યની પણ અપેક્ષા તેને નથી.

૩૮૬ “પુષ્ટિમાર્ગમાં એવા વાક્યો લાગુ પાડવા એ બાંધેલ છે.”

૩૮૭. પુષ્ટિમાર્ગ વેદમાથી નીકળેલો માનતા નથી પણ ભગવાનના અગમ્યની નીકળ્યાનું માને છે.

૩૮૮. વેદ વચનોનું ઉદ્ધરણ કરીને ૧૧ સ્નેહોથી શ્રી ગોપી-જનોએ ભક્તિમાર્ગનું સ્થાપન કર્યું છે. (આર્યાત્ તેથી તે અ-વૈદિક છે.)

૩૮૯ વર્ણશ્રમાદિ ધર્મ નથી પણ સર્વ ધર્મ, આર્યા, કામ અને મોક્ષ સ્વસ્તુલોકોમાં કહ્યા તેજ છે.

૪૦૦. શાસ્ત્રીય ભક્તિમાર્ગથી પુષ્ટિમાર્ગને જુદો માને છે.

૪૦૧. પ્રત્યે ભાવનાનો ત્યાગ કરી સ્ત્રી ભાવે પ્રજાને વસવાડું છે.

૪૦૨. પુષ્ટિમાર્ગ વેદ માર્ગ-થી ભિન્ન છે.

સનાતન ધર્મમાં

૪૦૨. મંત્ર, ઉપાસના, પૈદિક તાનિકદીક્ષા અને પૂજા વગેરે સર્વનું પ્રતિપાદન છે.

૪૦૪. સ્મૃતિ અંશોને પાળવાની માનવાની ખાસ આસા છે શ્રુતિ સ્મૃતિ મમૈવાદો.

૪૦૫. સ્ત્રી પુરુષાદિ પાપાળના ઉદાર કરનારા સંપ્રદાયો મનાય છે.

૪૦૬. નોષ્ઠિહૃદં કસ્ય-ચિદ્વ્યાત્ ॥ મનુ ॥ ઉચ્છિદ્ધમ-પિચામેષ્યં ભોજનં તામસ-પ્રિયમ્ ભીતા, વગેરેમાં ઉચ્છિદ્ધ દેવાની સાફ મના છે અને તે તામસ રીત છે.

૪૦૭. વેદવાદીઓને વેદવિધિ નિયામક છે.

૪૦૮. ભક્તની પહેરેલી વાણ દેવને ધરાતી નથી, કારણ કે તે ઉચ્છિદ્ધ થઈ મનાય છે.

પુણ્યમાર્ગમાં

૪૦૨. “ભક્તિહૃદસ” માં મુસાંઈજીએ એ સર્વ વિધિનું નિવારણ કર્યું છે.

૪૦૪. સ્મૃતિને તે પાળવાની શીરશિરાય ચરણે પણ રપટ ના કહી છે.

૪૦૫. છોળામગ્ર વિશેષતઃ । આ સંપ્રદાયના કૃષ્ણ સ્ત્રીઓના તો ખાસ ઉદારક છે.

૪૦૬. મહારાજેએ આવેશાં પાનગ્રીમાં, અને ખાધેયું ઉચ્છિદ્ધ અજ મહાપ્રસાદના નામે સ્વ-સિખ્યાદિને અપાય છે તેનો નિર્દેશ નથી.

૪૦૭. “પુણ્યમાર્ગ”ને રનેક અને રનેદના અભાવમાં રનેદવાળાઓનો ઉપદેશ જ નિયામક તો પછી વેદમાર્ગી વર્ણશ્રમના વિધિની આવશ્યકતા ક્યાં રહી” ? સુ. ભ. વ. ૧૦-૧૨ ૪. ૪૭૫.

૪૦૮. શ્રી વસ્ત્રભાગ્યાયની ગણાની મોતિની માળા આજ પણ શ્રીનાથજીના ગળામાં ધરા-વેલી છે.

સનાતન ધર્મમાં

૪૦૯. યવનને ટેકા કરતાં તીવ્ર કણ છે તેમની જીતવેલી સ્ત્રીને લેવી ન જોઈએ.

૪૧૦. મનજૂમિ મૃત્યુતોકની જામ કહેવાય છે અને જલ પ્રલયમાં તેનો પણ લય થાય છે.

૪૧૧. ગુરદારી દીક્ષા જ અપાય છે, એવો જલ્પ મંત્ર-દાયમા પરપરાયત બાત્કાર છે.

૪૧૨. દીક્ષાદારા મંત્રદીક્ષા દેનાર ગુરુ મનાય છે, તેમ આચાર્ય પદવી પણ તેને જ છે અને તેથીજ અમુક મંત્ર માયર દીક્ષિત નામે ઓળખાય છે.

૪૧૩. અમુક શ્રી આપીને દીક્ષા આપવાનો વિધિ નથી. પોતાની જે શક્તિ હોય તે આપે અને ન હોય તો ન આપે.

૪૧૪. જલ્પાય મંત્રપ્રણેતામાં મુક્તિનો સ્વીકાર કયો છે.

૪૧૫. નવધા ભક્તિ મનાય છે.

પૃથિમાર્ગમાં

૪૦૯. ગોમાંસ ખાનારા યવનના હાથના જનાવેલાં કરોડો કાટ દત્તાપી દુષિન ચપેલાં પવિત્રાં કાકુરજીને અને ગોસ્વામીને ધરાવાય છે.

૪૧૦. મનજૂમિ સાક્ષાત્ ગોલોકની ભૂમિ છે અને તેનો વ્રલય મતો નથી.

૪૧૧. નિવેદન, સમપર્ણ, દાન આદિ નામ છે દીક્ષા નામ નથી અને ગુરુદીક્ષા પણ નથી.

૪૧૨. અપનકુ ગુરુપનો નહોં હે, ગુરુ તો યા મંત્રપ્રદાયમે એક ગ્રંથોર્જ છે એર આચાર્ય પદવી ધનકુહી હે એર ઉદ્ધાર કરનેકા સમર્થ ધનકા હે.

૪૧૩. બ્રહ્મમંથ લીધું અને અહીં રૂપીયા બે આના આપ્યા કે તરતજ છૂટા છેડા.

૪૧૪. મુક્તિથી તો સ્વામી સેવક ભાવનો નાશ થાય, તેથી મુક્તિ નથી.

૪૧૫. દશમી પ્રેમશક્તિ ભક્તિ મનાય છે.

સનાતન ધર્મમાં

૪૧૬. ઇશ્વરની માનતા મનાય છે.

૪૧૭. શ્રીકૃષ્ણનાં દરેક કલ્પના રવરૂપે એક સરખાં માનવામાં આવે છે.

૪૧૮. પ્રભુભાવથી કે રવેશ્વરની ભાવનાથી સર્વ દેવાતું પૂજન, યજ્ઞાદિ કાર્ય થાય છે,

૪૧૯. પુરુષ, પુરુષરૂપે પ્રભુને બને છે, અને સ્ત્રી, સ્ત્રીરૂપે પ્રભુને બને છે.

૪૨૦. શ્રીગુરુ જીવાત્માને પ્રભુની ઝોળખાણ કરાવે છે ને આ રીતે પ્રભુનો સાક્ષાત્કાર થાય છે.

૪૨૧. મર્યાદા માર્ગમાં શ્રવણ વિગેરે સાધનોથી પાપ પ્રતિબંધો દૂર કરવાની જરૂર મનાય છે.

૪૨૨. જન્મથી તે મોક્ષ પર્યન્ત સાધનની અપેક્ષા તે વેદિક મર્યાદા માર્ગ છે.

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૪૧૬. ઇશ્વરની માનતા માનવાની મનાઈ છે.

૪૧૭. સારસ્વત કલ્પના શ્રી હંકારજીવ પૂર્ણ પુરુષોત્તમ મનાય છે, અન્ય કલ્પના નહીં.

૪૧૮. અન્યદેવનું ભજન કરવું નહીં, અન્ય દેવનો આશ્રય કરવો નહીં કે તે દેવનો યજ્ઞ કરવો નહીં.

૪૧૯. અગ્નિકુમાર-ગોસ્વામીઓ સ્ત્રી રૂપ ધારણ કરીને શ્રીકૃષ્ણના અર્ધરામરૂપ પાન કરે છે પુરુષ ભાવે ભગવાનને ભજન નહીં. “શ્રીમદ્ વલ્લભાચાર્ય” પુસ્તકમાં નીચે મુજબ છે-

૪૨૦. ગુરુ જીવાત્માને સ્ત્રી ભાવથી પરમાત્મા નેકે ભગ્ન કરાવી દેનાર ગોર મનાય છે.

૪૨૧. પાપ વગેરે પ્રતિબંધો મંભક્તાજ નથી કારણકે તેમાં પ્રભુનો અનુગ્રહ રૂપ અગ્નિ બધાને બાળવા સમર્થ છે.

૪૨૨. અને ન્યાં સાધનની લેણ અપેક્ષા નથી તે પુષ્ટિમાર્ગ (૫. ૫૮)

સનાતન ધર્મમાં

૪૨૨. મર્્યાદા માર્ગમાં શ્રવણિક, વાચિક અને માનસિક સાધનથી ભગવાનને પ્રાપ્તકરે છે.

૪૨૪. અક્ષર બ્રહ્મની પ્રાપ્તિ તે જ્ઞાનીનો મોક્ષ.

૪૨૫ મર્્યાદા માર્ગિય મોક્ષમાં સંસારનો અભાવ છે.

૪૨૬. મર્્યાદા માર્ગિય મોક્ષમાં જ્ઞાનાદિ સાધન છે.

૪૨૭. ભગવાનની ઇચ્છા થાય ત્યારે ભક્તોને લીલાદ્વારા મુખાનુભવ કરાવે એ મર્્યાદા.

૪૨૮, શાસ્ત્રે કહેલી કૃતિસાધ્ય, જ્ઞાન ભક્તિરૂપ સાધનથી થતી મુક્તિ તે મર્્યાદા ભક્તિ.

૪૨૯. દેવપૂજા કહેવાય છે.

૪૩૦. મર્્યાદામાર્ગિય દેહદમન કરીને દેહ રાધરને સુકવી દે છે.

૪૩૧. પ્રતિમાનું પૂજન થાય છે અને તેથી પ્રભુ પ્રસન્ન થાય છે.

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૪૨૨. પુષ્ટિમાર્ગમાં ભગવાન પોતાના વરણથી રક્તઃ ભક્તને પ્રાપ્ત થાય છે.

૪૨૪. ભગવાનના સંક્ષાત્ રસપાન-દનો ભોગ તે પુષ્ટિ માર્ગિય મોક્ષ.

૪૨૫. પુષ્ટિમાર્ગિય ભક્ત તેવા મોક્ષને ઈચ્છે નથી.

૪૨૬. ભગવાનને વસ્તું એજ સાધન છે.

૪૨૭. ભક્તની ઇચ્છા થાય ત્યારે ભગવાન લીલાઓ કરી ભક્તનો આનંદ દે તે શુદ્ધ પુષ્ટિ.

૪૨૮. શાસ્ત્રોક્ત સાધન વિના શ્રવેને માત્ર રવરૂપ બળથી પોતાની પ્રાપ્તિ કરાવવી તેને શુદ્ધ પુષ્ટિ કહે છે. (પૃ. ૫૮)

૪૨૯ હાકુરસેવા કહેહે, દેવ-પૂજા હેજ નહી.

૪૩૦. પ્રભુપ્રસાદ આઈ દેહને પુષ્ટ કરે છે.

૪૩૧. રૂબુને પ્રતિમા રૂપે બણેતો થીહાદારશ તેજ વેળાએ અન્તર્ધીન થઈ જાય,

સનાતન ધર્મમાં

૪૩૨. પ્રતિભાની સેવા ચરણ
૨૫૨૧ કરી ભક્ત પોતાને કૃતાર્થ
થયો માને છે.

૪૩૩. વેદાદિ સર્વ સાઝના
સારરૂપ ગીતા જ મનાય છે.

૪૩૪. હિંચકમાંથી ઉત્તમ-
યોનિ મળવાનું મનાય છે.

૪૩૫. ઇશ્વરની ભક્તિ કર-
નારા પધામ સનાતની કહેવાય છે.

૪૩૬. ઇશ્વરમાં ભેદ જુદિ
મનાતી નથી, ઇશ્વર બહુ નામી
છતાં એકજ છે.

૪૩૭. એક દેવનો એકજ
મંત્ર પ્રાયઃ હોય છે મંત્રોમાં
ભેદ મનાતો નથી.

૪૩૮. પધા લોકો રવેષ્ટ
દેવને ઇશ્વર માને છે પરંતુ અન્ય-
ને નીચા ગણતા નથી.

૪૩૯. સેવા, પૂજા, સત્સંગ

પુષ્ટિમાર્ગમાં

૪૩૨. “સેવા ચરણ ૨૫૨૧
એ પ્રતિભાનાં છે એને ઠાકોઃજી
સાથે લેવું દેવું નહીં” શુ. ભ.
૧૧-૭ પૃ. ૧૮.

૪૩૩. “પુષ્ટિમાર્ગના વેદ
તુલ્ય સર્વોત્તમ મંથોને વલોપીને
મારરૂપ વલભાખ્યાન મનાય
છે. શુ. ભ. મા. ૧૧-૮-૨૫૩

૪૩૪. નરસિંહ મહેતા બીજો
જન્મે ગોપાલદાસ થઈ તરીકે
નીચી યોનિમાં ગયાનું મનાય છે.

૪૩૫. જેની સાથે પ્રભુ
સાક્ષાત્ બોલે ચાલે, ૨૫૨૧ કરે
એ પુષ્ટિમાર્ગીય કહેવાય. પૃ. ૭૮

૪૩૬. રસાત્મક, લીલાત્મક,
નન્દનંદન, ધર્મીયો વસુદેવનંદન
ધર્મરૂપ જુદા છે. પૃ. ૪૫

૪૩૭. અષ્ટાક્ષર મંત્ર તે
વસુદેવનંદનનો અને પંચાક્ષર તે
નંદનંદનનો મંત્ર છે. પૃ. ૪૫

૪૩૮. નન્દ નંદનનેજ ઠાકોર
માને છે. અન્યને ઠાકોર માનતા
નથી પણ નીચા માને છે.

૪૩૯. સેવા સત્સંગ કરી પ્રભુ

અનાતન કર્મમાં

કરીને પ્રજા પ્રાપ્તિની આશા
રાખનામ બક્ષત મનાય છે

૪૪૦ દોષ કરવાથી પ્રજાનો
દોષ આપણા પર ઉતરે છે

૪૪૧ અધિકાર પરત્વે વૈદિક
અને પૌરાણિક, મતો જુદા
જુદા હોય છે

૪૪૨ આખા દૃષ્ટ્ય સેવાય છે
કૃષ્ણ કૃષ્ણમા ભેદ મનાતો નથી

૪૪૩ પત્ન પક્ષીને જાણ
સમય મનદીક્ષા દેવાનું વિધાન
ક્યાય વેદાદિમા જણાવું નથી

૪૪૪ દેવમંત્રિમા વૈદિકી
ક્રિયાઓ થાય છે અને વેદ
વિધિથી તેની પ્રતિષ્ઠાદિ વિધિઓ
થાય છે

૪૪૫ મોઢ મપ્રત્યય અમુક
વર્ષ સુધી ચાલશે એવું ક્યાય
જાણાવું નથી

પુષ્ટિમાર્ગમાં

પ્રાપ્તિની આશા મળનારા અસુરો
મનાય છે, ૫ ૪૬

૪૪૦. જો તેટલા દોષ કરે
તો પણ દાગરજી કોપતા નથી,
વસુદેવન દન મેળે ■

૪૪૧ આઠલુથી આઠાનપર્વત
ઝીકુળ જારણ મમ એકજ
સરખો અ-ટાકુર મમ છે

૪૪૨ જન્મદાવનમા જોખીઓના
ટોળામા ક્રીના કરતા ૧૧ વર્ષ
સુધીના નન્દ યશો નન્દજ સે મ
છે વસુદેવ, દેવીકીનન્દન જગદ્
શર કૃષ્ણ સે પ નથી

૪૪૩ કમુતર, કમુતરી હમ
હસલીને જાણ મનધ મન દીક્ષા
આપી શરણે લધા શુ બ
૧૧-૮-૨૬૮

૪૪૪ વેદનો ઉપયોગ નહો
વાથી વૈદિકી ક્રિયાઓ આપણા
મંદિરોમા છેજ નહિ, પુષ્ટિમાર્ગ
વેદથી સ્થાપન છે

૪૪૫ પુષ્ટિમાર્ગ ૪૫૦ વર્ષ
સુધી ચાલશે આ સાગમ દરે યોગ
દિવસ છે " વગેરે

સનાતન ધર્મમાં

૪૪૬. સંધ્યા કરતી વખતે
મીન ધારણ કરવા કહે છે. બીજા
કાર્ય કરવા મના છે.

૪૪૭. ભક્તિ, ઉપાસનાદિ
કરિને ભક્તજન વૈકુંઠાદિમાં
જવાની કમળા કરે છે, પરંતુ
તે ભરતખંડમાં યુનઃ આવવા
કમળો નથી.

૪૪૮. શિવ, સનકાદિ, તથા
દેવ દેવીઓ ને કોઈએ દલકટ
શુદ્ધોથી લખ્યા નથી.

૪૪૯. વૈદિક દેવ મંદિરોમાં
અને ધરિમાં વૈદિક પૌરાણિક
વગેરે દેવોની સ્થિતિઓ અધિકાર
પ્રમાણે સૌ કરે કરાવે છે.

૪૫૦. કોઈ આચાર્ય કે ધર્મ
ગુરુઓના બીજા દેવાદિની પેઠે
બુદ્ધ વૈકુંઠાદિ લોકો હોવા નથી
પરંતુ તેઓલો ભક્તિ કરાવી

પુણ્યાર્ગમાં

૪૪૬. ગોસ્વામી મહારાજો
સંધ્યા કરતા જાય ■ અને અન્ય
જનો સાથે વાવગિતો અને
બીજા કામો વધુ કરતા જાય છે.

૪૪૭. “વૈકુંઠમાં તો સેવાએ
નથી, ને સ્વયંજ વધુ નથી, તથા
કથાવ નથી. તે ભરતખંડમાં છે.”
શુ. ઇ. ૧૩૧ ૧૦૧ પૃ. ૬૮,
(અર્થાત્ પુણિ ભક્ત વૈકુંઠમાં તે
કંઈ ન હોવાથી ત્યાં જરા ક્ષિત્તિ
તો નથી.)

૪૪૮. શિવ, સનકાદિ, નારદ,
દેવ દેવીઓ પ્રભુનું એકું જુલું
જાવા દોડાદોડ કરનારાં પ્રભુના
ધરનાં વાવરાં છે પૃ. ૭૫.

૪૪૯. “ભક્તો ને ઘેર જે
સ્વરૂપ વધરાવવામા આવે તેમની
સન્નિધિ તો અત્ સખાના કીર્તિ-
નજ મવાય છે, શુ. ઇ. ૧૧૧
૧૧૧ પૃ. ૨૩૨.

૪૫૦. “બી ગુરુસંપ્રજી સર-
ણામત જીવના દોષકે સાધન ન
બેતાં રૂકત માયા, તિલક જોઈ
સર્વને નાવમાં બેસાડી એકીસાથે

સનાતન ધર્મમાં

સ્વેષ્ટ દેવના લોકમાં જવાનું
લકતોને મંત્ર તથા યાન આપે
છે તેઓ બધાને સાથે તે લોકમાં
તેડી જતા નથી.

૪૫૧. કર્મ, હિંસાના, યાન,
અને અન્તઃકરણની શુદ્ધિની
પ્રભુ પ્રાપ્તિમાં આસ આપેલા
હોય છે.

૪૫૨. સર્વે વૈદિક ધર્મના
આચાર્યો વર્ણ્યક્રમ ધર્મના પાલન
માટે આમલ રાખે રખાવે છે.

૪૫૩. નર્મ દેયા અશ્રક્તિ
હ. કૃતિથી "ભગવાન. ઇ. દેવો
ભોજન વગેરે કરતા નથી,"
શક્ત ભાવનાના શ્રુતમાં હોય છે.
-આવેદિ વિષતે લેયઃ ।

૪૫૪. સૌ લોકો પોતાના
મંત્રદાઓ વૈદિક કહેવરાવે છે.

૪૫૫. સાક્રાદ પોતાના સંત્ર-
દાપને વૈદિક સનાતનધર્મ સાથે
એક રૂપ માને છે. અને પોતાને

પુષ્ટિમાર્ગમાં

પોતાના લોકમાં લઇ જશે." ^૧
પૃ. ૧૮૨.

૪૫૧. "યાનની માફક કર્મની
અપેક્ષા લક્ષિતને નથી તેમ અન્તઃ
કરણની શુદ્ધિની પણ અપેક્ષા
નથી, શુ. ભ. ૧૧ ૧૨, પૃ.
૩૫૮.

૪૫૨. "વર્ણ્યક્રમ સ્વરણ" ^૧
મંથ વગેરેની પ્રવૃત્તિમાંથી છૂટી
ફૂળ્ય કીર્તનજ કરવું, ૧૨ ૧૧
પૃ. ૨૧.

૪૫૩. "પુષ્ટિ માર્ગમાં ભગ-
વાન ભોજન વગેરે કરેલ છે,"
પૃ. ૨૨.

૪૫૪. "પુષ્ટિમાર્ગ તે વેદ-
માર્ગ-અર્થોદામાર્ગનો પેટાવિભાગ
નથી પણ સ્વતંત્ર માર્ગ છે."
પૃ. ૨૩.

૪૫૫. "જેઓ પુષ્ટિમાર્ગને
સનાતનધર્મ સાથે એક રૂપ માને
છે તેઓ હવે પણ પુષ્ટિમાર્ગ

સનાતન ધર્મમાં

સનાતનધર્મ કહે છે.

૪૫૧. પંચાવતન પૂજા અને શિવલિંગ પૂજા શ્રુતિ, સ્મૃતિ, પુરાણાદિમાં પ્રસિદ્ધ હોવાથી તેને સનાતનની દિ-દુઆ પણ પ્રાચીન માને છે.

૪૫૭. શાસ્ત્ર પંક્તિ મનુષ્ય અમુક દેવાદિના લોકમાં ગયાનું જોવાય છે, લખાય છે.

૪૫૮. અઢાર દહર સ્લોકનું જ બાગવત હોવાનું મનાઈ હોય પ્રત્યક્ષમાં પણ તે આજે ૧૮ દહર સ્લોકો નું જ જોવામાં આવે છે.

૪૫૯. ગીતામાં શ્રી કૃષ્ણ ગીતાને અતોઽસ્મિ લોકે ચેદ્વેચ પ્રચિતઃ પુરુષોત્તમઃ લોક અને વેદમાં પ્રસિદ્ધ પુરુષોત્તમ તરીકે કહે છે, પરંતુ ખીજા લોક વેદમાં અપ્રસિદ્ધ પુષ્ટિ પુરુષોત્તમને કોઈ જાણતું

પુષ્ટિમાર્ગમાં

સમજી શક્યા નથી," શુ. ભ. ૧૨। ૬। ૫. ૨૨૭

૪૫૬. "શિવલિંગ પૂજા અનાયોની છે. પંચાવતન પૂજા છેક આધુનિક છે" એમ લખી તેને શ્રુતિ, સ્મૃતિ, પૌરાણિકાદિ વિદિત પ્રાચીન માનતા નથી.

૪૫૭. "શ્રી મહામનુજના ચરણારવિન્દમાં પ્રાપ્ત થયા જાણી બેદ માય છે," શુ. ૧૨। ૬। (અર્થાત્ તેમનો જુદો લોક મનાવે છે) ૫. ૨૨૮.

૪૫૮. "લાલુભટ્ટના નામવાદ"માં ગ્રંથો દ્વાદશ સાદસઃ સીમન્તરાગવતામિથઃ એ ગારક વચનથી ૧૨ દહરનું બાગવત જણાવે છે, ૫. ૩૩૦.

૪૫૯. "લોક વેદમાં અપ્રસિદ્ધ એવા શુદ્ધ પુષ્ટિ પુરુષોત્તમની સર્વોત્તમાવે સેવા કરવા ઈદલોકથી જત થઈ રહ્યા," (શુ. ભ. ૧૨। ૧૦। ૫. ૧૨) અર્થાત્ ગીતાક્ત લોક વેદ પ્રચિત પુરુષોત્તમથી અન્ય લોક વેદમાં અપ્રસિદ્ધ પુષ્ટિ

સનાતન ધર્મમાં

નથી પણ ગીતાના કર્તા કૃષ્ણ-
નેજ ફુતીયા જાણે છે.

૪૬૦ ભાગવતમાં શ્રી કૃષ્ણને
૧૨૫ વર્ષ જીતલ પર ખીરાજી
વૈકુંઠમાં ગયાનું જણાવ્યું છે,
પણ ગોસૌકમાં ગયાનું ભાગવતમાં
જણાવ્યું નથી.

પુણ્ડિભાગમાં

પુરુષોત્તમને માને છે, ગીતાકત્ત
કૃષ્ણને માનતા નથી.

૪૬૦. “કૃષ્ણાવતાર ૧૫૦
વર્ષનો છે તેથીજ પિતા પુત્ર
(શ્રી આચાર્ય અને શ્રી ગુરુસાધજી
એકસો પચાસ વર્ષ ખીરાજી,”
નું લખ્યું છે શુ. ભ. ૧૨૧ ૧૦૧
૫. ૩૭૪.

તા. ક.—એકન્દર પુણ્ડિભાગના ધણાખરા ઋષો, માસિકા વગે-
રેમાં પુણ્ડિભાગને સનાતન વૈદિક ધર્મમાંથી રચતંત્ર લખ્યો
છે, તેમના આરાધ્ય કૃષ્ણ, અને સેવાદિની પ્રણાલિ વૈદિક નથી,
પુણ્ડિભાગની સૃષ્ટિજ મર્થોદા સૃષ્ટિથી વિવક્ષણ છે એમ તેમણે
માનેલા વિરુદ્ધ ધર્મોત્તમથી જણાય છે,

પુષ્ટિમાર્ગિય વચનામૃતાવલિ.

પુષ્ટિમાર્ગમાં વર્ણાશ્રમને સ્થાન નથી.

આ વિષયના લેખો શુદ્ધાદૈત અને ભક્તિમાર્ગના નામના પુષ્ટિ માર્ગિય વસનરામ શાસ્ત્રીજીના તત્ત્વીય નીચે પ્રગટ થાય છે તેમાં પુષ્ટિમાર્ગના પુરતમે લખનારા મર્મનું વિદ્વાન રા રા ધીરજલાલ મજલાવ સાકળીયા બી. એ, એચએલ બી, એડવોકેટ વડીલે જે જે વિદ્વતા ભરેલા લેખો વર્ણાશ્રમ ધર્મનું પુષ્ટિમાર્ગમાં સ્થાન નથી એ વિષયના લખ્યા છે તેના ખામ ખાસ વચનો નીચે લખ્યા છે, તે સિવાય તેમના બીજા પેપરોમાં લખેલા લેખોના પણ હિતારા આપ્યા છે જેના મત્રમાણુ ઉત્તરો ગ ધીરજલાલના તા. ૧૮-૧૦-૩૫ ના મુખ્ય મત્રમાણના લેખમાં લખ્યા પ્રમાણે કાષ્ટ પુષ્ટિમાર્ગી આપી શક્યા નથી.

શુ ભ વર્ષ ૬, અં. ૧૦, પૃ. ૬૦૬ —

૧. શ્રી વત્વલાચાર્યજીએ વર્ણાશ્રમધર્મ મુખ્ય નબ્દ યથો છે એ વાત ખુલ્લેખોચરે કહી નથી પણ ડિમ ડિમ વગાડીને કહી છે તેનો પુરેપૂરો અર્થ ન સમજવાનું કાન્યુ વર્ણાશ્રમ ધર્મ એટલે શુ તેનું અગ્નિ છે.

૨. આસરે ૫૦૦ વર્ષ થયા શ્રી વદનભાગ્યાર્થજી અને તેમના વંશજોએ આવા સદ્ જોવા ચર્ચા ગયેલા વાણીઆઓને જનોઈ શા માટે ન આપી? અને જો તેઓથીએ આપી નહીં તો હાલ તેમને વર્ણાશ્રમધર્મ પાળવનો આશ્રય શા માટે દગ્ગામા આવે છે?

૩. ૫ ૩૧૦. દેશ, દાન, દ્રવ્ય, મંત્ર, દર્શા અને કર્મ વિગેરે સાધનો હાલ હલીયુગમા શુદ્ધ ગ્રામ ચર્ચા શકતા નથી માટે વેદ, સ્મૃતિ અને પુરાણો વગેરે સર્વ મોક્ષ માટે નિરૂપયોગી ચર્ચા ગયા છે, અને એ જ બાળન દરીથી ભક્તિ પ્રકલ્પી શરૂઆતમા પોને (શ્રી અચાર્યે) મિત્તારપૂર્વક કહી છે.

૪. નિષ્પત્તિપાતે જો દામ્બલુ વિચાર કરને કે શ્રી વદનભાગ્યાર્થજીના માર્ગને વર્ણાશ્રમધર્મ સાથે મળે છે જ નહીં તો તેને માલુમ પડ્યા વિના રહેશે નહીં. ભક્તિમાર્ગને વર્ણાશ્રમધર્મ સાથે કાઈ પણ સંબંધ નથી એમ સ્પષ્ટ શ્રી વદનભાગ્યાર્થજીએ કહ્યું છે અને અન્ય ગ્રંથોમા ઘણી જગ્યાએ કહે છે.

૫. જે પ્રમાણે સંન્યાસમા અને નિરૂત્તિમાર્ગમા મર્વ બાલધર્મનો ત્યાગ કરનાનો વિધિ છે તેમ જ આદિ પણ વિચારપૂર્વક વર્ણાશ્રમધર્મ તેમ જ અન્ય મર્વ ધર્મોનો ત્યાગ કરના એવો વિધિ છે, એમ શ્રી વદનભાગ્યાર્થજી પ્રથમ રૂઢના, ૫ મા રૂઢના ૫ મા અધ્યાયના ૧૧ મા શ્લોકમા કહે છે.

૬. ૫ ૮૧૧, સુમોધીનીજીમા તો તેથી અગમ જાહેર પોતે કહે છે કે જ્યારે વર્ણાશ્રમધર્મ પાળી શકતા હોય ત્યારે પણ તેમનો વિધિપૂર્વક ત્યાગ કરીને જીવે પોતાનો સ્વધર્મ જે ભગવતકથાનું શ્રવણ કરવું એ જ છે તે પાળવો, આમ સ્પષ્ટ વાક્યો હોવાથી જ્યારે પુણ્યમાર્ગે વૈષ્ણવોને વર્ણાશ્રમધર્મ પાળનારું કહેવામા આવે છે ત્યારે શ્રી વદનભાગ્યાર્થજીના ઉપદેશથી તેને વિરુદ્ધ દોગ્ગામા આવે છે, એમ અમને લાગે છે. અને પુણ્યપ્રદાયને આપી બોલી દોરવણીથી જે લાભ થાય છે તે કદી સકાય તેની નથી.

૭. વર્ણશ્રમધર્મ વેદમાર્ગનું અંગ છે અને વેદમાર્ગ પુષ્ટિમાર્ગ કરતાં તદ્દન જિન છે. એ વાત શ્રીવૃક્ષભાષ્યાર્થે પુષ્ટિપ્રત્યક્ષ મર્્યાદા વેદમાં સ્પષ્ટ જણાવી છે, તેથી પુષ્ટિમાર્ગિઓએ વેદમાર્ગના અંગરૂપ વર્ણશ્રમધર્મ પાળવાના હોય જ નહીં અને જો પાળવા જાય તો પુષ્ટિમાર્ગમાંથી તેમનો પાત થાય.

૮. વેદમાર્ગ અને પુષ્ટિમાર્ગના જીવોની ઉત્પત્તિ જુદેજુદે પ્રકારે છે, તેમ દુઃખ પણ તેમને જુદેજુદે રીતે મળે છે,...પુષ્ટિ-માર્ગિય જીવોનું દુઃખ પણ વૈદિકના દુઃખ કરતાં જુદું જ છે,..... પુષ્ટિમાર્ગમાં લૌકિકપણું અને વૈદિકપણું માત્ર કાપટયથી એટલે લોકને સમજાવવાને માટે જ હોય છે,.....પુષ્ટિમાર્ગિય જીવો વૈદિકમાર્ગિય જીવો કરતાં શ્રેષ્ઠ છે. તેમને વર્ણશ્રમધર્મ પાળવાની આવશ્યકતા નથી.

૯. ભક્ત ગોપાલદાસજીએ ગાયું છે જે-“તે યદી પુરોહિતમ અજગા લીક્ષા અચળવિદ્વાર, અઘરાનીને મુક્તિમાર્ગિને સ્વપ્ને નહીં વહેવાર.”

૧૦. પુષ્ટિમાર્ગ ભગવાનની કૃપાનો માર્ગ છે જ્યારે વૈદિકમાર્ગ તો પીનસકોડ જેવો છે.

૧૧. પૃ. ૩૧૩ માં ભગવદ્ભક્તિ છોડીને વર્ણશ્રમધર્મ પાળવાનું કહેવામાં આવે છે તેથી અમારો જીવ આવ્યન્ત દુઃખાય છે. તેથી આટલું લખાવું પડે છે.

શુ. ભ. વર્ષ ૯, અંક ૧૧, માધ સં. ૧૯૯૧, પૃ. ૩૫૫-૬:—

૧૨. જેમ વેદ કરતાં ભગવાન શ્રેષ્ઠ છે તેમ વેદમાર્ગ કરતાં ભક્તિમાર્ગ શ્રેષ્ઠ છે.....ભક્તિમાર્ગમાં વેદમાર્ગમાં કહેલા પ્રાયશ્ચિત્તોની આવશ્યકતા નથી.....યજ્ઞ, વર્ણશ્રમ, અને ધીમ્ન સર્વ ધર્મ, ઠમ્ છોડી શીકૃષ્ણની જ સેવા કરવી. કમકે તેમાં સર્વનો સમાવેશ થઈ જાય છે. આ પ્રમાણે દૈવ નિશ્ચય કરીને પોતે નિર્બંધના તથુ

પ્રકરણ શાસ્ત્રાર્થ, સર્વ નિર્ણય અને ભાગવતાર્થ લખેલા છે માટે કાઇએ એમ સમજવું નહીં કે પૂર્ણ વિચાર કર્યા વિના શ્રી વલ્લભાચાર્યજીએ લખી નાખ્યું છે.

૧૩. ધર્મનું ચિદ્દ તુલસીમાળા ઉપનીત કરતા ઉતરતું તો નથીજ.

૧૪. (જૈનમાથી વગર પ્રાપ્તિએ પુષ્ટિમાર્ગની દીક્ષા લીધેય) મર્જાદી બનેલી બાધ બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય, સર્વ મર્જાદી સાથે એક પગતે મહાપ્રસાદ લઇ શકે છે. જો ભક્તિમાર્ગમાં વર્ણાશ્રમધર્મની આપરશક્તિ હોય તો જૈન કન્યાને પ્રથમ તો પરણીજ ન શકાય અને દદાય ભૂયથી પગલું તો તેને માટે શું પ્રાપ્તિ કરવા પડે તે મનુષ્યતિ વગેરેમાથી શોધવાનો પ્રયત્ન કરવો.

શુ ભ વર્ ૧૦, અંક ૩, ભ્યેષ ૧૯૯૧, પૃ ૧૦૩.—

૧૫. વેદમાં આસક્ત હોવા લીનામાં ઉપયોગી થઇ શકે નહીં. મૂઢબીભાવ પુષ્ટિમાર્ગમાં તત્વ છે.

૧૬. પૃ ૧૦૪. ભાગવત માર્ગને અવલબન કરી ભગવદ્ શુણ્ણગાન કરનારને વર્ણાશ્રમધર્મની બીનકુલ આપરશક્તિ નથી. એમ શ્રી ભાગવતના પ્રથમ રક ધર્મા ૨૫૫૮ છે..... પુષ્ટિમાર્ગિઓને વર્ણાશ્રમધર્મની આપરશક્તિ નથી એ બાપત શ્રી ગોપીજન તથા શ્રી વલ્લભાચાર્યજી ફરી ફરીને કહે છે.

૧૭ સુગોધિનીજી પ્રથમ રક ધર્મા ૩ અધ્યાય હીન અધિકારના છે તેમાં ૧, ૨, ૧૪ માં શ્રી વલ્લભાચાર્યજી ૨૫૫૮ કહે છે ૧—
તત્રૈવ સદેહ । ષદ્વોષર્ણાધમયિમાગેન ધર્માન્ કુર્વન્તિ,
ન ચ તેષુ મગચચ્છાસ્થાનુસારિણી મક્તિરુપલભ્યતે । અતો-
જ્ઞાયતે મગવાન્ ન પરિતુષ્ટ ઇતિ । . . . આમ સંદેહ થાય છે.
વર્ણાશ્રમના વિભાગથી બહુ પુરખો ધર્મો કરે છે પણ તેમને ભગવત શાસ્ત્રને અનુમાર ભક્તિ થતી નથી. તેથી અશુભ છે કે ભગવાન્ તેમનાથી સંતોષ પામ્યા નથી

૧૮. આમ હીન અધિકારમાં વર્ણશ્રમધર્મનો ત્યાગ બતાવી મધ્યમ અધિકારના ૩ અધ્યાયમાં ૧૬ વર્ણશ્રમધર્મ તથા સર્વ અદૃષ્ટ દારથી ઉપકારી ધર્મો ત્યાગ કરવાનું ૪ ચા અધ્યાયની પ્રથમ કારીકામાં ત્યાજ્યસમત્વતઃ પદ્યથી કહે છે.

૧૯. આજ મધ્યમ પ્રકરણમાં પાંચમા અધ્યાયના ૧૭ માં શ્લોકમાં વર્ણશ્રમધર્મ “રવધર્મ” નથી માટે તેનો ત્યાગ કરવો. અને શ્રવ દાસ હોવાથી ભગવાનની સેવા જ “રવધર્મ” છે એમ શ્લોકમાં તથા મુળોધિનીશ્રમાં ૨૫૫ કહ્યું છે.

૨૦. પૃ. ૧૦૫માં “અર્થ-વર્ણશ્રમધર્મ અરવધર્મ છે. દેહધર્મ છે. આત્માના ધર્મ નથી તેમનો ત્યાગ કરીને હરિના ચરણારવિન્દનું ભજન કર.....જેઓ રવધર્મ-દાસધર્મથી ભગવદ્ ભજન ન કરે અને વર્ણશ્રમધર્મ કરે તેને શું પુરપાર્ય સિદ્ધ થાય ? કંઈ પણ નહિ.... આમ આ શ્લોકમાં વર્ણશ્રમધર્મ ત્યાગ કરવાનો ભાગવતધર્મ માર્ગમાં વિધિ છે એમ કહ્યું. એ ત્યાગ કરનારને કંઈ પણ પાપ લાગતું નથી પણ ભક્તિ કરનારે એ ત્યાગ કર્યા છતાંએ સર્વ ધર્મ કરી ચૂક્યો. એમ ૧-૫-૨૨ માં કહે છે,.....૫. ૧૦૬ આમ આ મધ્યમ અધિકારના પ્રકરણમાં વર્ણશ્રમધર્મ ભાગવત માર્ગમાં કરવાના નથી એમ અહુજ ભાર દબને કહ્યું.

૨૧. હવે ઉત્તમ અધિકારીને પણ ભાગવત માર્ગમાં વર્ણશ્રમ ધર્મની અપેક્ષા નથી તે ૧૨ મા અધ્યાયની કારિકામાં કહે છે. આમ હીન, મધ્યમ અને ઉત્તમ ત્રણે ભાગવતના અધિકારીઓને વર્ણશ્રમ ધર્મની આવશ્યકતા નથી તેથી નિબંધમાં ધર્મમાર્ગેણ સ્થિત્વા જે કહ્યું તે વ્રાણ્યુદ્દેહના અભિમાની વેદાનીઓને માટે જ છે એ ૨૫૫ છે. ભાગવત માર્ગનાં, ભક્તિ માર્ગના વર્ણશ્રમ ધર્મની આવશ્યકતા માનનાર ભાગવતનો “કલ્લો” પણ નાણુનો નથી એમ અમારે ૨૫૫ કહેવું પડે છે.

૨૨. અરે, બીજી વાત તો દૂર રહી પણ ને ભાગવતમાં પણ વર્ણાશ્રમધર્મની જરૂર હોત તો ને ત્રૈવર્ણિક નથી, જેને વર્ણાશ્રમધર્મ નો અધિકાર નથી એવા સત્પુરાણી પાસે શૈનકે ભાગવત શ્રવણ કરવા બેસત અરા? ૨૨ માટે કેશવરામ શાસ્ત્રીને મત તદ્દન ખોટો છે. ભાગવતમાં શ્રી વલ્લભાચાર્યજીના આશયથી વિરુદ્ધ છે અને ભગવદ્ભક્તોને ઉધિ રસ્તે દોરનારો છે, આથી ૨૫૭૮ છે કે સ્વધર્માચરણં જ્ઞાત્વચા વગેરે કા. ૨૩૬ માં કહ્યું છે તે વૈદિક વર્ણાશ્રમીઓને માટે છે ભાગવત માર્ગિયોને માટેજ નહિજ. તેથી જ ધર્મમાર્ગેજ અને શ્રીમાગયતમાર્ગેજ એ બે પદો કા. ૨૧૨ મા જુદા મૂક્યાં છે. કેમકે ભાગવતમાર્ગે તો સ્વધર્મ દાસધર્મ છે, વર્ણાશ્રમ નહી, તે આપણે સિદ્ધ કર્યું છે.

૨૩. શ્રી વલ્લભાચાર્યજી માગયતાયે નિર્વધર્માં કહે છે કે 'સર્વાંડપિ તત્ત્વદુષ્ટપુરધિકારી. ભાગવત સાંભળવાની ઇચ્છા રાખનાર સર્વ ભાગવતના અધિકારી છે, શ્રી પુરણોત્તમજી દીકામાં કહે છે કે યાકશ્ચિદ્ જાત્યાદિગુણરહિતોડપિ " મહેતે ઉત્તમ જાતિ વગેરે શુણ્ધથી રહિત પણ અધિકારી છે ".....તેથી પુષ્ટિમાર્ગિય ભક્તોએ તો નિઃશંકપણે સર્વ કાળમાં, સર્વસ્થાનમાં, શ્રીભાગવત, શ્રીસુભોધિની વગેરે નીરાંતે આનંદથી, સત્પુરાણી જે ત્રૈવર્ણિક ન હતા તેમ અન્ય શ્દ્ર પાસેથી પણ શ્રવણ કરવાં.

૨૪. પૃ. ૧૦૮ " શ્રીશ્રીસાહજીએ સુ. ૧૦-૪૪-૬૦ માં ૭ પ્રકારના ધર્મ બતાવી પ્રથમ નંબર શ્રવણ-કીર્તનને આપી વૈદિક ધર્મને છેક નીચે ચોથો નંબર આપ્યો છે. શ્રીગોકુલનાથજી પણ સ્વધર્મનો અર્થ દાસધર્મ કરે છે.....શ્રી કમ્પાણ્યાયજી અને હરિરાયજી પુષ્ટિમાર્ગમાં વર્ણાશ્રમધર્મ આવશ્યક છે એમ માનતા જ નથી, તે તેમનાં પુષ્ટિમાર્ગલક્ષણાનિ " વગેરે સંકેશે અન્યો ઉપરથી ૨૫૫૮ ચામ છે.....પૃ. ૧૦૯, જમ્બોપાલ બદ્ધ લાભો શાસ્ત્રાર્થ કરી કહે છે કે ને કે વર્ણાશ્રમધર્મનો ત્યાગ કરી ભક્તિ કરવાથી પાપ લાગતું

નથી કેમકે લાગવનમાં કશું છે કે ઉદવ! આતો કરવું આતો ન કરવું એ બધી વાજગડ હોડ" તોપણ સ્ત્રી પુત્રને આપણા ઉપર વિશ્વાસ એમે નહીં અને બહિર્મુખો નિન્દા કરે, માટે વર્ણાશ્રમધર્મ જોટલા પાળી શકાય તેટલા કાપડ્યથી પાળવા. બાલાલદંત્ર સ્વધર્મનો અર્થ વર્ણાશ્રમધર્મ કરે છે પણ કહે છે તે શુદ્ધચાત્રમ ક્ષણે પ્રતિબંધક છે..... જો વર્ણાશ્રમધર્મ અર્થ કરીએ તો શદ્ર ચંડાળ વગેરેને તે લાગુ પડે નહીં અવ્યાપ્તિ થાય માટે દાસધર્મજ્ઞ યોગ્ય અર્થ છે.

૨૫. દેદ છે ત્યાં સુધી વર્ણાશ્રમધર્મ અનિવાર્ય છે એ અર્થ શ્રી વલ્લભાચાર્યના તથા શ્રી પુરુષોત્તમજીના અર્થથી વિરુદ્ધ છે. ખીજું એવા વર્ણાશ્રમધર્મ શાસ્ત્રીઓને શ્રીગોપીજને પોતેજ બહિર્મુખ કલા છે. અને શ્રીગુણાધરજીએ મક્તિહંસ માં સ્પષ્ટ કહ્યું છે કે શ્રીગોપીજનને માર્ગે ચાલનારને પહેલાં પ્રેમ ન હોય તો પણ પાછળથી પ્રેમ થાય છે. માટે વર્ણાશ્રમ કે કોઈ પણ ધર્મની દરકાર ન કરતાં તે માર્ગે નિઃશંકપણે ચાલવું. આખો લેખ વાચતાં અમને લાગે છે કે રા. કેશવરામ શાસ્ત્રી પુષ્ટિમાર્ગ લેશમાત્ર પણ સમજતા નથી.

૨૬. ૫. ૧૧૨ જે લોકો શાસ્ત્ર રહિત છે, સ્ત્રી, શદ્ર, દિન બંધુઓ છે. તેમના ઉદ્ધારક શ્રીકૃષ્ણ છે. તેમાં વિશેષ કરીને સ્ત્રીઓના ઉદ્ધારક છે. વર્ણાશ્રમીઓ મોક્ષ માટે સ્વબળ અને સ્વસાધન પર આશા રાખે છે, અહીં તો પોતાની સર્વ પ્રકારની નિઃસાધનતા સ્પષ્ટતા સ્વિકારવાની છે.

૨૭. યશ પાત્રીઓ મર્ષાદામાર્ગિય હતાં તેમને લગવાને મર્ષાદામાં જોડ્યાં, પુષ્ટિનું દાન કયું નહિ. અહ્યાનંદ કરતાં લબ્ધનાનંદ ઉત્તમ છે.

૨૮. ધર્મશાસ્ત્રીઓની માફક પતિ પુત્રની સેવા કરવાનો ધર્મ તમે અમને શીખવો હો પણ તેમને ને અમને શું મંબંધ ? ધર્મ-શાસ્ત્રીઓ તે બહિર્મુખ છે, દેહધર્મને આત્મધર્મ માને છે. કેમકે તેનું ચિત્ત દેહમાંજ છે.

૨૯. પૃ. ૧૧૩ માં—આ રૂપ અને વેણુગીતથી ત્રિલોકમાંની કષ્ઠ સ્ત્રી આર્ષ માર્ગમાંથી ન ચલાવમાન થાય ? જામને શું દુઃખ થાય છે તે જોવું હોય તો અમારા વક્ત્ર રતન અને સિર પર આપનું દરતકમલ ધરો. આમાં જે વાત મુખ્ય છે, આ ભકતોને નથી દરકાર ધર્મશાસ્ત્રની ને નથી દરકાર લોકવેદની, એમને તો ભગવાનની નિકટતાથી થકને સર્વદા સેવા દરવી છે, ત્યારે મર્યદામાર્ગિય શ્રુતિઓ ભગવાનનાં સ્વરૂપને નૈત્તિ નૈત્તિ કહી સોધ્યાજ કરે છે ત્યારે પુષ્ટિમાર્ગિય શ્રુતિઓ ભગવાનનાં સ્વરૂપને સ્નેહથી વશ કરી તેની સાથે મનવાંછિત ક્રીડા કરે છે. અને અનુભવથી ગાન કરે છે કે ભગવાન રસરૂપ છે રસો ધૈ સ્તઃ રસં ક્ષોયાય લઙ્કધ્યાનંદી મયતિ.

૩૦. શ્રી વલ્લભાધીશ દ્વિતાથી માને છે કે કલિયુગમાં ભોટો અત્યન્ત મલીન થઈ જવાથી વેદનો ઉપયોગ થઈ શકતો નથી,..... તેથી હવે પછી વેદની પ્રાચીન પ્રણાલિકાનો અને તેના અંગબૂત વર્ણાશ્રમધર્મનો ઉપયોગ રહ્યો નથી. હવે તો બહાર પ્રકટ થયેલા પ્રજ્ઞનીજ સેવા કરવાની છે.

૩૧. સ્ત્રીમાયો મૃદઃ પુષ્ટિમાર્ગે તત્ત્વમ્. એમ મોટાઓ કહી ગયા છે.

૩૨. વેદ માર્ગથી વર્ણાશ્રમધર્મ પાળી સ્વતઃ સ્વબળથી મોક્ષ પ્રાપ્ત કરવાનો છે, તે માર્ગ ક્ષિપ્ત છે.

૩૩. વેદ માર્ગમાં વર્ણાશ્રમ ધર્મની આવશ્યકતા છે જ, ભાગવત માર્ગમાં લેસ માત્ર પણ નર્થજ, અને પુષ્ટિમાર્ગમાં તો રહેજ પણ સ્વબળ આગળ કરવાથી પુષ્ટિમાર્ગમાંથી પતન થાય.

૩૪. મોટાઓ આ બૂતલનો ત્યાગ કરે ત્યારે એમનો મોક્ષ થયો એમ વૈષ્ણવો કહેતા નથી પણ “લીલા વિસ્તારી લીલામાં પધાર્યા” વગેરે વાક્યો તેમને મારે કહેવામાં આવે છે.

શુ. ભ. મા. વર્ષ ૧૦, અંક ૫, આવણ સં. ૧૯૯૧ પૃ. ૧૬૧:-

૩૫. પુષ્ટિમાર્ગનો સર્વ અરત થયો હોય એમ અમને લાગે છે. કેટલાકે શ્રીગોરવામી બાથકોએ સદાચારની વિરદ્ધ જઈ સંપ્રદાયને જે તુકસાન ક્યું છે તે સર્વથી સમજી ચકાય છે, પણ સંપ્રદાયના સિદ્ધાન્તોની વિરદ્ધના વિચારો સંપ્રદાયને જે તુકસાન કરી રહ્યા છે તે તેથી પણ વધારે ભયંકર છે. કેમકે સામાન્ય જનસમાજને તેની એકદમ ખબર પડતી નથી.

૩૬. પ્રાયશ્ચિત્ત બાબતમાં અમારા પરમ મિત્ર પ્રાક્ષ-ભગવન્નરણ્ય શાસ્ત્રીજી મઅલાલ રણપતિરામને પૂછતાં તેઓ કહેતા હતા કે સંપ્રદાયમાં પ્રાયશ્ચિત્ત વિષે શું ચોખ્ખું છે તે શ્રીસુબોધિનીજી, અણ્ણ-ભાષ્યના તૃતીય અધ્યાયમાં તેમજ સાંદિય ભક્તિમુદ્રામાં ૨૫૪ છે, અને તે વિશેનો સંપ્રદાયનો જે રિદ્ધાન્ત છે તે હવે અમે અહિં રજુ કરીએ છીએ.

પુષ્ટિમાર્ગીય ભક્તોને પ્રાયશ્ચિત્તની અપેક્ષા જ નથી.

૩૭. પૃ. ૧૬૨ માં સર્વાશ્રમાભિગમનં સર્વેતીર્થાવગાહનમ્
ન તથા ફલદં સૌમ્ય નારાયણકથા ચથે”તિ સ્તવચ્ચનાથ ।
(જ્ઞાણિદ્વલ્યભક્તિસૂત્રમાખ્યમ્ ૨-૨-૧૬)

સર્વ આશ્રમમાં જવું, સર્વ તીર્થમાં પ્રવેશ કરવો એથી એવું કહ્યું નથી થવું કે જે કહ્યું નારાયણની કથાથી થાય છે, એ સૂત્રજના પથનથી ભક્તિની ઉત્તમતા સિદ્ધજ છે. (શાં. ભ. સુ. ૨-૨-૧૬.)

૩૮. ભક્તિને સિદ્ધ કરનાર ભક્તને કન્યાચિત્ પાપનો સંભવ હોય તો, તેને કમંભાગનું પ્રાયશ્ચિત્ત કરવાનું નથી હોવું એમ કહે છે—
સ્મૃતકીર્ત્યોઃ કથાદેશ્ચાર્તો પ્રાયશ્ચિત્તામાયાત્ ૧૬ ॥

૩૯. ભક્તિમાર્ગે જ્ઞાનરૂપપ્રાયશ્ચિત્તસ્ય યા કમંરૂપપ્રાય-
શ્ચિત્તસ્ય યા અભાવાત્ ભક્તિપ્રવર્તકાચાર્યઃ નારદાદિભિરનદ્-

મીકારાદિત્યર્થઃ જ્ઞાનકર્મણોરપિ ભક્તયાપેક્ષયા લઘન્યત્વેત
 “ ન જ્ઞાનં ન ચ વૈરાગ્યં ” ઇતિ પ્રમુખોક્તત્વાત્ , નહિ પ્રથલ
 સાધનવાન્ કદાચિદપિ દુર્વલ સાધનમઘલંબતે, પ્રાયશ્ચિત્તા-
 પેક્ષેય ભક્તાનાં નાસ્તિ, પ્રમેયવલેનૈવ પરિશુદ્ધેઃ ભક્તિમાર્ગમાં
 જ્ઞાન રૂપ પ્રાપ્તિતનો અભાવ છે. ભક્તિમાર્ગમાં કર્મમાર્ગિય અને
 જ્ઞાનમાર્ગિય પ્રાપ્તિતનો મર્યાદા ભક્તિમાર્ગના પ્રવર્તકાચાર્ય નારદ
 વગેરે મહર્ષિઓએ સ્વીકાર કર્યો નથી. “ જ્ઞાન અને વૈરાગ્ય શ્રેયસ્કારક
 નથી ” એ વાક્યમાં પ્રભુએ પણ ભક્તિની અપેક્ષાએ જ્ઞાન અને કર્મ
 હીન છે, એમ ઉપદેશ્યું છે. પ્રખર સાધનાવાળો કોઈ પણ વેળાએ દુર્બલ
 સાધનનું અવલંબન કરશેજ નહીં. ભક્તોને તો પ્રાપ્તિતની અપેક્ષાજ
 નથી. પ્રમેય બ્રહ્મની ભગવાનના અનુગ્રહથીજ તેઓની શુદ્ધિ થાય છે.

૪૦. પૃ. ૧૬૩-૪...મદાન પાતકી હોય તો પણ તેના માટે
 પ્રાપ્તિત રૂપ તો કીર્તન વગેરે ભક્તિજ છે, આ પણ તુલ્યત્વ
 દુર્જનઃ એ ન્યાયે કહ્યું.

૪૧. ભક્તસ્યાધિકારાનુગુણં લઘ્વપિ કીર્તન પ્રણામોદિકં
 પાપાનાં ક્ષેપકં નાશકમિતિ યાચત્ , અપરશબ્દાનાં કર્મોદિ-
 પ્રાયશ્ચિત્તબોધકશબ્દસ્ય શાસ્ત્રસ્ય દાનાત્ ત્યાગાત્ નિપેધા-
 દિતિ યાચત્ ।

ભક્તના અધિકારને યોગ્ય સ્વરૂપ પણ કીર્તન પ્રણામ વગેરે
 પાપનો નાશ કરે છે કર્મ વગેરે પ્રાપ્તિત બ્રહ્મવાનાર શાસ્ત્રનો તો
 નિર્ગેષ કરવામાં આવ્યો છે.

પુષ્ટિમાર્ગમાં રા. ધીરજભાઈનું સ્થાન

પૃ. ૧૬૫-૬ માં પ્રો. જેઠાલાલ ગો. શાહ એમ. એ.
 શું કહે છે ?

૪૨. શ્રીસુબોધીનીજ-તામસ સાધન પ્રકરણનું ભાષાન્તર અને
 પ્રકાશન. માટે ધન્યવાદ આપ્યું હું. રા. ધીરજભાઈનું સ્થાન સંપ્રદાયના

વિદ્વાનોમાં શ્રી. મગનલાલ યાચીજી પછી .આદિતીય છે, તે સર્વને વિદિત છે. જેમણે પોતાનું સમગ્ર જીવન સંપ્રદાયના સાહિત્યના વાંચન અને શોધનમાં જ ગાળેલું છે, અને જેમણે સંપ્રદાયના સિદ્ધાન્તોને ઊંડી વેધક દ્રષ્ટિથી ભગીરથ પ્રયત્ને અવગ્રોહ્યા છે...શ્રીમદ વલ્લભાધીશના વાક્યોના આશયને અણુમાત્ર પણ વિહત નહી કરતા શ્રી ૨૧૨૫માં તેઓ રજુ કરી રાખ્યા છે. તેમણે ભાષાન્તરમાં અન્ય ભાષાન્તરકારોની માફક જિલકુલ સ્વતંત્રતા લીધી નથી.

૪૩. વર્ણાશ્રમધર્મ પરત્વે શ્રીમદ વલ્લભાધીશનો શો સિદ્ધાન્ત છે તે તેમણે વિનાસંકેષે અને નિર્ભયતાથી પ્રસિદ્ધ કર્યો છે.

૪૪. જેટલે અંશે વર્ણાશ્રમ ભક્તિમાર્ગમાં ભજે તેટલે અંશે ભક્તિનું મૂલ્ય ઓછું થાય છે. એટલુંજ નહી પણ તે ભેજસેજવાળો (વર્ણાશ્રમ) ધર્મ આત્માના આરોગ્ય માટે હાનિકારક છે.

૫. ૧૮૩ માં તંત્રીની નોંધ પ્રાયશ્ચિત્તના સંખંધમાં.

૪૫. પ્રાત્ન વાણીઆઓ (જનોઇ વિનાના) એ પણ વિશ્વાયત નજ જવું જોઈએ એવો દેવલ દંભ-પાખંડ જાહેરમાં ભજવાય છે.....આ બધું કર્મમાર્ગીય વિદ્વાન આચાર્યો અને આદ્યોના દંભ-પાખંડને આભારી છે.

૪૬..... આવા પંડિત મન્યોના ભોગ વૈધ્યુવો ન જાને અને પ્રાયશ્ચિત્તના કલ્પિત ઓળાથી ન ડરે તેને માટે પ્રભાસ કરવાની ઘણી જરૂર છે. દર્શનમાત્રથી પતિનોને પાવન કરનાર પતિતપાવન તથા નિઃસાધનોદ્ધારક ધીનાયક પણ નિજ અંગરૂપ સેવકોથી અભગ્રાહ જાય.....તેમની ઉપર કર્મમાર્ગીય પ્રાયશ્ચિત્ત ઠોકરી એસાન-ડવાની બાંધિશતા બતાવાય ત્યાં શ્રી વલ્લભાધીશ્વરના દિવ્ય આદર્શો ઠકરી રીતે પ્રકાશે ?

૪૭. થોડાજ વખત પહેલાં, કાંકરોલીથી શ્રી દ્વારિકાધીશનો મહા-

પ્રસાદ લઈને આવતા વૈષ્ણવોને શ્રી નાયકજીના પાક ઘરમાં સેવા કરતાં પહેલાં પ્રાયશ્ચિત્ત કરાવવામાં આવતું, એ બધાં આપણાં જૂવણુ કે દૂવણુ ?

૪૮. પૂજ્ય સદ્ગત શાસ્ત્રીજી મન્નલાલભાઈએ પુષ્ટિમાર્ગિય-બક્તિમાર્ગિય શ્રવે માટે કેવું પ્રાયશ્ચિત્ત હોય તે વિશે એક સાઆથ તૈયાર કર્યો હતો તેમણે તેમાં સાબીત કર્યું હતું કે બક્તિમાર્ગિય શ્રવેને કર્મમાર્ગનાં પ્રાયશ્ચિત્તો લાગુ પડી શકતાં નથી.

૪૯. શાસ્ત્રીજીના પરમમિત્ર અને અત્યારે શાસ્ત્રીજીના સ્થાનને ચોભાવી રહેલા પરમ ભગવદીય શીયુત ધીરજીભાઈ સાંકળીયાએ મારી વિનંતિ કબૂલ રાખીને ચોતાનો અંગત મત દેખાડ્યા વિના પ્રાચીન ધર્મોના ઉતારા તથા તેનો સરસ અનુવાદજ આપવા માંડ્યો છે. માર્મિક વૈષ્ણવો આ વ્યયન મુધાથી નિર્ભય બનને કર્મમાર્ગિય પ્રાયશ્ચિત્તના બચાનક એવાના બચને રૂમાવી દેશે અને અનન્યતારૂપ પાતિત્રાયથી નહીજ ડગે. કર્મમાર્ગિય આઆથ અને વિદ્વાનોએ કર્મમાર્ગનું તો પોતાનું કરીજ નાખ્યું છે. હવે તેઓ બક્તિમાર્મને ઠહોળી નાંખવા તૈયાર થયા છે.

તા. ૧૮-૧૦-૩૫ ના મુંબઈ સમાચારમાં શ્રી ધીરજીભાઈ મળ-દાસ સાંકળીયા, એન્ડોરિટ વર્ણાશ્રમ વિશે ગ્રે. ૧૦૮ ગોકુલનાથજીના પ્રશ્નોત્તરમાં શું કહે છે :-

૫૦ નિર્ભયમાં શ્રી મહાપ્રજ્ઞજીએ રૂપદટ રહ્યું છે કે “વર્ણાશ્રમી-ઓના મુખ્ય ધર્મો નષ્ટ થઈ ગયા છે અને તે પાળવાથી કાંઈ પણ અપૂર્વ ફલ સિદ્ધ થતુંજ નથી. વળી દેશકાળ વગેરે સર્વ સામગ્રી અગુદ્ધ હોવાથી તે ધર્મો પાળી શકાતાજ નથી. માટે હવે તો અદષ્ટ રૂળ આપનાર વર્ણાશ્રમ વગેરે સર્વ ધર્મોનો ત્યાગ કરીને દ્રષ્ટ રૂળ આપનાર અને શીશુરૂળ આપનાર ભગવાનની સેવા રથા એજ ધર્મો કરવા.”

૫૧. હાથના ખાજણ, વૈરો વગેરે તો “સાપ મયા અને લીસોટા રહી ગયા” જેવાજ છે શંખ્યા ધાન વેચનારા ખાજણો ચક્ર નહીં ? વૈરોને તો જનોઈજ કયાં છે ? તે દિવ્ન કહેવાય ?

૫૨. મેં સ્વર્ગના વિચારો જણાવ્યા નથી પણ શ્રી મહાપ્રભુજી તથા અન્ય ગોસ્વામીઓના ગ્રંથોના ઉતારા ટાંકીનેજ તેમાંથી (વર્ણ-શ્રમધર્મ માંહેના) પ્રાપ્ત થતા વિચારો જણાવ્યા છે તે ઉતારામાંનાં એકેનું પણ કોઈએ ખંડન કર્યું નથી.

૫૩. શ્રી હરિશપ્તજી સ્વમાર્ગિય સરણમાં અલકતો નેડે રહેલું નહીં અને ભક્તિ માર્ગિઓએ સ્માર્તનો ત્યાગ કરવો....ધર્મ શાસ્ત્ર કરતાં ભક્તિશાસ્ત્ર વધારે બળવાન છે.”...એ વાક્યોનો જવાબ કોઈની આપી શકે તેમ નથી.

૫૪. લૌકિક વૈદિકને આવશ્યક નહીં માનનારે સર્વ સંસારનાં કાર્યો પુષ્ટિમાર્ગમાં છોડી દેવાં નેહજી અને તેમજી લગોદી લગાવવી નેહજી એનો ઉત્તર શ્રી મહાપ્રભુજીએ સન્યાસ નિર્ણયમાં આપ્યો છે. તે એ છે કે “ભક્તિમાર્ગિય જીવોએ સાધન દયામાં ત્યાગ કરવો નહીં..... નિઃસાધન પુષ્ટિમાર્ગિય જીવોને લૌકિક વૈદિકના ત્યાગ પ્રભુજી કરાવે છે, તેમના હાથમાં કશું નથી.”

૫૫. ગોપીજનોએ કોઈ દિવસ લગોદી લગાવી નથી તેમ ૮૪, ૨૫૨ માં પણ નથી. પુષ્ટિમાર્ગમાં લગોદી હોયજ નહીં. તેમાં તે સૌભાગ્યનાં ચિહ્ન હોય. પૂજ્ય પ્રાચીન ગોસ્વામી બાળકો તે (સૌભાગ્ય-વતીનાં) ચિહ્નો ધારણ કરતા હતા તે નોવાં છે. લગોદી લગાવવાનો વિચાર તો જીએ સ્માર્ત વાતાવરણમાં હોય તેમનેજ આવે.

૫૬. શ્રી મહાપ્રભુજીએ તામસ સાધન પ્રકરણમાં કહ્યું છે કે “વૈદિકમાં આસક્ત જીવો લીલામાં ઉપયોગી થઈ શકતા નથી.” અને સિદ્ધાન્ત સ્મરણમાં કહ્યું છે કે-સર્વેના દેહ અને જીવના સર્વ દોષો

અહા સંબંધથીજ નિવૃત્ત થાય છે. આ સર્વ વાક્યોમાં સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા-
વાળાને કયા વૈદિક કર્મોની અપેક્ષા રહી ?

૫૭. શ્રી મહાપ્રભુજીએ ભગવાને સ્વમુખથી કહેલાં વાક્યોનો
નિર્દેશ કરીને જૂનો સ્વતંત્ર શરણમાર્ગ કટાક્રોધેથી શ્રી શુભાંછએ
પ્રથક્કારણ યાગોપદેષ્ટા એવું નામ કર્યું. એ માર્ગની સર્વ પ્રણા-
લિકા વેદમાર્ગ અને સ્માર્તમાર્ગથી તદ્દન છુટીજ રચાપી. અહા
સંબંધમંત્રને ગાયત્રી કરતાં પણ અત્યંત ઉત્તમ મંત્ર માન્યો અને
તેનાથી સર્વ પાપના નાશની પ્રતિજ્ઞા શ્રી કૃષ્ણના નામથી કરી, આ સર્વ
ઉપર પુષ્ટિમાર્ગિય વૈષ્ણવોએ પાણી ફેરવ્યું અને સ્માર્તમાર્ગ,
વેદમાર્ગ અને પુષ્ટિમાર્ગનો ખીચડો કરવો એ ઉચિત નથી.

પુષ્ટિમાર્ગમાં શિવશક્તિનું સ્થાન (૩)

૫૮. અંક ૧૦, શુ. ભ. મા. નું ૧૯૬૧ પાપનું કોડપત્ર ભે-
રા. પ્રાણસાક્ષ ન. મ્હેતા :—

૫૮. પુષ્ટિમાર્ગિય વૈષ્ણવો શ્રીકૃષ્ણ વિના અન્ય કોઈ દેવનો
જરા પણ આશ્રય કરીએ તો અન્યાશ્રય થાય અન્યસંબંધગન્ધોડપિ
શ્વન્ધરામેષ ઘાઘતો (પોતાના શ્રેષ્ઠ વિના) ખીજના સંબંધનો ગન્ધ
પણ ગરદનજ કપાવી નાખે; એ વિદુશ્વરનું વાક્ય છે.

૫૯. લક્ષ્મીપતિ નારાયણ પણ પુષ્ટિસ્વરૂપ નથી તો પછી
પુષ્ટિમાર્ગમાં લક્ષ્મીજીનું મંજન કેવી રીતે થઈ શકે ?

૬૦. વ્રજકુમારીઓએ ભગવાન પતિ મળે તે માટે વ્રત અને
કાત્યાવની દેવીનું પૂજન કર્યું. આ પુષ્ટિનું કાર્ય નથી, તેથીજ
શ્રી મહાચાર્ય ચરણે ભગવત્ પીઠિકામાં વ્રજકુમારિઓની ભક્તિને મર્યાદા-
ભક્તિ કહેલી છે... અન્યનું પૂજન કર્યું એટલે તેમની અનન્યતા ગઈ
તેથીજ તેમની ભક્તિ પુષ્ટિભક્તિ નથી પરંતુ મર્યાદાભક્તિ છે
એમ આચાર્યચરણે સ્પષ્ટ આગા કરી છે.

૬૧... પુખ્ત વયના નંદ, મુનંદ વગેરે ગોપો પણ અંગિકા વતની યાત્રાએ ગયા હતા અને ત્યાં પશુપતિ (મહાદેવ) તથા અંગિકાની પૂજા કરી હતી તેથી અન્યાય કયો હતો. બીજા દેવાની યાત્રાએ જવાથી અનિષ્ટ થાય છે તેજ આ પ્રસંગથી પણ સિદ્ધ થાય છે.

૬૨. શ્રીકૃષ્ણના પટ્ટરાણી રક્ષમણીજીએ પણ ભગવાન પતિ મળે તે માટે કુલદેવી અંગિકાનું પૂજન કર્યું હતું. આ ભાગવતનો ભાગ સમાધિભાષા નથી પણ મતાન્તર છે તેથી આ કથા પ્રમાણ નથી, ભાગવતની સમાધિભાષાજ પ્રમાણ છે બીજા ભાગ પ્રમાણ નથી.

૬૩. પુષ્ટિમાર્ગીય જીવોએ દેવીનું પૂજન કર્યું એ ચોખ્ખું નથીજ, નથીજ.

પૃ. ૧૨ પુષ્ટિમાર્ગમાં શિવજીનું સ્થાન. (૪)

૬૪. શિવ વૈષ્ણવોને પરમ આદરણીય અને પ્રથમ જી એ સિદ્ધાન્ત પુષ્ટિમાર્ગનો નથી.

૬૫. વિવેક ધૈર્યાશ્રયમાં શ્રીમદ્વાચાર્યચરણે બીજા દેવાના મંદિરે જવાનો, તેમનું ભજન કરવાનો અને તેમની પ્રાર્થના કરવાનો નિષેધ કર્યો છે. શ્રીકૃષ્ણાશ્રયમાં પણ સર્વ દેવાને પ્રાકૃત કહેલા છે,.....પંચ પદમાં પણ જે અન્ય દેવોમાં આસક્ત હોય તેઓને અધમ કહેલા છે.

૬૬. પૃ. ૧૩ માં ૫. રમાનાથ શાસ્ત્રીનો લેખ તદ્દન પૂર્વપર સંબંધ રહિત છે. “શ્રી વંશભાચાર્યના હૃદયમાં શિવનું સ્થાન” વિષયપર તેમણે લેખ લખ્યો છે પરંતુ વાક્યોની શ્રી વંશભાચાર્યજીની વાણીનું રહસ્ય તે જરા પણ સમજ્યા નથી.

૬૭. બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને શિવને શ્રીમદ્વાચાર્યચરણે નિર્ગુણ-બ્રહ્મ કહ્યાજ નથી.

૬૮. શ્રીઆચાર્યજી કહે છે કે “વંશોદ્ધારના ઉત્સંગ (ખેળા) માં (લાલિત શ્રીકૃષ્ણ) નેજ પરમતત્ત્વ જાણો, જેઓ પરમતત્ત્વ બીજું છે એમ કહે છે તેઓને આસુરો જાણો.”

૬૯. અનન્યતા પુષ્ટિમાર્ગમા મુખ્ય છે તે વિના પુષ્ટિમાર્ગજ સંભવતો નથી, તેથી પુષ્ટિમાર્ગિય ભક્તથી શિવની પૂજા નજ યદ્ય શકે.

૭૦. પુષ્ટિમાર્ગના અગ્રમુખ ગણાતા રથાનમા વિદ્યાવિલાસના સંચાલક હોવાનું અભિમાન ધરાવનાર દેવર્ષિ રમાનાથ આ આચાર્ય-શીના સિદ્ધાન્ત વિરુદ્ધ નૈમિત્તિક કર્મ અને તે સમયે શિવ, મણેશ વગેરેના પૂજનરૂપ અન્યાયય પુષ્ટિમાર્ગિય વૈષ્ણવોએ અવશ્ય કરવાં જોઈએ એવા બોધ દેવાની ધૃષ્ટતા કરે એ આ માર્ગની આધુનિક શોથનીય રિચિત દર્શાવે છે. ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ આવા માયાવાદી શાસ્ત્રીઓને હવે આ માર્ગથી દૂર રાખે એજ પ્રાર્થના ।

૭૧. વર્ણ્યાગ્રમધર્મ નષ્ટપ્રાય યદ્ય ગયો છે અને તેનો પુન-રદ્ધાર અમંભવિતજ છે એમ હિ મત-નિર્ભય પણ હૃદયોપ કરનાર તો એકજ જગદ્ગુરુ શ્રીનંભાધીપર છે.

ગોસ્વામીઓ પાસમાં ઝાંઝરાં પહેરે છે.

શ્રી. ભ. મા. વ. ૬, અ. ૧૧, માન ૧૬૬૧ પ્રબોધર ૪ ૩૪૫મા. —

૭૨. શ્રી નાયકાગના તથા શ્રી કાકરોલીના ગોસ્વામી આચાર્યો સર્વ ચરણાવિન્દમા સોનું પહેરે છે એટલું જ નહીં પણ મોટા પ્રામાણિક શ્રીમદ્ભુજ લિપનામ શ્રીગોપીકાવંકાચાર્યશ્રી મહારાજા સાહેબે સુવર્ણ ભરો ચરણારવિન્દમા પહેરાવ્યા છે. વળી પરંપરા પ્રાપ્ત પ્રામાણિક આચાર્યશ્રી કનૈયાલાલજી કોટાવાળાના ઘરમા શ્રી રમુકોડવાવજી પણ (ઝાંઝરા-લંઝર) પહેરે છે. શ્રી બિરાનેર મહારાજે શ્રી જોડુવચન્દ્રમાજી ત્યા પદાર્થ ત્યારે મર્ આચાર્યવંશોને સુવર્ણના આભરણો ચરણાર-વિન્દમા ધરાવ્યા છે.

૭૩. ૫. ૩૫૮મા કૌશિય ઋષિ અને ભરવાડ ભતિમા સ્ત્રી-દેહ ધારણ કરનાર ગોપીજનોને પોતાના આદિ આચાર્ય માન્યા છે.

૭૪. વૈશ્ણવ કરતા વૈષ્ણુત્વજ સ્ત્રીકમનું શ્રેષ્ઠ છે.

૧. બા. મા. વર્ષ ૧૦, અં. ૩, ભ્રુવ ૧૯૯૧ પૃ. ૧૦૮માં :—

૭૫. ભક્તિમાર્ગના મંદિરો અને બેઠકો જેવાં પવિત્ર સ્થળોમાં રાચારી પાખંડીઓ ફેલાઈ જવા છે, અને ભક્તિમાર્ગને કલંકિત રી રહ્યા છે તેને અટકાવવાની જરૂર છે.

૭૬. પૃ. ૧૧૪ માં પત્રઅવહારમાં રામદાસજી ગાય છે “શ્રી વશ્તલકે એકે રામમે” કાંટિ જોવલનેરાય.”

૭૭. પૃ. ૧૧૬ માં “પુષ્ટિમાર્ગમાં પ્રગટ દેખાય પ્રગટ અનુભવાય તેનુંજ નામ પુષ્ટિમાર્ગ.”

પુષ્ટિમાર્ગમાં શ્રાદ્ધને સ્થાન નથી.

તા. ૧૦-૮-૨૪ ના “શુભરાત્રી”માં ઉત્સવલાલ સાંકલચન્દ્ર પરીખે ઉપરના શીર્ષકવાળો એક લેખ લખ્યો છે તેનો ઉપયુક્ત ભાગ નીચે છે.

૭૮. “ભગવદીય મન્નલાલભાઈ ચાક્ષીજીએ “મર્મ” વૈધ્યવે શ્રાદ્ધ કરતા નથી, શ્રાદ્ધ કરવું પશુ નહીં કારણ કે વૈધ્યવેએ તામસ મેતપૂજન નજ કરવું.” એ વાક્યથી પુષ્ટિમાર્ગમાં શ્રાદ્ધને સ્થાન નથી.

૭૯. ધર્મશાસ્ત્ર અને પુષ્ટિમાર્ગમાં સર્પ અને મેઘ જેવડો મહાન ભેદ છે.

૮૦. પુષ્ટિમાર્ગિય વૈધ્યવે પર ભગવત્ કૃપા હોવાથી તેમનો કદાપિ નરકમાં પાત થતોજ નથી, એ લાપસન્ધ અવસ્થા તેમને મારેજ છે.

૮૧. શ્રાદ્ધમાં પિતૃઓની પૂજા થાય છે...વસ્તુતઃ પિતૃઓ દેવ પશુ નથી.

૮૨. (એવો માર્ગ શ્રીવશ્વન્તરનો જ્યાં પ્રવેશ નહિ વિધિદરનો) જેમાં અજ્ઞા અને દરનો પ્રવેશ નથી એવા શુદ્ધ પુષ્ટિમાર્ગના ભગવદીઓ વસુ પથેરે દેવોની અથવા પિતૃઓની ટાં મારે ભક્તિ કરે !...

૮૩ જે મનુષ્યોની પોતાના દુષ્ટકૃત્યોથી મુક્તિ પામી અવોગતિ થાય છે તેઓનો ઉદ્ધાર કરવા શ્રાદ્ધ કરવાના નથી. પણ શુદ્ધ પુષ્ટિમાર્ગમાં કોષ્ઠનો નગ્નપાન થયો નથી શુદ્ધ પુષ્ટિભક્તોનો તો ભગવાનની નિત્ય સ્તીનામાં પ્રવેશપરે છે, તેઓ નિગન્ત નિગ્રહિ આચાર્ય દગ્ગમા નિમગ્ન છે, તેમને ઉત્તમ કૃત પ્રાપ્ત થઈ ચૂક્યું છે, તેમનો ઉદ્ધાર કરવાનો જીજ્ઞાસુ નથી, તેથી તેમને માટે શ્રાદ્ધ કરવાની આવશ્યકતા નથી”

શુ ભ વર્ ૬ અ. ૧૨ મા પૃ ૪ —

૮૪. આસુરીજનને અવિદ્યા સહિત પાપી મગા આપી છે એ જીવોને પ્રથમ થકી ભગવાનનું એવન કરવાનો અધિકાર નથી. તેથી તેઓને પિતૃભક્તિની પ્રાપ્તિમાટે સૂર્ય, ચન્દ્ર, પિતૃ એવા દેવતાઓની ઉપાસના વેળા ખતાવી છે સૂર્યની કૃતિ કરનાર જીવને કર્મજનની સજા થાઓમા (૧) આપેલી છે.

૮૫ પૃ ૮ આસુરી જીવ છે તેનો અધિકાર પ્રથમથી ભગવાનની ભક્તિ કરવામાં નથી અને તે જીવોની પ્રીતિ પણ ધન, સ્ત્રી, પુત્ર, રાજ્ય, સ્વર્ગ ઇત્યાદિકમાં છે, તેથી વર્ણાશ્રમકર્મના દેવતા જે ચન્દ્ર, અગ્નિ, સૂર્ય, પિતૃ ઇત્યાદિકની ઉપાસના એમને ખતાવી તેથી વર્ણાશ્રમના કર્મનો સપ્રદાય અવિદ્યા સહિત જીવોને સ્વર્ગોદ્ધિ મથાનની પ્રાપ્તિ થવા માફક દેહો છે એથી વેળા તથા મનુષ્યતિમા મુખિ દેહી નથી. વર્ણાશ્રમી આ મપ્રદાયથી હી દમ્બ થતા નથી

૮૬. પૃ ૯-૧૦ વર્ણાશ્રમાદિક કર્મો તુલ્ય ફલના આપનગ કરેવાયા છે એ થકી જન્મ મણનું બંધન કહ્યું છે. વર્ણાશ્રમી લોકોને ફક્ત સ્વર્ગ નગ્ન કહ્યું છે તેથી બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય, શૂદ્ર અને સ્ત્રી આ પ્રાપ્તની મુક્તિ વર્ણાશ્રમના કર્મથી નથી

૮૭ પૃ ૧૮. જે બ્રાહ્મણો નિર્ધન છે અને કુટુંબ પોષણ કરવામાં અમર્થ છે તેવા બ્રાહ્મણો પેટ ભરના સાર સન્યાસ મહત્વ કરીને જ્યા ત્યા પોતાનું પેટ ભરે છે

૮૮. પૃ ૧૯-૨૦. વર્ણાશ્રમીઓને કોઈ શાસ્ત્રમા મોક્ષની પ્રાપ્તિ કહી નથી. તેથી ચારે આશ્રમના ધર્મો મોક્ષના ઉપયોગી નથી

૮૯ પૃ ૨૭ વર્ણાશ્રમમા એક બ્રાહ્મણ દેહવાળાને સન્યાસાશ્રમમા ભગવાનના ખ્યાન ચક્રી સત્યયુગમા મોક્ષ કહેતો છે બીજા માધ વર્ણાશ્રમીઓને વર્ણાશ્રમધર્મ ચક્રી મોક્ષ કહેતો નથી તેથી વર્ણાશ્રમના ધર્મ બધા વર્ણાશ્રમીને મોક્ષસાધક નથી

૯૦ પૃ ૨૦. એક બ્રાહ્મણની દેહવાળાને સન્યાસ લેવા કહ્યું છે અને તે સન્યાસના ધર્મમા બરાબર ચાલે તો તેને બ્રહ્માના સ્થાનની પ્રાપ્તિપ મોક્ષ કહ્યો છે. તે સ્થાન ચક્રી ફરી જન્મ પૃથ્વીમા લેવો પડે (જતા પશુ વનઆચાર્યે પુનરાવર્તી લોક માટે સન્યાસ કીધો હતો)

૯૧ શુ ભ વર્ ૧૦ અ ૧ પૃ ૨૨ મા “વહુ બેગી ગોપના સ્વરૂપ છે. ગોસ્વામી બાળકો શ્રીગોપીજનના સ્વરૂપો છે તેથીજ શ્રીદેવકીનંદનાદિ ગોસ્વામીઓ પશુ હિંડોલા વગેરે સુનાવતા પ્રતિદિન શ્રીગોપીજનના ભાવથી શ્રીઅંગે વિવિધ રંગે રંગિત સાદી, અને મીઠરતે કકણાદિ ધરતા અને અઘાવધિ પશુ આરતી વગેરેના સમયે રે છે શ્રી ગોપીભાવનાથી વેણી-ચોટતો પશુ રાખેજ છે અને રાસ-પિનાજ દક્ત ભાવ્ય છે

૯૨. પૃ ૨૩. “રૂંઠ પૃથ્થ માર્ગ” ના પશ્ચિક બનાવવા એ મનુ ધ્યેય છે

૯૩ પૃ ૨૭ શ્રી મહાપ્રભુએ કહ્યું જે “દમના તેરે લીયે પદ મેં પ્રગટ કીયો હે” આમા “દમલા” શબ્દ સ્ત્રીભાવ સૂચક છે, તે તે લલિતા સખીનુ સ્વરૂપ છે

૯૪ પૃ ૩૨-૩૩. શ્રીમહાપ્રભુએ પુષ્ટિમાર્ગ રહસ્ય, તેમજ શ્યાલિકા આદિ દામોદરદાસજીને સમગ્રની હૃદયમા સ્થાપિત કરેલા તા કારણે સંપૂર્ણ બાળકોને દામોદરદામજી ત્રિખંડાપેરા આવેલા

વિચાર કરીને ખોતે સન્યાસ ગ્રહણ કર્યો. માર્ગ તથા ઉત્સવના પ્રકાર શ્રીમહાપ્રભુજીએ દામોદરદાસજીને કહ્યા છે માટે તેમને તદ્દમે પૂછજો તે તમને કહેશે એમ માતાજી શ્રી અક્ષાજીએ શુ'સાંધજીને કહ્યું. શ્રી વિઠ્ઠલનાથપ્રભુએ દામોદરદાસજીના પિતાશ્રીનું શ્રાદ્ધ કરાવી આપ્યું અને તે શ્રાદ્ધ સરાખ્વાની દક્ષિણા માગે ત્યારે “સિદ્ધાન્ત રહસ્ય” ગ્રન્થના દોઢ શ્લોકની વાર્તા દક્ષિણામાં કહી ત્યારે શુ'સાંધજીએ વધારે કહેવાનું જણાવ્યું, ત્યારે દામોદરદાસજીએ કહ્યું જે મેં તે તટલોજ સંકલ્પ કર્યો હતો. તે પછી દામોદરદાસે સ્વમાર્ગની પ્રણાલિકા, ભાગવત ઉપર શ્રીમહાપ્રભુજીનાં મુખોધિનીજ નામની ટીકા, ખીન્ન ગ્રંથો ઉપરની ટીકા, ભાષ્ય, વિવરણ જે આચાર્યચરણ વિરચિત ગ્રન્થ સાહિત્ય અને પુષ્ટિમાર્ગના રહસ્યની વાર્તા જેટલી શ્રીમદાચાર્ય ચરણે હૃદયારદ કરાવી હતી તે સર્વ શ્રીશુ'સાંધજીને કહી સંભળાવી. ત્યાર પછી શ્રીશુ'સાંધજી દામોદરદાસજીને હંડવત્ કરવા દેતા નહીં અને ચરણોદક લેવા દેતા નહીં (હુંકમાં દામોદરદાસ શ્રીશુ'સાંધજીના શુદ્ધ થયા તેથી તેઓ લેવા દેતા નહીં હોય).

૯૫. દામોદરદાસજી જો પ્રગટ થયા ન હોત તો પુષ્ટિમાર્ગની રિયતિ હોત કે નહીં તે એક પ્રશ્ન રહે છે.

૯૬. શુ. ભ. વા' ૧૦. અં. ૨, પૃ. ૬૨. “ગોપીજનો માટે યોગસાધના અથવા જ્ઞાનપ્રાપ્તિ લગભગ અમંભવિત હતી તેથી તેમણે પ્રભુપ્રાપ્તિ વહેલી યામ એવો સરલ માર્ગ (ભક્તિમાર્ગ-પ્રેમમાર્ગ-એને પુષ્ટિમાર્ગ પણ કહી શકાય) દ્વારા પ્રભુ મેળવ્યા તેથી તો તે ઉદ્ધાં વંદન માટે યોગ્ય છે” (ગોપીજનો માટેનો માર્ગ જોસ્વામીઓએ સ્વીકાર્યો તેમને માટે પણ યોગસાધના જ્ઞાનપ્રાપ્તિ અમંભવિત ખરી)?

૯૭. પૃ. ૭૦ માં વર્ણ્યશ્રીઓ તો કોનું ખાવું અને કોનું ન ખાવું તેની સાદમારીમાંથી પરવારતા નથી. આપણે તો સિદ્ધાન્ત છે કે જે સાત્ત્વિક ઉત્તમ પદાર્થ પ્રભુને ધરાવેલો હોય તે જ લેવો. વર્ણ્યશ્રીઓ જેવી આત્મદ્રષ્ટિ આપણે રાખવાની નથી.....

૯૮. શ્રીવલ્લભકુલના આગીન સ્વરૂપો એવાપદ્મણુ રહીને પોનાના ધીમસ્તકે ખીરાજતા નિધિ સ્વરૂપનુંજ અધરામૃત લઇને પાતિપ્રત્યનો આદર્શ ખડો કરતાં હતાં. હવે તો દક્ષિણમાંથી આવતાં શ્રીવલ્લભો રસોઇની સેવા પણ નાજ કરી શકે. માત્ર પ્રભુના ચરણ-સ્પર્શ કરીનેજ બેસી રહે! તો પછી નિધિ સ્વરૂપને ભોગ ધરીને લેવાની વાતજ ક્યાં રહી?

૯૯. શુ. ભ. વર્ષ ૧૦ અંક ૬-૭ પૃ. ૧૦૩ માં “એ સૂયઃ દેવનો હિંસાસક હતો તેથી એની પ્રાયશ્ચિત્તમાં મતિ અર્ધ.” (પુષ્ટિ-માર્ગમાં પ્રાયશ્ચિત્તની જરૂર નથી નારાયણ સ્મરણ જ પાપનુ પ્રાય-શ્ચિત્ત છે. એમ બનાવાય છે.)

૧૦૦. પૃ. ૨૦૫ સલિહ્નાનાશ્રમાંસ્ત્યક્ત્યા ચરેદવિધિ-ગોચરઃ । इति भगवदुक्तं विधिवाक्यमेव प्रमाणीकुर्यन्वा-
ર્ણાશ્રમાચારાदિકं नापेक्षन्ते ।

ચિહ્ન સહિત આશ્રમોનો ત્યાગ કરીને વિધિ ગોચર નહી થઇને ક્યાં કરવું એમ ભગવાને કહેયું જે વિધિ વાક્ય તેને પ્રમાણ માનીને તેઓ વર્ણાશ્રમ આચાર વગરેની અપેક્ષા કરતા નથી. (તા. ૭-૧૫-૬૮/૬૯ વિધિનાય ચક્રવર્તી રીક્ષ.)

૧૦૧. પૃ. ૨૦૫ “શ્રી પુષ્ટિપીઠ”ના ૪ થા વર્ષના ૧ ભા અંકમાં “જાતિ જન્મથી કે શુણ્ઠકર્મથી” એ નામના લેખમાં “પુષ્ટિ-માર્ગમાં બ્રાહ્મણ વગેરે જાતિ નથી પણ દેવતા છે...જાતિ માનવી અને તે જન્મથી કે શુણ્ઠ કર્મથી એ પ્રશ્ન કરવો તે ખતે પુષ્ટિમાર્ગથી વિરુદ્ધ છે.”

૧૦૨ પૃ. ૨૦૬. ब्राह्मण्यं काचिद्देवता सा यस्मिन् देहे
अभिव्यक्ता भवति ते ब्राह्मणा इत्युच्यन्ते अत एव
शापादिना शूद्रत्वं चाण्डालत्वमनुग्रहेण ब्राह्मत्वमिति ।
ब्राह्मण्यं कोऽपि देवता છે. તે દેવતા જે દેહની અન્દર અભિવ્યક્ત

(પ્રગટ) યાય તે બ્રાહ્મણ કહેવાય. તેથીજ શાપ વગેરેથી ચ્દ્રતા આંકાસત્વ વગેરેની પ્રાપ્તિ યાય છે, અને અનુગ્રહથી અહત્વ પણ પ્રાપ્ત થાય છે.

૧૦૩ પૃ. ૨૦૭. બ્રાહ્મણત્વ વગેરે જે જાતિ હોત તે વ્યક્તિને છોડી જતી રહેત નહી.

મતંગે ખલુ કાલ તપ કરવાથી તેના પર ઇન્દ્ર પ્રસન્ન થયા, અને તેને બ્રાહ્મણત્વની પ્રાપ્તિ અર્ધ (!) માટે અમુક વ્યક્તિ બ્રાહ્મણ છે, એવી પ્રસિદ્ધ માનથી ચતુ લૌકિક જ્ઞાન એ ધણુંખડું જ્ઞાનાભાસ જેવું જોડું છે. કાંઈક વારજ તે જ્ઞાન ખડું હોય છે. (વાદાવલિ પાનું ૧૬૭.)

૧૦૪ પૃ. ૨૩૬. અગ્નિહોત્રાદિક આવશ્યક ક્રિયાઓ અધિકારીએ લોક સંપ્રદાય કરવાની છે.

૧૦૫ પૃ. ૨૪૪. ભગવાને ભક્તનો અંગીકાર કયો છે, તેથી ભક્તિમાગઓએ સ્માર્તનો લાગ કરવો. ધર્મશાસ્ત્ર કરતાં ભક્તિમાર્ગ વધારે ખજવાન છે.

ન્યાં સ્માર્તનો ત્યાગ કરવાનો કલો ત્યાં પ્રાયશ્ચિત્ત વગેરે કેમ થાય ?

૧૦૬ પૃ. ૨૪૫. ધર્મનિષ્ઠા નહી તે પુષ્ટિમાર્ગ, લોકવેદની સાપેક્ષતા નહી તે પુષ્ટિમાર્ગ, ન્યાં લોકવેદના ભયનો અભાવ તે પુષ્ટિમાર્ગ, (છાંડ લોક વેદ મર્ધાદા.)

૧૦૭ શુ. ભ. વર્ષ ૧૦ અંક ૮ પૃ. ૨૭૭. જેમ મર્ધાદા માર્ગમાં વર્ણાશ્રમ વિરૂદ્ધના નિયિદ્ધ આચારથી પતિત થવાય તેમ આ માર્ગમાં ભક્તિમાર્ગ વિરૂદ્ધ ધર્મોચરણ કરવાથી પતિત થવાય છે.....ત્યારે શ્રી વશ્વભાગ્યાર્થજીએ ભગવાનની આજ્ઞાથી પોતાના માર્ગનું પ્રાકટય કયું, ત્યારે પ્રતિજ્ઞા પણ કરી, કે જેઓ આ માર્ગમાં ચરણે આવશે તે સર્વને આ માર્ગના પુરુષાર્થોનું દાન કરીને હું ઉદ્ધાર કરીશ."

૧૦૮ પૃ. ૨૭૮. “સ્વધર્મ” તરીકે લૌકિક વૈદિક ધર્મો કરવાથી લક્ષિતમાર્ગમાં બાધ આવે. આ માર્ગમાં અપ્રામાણ્યની શંકા સાધારણ મનુષ્યોને થાય એ હેતુથી કાપટયથી લૌકિક વૈદિક ધર્મોચરણ કરવું. મહાજ ધર્મ તરીકે નહી. તેથીજ પુ. પ્ર. મર્મોદામા કહ્યું છે કે
 લૌકિકત્વં વૈદિકત્વં કાપટયાદિતિ ।

૧૦૯. પૃ. ૨૭૯. લૌકિકવૈદિકમાર્ગપેક્ષયા પુષ્ટિમાર્ગ ઉત્કૃષ્ટ હત્યુક્ત મયતિ । લૌકિક અને વૈદિક માર્ગો કરતા પુષ્ટિ-માર્ગ ઉત્કૃષ્ટ છે. (સુ. ૧-૧૮-૧૩) જ્યાં મમ્યે કયા રવરપનું ધ્યાન કરવું તે મદાપ્રબુજીએ ખતાવ્યું છે. રાસલીલૈકતાત્પર્યઃ એ વાક્યથી શ્રીમદાચાર્યનું તાત્પર્ય મદા સર્વદા રાસલીલામા છે. પુષ્ટિમાર્ગ લગવદીઓને મર્વાત્મભાવપૂર્વક સમરથ રવરપનો માક્ષાત્કાર કરાવવો એજ દેવ છે.”

૧૧૦ પૃ ૨૮૦. પુષ્ટિમાર્ગિય મોક્ષમા જલેનિમગ્ન જલપાન-ઘટ । એ ન્યાયે કેવલ એકલાજ નદિ, પગ્નુ મ્વરપાનદના અનુભવ-પૂર્વક રસાત્મક પ્રભુની સાથે સર્વોન્દ્રયથી સર્વ કામ ભોગ કરવો એજ આ પુષ્ટિમાર્ગિય મોક્ષની વિવક્ષણતા છે.

૧૧૧. મુગ્ધ મમાચાર તા. ૯-૧૧-૩૫ મા રા. ધીરલાઇ આ. વક્રીય લખે છે કે—

બીજા સર્વ ધર્મો બહુ મમ્યે ફલ આપનારા તથા કપટવાળા છે. એમ બન્ને રીતે હીન છે. એમ કહીને શ્રીવંશભાચાર્યનું કહે છે કે “બીજા સર્વ ધર્મોને છોડીને લગવદ્ લગ્નન કરવું.....વગરથી ધર્મ કપટવાળો છે. આચાર રૂપી પૌરાણિક ધર્મ પણ કપટવાળો છે..... તપ વગેરે ધર્મ શરીર વગેરેને દુ.ખ આપનારા હોવાથી તે પણ કપટવાળો છે. એ સર્વ ધર્મોમા આ તો કરણ અને આ તો ન કરવું એમ કાપટયજ હોય છે. માત્ર લગવદ્ લગ્નનમાંજ કપટ નથી.”

૧૧૨. કુંભાર, સુચાર, લુહાર, પાટિદાર, લુવાણા વગેરે નાતરી-

આ જ્ઞાતિના લોકો તથા જૈનો જેઓ હિન્દુ પણ ગણાતા નથી. તેઓ પણ જો પુષ્ટિમાર્ગમાં આવી મર્મદ લઈ શકે છે તો પુષ્ટિમાર્ગમાં વર્ણાશ્રમ ધર્મની આવશ્યકતા છે. એનો અર્થ શું? જે અન્ય ધર્મમાર્ગનાને પણ રસ દાન કરે તેને વર્ણાશ્રમનું શું કામ? મહા-પ્રભુજી કહે છે કે “કલિયુગમાં તો સર્વ ધર્મોની નિવૃત્તિ થઈ ગઈ છે, તેથી સુતકમાં જેમ સૌ નવરા હોય છે તેમ હવે સૌને પુષ્ટિમાર્ગ આવકાગ છે, તેમજ વર્ણાશ્રમ કે કોઈ ધર્મ કરવાના રહ્યાજ નથી. વેદમાં વિધાન કરેલા ક્રમે કરવાના કલિયુગમાં રહ્યાજ નથી.

૧૧૩. પુષ્ટિમાર્ગિય ભકતોએ સર્વ ધર્મોના ત્યાગ કરીને ભગવાનના શુભગુણનું નિત્ય કરવા.

૧૧૪. બ્રહ્મમંથ મંત્ર જેટલું બળ કોઈ પણ મંત્રનું નથી. તે સર્વના દેહ અને જીવના સર્વ દોષોને નિવૃત્ત કરે છે. (તે દોષોની નિવૃત્તિ માટે પ્રાયશ્ચિત્તની જરૂર નથી.)

૧૧૫. નિવેક ધર્માશ્રયમાં લખ્યું છે કે કલો મક્ત્યાદિમાર્ગાંદિ વુ સાધ્યા इति मे मतिः । શ્લોક ૧૭

કલિમાં ભક્તિ વગેરે માર્ગો દુઃખથી સાધી શકાય છે.

૧૧૬. ભગવં ધર્મો એ આત્મ ધર્મ હોવાથી અન્તરંગ છે, ત્યારે આશ્રમ ધર્મ દેહ ધર્મ હોવાથી બહિરંગ (અસિદ્ધ) છે. અણુભાષ્ય ૩-૪-૩૩.

૧૧૭. લૌકિકત્વં વૈદિકત્વં કાપટ્યાત્તેષુ નાન્યથા ।
(પુ પ્ર. મ. ૨૦.)

પુષ્ટિમાર્ગીય જીવોમાં લૌકિક અને વૈદિક પણ કાપટ્યથી લોકમંત્રદ માટે છે, અને આ એક દેખીતીજ છેતરપિંડી છે.

૧૧૮. બ્રહ્મમંથ થયા પછી તદીયત્વ પ્રાપ્ત કરીને જીવનો વિનિયોગ પ્રશુભાં સંપૂર્ણપણે ન થતા લૌકિક વૈદિકમાં થાય તો તેટલે અંશે તદીયત્વને દાનિ પુગે અને પાતિત્યનો ભંગ થતા

અનન્ય લક્ષિતમાં બ્યભિચાર હોય પ્રાપ્ત થાય. (પુ. મા. વચના-
મૂર્તો પૃ. ૩૧.)

૧૧૯. પુષ્ટિમાર્ગિય ગ્રંથોમાં વિહિતમાર્ગ-વૈદિકમાર્ગ-આય-
માર્ગ-સાધનમાર્ગ-અભ્યાસમાર્ગ ઇત્યાદિ નામો મર્યાદામાર્ગને આપેલાં
છે. (પુ. મા. વ. પૃ. ૪૨.)

૧૨૦. અવિહિતમાર્ગ, કૃપામાર્ગ, નિઃસાધનમાર્ગ, દ્વલમાર્ગ,
અમેયમાર્ગ, નિરુપધિસ્નેહમાર્ગ, ઇત્યાદિ સંગ્રા પુષ્ટિમાર્ગની છે.
(પૃ. ૪૨.)

૧૨૧. પુષ્ટિમાર્ગમાં લોકવેદની અપેક્ષા નથી. લોકવેદનો ભય
પણ નથી. (પૃ. ૪૪)

શુ. ભ. વર્ગ ૧૦, અંક ૧૦ ના રા. સાંકળીયાના વધારામાં
પૃ. ૩૭૦ માં:—

૧૨૨. પુષ્ટિ એટલે અનુગ્રહ, ભગવાનના અનુગ્રહમાં કાંઈ પણ
ન્યૂનતા નથી કે જેથી તેને વર્ણ્યથમ ધર્મ કે ખીજા કોઈ ધર્મની
આવશ્યકતા હોય.

૧૨૩. ગીતામાર્ગીયને પણ શ્રીગોકુસેસજી મર્યાદામાર્ગીય ભક્તજ
કહે છે. શુદ્ધ પુષ્ટિમાર્ગીય કહેતા નથી, કેમકે તેનું દ્વલ તો મુક્તિ
પર્યન્તનું છે. (પુષ્ટિમાર્ગથી ગીતામાર્ગ ભૂદો છે.)

૧૨૪. કોઈ પણ સાધન કર્યા વિના મોક્ષની હઝળ થવી તે
પુષ્ટિ, અને વૈદિક સાધનથી મોક્ષની હઝળ થવી તે મર્યાદા, માટે
જો પુષ્ટિમાર્ગમાં વર્ણ્યશ્રમની આવશ્યકતા સ્વીકારશે તો પુષ્ટિ અને
મર્યાદાનાં લક્ષણજ લુપ્ત થઈ શકશે નહિ.

૧૨૫. જો પુષ્ટિમાર્ગમાં વર્ણ્યશ્રમની આવશ્યકતા હોય તો તદ્દન
દલકી જાતના જેઓ ગણાય છે, જેવાકે સોની, દરજી, સુધાર,
લુદાર, ધગેરેનો તથા સર્વ અત્રિવર્ણિકનો પુષ્ટિમાર્ગમાં પ્રવેશ થઈ
શકેજ નહિ, અને જૈનોને પ્રહસસંગ્રંથ આપી મર્મદ આપવામાં

આવે છે તે પુષ્ટિમાર્ગથી વિરુદ્ધ કહેનારો વળી જે સિન્દુથી ઇતર
જાતિઓ જેના કે રસખાન, તાજખીખી વગેરે પુષ્ટિમાર્ગિય ભક્ત
કહી શકાયજ નહિ

૧૨૬ અતઃ યવ પુષ્ટિમાર્ગેઽદ્ભીકૃતસ્ય જ્ઞાનાદિ નૈરપેક્ષ્યં
મર્યાદાયામંગીકૃતસ્ય તદપેક્ષિતત્વ ચ યુક્તમેવેતિભાવઃ ।
(અ ભા ૫ ૫ ૨૯) તેમા કહ્યું જે “માટેજ પુષ્ટિમાર્ગમા જેનો
અગીકાર કરેતો છે તેને વર્ણશ્રમની ક્રિયા અને સાધન હાગ થતા
જ્ઞાનાદિની અપેક્ષાજ નથી, અને મર્યાદા માર્ગમા જેનો અગીકાર છે
તેને જ્ઞાનાદિ સાધનની અપેક્ષા છે એ યોગ્યજ છે, (પૃ. ૫૭૧)

૧૨૭ જે ઓ યદ્ર વગેરેનો ઉદ્ધાર કરનારે મમર્થ છે જેમનું
(વસ્તુભાગ્યાર્થનું) નામજ શ્રી ગુસાધરજીએ સ્ત્રી શૂદ્રાણ્યધૃતિક્ષમ
આપ્યું છે તેને વર્ણશ્રમ માધનની શી અપેક્ષા ?

૧૨૮ પુષ્ટાવગીકૃતસ્ય સર્વાનપેક્ષા, (અ ભા ૩
૪૨૫) કર્મ, જ્ઞાન, ભક્તિ, મર્મની અપેક્ષા પુરતોત્તમના જ્ઞાનની
ઉત્પત્તિમા છે પણ પુષ્ટિમા અગીકાર થવને મર્મની અપેક્ષા નથી.
(પૃ. ૫૭૨)

૧૨૯ ગોવિન્દના મુખ જ્ઞાનમા જે સુખાસાધિ થાય છે, તે
શુદ્ધેવજીને આત્મામા પણ થતી નથી, તો જીજ્ઞા માવને થી તે સુખ
ક્યાથીજ માય ?

૧૩૦ વર્ણશ્રમના ત્યાગની આત્મા વિરોધમે (ગ માકળાઆએ)
પ્રથમ રક્ષકના પુખ્ત વાક્યો આપ્યા છે

૧૩૧ ભગવાનના ત્રીઅક્રમાથી ઉત્પન્ન થયેલા પુષ્ટિમાર્ગ
વેદાતીત હોવાથી પ્રચારન ચતુષ્યની અપેક્ષા તેને નથી તે પ્રચારનો
પોતે ભરે પુષ્ટિમાર્ગને અનુદાન થાય તે જુદી વાત છે નહિ વેદા
કર્તૃ પુમે કલિયુગમા વેદજ ગ્રન્થ નથી, તેથી ભગવાનને સ્વયં
પધારણ પડ્યું (પૃ ૩૭૩)

૧૩૨. વેદથી જેની કૃતિ અણમાત્ર પણ વિરોધી છે. તે પાંખડી છે, નરકમાં પડે છે, વગેરે વાકયો પુષ્ટિમાર્ગમાં લાગુ પાડ્યાં એ જ્ઞાન્તિ છે, કેમકે પુષ્ટિપ્રવાદમયાંદા માં ૨૫૯ કહ્યું છે કે પુષ્ટિમાર્ગ વેદમાંથી નીકળે નથી, પણ લગ્નચાનના આર્નદમય શીશ્યગમાંથી તેની ઉત્પત્તિ છે.

૧૩૩. શ્રીગોપીજનોએ મર્યાદાના વેદના વચનોનું ઉત્સંધન કરીને ૧૧ શ્લોકોથી ભક્તિમાર્ગનું સ્થાપન કર્યું.

૧૩૪. આપણા (પુષ્ટિમાર્ગના) ધર્મ વર્ણુશ્રમ વગેરે નથી, પણ સર્વ ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ અર્થ. શ્લોકોમાં કહ્યા તેજ છે.

૧૩૫. વર્ણુશ્રમનાં સર્વે શીમદાપ્રભુશનાં વાકયો આપખીએ (ચિ. દીક્ષિતશ્રીએ) નિબંધના સર્વ નિર્ણયમાંથી ઠાંક્યાં છે. તે પુષ્ટિમાર્ગિય શ્રવોને માટે નથી, પણ વેદમાર્ગિય માટે અને શાસ્ત્રીય ભક્તિમાર્ગ (પુષ્ટિમાર્ગ નહિ) પણ તેનુંજ અંગ છે. (પૃ. ૩૭૪.)

૧૩૬. પુરુષ ભાવનાનો ત્યાગ કરી પ્રભુનું વરણુ, જે શ્રવને આમાં દૃઢ નિશ્ચય છે તેને વર્ણુશ્રમ બાંધ કરતાજ નથી. (પૃ. ૩૭૫)

૧૩૭. આપને (ચિ. દીક્ષિતશ્રીને) સંપ્રદાયની પ્રણામિકા પ્રમાણે પ્રથમ ગાયત્રી મંત્ર અને છેલ્લે બ્રહ્મસંજય મંત્ર છેલ્લો મળ્યો હોવો જોઈએ. (પૃ. ૩૭૫)

૧૩૮. શ્રીકૃષ્ણશ્રીની સમક્ષ આચાર્ય વંશગદારા વેદ પાછા જોવાને પણ પવિત્ર કરીને મરજદ અપાવી લગ્નચાનના અધિકાર સિદ્ધ કરે એવો પ્રબલ મંત્ર બ્રહ્મસંજય છે. (પૃ. ૩૭૫.)

૧૩૯. નિર્ગંધમાં અયાપિ ધર્મમાર્ગેણ તથા એનાં જેવાં સર્વ જ્ઞાનાં વાકયોને પુષ્ટિમાર્ગ સાથે સંગ્રહ નથી. કેમકે શ્રીવલ્લભાચાર્યશ્રી ૨૫૫ નિબંધમાં કહે છે કે સ્વતંત્ર ભક્તિમાર્ગ એ અર્થિ વર્ણુઓ નથી, સ્વતંત્ર ભક્તિમાર્ગ તે જે પુષ્ટિમાર્ગ અને સિદ્ધા-

ન્તમુક્તાવલિ માં પણ તેજ સ્વતંત્ર લક્ષિતમાર્ગ. તેનો નિબંધના લક્ષિતમાર્ગ સાથે કાંઈ સંબંધ નથી. જુઓ પા. ૧૩૧. (પૃ. ૩૭૭)

૧૪૦. શ્રીગુણસાંપના ધર્મની છ શ્રેણીમાં વર્ણુશ્રમને ચોથું હલકું રચાન આપ્યું છે, તેવાં વાક્યો, શ્રીબાલકૃષ્ણજી, શ્રીગોકુલનાથજી, શ્રીરઘુનાથજી, હરિરાયજી, વગેરેનાં વર્ણુશ્રમ ધર્મની વિરદનાં વાક્યો અને સ્માર્ત ધર્મ ત્યાગ કરવાનાં વાક્યો. આ સર્વે વાક્યો પર જો એમનું (રા. કેશવરામ શાસ્ત્રીજીનું) ચાલતું હોય તો હડતાલ મારી દે. (પૃ. ૩૭૭)

૧૪૧. આજે પણ શ્રીગોસ્વામી બાળકો પ્રજાની શૃંગારની સેવાથી પરવારીને બહાર આવી સલા મંડપમાં બિરાજે છે, અને ત્યાં વૈષ્ણવ તથા અન્ય જનો સાથે વાતચીત કરતાં જાય છે અને સંધ્યા પણ કરતાં જાય છે. બીજાં કાર્યો પણ કરતાં જાય છે, તે એમ સૂચવે છે કે એમની સંધ્યામાં આસક્તિ છે? કે એથી ઉલટું સૂચવે છે? અમને તો લાગે છે કે પ્રજાસેવાના પોતાના ખરા કાર્ય-માંથી જ્યારે અવસર મળે ત્યારે બહાર આવીને લૌકિક વૈદિક વ્યાપિ કાપટ્યાત્તેષુ નાન્યથા। એને બરાબર અનુસરીને તે કામો જેમ તેમ કરી નાખે છે. (પૃ. ૩૭૭-૮.)

૧૪૨. શ્રીગુણસાંપજીએ (લક્ષિત દંસની) શરૂઆતમાંજ મંત્ર, ઉપાસના, વૈદિક, તાંત્રિક દીક્ષા અને ધૂમ્ર વગેરે સર્વ વિધિનું નિવારણ કર્યું. અગ્નિહોત્ર વગેરે પણ વિધિ હોવાથી તેનું નિવારણ તેમાં પ્રાપ્ત થયુંજ.

૧૪૩. પુષ્ટિમાર્ગ વેદમાર્ગથી ભિન્ન છે, અને સ્મૃતિને તો પાળવાની શ્રીહરિરાયચરણે પણ સ્પષ્ટ ના કહી છે.

૧૪૪. જેમનું વરણુજ અન્યત્ર છે. તેમનાં મ્હેં આગળ ગમે તેટલા સ્પષ્ટ વાક્યો મુકે, પણ તેમને સંતોષ થશેજ નહિ. તેઓ ઉત્તર નહિ આપી શકે તો પણ તેમનો મત ફરશેજ નહિ.

૧૪૫. વર્ણાશ્રમ કે બીજા કોઈ પણ ધર્મ પાળવાથી મોક્ષ થવાનો નથી (પૃ. ૩૭૯.)

૧૪૬. પુષ્ટિમાર્ગના ગુરુ વૈશ્વાનર વાકપતિ જેમને ભગવાને સ્વયં પ્રગટ થઇને ગાયત્રી મંત્ર કરતાં વધારે સત્ત્વ શ્રદ્ધાસંબંધ મંત્ર આપ્યો, મારે તે મંત્ર ગાયત્રી મંત્ર કરતાં ઉત્તમ છે. (પૃ. ૩૮૦).

૧૪૭. “શ્રી વલ્લભાચાર્ય” પૃ. ૫૦ માં ‘મર્યાદા માર્ગિય’ અને પુષ્ટિ માર્ગિય મુક્તિમાં પણ ભેદ છે પુષ્ટિમાર્ગિય મુક્તિમાં જીવનો ભગવાનની નિલ લીલામાં પ્રવેશ થાય છે, મર્યાદા માર્ગિય મુક્તિ પ્રાપ્ત થાય તેનો સંસારમાં કદી પણ પ્રવેશ થતો નથી પરંતુ પુષ્ટિ માર્ગિય મુક્તિમાં શ્રી પુરષોત્તમના ભજનનાંદનો અપૂર્વ અનુભવ થાય છે, તેવો મર્યાદા માર્ગિય મુક્તિમાં થતો નથી.”

૧૪૮. પુષ્ટિમાર્ગરથ ભક્તોને નથી હો તો લોક કે વેદનો ભય, તેમજ નથી હોતી તેઓને આ લોક કે પરલોકની બીતિ. (પૃ. ૫૧).

૧૪૯. આ રસ સંપ્રદાયમાં કેવળ ભગવાનનું પૂજન (!) છે નહીં દેવકે વિભૂતિ અવતારનું પૂજન (!)...પુષ્ટિરથ જીવો મુક્તિને નહીં પણ ભગવાનનાં સ્વરૂપનાંદનેજ ઇચ્છે છે, મુક્તિ તો ભગવાનનું સદાનત છે, મર્યાદા માર્ગરથ ઝાની જીવો અક્ષર બ્રહ્મા લય પામે જો ન્યારે પુષ્ટિરથ જીવો ભગવાન સાથે અભેદ પામે છે, (પૃ. ૫૩).

૧૫૦. શ્રી વલ્લભાચાર્યને આ વૈદિક ધર્મની મર્યાદા આ યુગને બંધ બેસતી ન લાગી તેથી તેણે સહુ વર્ણને સર્વ જાતિના ઉદ્ધાર અર્થ એક સરસને સરથ પુષ્ટિ માર્ગ પ્રગટ કર્યો...(પૃ. ૫૫).

૧૫૧....લૌકિક વૈદિક પ્રતિજ્ઞાની પાળા તોડીને પણ મનની અવિચ્છિન્ન ગતિ ભગવાન પ્રતિ થાય તેને નિર્મુક્ત ભક્તિ કહે છે. (પૃ. ૫૫).

૧૫૨. “પુષ્ટિ માર્ગમાં પ્રતિમા પૂજન નથી કેવલ સ્વરૂપ સેવા છે, પુષ્ટિમાર્ગમાં કામ ભોગ છ પણ તે અલૌકિક દેહનો છે, પુષ્ટિ-

માર્ગમાં દીનતા છે તે નહીં લૌકિક પણ કેવળ અલૌકિક ભગવાન સાથે, આ માર્ગમાં દૈત છે પણ દૈત જ્ઞાન નથી, અનેકત્વ છે પણ નાનાત્વ નથી (પૃ. ૫૮).

૧૫૩. આ પુષ્ટિમાર્ગને અતત્ર માર્ગ-ભજનનાનન્દ એસ માર્ગ કૃપા માર્ગ-નિમાધન માર્ગ-ફલ માર્ગ પ્રમેય માર્ગ, અને નિરુપાધિક સ્નેહમાર્ગ પણ કહે છે. (પૃ. ૫૯).

૧૫૪. વિદ્વાનો જેમને અગ્નિ કહે છે (ખુદ પોતે પણ અભ્યુદ્યાપ્યમા પોતાને અગ્નિ કહે છે) પણ ખરૂં જોતાં તો જે સાક્ષાત્ શ્રીકૃષ્ણ સ્વરૂપ પૃથ્વી પર પધાર્યા છે શ્રીનાથજી પણ અત્યન્ત પ્રેમથી જેમની (શ્રી વર્દનજીની) સામા પધાર્યા, (પૃ. ૬૭)

(પુષ્ટિમાર્ગના અસખ્ય પુસ્તકોમાં બધે ઠેકાણે બધા તીર્થો અને દેવો પણ શ્રીવર્દનજીને સામા મળવા આવવાનું વર્ણન છે.)

૧૫૫ વૈષ્ણવ ધર્મ પતાકા મ. ૧૯૮૧ ના વર્ષ ૮ ના ૧૨ મા અંકમાં પૃ. ૮૭૧ થી ૩૭૭ સુધી “જલુવા લાયક જીવાની” એ શીર્ષક નીચે પુનાની ડેક્કન કોલેજના પ્રોફેસર ગો. મગનયાય ગણપતગમ શાસ્ત્રીજીએ અમરેલીવાળા કેમમાં શ્રીમન્ત સગકાર ગાય-કવાડ વિઘ્નમાન દેવસ્થાન અધિકારી રૂપરૂમા તા. ૨૨ જાન્યુઆરી સને ૧૯૦૭ માં જીવાની આપી છે. તેમાંની પુષ્ટિમાર્ગીય જલુવા લાયક દર્શીકન નીચે છે —

૧૫૬. સકરાચાર્યને અમે આચાર્ય ન માનતા આચાર્યોભામ માનીએ છીએ સંકગચાર્યનો મપ્રદાય પ્રાચીનમાં, પ્રાચીન પદ્ધતિમાં જોતા સાક્ષાત્ મહાદેવજીએ રચાવ્યો છે.

૧૫૭. વર્દનભાચાર્યનો મપ્રદાય સાક્ષાત્ શ્રીકૃષ્ણે રચાવ્યો છે. (ખરી રીતે રૂદ્રે રચાવ્યો છે એમ શ્રી ઇન્દ્રચંદ્રસનયા: એ એચ.કે. પ્રમોદજી આદિ તિર્થાટાયક ગો. ગોવર્ધનવાયજીએ મૂળજી

જેહા મારકેટમાં સં. ૧૯૪૧ ના ભાષણમાં કહ્યું છે કે આ સંપ્રદાય એ સંપ્રદાય છે.)

૧૫૮. ઉપાસનાનો આધિકારી હીન હોવાથી તે દેવ દેવાન્તરની પૂજા કરે છે.....ઉપાસનાના આધિકારીઓને એમ માનવું પડે છે કે મૂર્તિમાં કશું નથી અને શાસ્ત્રોક્ત ક્રિયા કર્મ કરવાથીજ તે મૂર્તિમાં શ્વેતપ્રગટ થાય છે. આ કક્ષા હીન છે.

વલ્લભાચાર્ય જોકુળને પરમ ધામ માને છે.

વલ્લભાચાર્યને ૮૪ મુખ્ય શિષ્યો હતા. તે ૮૪ વૈષ્ણવોને ૮૪ હાકોરજી આપેલા હતા.

૧૫૯. આચાર્યશ્રીએ સં. ૧૫૪૬ માં (૧૧ વર્ષની ઉંમરે) પત્રાવલંબન નામનો ગ્રંથ કર્યો પછી સં. ૧૫૪૮-૪૯ માં વિદ્યાનગરમાં કૃષ્ણદેવ રાજાએ કનકાભિષેક કરાવ્યો.

૧૬૦. હાલના આચાર્યોને જ્ઞાને કન્હૈયા (અગ્નિ કુલ) કહે છે.

૧૬૧. “પ્રતિષ્ઠા મયૂખ” આદિ ગ્રંથથી પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવે તે ઉપાસના માર્ગીય કહેવાય. ભક્તિમાર્ગીય કહેવાય નહિ. ઉપાસના માર્ગને વલ્લભાચાર્ય હીન માને છે.

૧૬૨. મંત્રમાં લાલ થતો નથી. પ્રતિષ્ઠા કર્યોથી હાકોરજી મુદ્ધ ન થાય. વલ્લભાચાર્યના સંપ્રદાયમાં પ્રતિષ્ઠા મયૂખથી પ્રતિષ્ઠા થઈ હોય એવું બન્યું નથી, અને તે પ્રમાણે પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવે તે (મૂર્તિઓ) અમારે દર્શનીય નથી. અમારા મત પ્રમાણે સેવા એજ પ્રતિષ્ઠા ગણાય છે.

૧૬૩. અમારે રૂમાં પ્રતિષ્ઠા વાસ્તવિક રીતે હેજ નહિ.

૧૬૪. જ્યાં હાકોરજી બીરાજે છે, તે સ્થળને હવેલી કે મંદિર કહીએ છીએ. દહેડું કે દેવાલય કહેતા નથી, કેમકે તેને શિખર પૂજા કે પતાકા નથી. જેવું નંદરાયજીનું મળમાં ધર હતું તેવુંજ આ ધર

છે અને જેમ નંદરાયજીને ત્યાં કૃષ્ણના દર્શન માટે માત્ર ગોપ ગોપિ-
કાઓ આવતાં તેમ અમે એમને ઘેર જઈએ છીએ; અને નંદરાયજીનો
કે યશોદાજીનો વિચાર તે લોકોને નહિ આવવા દેવાનો થાય અને
જેમ કમાડ બંધ કરી દેય. તેજ પ્રમાણે અમારે ત્યાં પણ આચાર્યના
મનમાં આવે તે વખતે પોતાનાં ખાનગી કમાડ બંધ કરી દે, એટલે
આચાર્ય, નંદરાય, યશોદા કિંવા રાધિકા સ્વરૂપ થયા. અમારા
મંદિરાદિક, ખાસકાદિક પરિવારના દેવના પણ હોતા નથી. અમારૂં
સેવ્ય નિરાવરણ હોય છે, (પુષ્ટિમાર્ગમાં કૃષ્ણ સાંગ સપરિવાર ન
પૂજાતાં એકલાજ પૂજાય છે.)

૧૬૫. આ ઘર અગર હવેલીના માલીક નંદરાય ગણાય,
અથવા રાધિકાજીનું ગણાય, એટલે કુંભાદિ અને હવેલીના મદદારજ
નંદરાયજીના અને રાધિકાજીના પ્રતિનિધિ ગણાય, સેવકે લોકોને
કૃષ્ણસ્વરૂપ દર્શન ભાગવાનો હક્ક કહેવાય નહી. કારણ કે દર્શન
આપવાં એ માત્ર નંદરાયજીની કૃપા છે, અર્થાત્ તેમને દર્શન કરવા
દેવું અગર ન દેવું એ આચાર્યોની કૃપાની વાત છે, તે હવેલીના
પૂર્ણમાલીક છે. અને ઠાકોરજી પણ પૂર્ણ માલીક છે.

૧૬૬. અમારી સેવા શુરુની મારફતે થાય છે એટલે સેવાનો
વિનિયોગ શુરુ પોતાની ઈચ્છા પ્રમાણે પોતાના અવકાશે ભગવાનમાં
કરે, વિત્તની સેવાને વારતે પણ અમે ભગવાનને વારતે અમારા શુરુને
વિત્ત આપીએ અને તે વિત્ત તેમની ઈચ્છા પ્રમાણે તેમના અવકાશે
ભગવાનમાં વાપરી અમને કૃતાર્થ કરે,

૧૬૭. અમે ફેટલીક બેટા કેવળ શુરુનેજ શુરુના પોતાના
કામને વારતે આપીએ છીએ અને તેના ઉપયોગ શુરુ પોતે કરે.

૧૬૮. શ્રીનાથજીમાં ધુમ્રટ, પ્વગ્ન, પત્તાકા છે પણ તેની
પ્રતિજ્ઞા, મધ્યમ પ્રમાણે કરવામાં આવેલી નથી પરિવાર દેવાદિ શ્રી
નાથજીમાં નથી.

૧૬૯. શુ. ભ. વર્ષ ૧૦ અંક ૧૨ ક્રમણુસં. ૧૯૯૨ પૃ. ૪૬૮-
 “વૈષ્ણવોના દોષ જોવા નહિ.”

૧૭૦ પૃ. ૪૭૪. “બ્રાહ્મણત્વનો હૃદયમાં રમી રહેલો ગર્વજ
 વર્ણાશ્રમીઓને અંતરાયરૂપ છે.”

૧૭૧. કલિમાં ભક્તિ વગેરે (કર્મ, જ્ઞાન, ઉપાસના,) માર્ગો
 દુસાધ્ય છે. એવો મ્હારો અભિપ્રાય છે. (વિ. ધૈ શ્લોક ૧૭,
 શ્રીવલ્લભાધીસ)

૧૭૨. “વિશેષ શરણુમાર્ગ-પુષ્ટિમાર્ગ તે આ ભક્તિમાર્ગથી
 ભિન્નજ માર્ગ છે.”

૧૭૩. પૃ. ૪૭૫. શ્રી. ધીરજલાઇ ભ. ચ. પ્રાપ્ત મગનલાલ
 શાસ્ત્રીજીના હાથ નીચે સાંપ્રદાયિક સાહિત્યનો અભ્યાસ કર્યો પછી
 વિચાર કરીને વર્ણાશ્રમ સંબંધી પોતાના વિચારો જણાવતાં લેખો
 લખે છે. તે કેમ પ્રમાણ માનતા નથી? ને લોકોને જમ ઉપગમો છો?

૧૭૪. પૃ. ૪૭૬. ભ. ચ. પ્રાપ્ત મગનલાલ શાસ્ત્રીજી જેવા
 વિક્ષાનોએ રાત્રિના સમયે શીશુઓધિનીજીનું શ્રવણ સૂતકીને પણ
 કરાવેલું છે. તે અમારો પ્રત્યક્ષ અનુભવ છે. એમ રા. પરીખનું
 લખવું છે.

૧૭૫. શુ. ભ. વર્ષ ૧૧-અંક ૧-૨ ચૈત્ર વૈશાખ સં. ૧૯૯૨
 પૃષ્ઠ ૩ માં:—

अनेन घणैधर्मा वाद्यमधर्माश्च न साधका इत्युक्तं
 भवति. ला. १० छ. ३१-३३, सुभोधिनी.

“આથી વર્ણના ધર્મો અને આશ્રમના ધર્મો સંસાર તરવામાં
 સાધનરૂપ થતા નથી એમ કહ્યું.

૧૭૬. “અન્તકરણની શુદ્ધિની અપેક્ષા પણ ભક્તિને નથી”

૧૭૭. નિ. લી. ગો. શ્રી ૬ શ્રીગોકુલાધીયજી મહારાજના ૨૫ વચનામૃતો શુ. ભ. ના ઉપરનાજ અંકમાં છે. તેમાં પૃ. ૩ વચનામૃત ૬ માં.....શ્રીનાથજી જેલત જેલત મોહના ભંગીકી કાંધપે જાય ચડે, સો ગોવિન્દસ્વામીને દેખે ॥ દેખત ખેમ શ્રીનાથજી કી શ્રીવા સાયકે કુંડમે કુબોય દિયે, ૧ શ્રીનાથજીએ પોતાને ડૂબાવ્યાની ફરીયાદ શ્રીગુંસાંઈજીને કરી, ત્યારે ગોવિન્દસ્વામીને દપકો દેતા ગુંસાંઈજીએ કહ્યું કે, આ શું? ગોવિ. = "મેં કદા કદં? આપ (શ્રીનાથજી) જાય કે મોહના ભંગીકી કાંધ પે ચડે, શ્રીગુંસાંઈ = "જો બ્રહ્મ હું છુવાય હે કદા?"

ગોવિંદ = "જો બ્રહ્મ તો નાહી છુવાય, પરંતુ શ્રીમહાપ્રભુજી કે ધરકી મેંડ છુવાય જાય," તથા શ્રીગુંસાંઈજી ચૂપ હોય રહે.

૧૭૮. વચનામૃત ૮ મું. શ્રીમહાપ્રભુજી સન્ધ્યાસ લીધા પછી શ્રીગુંસાંઈજી અને શ્રીગોપીનાથે વિનંતિ કરી જે હવે પછી કલિયુગ હમોને નક્કો? ત્યારે શ્રીમહાપ્રભુજીએ આગા કરી કે હાં હાં તુમકું કલિયુગ બાધા કરેગો.....પણ "જો મોકું શ્રીગોપીજન વક્ષભ કરકે જાનેગે તો તુમકો કલિયુગ બાધા ન કરેગો." (અહીં શ્રી વક્ષભાચાર્ય પોતાને મુખે પોતાને શ્રીગોપીજન વક્ષભરૂપે જાણવા કહે છે.)

૧૭૯. વચનામૃત ૧૧. "શ્રીગુંસાંઈજીકો શ્રીનાથજીને દુસરી બેર બ્યાહવેકી આગા કરી! છે લાલજી તો પ્રગટ ભયે હતે, તો હું શ્રીનાથજીકી આગા તે દુસરો બ્યાહ કરીયો, તામે સાતમે લાલજી શ્રીધનપ્રધાનજી પ્રગટે"!.

૧૮૦. વચનામૃત ૧૬. શ્રીમહાપ્રભુજી જીતને દિન જૂતવપેં ખિરાજે, તામે શ્રીઅંગમેં કહ્યું આસરન નાહોં ધર્યો, એક કંઠી ખરે મોતીનકી મહીન શ્રીકંઠમેં ધારણ કરતે। સોહુ શ્રીનાથજીને માગી, કે જો આપકી પ્રસાદી તો મેં ધરુંગો, તથા શ્રીમહાપ્રભુજીએ.

શ્રીનાથજીએ શ્રીકૃષ્ણે મેં ધરાઈ, સો કંઠી અઘાપી ધરે હે। અબ્બંગ સમે સખ આભારન વડે હોય પરંતુ કંઠી તો સર્વથા વહી ન હોય.” (અહીં શ્રીવલ્લભે પોતાની પહેરેલી માળા શ્રીનાથજીએ માગી તેથી તેને પહેરવા દીધી. પ્રજુની પ્રસાદી તો સૌ લેય છે, પણ અહીં તો ભક્તની પ્રસાદી પ્રજુએ લીધી.)

૧૮૧. નિ. લી. ગો. શ્રીનૃસિંહલાલાત્મજ ગો. શ્રીગોવર્ધનલાલજી મહારાજકૃત વચનામૃત પૃ. ૧૯. વચનામૃત ૫ માં. એક દિવસ “શ્રીલાલજીને આગ્રા કરી, દોષવા દોષતીકું તો મેઝા દિખાય લીયે જોર હમકું નહિ લે જયે, સોહમ કહા તુમ્હારે ગેટા નહી હેં? તખ આપને આગ્રા કરી “યે તો સખ દેહ સંબંધી હેં, મેરે તો સર્વરૂપ આપ (શ્રીનાથજી) હો જોર આપકા મેં લે જાઉંગો” તખ પ્રજુ પ્રસન્ન ભયે, ફિર દુસરે વરસ યીલાસજીકું આંખી મેં પધરાયકે પુન્દાવન મેલા દિખાય લીયે, પીછે પ્રજુ પ્રસન્ન ભયે જૈસે (પ્રજુ) શોખીન હેં, જોર એક ખીરીયાં શ્રીલાલજીને ઉનકે વડુજીકા આગ્રા કરી કે હમારે કુખડી ભાત ખાતો હેં, તખ કુખડી ભાત આરોગાયો.”

૧૮૨. વચનામૃત ૧૩ માં. ૧૬ હંનર શ્રદ્ધિઓએ દંડકારપદમાં શીરામને સીતાજી સાથે હાસ્થવિનોદ કરતા જોઇને કહ્યું જે “જેસે” આપ સીતાજી કે સંગે ખિહાર કરો હો, તે સેં હમારે સંગે વિહાર કરો, જોર હમ સખ આપકી જી હે, યે સખ શ્રદ્ધિ મર્ધાદા ભક્ત હોતે, પરંતુ ધનકો ઓકો ભાવ ઉત્પન્ન ભયો, ચેહી પુષ્ટિ, તખ શીરામચન્દ્રજીને આગ્રા કરી જો અણી તો તુમહી મર્ધાદા ભક્ત હો, જોર હમકું મર્ધાદા પુરુષોત્તમ હે, તાસુ તુમારો વહ દેહ જન્મે ભરમ હો જાવગો જોર કન્યાકો દેહ ઉત્પન્ન હોયગો, સારસ્વત કંપમેં હમકું સાક્ષાત પૂર્ણ પુરુષોત્તમ પુષ્ટિ સ્વરૂપ પ્રગટ હોયજે, “તખ તુમ્હારો મનોરથ સિદ્ધ હોયગો.” (તે પછી આ જગ્યા ૧૬ હંનર શ્રદ્ધિઓ કૃષ્ણની ઓજો યમ.)

૧૮૩. વચનામૃત ૧૭ માં ૫ ૨૯ માં. શ્રીસ્વામીનીજીથી પ્રભુનો વિરહ સદન થઇ ન શક્યો. “તબ દોનોનકે શ્રીઅંગ મેં મું વિરહકી અગ્નિ ઉત્પન્ન બધ, મો પ્રભુનકે તથા શ્રીસ્વામીનીજીકે મુખારવિન્દદારા અગ્નિ બહાર પ્રગટ બધ, તામેંમું પ્રભુ જેસો સ્વરૂપ પ્રગટ બયો.” (એ શ્રી વલ્લભાચાર્યજી ચયા.)

૧૮૪. વચનામૃત ૧૮માં...ઝોર યે અગ્નિ કુમારિકા હે સો મર્યાદા પુષ્ટિ હે, સો યે સખ દુમારે વંશમેં ઉત્પન્ન હોય કે દુમારે કહે પ્રમાણે ચક્રકે દુમારે પ્રમાણ ઉપદેશ દેકેં શુદ્ધ પુષ્ટિ હોય જાયગેં, ઝોર શ્રીમદ્ ભાગવત જો હે સો મેરો સ્વરૂપ હે, ઇનકો અવલોકન તથા ઇનકી ટીકા કરકે નિર્વાહ કરિઓ,—દુમ હમ દોનોકુ બહોત પ્યારે હો, તાસુ દુમહારો નામ વલ્લભાચાર્યજી ભૂતલપેં હોયગો, દેરિ દંડવત કરકે ભૂતલપેં પધારે સો અંધારપથમેં અગ્નિ કુંડ સો શ્રી લક્ષ્મણ બટજીકે ઘર પ્રગટ બયે યા પ્રમાણ શ્રી મહાપ્રભુજીકો પ્રાગટ્ય હે.”

૧૮૫. પૃ. ૧૪ વચ. ૧લામાં લક્ષ્મણ બટજીની સ્ત્રીને રસ્તામાં ગર્ભપાત થયો એમ લખ્યું છે. (પાતઃ પંચમવદ્ઘવોઃ ગર્ભપાત પ મેં કે છો માસે ચામ છે પાતવાળાં બચ્ચાં જીવતાં નથી.)

૧૮૬. વચનામૃત ૧૯ મુ ૨૦ મું:—

પૃ. ૩૦-૩૧ “દુસરે પુત્ર શ્રી વિદુલનાથજી સો સાક્ષાત્ મુખ્ય શ્રી અગ્નિ કુમારિકા, સાક્ષાત્ શ્રી સદચરી, રાધિકાજીકે હૃદયમેં જો સ્વરૂપ શ્રીપ્રભુનકો વિરાજે હે સો પ્રગટ બયે, એસેહી પ્રભુનકી આરાધુ સખ કુમારિકા યથ આપકે વંશમેં પુત્ર પૌત્રાદિક હોય કે ભૂતલપર પ્રગટ બયે,...શ્રી ગુંસાઇજીકો પ્રાગટ્ય હે સો સાક્ષાત્ અમિકુમારિકા હે, ઝોર શ્રીમહાપ્રભુજી સાક્ષાત્ વિરહાગ્નિ-સ્વરૂપ હે... સખ ગોસ્વામી બાલકનકું હમ અગ્નિકુમારિકાનકો સ્વરૂપ માને હે ઝોર શ્રીગુંસાઇજીકું શ્રીસદચરી રાધિકાજીકો સ્વરૂપ માને હે શ્રીસદચરિ રાધિકા હે સો અગ્નિકુમારિકાનમેં મુખ્ય સ્વામિનીજી હે.”

૧૮૭. વચનામૃત ૨૧ પૃ. ૩૨...અપંચીનકો દુઃસંગે ગોસ્વામી બાલકનકોબી લયો, તખ અપનો તથા પ્રભુનકો સ્વરૂપ બૂલ ગયે, ઔર લૌકિકમે આસક્ત હોય ગયે, ઔર યાવની દેશનકે માલ નો પૂર્ણ શ્રષ્ટ કર્તા હે, તથા વિલાયતી માલ નોમી શ્રષ્ટકર્તા હે, તાકો વેપાર વૈભવ કરત હે, તથા નીચ જગત આકરી કરે હે, સો પૈસા શ્રીગોસ્વામિ બાલકનકું દે હે, આમુરી પૈસા જખ બદ ગયે, તખ શ્રીગોસ્વામિ બાલકનકું શોખ સાહયખી તથા ખ્યાલ તમાસે મેં મન જાય હે, શોખ સાહયખીકી ટેવ બાલકનકું પડી હે, સો યા પૈસાકો મહી ઉપયોગ હોય હે,...અખ કોઇ કોઇ વિરલા બાજી રહે હે, સો નો દુઃસંગતે ખયતે રહેંગે,

૧૮૮. પૃ. ૩૪-૩૫ વચનામૃત ૨૬-જાસમે શ્રી આચાર્યજી મહાપ્રભુજીનકો પ્રામદ્ય ચંપારણ્ય મેં જયો તખ તેંતીસ કોટિ દેવતા ઔર ઋષિ મુનિ હુ વહાં આયે હતે, તિનકે સંગમે કલિયુગબી વહાં આયો હતો, સખતો આનંદ જિસવ વધાર્ધ કરવે લગે, ઔર કલિયુગ તો રોયવે લગ્યો; તખ શ્રીમહાપ્રભુજીને પૂછી નો સખ તો આનંદ કરે હે, ઔર વું ક્યો વોવે હે, ૧ તખ વાને કહી નો આપ બૂતલપે, પ્રગટ જયેં હો, તખ સખનકું લક્ષિત માર્ગકો ઉપદેશ કરેંગે, ઔર યા યુગમે લક્ષિતમાર્ગ સ્ સખકો ઉદ્ધાર હોય હે સો નામકો પ્રચાર આપ બદાઓગે, તખ સખકો ઉદ્ધાર હોય જાયગો, ઔર નરક ખાલી રહે જાયગો, તામું મેં રોહિ હું, તખ શ્રીમહાપ્રભુજીને આજ્ઞા કરી નો સાઠી ચારસો વરસ તો લીધા કે જીવ હમારી આજ્ઞા પ્રમાણે ચલેંગે; ઔર વિનકો ઉદ્ધાર હોયગો. ઔર સાઠી ચારસો વરસ પીછે સખ કોઇ હમારી આજ્ઞા પ્રમાણ બહોત કરકે નહી ચલેંગે ઔર ન ચલે તિનકે ઉપર તુમ અપનો અમલ ચલકઓ, ઔર ઇનકું નરક પડેયો, એસી આજ્ઞા કરી, તખ કલિયુગ પ્રમત્ર હોય કે અપને સ્થાન મેં ગયો. ...સો માઠીચારસો વરસ તો અજ હોય ગયે હે, ઔર અજ માર્ગ સાધારણ રીતચૂં ચલ રહ્યો હે.....

.....શ્રીમદ્દાપ્રભુજીને પુષ્ટિમાર્ગથી સ્થિતિ તો સાધી ચારસો વરસનથી કીની છે.....ઐર કલિયુગને તો શ્રીમદ્દાપ્રભુજી આરા પ્રમાણુ અમલ કર લીનો હે', પ્રથમ તો આપકે વંશમેંહી પ્રવેશ કીયો હે', (દામોદરલાલ, વલ્લભલાલ-લાલખાવા અને એવા ધૂપા ધણાય દશે.) ઐર પીછે સખન મેં પ્રવેશ કર્યો હે', તામું સાધારણ રીતમું માર્ગ ચલ રહ્યો હે'.

૧૮૯. પૃ. ૩૬ વચનામૃત ૨૭-૨૮. "ગોસ્વામી બાલક હે સો અગ્નિ કુમારિકાનકો સ્વરૂપ હે', યાહી ભાવસં નિત્ય નષ સામગ્રી કરકે આરોગાવેદે, જો મહં પ્રજભૂમિ હે સો સાક્ષાત્ ગોલો-કકી ભૂમિ હે, સો જખ પ્રલય હોય તખ યાકો પ્રલય નહી હોય, ...યા મેં કંકર, પાથર જો હે, સો સખ રતન ઐર મોતી હે, ઐર યહાં હુમ જમ વેકી મનમેં બિલકુલ શંકા નહી રાખની."

૧૯૦. પૃ. ૪૦ વચનામૃત ૩૪-૫-૬. ઐર આજકાલ કે વૈષ્ણુ-વકો સંગ સર્વથા નહી કરનો, યા મેં પ્રજનસો બહિર્મુખતા હોય હે, કારણકે ઈનકી શિક્ષા ઉધી હે,.....કેવલ સ્નેહસુંદી પ્રજ પ્રસન હોય હે, કહુ વૈભવ સહિત સેવામું પ્રજ પ્રસન નહી હોય.

ઐર સંપ્રદાયમેં જો દીક્ષા દેહે સો શુરુ બાજે હે', ઐર અપને સંપ્રદાયમેં જો ઘલસંબંધ દીયો જાય હે, વાકો નામ નિવેદન, તથા સમર્પણ તથા દાન આદિ નામ હે, ઐર દીક્ષા નામ નહી હે, તાકો કારણુ યહ હે જો અપનેમેં શુરુ દીક્ષા નહી હે, અર્થાત અપનકો શુરુપનો નહી હે, શુરુ તો યા સંપ્રદાયમેં એક શ્રીગ્રંસાંધજી હે, ઐર આચાર્ય પદવી ઈનકુંદી હે ઐર ઉદ્ધાર કરનેકો સામર્થ્ય ઈનકો હે.

૧૯૧. પૃ. ૪૧ વચનામૃત ૩૭. લીલારથ જીવ જો પ્રજસંબંધી પશુ, પક્ષી, વૃક્ષ, લતા, રજ, કંકર, કાષ્ટ સખકો યહાં ભૂતલપે જખ લયો હે ઈનકું સખનકું શ્રીવત્સલકુલદ્વારા ઘલસંબંધ હોય હે.

૧૯૨. પૃ. ૧૧૧. પુષ્ટિમાર્ગિય ભક્તિ મર્થોદામાર્ગિય ભક્તિ કરતા જુદી છે. .. મુક્તિથી તો ગ્વામી સેવક ભાવનો નાશ થાય.

૧૯૩. પૃ. ૧૧૮-૯. પુષ્ટિમાર્ગમા ઇષ્ટદેવની માનતા કદાચિત્ પણ સંભવતી નથી. માનતા માનવી તે પ્રભુને પરિશ્રમ આપ્યો ગણાય

એજ વર્ષ ૧૧ અંક ૪ થાના પૃ ૫ મા. શ્રીવલ્લભકૃપ પૂર્ણ-પુરષોત્તમના અંગમાથી પ્રકટયુ છે, તેથી તેમને શ્રીહાકિમજી ઉપર સ્નેહ છે.

૧૯૪. શુ ભ મા. ૧૧-૫ પૃ. ૧૫૨-૩ મા -આધિદેવિક સ્ત્રીરૂપ પ્રાપ્ત થયા પછી લક્ષ્મીની માફક સ્વભોગ સભવે છે ..... અગ્નિકુમારોને પણ તેથીજ સ્ત્રીરૂપ ધારણ કરવું પડ્યું. પુરુષ કોઈ ખીન્ન પુરુષનો ભોગ પણ કરી શકતો નથી.....તેથી રૂપથી વશ કરીને અધગમ્યતત્ત્વ પાન કરાવીને ભગવાન સ્વચ્છન્દતા મ પાદન કરાવે છે.

૧૯૫. શુ ભ મા ૧૧-૬, પૃ ૧૮૧મા “ભગવાનનો ભોગ સ્ત્રીઓજ કરી શકે છે, તેથીજ સ્ત્રીઓનું માહાત્મ્ય છે પુરુષનો ભોગ ભગવાન કરી શકતા નથી, તેથી ભગવાનનો ભોગ પુરુષો પણ કરી શકતા નથી, અને તે જ કારણોને લીધે અગ્નિકુમારોને સ્ત્રીરૂપ પ્રાપ્ત કરવું પડ્યું આનો નિર્ણય વિચાર ત્રીજા મંક ધ નિમિષમા કરેલો છે.

૧૯૬. પૃ. ૧૮૨મા “ગૃહસ્ત્રીભાવ પુષ્ટિમાર્ગમા તત્ત્વ છે, સ્ત્રી-ભાવ એટલે લક્ષ્મી મમાન થઇ જવું તે, ગ્મના ઉદ્વેગમા ભક્તથી ભોગ્ય થવું તે, આ સ્ત્રીભાવ પુષ્ટિમાર્ગમા તત્ત્વ છે, . કૃષ્ણને આધીન થવું તે મયાદા અને ભક્તને કૃષ્ણ આધીન થાય તે પુષ્ટિ. પૃ ૧૮૭ .. વૈજયંતી લકતો પ્રભુને સ્ત્રીભાવથી સ્હાય છે, આદર્શતા સ્ત્રીહૃદયની અધિક મનાય છે

૧૯૭ ગુ. ભ. મા વર્ષ ૧૧, અંક ૭, પૃ ૨૨૪ મા એક મ્તોકાર્થ છે -શ્રુતિ રૂપ એટલે સ્પર્શિ રૂપા ગોપીજનોના ભુજથી વિંટાયેલા, શાસ્ત્રરીતિથી નાચતા છતા રમ્યાવેરથી એટલે હિંમલિત સ્વ થઇ જવાથી સ્વન નાચતા શાસ્ત્રમર્થોદાનુ ઉદનંદન કરનાર ॥૧૬॥

૧૬૮ પૃ ૨૩૦ મા...“આ પુષ્ટિમાર્ગમા ઉત્તમ સાધન હોવાથી બીજા મર્યાદાદિક સાધનનો ત્યાગ હોય છે....આ મારગની રેણી ડેણી બધી અંતઃક્રિક છે, આ મારગની સુષ્ટિય નોખી છે, છં ભગવાને પોતાની કાયાથી પોતાની સેવા હાલુ સરજી છે, હવે હમને?...ખીજ સાધનનો ત્યાગ થાય એનું નામ પુષ્ટિમારગનું કહી ગણાય, . સાધન દેખાડનારા વચનો મર્યાદા મારગ દાર છે..... રસિક ભગત તો ગ્રેમ ભ્રમણામા બુધ્યાજ રહે, કોઈ જ્ઞાન વૈરાગના નગાગ વગાડે એના હામુય ન જુવે ’

૧૬૯. શુ જા. મા વર્ષ ૧૧૮૮ પૃ ૬૦મા ભગવાન ને ભગ વદીય એકજ રૂપ છે બિન્ન છે નહી, ભગવાનને પૂજવાથી ભગવદીય પ્રસન્ન ને ભગવદીયની સેવાથી શ્રી હાકારજી પ્રસન્ન થાય . શ્રી હાકારજી વ્યભીસુષ્ટિને દેખીને પ્રસન્ન થાય છે.

૨૦૦. પૃ ૬૩ મા “સૌ પોતાના ધનો, બૈરાનો, છોકરાનો સ્વામી ધધને બેટો છે ત્યારે તે જીવની પ્રભુને શી ચિન્તા થાય ? જે દાસ થયો હોય તો પ્રભુના મોડા આગળ બેસાય કેમ ? અનાય કેમ ? દાસ તો પાસે બદામ એક રાખે નહી, બદામ રાખે ત્યામુધી દાસપણુ નહી. જ્યાં સુધી તરવાની, ખાસ પીવાની, વગી તથા દ્રવ્યની ચિન્તા રહે ત્યામુધી ભગવાનનો દાસ નહી, દાસ પદ્વી તો છેલ્લી છે. હવે ખવરાવે નો ખાય, એ દાસનો ધર્મ છે, (આવા દાસો પુષ્ટિમાર્ગમા કૃત્યા છે ? તે જગ જાહેર છે.)

૨૦૧. શુ જા. મા વર્ષ ૧૧, અક ૧૦, સ. પૌનાક પૃ ૬૫ મા —ઉદ્ધવજી પ્રભુના સખા તેમને પણ બદિકાગ્રમમા મોકલ્યા ને ટાંકે તથા જુએ માર્ગ કોઈને વરમા ખાતા—પીતા પ્રભુ મળતા નથી, ને મગશે પણ નહિ છેલ્લે તો ત્યાગજ છે. ત્યાગ પ્રભુને બુજ રહે છે.

૨૦૨. વચનામૃત ૮૬ મા —“જે ભગવદીય મરજદ લઈ ખાર વગત કન્તા વવારે એટલે જન્મારો પાળે તેને નિધિ—સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ

થાય. એવા જીવ જત્રીસ લાખ પૂરા થશે, નિધિ—સિદ્ધિ ના થાય ત્યાં સુધી વલ્લભકુલનું આકટ્ય છે, બ્યારે જત્રીસ લાખ પૂરા થશે ત્યારે વલ્લભકુળ લીલામાં પધારશે શ્રીવલ્લભકુલ છે તે આ જીવને લેવાને માટે નિત્ય મિદ્ધ જીરને અર્થે અહીં પધાર્યા છે.”

૨૦૩. પૃ. ૬૯-૭૦ વચનામૃત ૧૦૩ મા —...આ જીવને પોતાના પ્રભુની ચિન્તા કરતી કે હવે હું તો મરવા પડ્યો, આગ પ્રભુની સેવા કોણ કરશે? એવી ચિન્તામાં રાતદિવસ જાગ, ચિન્તાથી આખે આસુ વહાળ કરે, અહોરાત્ર પ્રભુનાજ વિચારમાં જાગ કે, એમને કોણ સારી સામગ્રી આરોગ્યવશે? વળી એમને કોણ મદારા કહેશે? આ હું તો મરવા બેઠે, છુ. મદારા પ્રભુની શી વને થશે? એમ કરતા કરતા આખમાથી આસુ ચાંચા જાગ ને તેની દેહ છુટે, ત્યારે તેને પુષ્ટિનું દાન થાય ૧૦૪ વચનામૃતમાં.....સેવા વિના, કીર્તન વિના, સ્મરણ વિના, કથા વિના પ્રાણ જાગ, જીવ સુધાઇ જાગ, કરુ કામકાજ સુજો નહિ ત્યારે પ્રભુ પ્રસન્ન થાય.

૨૦૪. પૃ. ૭૫-૬ વચનામૃત ૧૧૨ મા. “વળી એક દિવસે કહ્યું કે, પ્રભુના ધરના સનકાદિક, શિવજી, નારદજીએ તેમજ બધીએ દેવીઓ આ જન્મતમા પૂજા છે, તે લોકની કામનાઓ પૂરી કરે છે. લોક લજે એવાં છે, પણ તે પ્રભુના ધરના વાધરા છે. જેમ અહીંઆ આ વાવરીની નાતો જન્મે છે, ત્યારે પડયુ આખડયુ લેવા નાસે છે, અથડાય છે, વળી કોઈ મારે છે, એમ કરતા કોઇને પાશોર, અચ્છેર, રોર, પડયુ આખડયુ, જૂઠણ મળે તે વડે નિર્વાદ કરે તેમ પ્રભુના વર આગળ એવાની વાતો છે..... સનકાદિક મરખા અષ્ટ પહોર એમ જાણે છે કે કાંઈ આ વાવરીને મળશે વળી જે અષ્ટ સખાવાળા તેમને ત્યાં આસરે છે નહીં કે લીલામાં ચાચ જોળે એક આચાર્યજી, ખીજા ગુરુજી તે લીલામાં અધિકારી છે, ને સાત લાલજી રૂળ વીણી લાવીને જાણ આગળ ઉભા નહે છે. બધા

જન્મથી તે હજી સુધી ને સનકાદિક પણ અચકાય છે, પણ હજી દહાડો વળતો નથી. વયનામૃત ૧૧૩ માં...હજી બહા શરણે નથી આવ્યા, શિવજી નથી આવ્યા, નારદજી નથી આવ્યા, સનકાદિક નથી આવ્યા, એ વગેરે આ દેહ લઇને કોઇ આવ્યું નથી, ત્યારે ઉદ્ધવે પૂછ્યું કે— મહારાજ કોણે આવ્યું છે? ત્યારે કહ્યું કે એક શ્રીગોપીજન વ્રજ-રત્ન આવ્યાં છે કે જેમનું મન સાડે ઘડી મારામાં...

૨૦૫ શુ. ભ. મા. વર્ષ ૧૧, અંક ૧૧, માધ સં. ૧૯૬૩ ના પૃ. ૩૩૧ માં. આપણા મંદિરાની પ્રણાલિકા શ્રીકૃષ્ણના બુદ્ધિ-સેવનનીજ છે. તે ભગવાનને જગાડવાના કીર્તનથી તે શયન પર્યન્તના કીર્તનોથી સદૃશ સમજી શકાય છે. વેદનો ઉપયોગ ન હોવાથી વૈદિક ક્રિયાઓ આપણા મંદિરોમાં છે જ નહિ, કેમકે વેદ કરતાં ભગવતપ્રાગટ્ય ઉત્તમ છે. માત્ર વેદનો વિરોધ નથી. તે જાણવાને જ્યેષ્ઠા વગેરે કોઇકજ સમયે વેદ મંત્રો ઉચ્ચારાય છે. ભક્તોને ઘેર જે સ્વરૂપો પધરાવવામાં આવે છે, તેમની સન્મુખ તો આજ સખાના કીર્તનજ ગવાય છે. આવી ઘણી બાબતોનું જલુ સુન્દર સમાધાન શ્રીમુખોધિનીજ વાચવાથી વિચારવાથી થાય છે. એ વાંચ્યા પછી બીજું વાંચવાનું મન થતું નથી.

૨૦૬. પૃ. ૮૩ માં. “ભોમમાં માલપુડા ને તેની સાથે ખાંડ થરાય, ખાંડ વિના આરોગાવાય નહીં. આર મૂડીયાં છે તે ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ, એ ચાર પુરપાચને વારી નાખે છે. જે આર્તિના આંટા છે, તે જ્યેષ્ઠ ધર્મની આર્તિ છે...પોતે સાક્ષાત જશોદા ઉત્સવ છે. જે સામગ્રી છે તે પોતાના અંગથી શ્રીગોપી-જનનો ભાવ છે..... વળી કેસર તો શ્રી સ્વામીનીજનો ભાવ છે. ને ચુવા શ્રીજમુનાજનો ભાવ છે. અખીલ, ગુલાલ, શ્રી ચન્દ્રાવલીજ ને લલિતાજના ભાવ છે. હોળીદાંડનો ઉત્સવ છે તેમાં દાંડો રોપે છે, તે કામનું ઉદ્દીપન છે, કામનો ઝડો છે.”

૨૦૭. પૃ. ૬૫. “એક વિષ્ણુના ભક્ત જડ ભરતજી હતા. તેનું તેજ સદન ન થયું, ને તેથી દેવી (લક્ષ્મી) ક્રાંતી મરી.”

૨૦૮. પૃ. ૧૦. વલ્લભદાસે પૂછ્યું કે મહારાજ કેટલાક વેષ્ણુવો પણ એમ કહે છે કે મહેતાજી (નરસીંહ) નાં ૫૬ પુષ્ટિ-ભાર્ગવિ ભગવદીએ ગાવાં નહી, કારણ કે મહેતાજીએ પ્રભુને શ્રમ કરાવ્યો છે.”

૨૦૯. પૃ. ૧૦૨ માં “એકવાર ચાણોદમાં પોતે વાતને પ્રસંગે વલ્લભદાસને પોતે શ્રીમુખે કહ્યું કે:—જે શ્રીવલ્લભકુલદારા નામ નિવેદન કર્યું હશે. તે સાધની અથવા અસાધની, ગમે તેવા હશે પણ આજ થકી કોઈને એક જન્મ, કોઈને બે જન્મ અથવા કોઈને ત્રણ જન્મ તેથી આગળ કોઈને નથી, પછી ગમે તેવો ધ્વજાથી અધિકાર આપે તે વાત સંવત્ ૧૮૫૭ની સાલમાં કહી હતી, ત્યાર પછી ત્રણ જન્મના પ્રમાણથી એવું અનુમાનવામાં આવે છે કે મારગ હવે થોડા દિવસ છે.”

૨૧૦. પૃ. ૧૦૨ વચનામૃત ૧૫૬ મું છેલ્લું—“એકવાર વાતને પ્રસંગે પોતે કહ્યું કે—સર્વભાર્ગ કરતાં પુષ્ટિભાર્ગ અતિ ઉત્કૃષ્ટ છે (ઉત્તમ છે) તે શા માટે કે શરણાંગત જીવના દોષ તથા સાધન એ બંનેને જોશે નહી, છેલ્લી વારે શ્રીગુરુસાંઘજી નાવ લેધને પધારશે, તે ખીન્નું કંઈ નહી જુએ, એક પોતાનું ખાનું માળા તિલક માત્ર જોધને સર્વેને નાવમાં બેસાડીને એક કાલાવચ્ચિત્ર પોતાના લોકમાં લેજ જશે, ક્ષણે તો જેવી ધ્વજા.”

(ઉપરનો છેલ્લો ભાગ શ્રી ધ્વજારામ ભટ્ટજીના આન્તર ઉદ્ગારો છે.)

શુ. ભ. વર્ષ ૧૧ અંક ૧૨ ફાલ્ગુન સં. ૧૯૯૩ ના પેજ ૩૫૫ માં:—

૨૧૧. પચાસવાર શ્રીનાથજીને નિરખો, ૫૦ વર્ષ સેવા કરો, રોજ દર્શન કરો, પુણ્ય દ્રવ્ય સામગ્રીનો વિનિયોગ કરો તેની ના નથી, પણ યાદ રાખવું કે એ સર્વની ઉપયોગ માત્ર ભાવદૃષ્ટિમાંજ

છે, ભગવાન એ સર્વથી પ્રસન્ન થઇ દર્શન દેશે, એમ સમજવું નહીં. ભગવાન કાંઇ લૌકિક મનુષ્ય નથી કે સોના, ચાંદી, ઝવેરાતથી છેતરાય, કે પુષ્કળ સામગ્રીથી લોભાય.

૨૧૨. જ્યાં સુધી હૃદય અનન્ય થઇ પવિત્રતા ઓળી માફક ભગવાનનું થયું નથી ત્યાં સુધી સર્વ નકામું, ભગવાન તો પ્રતિષ્ઠા પત્તિ: (આ નામ શ્રી વલ્લભાચાર્યનું છે.) અનન્યાધિપતિ છે, લક્ષ્મીકલ્પનાય કિમસ્તિ દેયમ્? હૃદયમ્.

૨૧૩. ભગવન્-માર્ગમાં અન્ય કર્તવ્ય કરવાનું નથી એટલે કે (વર્ણશ્રમધર્મ, યજ્ઞ વગેરે સર્વ અન્ય ધર્મો ભગવન્-માર્ગમાં કર્તવ્ય નથી એ સર્વ શાસ્ત્રોના અર્થનો નિર્ણય છે.)

૨૧૩. પૃ. ૩૫૮ માં.. જ્ઞાનની માફક કર્મની અપેક્ષા ભક્તિને નથી, તેમ અન્તઃકરણની શુદ્ધિની પણ અપેક્ષા (ભક્તિમાર્ગને) નથી.

૨૧૪. “સાર:—મયાંદામાં બાહ્યજનો જ મોક્ષ માગ છે, તેમ ભક્તિમાર્ગમાં નથી,” તો પછી વેદની અંતે તેનું અંગ વર્ણશ્રમધર્મ એ બંનેની ભક્તિમાર્ગમાં આવશ્યકતા કેવી રીતે હોઈ શકે? પુષ્ટિમાર્ગની ઉત્પત્તિ વેદમાર્ગથી જુદી, પુષ્ટિજ્ઞાની ઉત્પત્તિ જુદી, તેમની કરણી જુદી, મયાંદાલાગ, અસ્વધર્મ એટલે વર્ણશ્રમરૂપી દેહધર્મનો ત્યાગ, આવાં સ્પષ્ટ વચનો છતાં જનોઇ વગરનાં ક્ષત્રિયાદિકો માને છે કે અમે વર્ણશ્રમધર્મ પાળીએ છીએ!.....

૨૧૫. પૃ. ૩૬૪ માં “જો શ્રીવલ્લભાચાર્ય જૂતસ પર પ્રગટ ન થયા હોત તો શ્રુતિઓનો શુદ્ધ અર્થજ લોકોના જાણવામાં આવત નહીં....

૨૧૬...કલિમાં વેદમાર્ગ નષ્ટ થયેલો હોવાથી માત્ર ભાગવત માર્ગથીજ મોક્ષ છે. એ માર્ગમાં ઉચ્ચનીચ કાંઇ છેજ નહીં. વર્ણશ્રમ ધર્મ તો બાહ્ય શરીરને ઉદ્દેશીતેજ છે. જીવ ભગવાનનો અંશ હોવાથી ભગતે પણ જીવનો મુખ્ય ધર્મ છે, વર્ણશ્રમ ધર્મ નથી. એમ નિ:શંક-

પણે પોતે ૪૫૦ વર્ષ પહેલાં જણાવી દીધું હતું. લૌકિકં વૈદિકં
 चापि कापट्यात् तेषु नान्यथा । એ વાગ્યથી હાલના અજ્ઞાની
 પુષ્ટિમાર્ગિઓ ભડકે છે પણ શ્રી વલ્લભાચાર્યને લેશમાત્ર પણ ભય
 લાગ્યો નથી, આઠાણુ વગેરે જાતિ નથી, પણ જેનામાં વ્રાહ્મણ્ય
 દેવતા નો પ્રવેશ હોય, અને આઠાણુના ધર્મ શુદ્ધ રીતે પાળતો
 હોય, અહર્નુ જ્ઞાન ધરાવતો હોય તે જ આઠાણુ. એ ઉપનિષદ અને
 મહાભારતમાં વર્ણવેલું સત્ય શ્રી સુબોધનીશ્વરમાં પોતે દૃઢતાથી જણાવી
 દીધું છે. આજના યદ્યદ્વતિવાદા, વેદનો ઉચ્ચાર કરવાને પણ અપોગ્ય,
 અજ્ઞાની આઠાણુને પોતે આઠાણુ તરીકે સ્વીકારતા જ નથી પણ
 હાલના સર્વે આઠાણુ પ્રાત્યપ્રાય છે. એમ પોતે નિબંધમાં કહે છે.”

૨૧૭. ૫. ૩૬૫ માં ચે મક્તાઃ શાસ્ત્રરહિતાઃ સ્ત્રીશૂદ્રવ્રજિ-
 વંધયઃ । તેષામુદ્ધરિકઃ કૃષ્ણઃ સ્ત્રીજામત્ર વિશેષતઃ । સુબોધીની
 ભા. ૧૦૧ ૧૭ ની એ કારિકાથી શ્રીકૃષ્ણકૃત કૃપાનિધિપણું પોતે
 પૂરવાર કર્યું છે અને સ્ત્રીઓ અન્તઃકરણ પ્રધાન હોવાથી પ્રેમને
 માટે સર્વસ્વ અર્પણ કરવાને તત્પર હોવાથી પુષ્ટિમાર્ગમાં તેમને
 પ્રથમસ્થાન આપ્યું છે (દૂતમાં પુષ્ટિમાર્ગના કૃષ્ણ ચાત્રહીન સ્ત્રી,
 શૂદ્ર અને દ્વિજધર્મ ભક્તોના જ ઉદ્ધારક છે તેમાંય ખાસ કરીને
 સ્ત્રીઓના ઉદ્ધારક છે.)

૨૧૮. ૫. ૩૬૭ માં “શ્રીકૃષ્ણના જન્મથી વેદની પ્રાચીન
 પ્રણાલિકાનો ઉપયોગ હવે રહ્યો નથી. યમ, દમ, તિતિક્ષા, ઉપરતિ
 વગેરે સાધનાને બુદ્ધો પ્રયત્ન કરવાની અપેક્ષા નથી, એમ પોતે
 સુબોધીની ૧૦૧ ટા ૮ માં પ્રતિપાદન કર્યું છે. અને વૈદિક ભક્તિથી
 કૃષ્ણભક્તિની વ્યવસ્થા તદ્દન બુદ્ધી જ છે. એ વાત ભા. ૧૦, ઉ.
 ૯૧ ૩૨ માં નામ જ્ઞતિના પ્રમંથમાં પોતે જણાવી દીધી છે,”
 (એથી જ પુષ્ટિમાર્ગ પર અવૈદિકતાનો આક્ષેપ છે.)

૨૧૯. શ્રીવલ્લભાચાર્ય પ્રકટ ન થયા હોત, પુષ્ટિમાર્ગ એમણે

અગત ન કર્યો હોત, તો દેવી જીવે. ચર્પણીની માફક આમતેમ રખડત, ફોફોં મારત, અને ક્યાંયે વિગ્રામ ન મળવાથી, હૃદય ન દરવાથી ઝુરીઝુરીને મરત, દેવી સૃષ્ટિ વ્યર્થ થઇ જાત, જૂતલ લાગ્યહીન રહેત, આ સર્વ શ્રી હરિધન ચરણ સારી રીતે જાણતા હતા અને એમણે “હું ભાવ પુંભાવ” નો ત્યાગ કરી, સ્ત્રીભાવનો અતુલવ કરી પુષ્ટિસંપ્રદાયને અને જૂતલને ઉપકારમરત બનાવી મૂક્યું છે.”

૨૨૦. પૃ. ૩૭૧ માં ગોકુલમાં તા. ૯-૩-૩૭ ની સાંજે શ્રી હરિચાણી ગોવિન્દધાટ પર મુખીચાજી ગોહેલાલજીના પ્રમુખપરચાને મળેલી વૈષ્ણવોની જાહેર સભામાં દરાવ થયેલો કે—આજના શ્રી ગોકુલ ગામના વૈષ્ણવોની આ સભામાં દરાવ કરે છે કે સંપ્રદાયના ભાષા સાહિત્ય દ્વારાજ આજ મુઘી માર્ગના રહસ્યનું રક્ષણ થયું છે અને છેલ્લા ચારસો વર્ષમાં કરોડો વૈષ્ણવોએ એ ભાષા સાહિત્યથીજ વૈષ્ણવતા પ્રાપ્ત કરીને પરાતપર ફલ મેળવ્યું છે, ગો. વ્રજનાથસાલજી શુધારકોના અભિપ્રાયથી દોરામને આ ભાષાસાહિત્યના સ્વરૂપનો નાશ કરવા ઇચ્છે છે તે કાર્યની સામે આ સભા સખત અણગમો જાહેર કરે છે વૈષ્ણવોએ તેનું સંરક્ષણ કરવું એમ ઇચ્છે છે. વગેરે ભાવ છે.

૨૨૧. શુ. ભ. મા. વર્ષ ૧૨, અંક ૧, ચૈત્ર સં. ૧૬૯૩ ના પૃ. ૧૮ માં:—“શ્રી શુકદેવજી જ્ઞાનમાર્ગીય હતા. તે કાંઈ ભક્તિમાર્ગીય હતા નહી, પણ જ્ઞાનમાર્ગીના ચિત્તમાં વૈકલ્પ કલ્પિ ન થાય, અને હમેશાં પ્રચારણ કરવાને સમર્થ રહે, તેથી શ્રીભાગવતના પ્રચારને માટે સર્વત્ર ઉપેક્ષાવાળા અને સર્વદા આત્મારામ એવા શુકદેવજીને પ્રભુએ યોજ્યા હતા. હમેશાં સયોગ અથવા વિપ્રયોગ અવસ્થામાં રહેનાર ભક્તિમાર્ગીઓએ એ કાર્યોને સદૃષ્ટિ યોગ્ય ગણાય નહી. આ પ્રમાણે જ્ઞાનમાર્ગીય શુકદેવજી કરતાં ભક્તિમાર્ગીમાં સૌથી ઉત્તમ ગોપીજન વધારે મેળ ગણાય એમાં કાંઈ પણ અસંભવિત

નથી. એજ વાત સુ. ૧, ૭, ૧૦ માં લખી છે કે—માર્ગાન્તરસ્યસ્તુ
ધૈકલ્યાભાવાત્ પ્રચારણસમર્થ इति संयोजितः

અર્થ—ખીજ માર્ગનાને, (જ્ઞાનમાર્ગીને) વિકલતાના અભાવને
લીધે તે પ્રચાર કરવાને સમર્થ હોવાથી તેને (શુકદેવજીને) યોજ્યા હતા.

પૃ. ૧૯. “ શ્રી શુકદેવજી જ્ઞાનમાર્ગીય છે, ભક્તહૃદયની વિકલતા
અને અસ્વાસ્થ્ય જે સન્યાસ નિર્ણયમાં કલાં ॥ અને જે ભક્તને
સ્વાભાવિક છે. તે શુકદેવજીને નથી, તેથીજ એમને ભાગવતના વક્તા
તરીકે ભગવાને પસંદ કર્યા છે. શ્રીગોપીજનની જે દયા ભગવાનના
મધુરા પધારવાથી થઇ. તેનો અનુભવ (જ્ઞાનમાર્ગીય) શુકદેવજીને
ક્યાંથી થાય ?

૨૨૨. પૃ. ૨૦-૨૧ માં. “ વિષ્ણુપુરાણના છઠા અંશના
પહેલા બે અધ્યાયમાં કહિતું બહુ સારું વર્ણન આપ્યું છે. પારાશર
જોઈ કહે છે કે—” કલિયુગમાં મનુષ્યોની પ્રવૃત્તિ વર્ણાશ્રમના આચાર-
માં કે વેદમાં નથી, ધર્મશાસ્ત્ર વિધિથી વિવાહ કરવામાં આવતા
નથી, પરણેલાં સ્ત્રીપુરુષોમાં પરસ્પર શુદ્ધ વ્યવહાર રહેતો નથી,
હોમાત્મક દેવપૂજા ચાલતી નથી, બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્યની જીવિકાનો
નિયમ વર્ણ પ્રમાણે હોતો નથી. સુવર્ણ, મણિ, રત્ન, શૂવણો નાશ
પામતાં સ્ત્રીઓ કેવલ દેશથી કાપા શોભાવશે, ધનવાન કુલીન મનાશે.
જલપિંડદાન પિતૃક્રિયા નહીં રહે. રાગ પ્રજનનું પાલન કરશે નહીં.
વેદમાર્ગનો લોપ થશે, બ્રાહ્મણાદિક ગ્રંથ વર્ણો શૂદ્ર જેવા થશે. ”
આ સર્વ અટકાવવાના પ્રયત્નો નિષ્ફળ છે. આ સર્વ ઉપરથી અમને
તો લાગે છે કે વર્ણાશ્રમ સ્વરાજ્યસંઘ વગેરેની પ્રવૃત્તિમાંથી છુટી
કૃષ્ણકીર્તનજ કરવું, કેમ જે અશક્ય છે. જે દોષ કલિયુગમાં કાલ-
ના પ્રજુરેરિત પ્રવાહયોગ થયા કરે છે અને વખાજ કરે છે તેને
કેમ અટકાવી રાકાય ? આજ હોટે ત્યાં કેટલાં કીમડાં ક્યાં મારશે ?
(આ કટાક્ષથી ગોસ્વામીઓથી વ. ૨૫. સંઘમાં નિવૃત્ત થવું જોઈએ.)

૨૨૩. પૃ. ૨૨. " મર્ધોદ્યમાર્ગમા ભગવાન મોજન વગેરે કરતા નથી " એમ કહ્યું છે, તો પણ પુષ્ટિમાર્ગમા ભગવાન મોજન વગેરે કરેજ છે.

૨૨૪. પૃ. ૨૩ મા. શ્રી મહાપ્રભુજી તેમજ અન્ય વિદ્વાનોની તે ઉપરની દીકાથી સ્પષ્ટ માત્રુમ પડે છે કે સાધારણ માર્ગ, યાનમાર્ગ વગેરે કરતા ભક્તિમાર્ગ જુદો છે. તે કરતા પુષ્ટિમાર્ગ જુદો છે, કારણકે ભક્તિમાર્ગીય વૈરાગ્ય કરતા પણ પુષ્ટિમાર્ગીય વૈરાગ્યની ઉત્તમતા બતાવી છે, જેથી વૈષ્ણવોએ હમેશા યાદ ગણવું જોઈએ કે પુષ્ટિમાર્ગ તે વેદમાર્ગ-મર્ધોદ્યમાર્ગનો પેટા વિભાગ નથી, પણ તે સર્વથી ઉત્તમ સ્વતંત્ર માર્ગ છે

૨૨૫ " શ્રીવલ્લભહિમ્નિજય સ. ૧૯૪૩ મા " શુભરાત્રી ત્રિન્દિગ " પ્રેસમા છપાયું છે તેના પૃ. ૫ મા શ્રીમુખસ્વરૂપ શ્રી વલ્લભાચાર્યરૂપથી શ્રીકૃષ્ણે પોતેજ પ્રગટ થઇને વ્રજસુદરીઓના ભાવથી ભજનમાર્ગ પ્રગટ કર્યો. પૃ. ૮ મા ૧૨ દાષના વિસ્તારમા અગ્નિની જ્વાલાઓનું મંડલ હતું તે મડવની વચ્ચે બાળક (વલ્લભાચાર્ય) પોતાના પગનો અગ્રડો મોઢામા લઇને ધાવતા હતા અને બ્રહ્મા આદિ દેવતાઓ ઉભા ઉભા તે બાળકની સ્તુતિ કરતા હતા. "

પૃ. ૧૦ મા " શ્રીમહાપ્રભુજીના જેવો ખીજો કોઇ પણ અવતાર થવાનો નથી "

પૃ. ૧૧ મા " પુરાણાન્તરમા કાશીને મહાશમસાન કરી વર્ણવી છે માટે કાશી અમગન જ્ઞમિ છે, કેવન મરણને વાતેજ કાશી મગનજ્ઞમિ કહેવાય છે, માટે શ્રી વલ્લભાચાર્ય કાશીમા પ્રગટ થયા નહી, પૃ. ૧૨ મા " એક દિવસે માતાજીના પુણામા સ્તનપાન કરતા બગાસુ ખાઇને પોતાના શ્રીમુખમા (માનાજી) સવળા નજમડવનું દર્શન કરાવી દીધું. "

૨૨૬. પૃ. ૧૫ મા શ્રી વલ્લભાચાર્ય કહે છે કે " અગ્નિદ્યોત

આદિ સઘળા ધર્મો તો દેહ સંબંધી છે માટે અનિત્ય હોવાથી ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે.”

૨૨૭. પૃ. ૨૦ માં “માધ્વાનંદ નામે કાશીમાં રહેતા એક ત્રિદંડી સન્યાસી પાસેથી મહાપ્રભુજીએ ચાર મહિનામાં ચાર વેદ, છ વેદાંગ તથા બીજાં સઘળાં શાસ્ત્રો લાભી લીધાં, અને તે ગુરૂની શાળામાં જેઓ પંડિત વિદ્યાર્થીઓ હતા તેઓથી વાદ કરીને તેઓને પરાસ્ત કર્યાં. પૃ. ૨૨ માં માધ્વાનંદને તેના ગુરૂનાં દર્શન કરાવ્યાં તે પછી માધ્વાનંદે મહાપ્રભુજીને કહ્યું કે “કદાપિ તમે શ્રી ગોવર્ધન નાથજીને પ્રગટ કરો તો તેમની સેવા અમને આપવી.”

૨૨૮. પૃ. ૮૬ માં “જગન્નાથજીએ વસ્ત્રભાચાર્યને કહ્યું કે “શ્રી જ્યદેવકૃત ગીતગોવિંદ કાવ્ય અમને ખુબ પ્રિય છે, માટે તેનો પ્રચાર તમારા સંપ્રદાયમાં રાખો અને રીંગણાનું શાક અમને પ્રિય છે પણ તેનો તમે નિષેધ કર્યો છે તો હવે તેનો વિધિ કરીને તમારા દાકારજીને ભોગ ધરતા જાઓ.” આ બે વાત પણ મહાપ્રભુજીએ સ્વીકારી લીધી.”

૨૨૯. પૃ. ૯૮ માં બદરિકાથ્રમમાં જ્યારે વ્યાસજીને મળવાં શ્રીવસ્ત્રભાચાર્ય ગયા ત્યારે તેમણે જ્ઞાનાવતાર ઓષ્ઠદર્શ્યાસગુરુ ચરણેભ્યોનમઃ એમ બોલીને પ્રણામ કર્યાં, વ્યાસજીએ પણ વાગધીશ શ્રીવલ્લભાચાર્યચરણેભ્યોનમઃ એમ બોલી નમસ્કાર પૂર્વક આલિંગન કર્યું. તે પછી શ્રીમદ્ ભાગવતમાંનાં દશમસ્કંધ પૂર્વાર્દમાં વત્સાદરણુના ૩ અધ્યાયને મેં ક્ષેપક માન્યા છે તે બરાબર છે? ત્યારે વ્યાસજી બોલ્યા હા, એ ૩ અધ્યાય ક્ષેપક છે, અને તે એક આધુનિક મૈયિષ્ઠ બ્રાહ્મણે આ ત્રણ અધ્યાય કરી ભાગવતમાં નાખી દીધા છે.” તે પછી બીજા પણ કેટલાએક મ્લોકોની બાબતમાં પુછી સમાધાન કરી લીધાનું વર્ણન છે.

૨૩૦. પૃ. ૧૦૨ માં “મહાપ્રભુજીએ કહ્યું કે વૈષ્ણવ સંપ્રદાય

દાસમાં તો બ્રાહ્મણ આદિ સર્વ વર્ણોને લગવનામની પછવાડે દાસ નામ અવશ્ય લેઈએ,” (લઘા ગેસ્વામી મહારાજો બ્રાહ્મણ છતાં શા માટે દાસ નામ પોતાના નામના છેડે લગાડતા નથી? કદાચ પોતાને કૃષ્ણ મનાવીને નહીં લખતા હોય?)

૨૩૧. પૃ. ૧૦૩ માં શ્રી વલ્લભાચાર્ય કહે છે કે:—“ પંચાયતની પૂજા સ્માર્ત લોકોને વિહિત છે, વૈષ્ણવી દીક્ષાવાળા વૈષ્ણવોએ તો પંચાયતનનું પૂજન સર્વથા કરવું નહીં.”

પૃ. ૧૦૪ માં પંચાયતનમાં જે ગણેશ છે તેને તો પાર્વતીએ પોતાના દેહના મેલમાંથી ઉત્પન્ન કરેલ છે, અને પાર્વતીજી પોતે પણ મૃત્યુરૂપ છે, માટે ગણેશનું પૂજન પણ વૈષ્ણવોએ કરવું નહીં, મૃત્યુરૂપ પાર્વતીના મેલરૂપ ગણેશનું પૂજન કરવાની વૈષ્ણવોને શી જરૂર હોય?”

૨૩૨. પૃ. ૧૧૧ માં.....“ પુરુષોત્તમ પૂણ્યોલ્ભાર તો સારસ્વત કંથમાંજ હતો. સમાધિભાષા રૂપ શ્રીભાગવતના દશમ સ્કંધમાં કથા પણ સારસ્વતકંથની જ છે, અને પુષ્ટિમાર્ગમાં સેવ્ય સ્વરૂપ પણ એજ છે (ખીજા કંથોનું નહીં.)

૨૩૩. પૃ. ૧૨૮ માં મહાપ્રભુજી કહે છે કે—“ કાશી તો મુખ્ય તિથિ છે.....શિવજી બ્રહ્મકોટિમાં છે અને વિષ્ણુસ્વામીના સંપ્રદાયના મુખ્ય પ્રવર્તક છે.”

૨૩૪. પૃ. ૧૩૩માં “અર્ધસંહિતાના ગિરિરાજ ખંડમાં નીચે પ્રમાણે લખ્યું છે. “હે રાજા કલિયુગના આરંભથી ચાર હજાર આઠસો વર્ષ વ્યતીત થયા પછી એ સ્વતઃસિદ્ધ શ્રી કૃષ્ણનું સ્વરૂપ દે જે હમણાં સૂંગાર મંડલમાં ગુપ્ત છે તે સ્વરૂપ સધળાઓ દેખતાં ગિરિરાજની ગુફાના અખામાંથી પ્રગટ થશે” (મહાપ્રભુને પ્રગટ થયાને સં. ૧૯૯૩માં ૪૫૯ વર્ષ થાય છે. અને કલિના ૫૦૩૮ વર્ષ થાય છે તેમાંથી ૪૮૦૦ વર્ષ બાદ કરતાં ૨૨૩૮ વર્ષ સં ૧૯૯૩માં શ્રી

નાયજીને પ્રગટ થયાને થાય છે, આમ શ્રીવલ્લભાચાર્ય અને શ્રીનાયજીના પ્રાગટ્યના વર્ષમાં ૨૨૧ વર્ષના ગણાણ છે તેનો કોઈ રીતે મેળ મળતો નથી.)

૨૩૫. પૃ. ૧૪૮માં “શ્રુતિઓ પણ જોનો પાર પામતી નથી એવા પૂર્ણાવતાર અને શ્રીનંદરાયના કુમાર જે શ્રી કૃષ્ણ છે તેજ પોતે આ વિદ્વલનાયજી રૂપે પ્રગટયા હતા, પૃ. ૧૫૦માં “કલિયુગની અંદર કૃષ્ણ, બુદ્ધ, વિદુલેશ અને કટકી આ ચાર ભગવાનના અવતાર થશે” હો જ્ઞાતિઓ ! કલિયુગના પ્રથમ ભાગમાં પોણ વઢી ૯ ને દિવસે વલ્લભાચાર્યને ધરે મહા અદ્ભુત શ્રી કૃષ્ણનો અવતાર થશે,” (અમાઉ શ્રી વલ્લભાચાર્યને શ્રીકૃષ્ણ કહ્યા અહીં તેના પુત્ર ગુણસાંધજીને કૃષ્ણાવતાર લખ્યા છે. વલ્લભ કુલમે સખ કોઈ વલ્લભ સખ કોઈ કૃષ્ણાવતાર.)

૨૩૬. પૃ. ૧૫૩ માં “પૃથ્વીમાં ત્રણ કુલ વિખ્યાત કહેવાય છે તેઓમાં ચંદ્રકુલ, અને ચંદ્રકુલ જતાં રહ્યાં અને હાલ વલ્લભ કુળ સરસાઈ ભોગવે છે.”

૨૩૭. શુ. ભ. માર્ત્તંડ અંક ૨, વર્ષ ૧૨, વૈશાખ સં. ૧૯૯૩ ના અંકમાં પૃષ્ઠ. ૪૬ માં—ભૂમિષ્ઠ તીર્થો, દેવો, અને હાલમાં કરાતો ધર્મ એ સર્વ મોક્ષ આપવાને અસમર્થ નહોતા છે, પરીક્ષીત અને ભીષ્મ જેવાને મોક્ષ આપનાર ભાગવત અને ભગવાનજ થયા, ખીજો કોઈ વેદ, દેવ, તીર્થ સમર્થ નિવડ્યો નહીં, ... ભાગવત દીવા જેવું હોવાથી ગુરુ વગેરેની અપેક્ષા નથી, ભાગવત સિવાય ખીજો એવો એકે ઉપાય નથી કે જે ગુરનો ઉપદેશ, તપ, સાધન, વિચાર વિના પણ સર્વેને આત્મસાક્ષાત્કાર કરાવી આપે.

પૃ. ૪૭—“ભાગવતને અધિકારીની અપેક્ષા નથી.”

૨૩૮. પૃ. ૪૭—“હવે વેદનો વખત ગયો, એમ સર્વે દીવા જેવું સમજે છે, અને તેજ શ્રીવલ્લભાચાર્યજીએ ફરી ફરીને કહ્યું છે, અને ભાગવત અને ભગવાનના ગુણગાનજ એકે ઉપાય રહ્યો છે, ...

વર્ણાશ્રમ ધર્મના બળતા દાંડાને વળગીને નષ્ટ થશે, અને હાલમાં કરાતા ધર્મ સર્વનો મોક્ષના સાધન તરીકે નિષેધ શ્રીવત્સભાચાર્યજીએ કર્યો છે, તે છતાં સેવા અને ભગવદ્ ભજન છોડી કેટલાક વૈષ્ણવો નાસિક વગેરે તીર્થોમાં રનાન કરવા બાંધ છે.”

૨૩૯-પૃ. ૪૮ “ભાગવતને ગુરૂની જરૂર નથી, ભાગવતને બ્રાહ્મણ વગેરે અધિકારીની જરૂર નથી, ભાગવતને શુદ્ધિની જરૂર નથી, ભાગવત અસહાય થઈ છે એવાં ઘણાં વાંચ્યો છે, પણ તે વાંચ્યા વિના કેમ ખખર પડે ? વળી જે શાસ્ત્રીઓ કહે છે કે—ભાગવતમાં પણ બ્રહ્મવિદ્યાનો ભાગ કાઢી નાખીનેજ અનૈવર્ણિકે વાંચવું, તેઓએ પણ ઉપદેશ વાંચ્યો પર વિચાર કરવો, કલિયુગમાં બધા શરૂ જ રહ્યા છે એમ શ્રીવત્સભાચાર્ય ૨૫૪ કહે છે, તે પહેલાં વૈષ્ણવમાં અમે ટાંક્યું છે, તો પછી એ શાસ્ત્રીઓને પણ અધિકાર રહ્યો નથી, તેઓએ પણ બ્રહ્મવિદ્યાનો ભાગ વાંચ્યો નહીં ?” “કલિયુગમાં બ્રાહ્મણજ શુદ્ધ નથી અથવા શરૂ જ છે તો વર્ણાશ્રમ ધર્મ પાળી મોક્ષ કેમ સિદ્ધ કરશે ?”

૨૪૦ પૃ. ૪૯માં :—“વેદમાં કહેલો યજુર ધર્મ કાપટ્ય-વાળો છે. પુરાણમાં કહેલો આચાર ધર્મ પણ કાપટ્યવાળો છે. ...સંસાર વ્યવહારજ સનેપાતરૂપ હોવાથી સત્ય શું, અસત્ય શું તેમાં પણ કાપટ્ય હોય છે....શ્રીમદ્ભાગવતની શરૂઆતમાંજ સર્વ ધર્મોનું કાપટ્ય કહ્યું છે,...છતાં પ્રુટિમાર્ગિઓને (!) વર્ણાશ્રમ ધર્મ અને શ્રીતરમાર્ત ધર્મ પાળવાની ઉત્કંઠા રહે છે, તેનું કારણ એજ કે તેઓએ શ્રી વત્સભાચાર્યજીના વચનામૃત, ખાસ કરીને સુબોધિનીજી, વાંચ્યાંજ નથી,” જે વાંચે તો શ્રીભાગવતના વચન અને શ્રીવત્સભાચાર્યજીના વચનની વિરદ તેઓ કોઈ દિવસ ભાવણ કરશે નહીં, લખશે નહીં, અને આચરણ કરશે નહીં, એમ અમારી ખાતરી છે.

૨૪૧. પૃ. ૫૧માં ૨૧. ધીરજલાલભાઈ ખાસ કહે છે કે “સમાધાન-” પ્રથમ તો હું હું હું તે સમારે જુદી જવું નોંધ્યું જે

કાંઈ પણ કહેવામાં આવે છે તેને માટે શ્રીમુખોદિતી, શ્રીમાગવત, અને સંપ્રદાયિક ગ્રન્થો અને આચાર્યોની વાણીનું પ્રમાણ આપવામાં આવે છે, તેની વિરુદ્ધ અથવા તેથી અધિક જે કાંઈ કહેવામાં આવે છે તેજ માત્ર ગાંડિયું કહેવાય તેવું કાંઈ હું કહેતો જ નથી.”

૨૪૨...“વર્ણશ્રમ વર્ણનિઃ, અથવા યત્નો, અથવા અત્તિહંસના સરઆતના શ્લોકમાં કહેલા મંત્ર, તંત્ર, વિધિ વગેરે ધાર્મિક કર્મોને સ્થાગ કરીને શ્રવણ, કીર્તન, સ્મરણ રૂપી કર્મો કરવાં અને ગોપીજનને માર્ગે આસવાનો ઉપદેશ શ્રીવૃંદાચાર્યના આપે છે,”

૨૪૩. પૃ. ૫૨ માં યદ રૂપી ધર્મમાં, આવ્યાર રૂપી ધર્મમાં, સત્ય રૂપી ધર્મમાં, વ્રમ રૂપી ધર્મમાં, સર્વમા કાપટ્ય છે, અવણાદિ ધર્મમાં કાંઈ પણ કાપટ્ય નથી, શ્રવણ વગેરે ધર્મ પાળનારાઓમાં પણ કાપટ્ય નથી, એમ ત્યાં મુખોદિતીમાં સ્પષ્ટ કહ્યું છે અને શ્રવણ, કીર્તન, સ્મરણ ધર્મ પાળવાની અને બીજા સર્વ ધર્મો ત્યાગ કરવાની થીવશબા-આપની સ્પષ્ટ વિના સંકોચે દ્રઢતાથી આગા છે. આગા પોતે શ્રીમુખોદિતીમાં સર્વત્ર કરી છે,...દેસ, કાલ, દ્રવ્ય, કર્મ, ક્તી, મંત્ર સર્વ અશુદ્ધ હોવાથી વૈદિક કર્મો અને અન્ય કર્મો દ્વ આપી સકતાં જ નથી કેમ કે તે સર્વકાલાધીન છે...જ્યાં મુખી વર્ણશ્રમ ધર્મની કર્તવ્યતા આવરવક માગે છે ત્યાં મુખી લોકોને શુભચાનનો સમય મળતો નથી તેથી ભાગવતમાં પ્રથમથીજ વર્ણશ્રમધર્મની અકર્તવ્યતા સ્પષ્ટ જણાવી છે.....

૨૪૪. પૃ. ૫૨ માં. “દ્વાલ જનોર્ધ વચરના વાણીઆઓ જનોર્ધ સે છે, અને સંખ્યા, તર્જણ, હોમ કરવા મંડી જાય છે, તેથી કાંઈ મોક્ષ થતો નથી. પૃ. ૫૩. જનોર્ધવાળા બ્રાહ્મણ વગેરેને પણ શ્રીવૃંદાસ-આચાર્યને અણના તુ કલો સર્વે વિરુદ્ધાચારતત્પરાઃ પ્રાત્યપ્રાયાઃ એ નિબંધની કારિકામાં વ્રાત્યશ્રવ સ્પષ્ટ કહે-છે.”

૨૪૫. પૃ. ૫૩ માં. “ભાગવતધર્મમાં વર્ણશ્રમધર્મ આવ-

શ્યક નથી. સુ. ૧-૨-૨૪ માં શ્રીવલ્લભાચાર્ય કહે છે કે વર્ણશ્રમ ધર્મ કરનારા ધણાને ભક્તિ ચલી નથી. વેદમાર્ગ અને તેને લગતા વર્ણશ્રમધર્મ પાળી ન શકાય એવી સ્થિતિ ચઇ તેથી મહાભારત, પુરાણો અને શ્રીમદ્ ભાગવદ્ વેદબ્યાસે રચ્યાં. આ સરલ વાત પુષ્ટિ-માર્ગના જે આચાર્યો અને શાસ્ત્રીઓ સમજી શકતા નથી, અને ત્યારે તે વાક્યો તેમની સમક્ષ મૂકવામાં આવે છે, ત્યારે તેની વિરૂદ્ધના અસંખ્ય વાક્યો મૂકવાનો પ્રયત્ન કરે છે, આતું મુખ્ય કારણજ વાચનની ખામી છે. શરૂ સુતપુરાણી ભાગવતના વક્તા છે, અને વૈદિકો અને વર્ણશ્રમીઓમા શ્રેષ્ઠ જ્ઞાનકો ઓતા છે. એ કહેવા છતાં તેઓ પોતાના કક્ષાને વળગી રહે છે. પૃ. ૫૫ માં “ માટે વૈદિક ધર્મ કર્મનો ત્યાગ કરીને ભાગવતધર્મ સ્વીકારવો. આ શ્લોકના શ્રીકૃષ્ણોદિનીજ અને પ્રકાશ ખ્યાનપૂર્વક વાંચવાથી એમાં કાંઈ શંકા રહેશે નહીં.

૨૪૬ પૃ. ૫૫ માં. “ પુષ્ટિમાર્ગિય આચાર્યો અને શાસ્ત્રીઓ ભાગવતજ પસંદ દરી શકે, વેદ પસંદ કરી શકેજ નહીં તેઓ વૈદિક સર્વ કર્મ કાપટયથીજ કરે. શ્રીવલ્લભાચાર્ય કહે છે અને આપણને અનુભવથી આખો ખુલ્લી રાખી જોવાથી ખાત્રી થાય છે કે વેદનો સમય ગયો, માટે આપણા સર્વને માટે હવે તો ભાગવત માર્ગજ છે, માટે વર્ણશ્રમ વગેરે ધર્મોની આવશ્યકતા પુષ્ટિમાર્ગમાં માનવી એ પ્રાપ્તિ છે. અલ્પબાધ્ય ૩-૩-૪૨.

૨૪૭. પૃ. ૬૨ માં. “ જેમ મર્યાદામાર્ગમાં પુષ્ટિમાર્ગિય ધર્મો દ્રવ્ય છે, તેમ પુષ્ટિમાર્ગમાં મર્યાદામાર્ગિય દ્રવ્ય છે. પૃ. ૬૩. “ પુષ્ટિ-માર્ગમાં સેવજ મુખ્ય છે અને પૂજા તો ગૌણ છે ”

સુ. ભ. મા. ૧૨-૩ વર્ષ, ગં. ૧૯૯૭ ના જ્યેષ્ઠના પૃ. ૮૪ માં :—

૨૪૮. “ ચોરાસી ને બહોળાવન તો પઃગુણયુક્ત છે, અલૌકિક સામર્થ્યવાન છે.”

શુ. જા. મા. વર્ષ ૧૨, ૪, મે. ૧૯૯૩ ના અવાકના પૃ. ૧૧૨ માં:—

૨૪૯. “મૂર્તિ અને ભગવાનને બિલબિલ માનનારની મહુના પ્રતિકોપાસનામાં કરી તેનું ખંડન થીમદાવાર્થક્યે જાણ્યમાં કર્યું છે, પ્રતિકોપાસના એટલે મૂર્તિ તથા ભગવાનને જૂદા મનવા. તે આવી ઉપાસના આ મંત્રદાયમાં સર્વથા નથી, માટે જ આપણામાં મૂર્તિપૂજા કહેવાતી નથી પણ સ્વરૂપ સેવા જ કહેવામાં આવે છે. અર્થાત્ પ્રુષ્ઠિમાર્ગમાં મૂર્તિપૂજા નથી પણ સ્વરૂપ સેવા છે.”

૨૫૦. પૃ. ૧૨૭ માં “શિવલિંગ પૂજા અનાયોગી છે, પંથાન યતન પૂજા છેક આધુનિક છે.”

શુ. જા. મા. વર્ષ ૧૨ અંક ૬ મે. ૧૯૯૩ ના ભાષરવાના પૃ. ૧૮૬ માં:—

૨૫૧. ગુરુશિષ્ય સંવાદમાં દ્વારાશમ કવિ કહે છે કે—

“શ્રીવલ્લભકુલ પ્રગટીઓ શ્રીપુરોષમનો વંશ”
આઆયોજાનુ વૈશ્વાનર ગોસ્વામી કેરા અંશ,
તિલકાય શ્રીમન્ સદ્ગુરુ ગોસ્વામી વલ્લભલાલ,
અક્ષયિણી શન દધ દસને કરીયો ન્યાલ.
શ્રીવલ્લભના વંશમાં સર્વ વલ્લભારૂપ,
સ્વવંશે સ્થાપન કર્યું તે પેખ્યું પ્રગટ અનૂપ.

૨૫૨. પૃ. ૧૯૩ માં:—

“હન્દ્રિઓ મારી વિદ્યામકત, સધાળર મન તગથી ન રકત,
બેળા લોક કહે મુને ભક્ત, મુજીને કાળજ દહું રે. ૧૬
વેરાવૈષ્ણવે ભક્તિ લખવી, કામ દામે દહું ચિત આવી.
પેટ ભરીયું પાણપક જતાવી, કાલુ ન જાલ્યા દરિ રે.”
વિનયખત્રોથી.

૨૫૩. પૃ. ૨૦૧ માં. દરિયુરુ દરિજન લહેલા એક, તનમન

ધન અર્પણું વિવેક, વિવેચન શક્તિ દર્શિત્ર બાળવી, દરિસેવનમાં સદ્ પાળવી.

૨૫૪. પૃ. ૨૦૬ માં. દયારામભાઈના ઉપદેશ દ્વારામ ભટ્ટને વારતે એવું કહેવાય છે કે કામ પોતાને પ્રભુસેવામાં અન્ત-રામરૂપ કવચિત્ થાય તેનું સમ્ભોગ્યન કરવાને કામકરણનો ઉચ્છેદ કર્યો," (પરન્તુ કવિ દયારામે તેવું કંઈ ન હતું તેથી જે ક્રુવાદિ લોકોએ દયારામભાઈને વિવેચનપટ ફેંકડ, અનીતિમાન વર્ણવ્યા હોય તો તે અસત્ય કેમ ફરે?)

૨૫૫. પૃ. ૨૨૦ માં. "નારી હૃદયની અચૂક પરીક્ષા કરી જો નારી હૃદયને વીધી નાખ્યું હોય તો દયારામ ભાઈએજ."

૨૫૬. પૃ. ૨૨૫ માં. પુષ્ટિમાર્ગની ભાષા સાદિત્યની વાર્તાઓમાં વર્ણવેલા વૈષ્ણવો "મત્ત યાગાદિ તથા વેદમાં પણ અદ્વા રાખનારા નહોતા, તેઓ વર્ણોશ્રમની મર્યાદાને પણ અનુસરનારા નહોતા."

૨૫૭. પૃ. "હા. તરીકે પદ્મનાભદ્રાસની વાર્તા કે રત્નેશ્વરાણીની વાર્તાઓ જે સ્વરૂપે રજુ થઈ છે તે પુષ્ટિમાર્ગના સિદ્ધાન્તની દ્રષ્ટિએ તદ્દન સારી છે, વાર્તાઓ પુષ્ટિમાર્ગના વૈષ્ણવો વિષેની છે. વર્ણોશ્રમ પાળનારાઓની નહી, પુષ્ટિમાર્ગ અને વર્ણોશ્રમધર્મની વચ્ચે મોટો ફેર છે, જેઓ પુષ્ટિમાર્ગને સનાતનધર્મ સાથે એકરૂપ માને છે તેઓ હજુ પણ પુષ્ટિમાર્ગ સમજી શક્યા નથી. શ્રીસુબોધીનીકમાં શ્રી વલ્લભાચાર્યજીએ આનો ભેદ ખાસ જણાવ્યો છે. એક સ્થળે શ્રીમદ્વાપ્તુજી લખે છે કે—ધર્મદ્વાદ્વણી પુષ્ટિમાર્ગે ઘાઘકો. વેદધર્મ અને આજીવપણાનું અભિમાન પુષ્ટિમાર્ગમાં બાધક છે, જેઓને પોતાનું આજીવત્વ જોખમાશે એવો ભય હોય તે ભલે આ વાર્તાઓ સામે સૂઝ ચડાવે પણ જેઓ વૈષ્ણવરૂપે છે તેમને મોટે તે વાર્તાઓ આશ્ચર્યક છે...વૈષ્ણવ પંડિતોને હું આવા કુદારા ધાતના કામમાંથી અટકવાની વિનંતિ કરું છું, તેથી સંપ્રદાયની

સેવાને બદલે કુસેવા કરશે એટલું જ નહીં પણ સંપ્રદાયનો તિરોભાવ નહક તેઓ લાવશે”

૨૫૮. શુ. ભ. મા. વર્ષ ૧૨, અંક ૭, મં. ૧૯૯૩ ના ગો. મનસાલ શાસ્ત્રીના રમારક આશિર્વાદના પૃ. ૪૫ માં “...આપણા પુષ્ટિસંપ્રદાયમા શીમદાપ્રભુજી શિવાવ અન્ય બાળકો ગુરદાર છે ગુરુ નથી એ શાસ્ત્રથી તેમ જ રૂઢિથી સિદ્ધ છે. દમડે જલસંબંધ પણ શીમદાપ્રભુજીની સમક્ષ અથવા તેમની આદીથી જ કરાવવામાં આવે છે, ભરતી વેપુલો શ્રીગોકુલનાથજીને ગુરુ પૂર્ણ પુરગોત્તમ અને મદાપ્રભુજી માને છે, થીવલ્લભાચાર્યજીને અને શ્રીચુંસાંઈજીને પણ તેટલું માન આપતા નથી...શ્રી મદાપ્રભુજીનું અને ચુંસાંઈજીનું દંડપ એટલું શ્રીગોકુલનાથજી સમત્વા છે તેટલું અન્ય બાળકો સમત્વા નથી, વળી પુષ્ટિમાર્ગમા વર્ણશ્રમધર્મની આવરવડતા નથી તે શ્રીગોકુલનાથજી સારી રીતે સમજતા, જે એમની ભક્તિવર્ધિનીની દીકામાંના શાસ્ત્રાર્થથી ૨૫૪ છે, એટલું જ નહીં પણ આપારમા પણ વર્ણશ્રમધર્મની અવગણના થાય તેની દરકાર કરતા નહીં... એક દિવસે તો વાલીલાલભાઇને ત્યાં ગાંઝી નિયમિત મુખોધિનીજીની કથા પ્રસંગે શ્રીગોકુલનાથજીની વાત નીકળતા વર્ણશ્રમધર્મની અર્થા થઇ, અમે સર્વેએ એમના વિચારોના વિરોધ કર્યો આથી એઓને (મનનસાલ શાસ્ત્રીને) બહુજ કોષ વડ્યો અને આવેશમાં જનોઇ દાદી નાખી અને એમની આખોમાંથી બજતા અંગારા મરવા લાગ્યા.....

પૃ. ૫૬ માં...માત્ર વર્ણશ્રમધર્મની બાબતમા જ નહીં પણ પ્રાયશ્ચિત્તની બાબતમા પણ એમના વિચારો મજબ હતા, રમુતિઓનાં પ્રાયશ્ચિત્તો ભક્તિમાર્ગમાં હોય જ નહીં એમ ૨૫૪ કહેતા, અને પોતે એ બાબતમા સર્વ તૈયારી હાલના ચાલુ (પ્રાયશ્ચિત્તના) પ્રસંગને માટે કરી મૂકી છે, એમ સૂચવતા...પ્રાદ્યમાર્ગનો પેડો સર્વ બાબતમાં ચારો છે એ ઘણીવાર કહેતા...દમણું બ્યારે પુષ્ટિમાર્ગમાં

વર્ણશ્રમધર્મ આવશ્યક છે કે નહીં તે ચર્ચા ઉભી થઈ ત્યારે તેઓ હસીને કહેતા કે “હાલ તો લોકોએ પુષ્ટિસંપ્રદાયને ખામણીઆ ખનાવી દીધો છે, ભક્તિમાર્ગમાં જ વર્ણશ્રમધર્મ આવશ્યક નથી તો પુષ્ટિમાર્ગમાં તો ક્યાંથીજ હોય?” તે ખાખતમા જે જે શ્રીમદ્દાપ્રભુજીના વાક્યો મેં (રા. ધીરજ્ઞાસ સાકળીયા એડવોકેટ) ચર્ચામાં મૂક્યા હતા તે બધા ચોગ્ય છે એમ કહેતા અને ચદામનુગૃહણાતિ...સ જહાતિ મતિ લોકે વેદે ચ પરિનિષ્ઠિતામ્ (ભા. ૪, ૨૯, ૩૬) અન્તઃકુલુથી લાવના કગયેલા ભગવાન જેના પર કૃપા કરે છે તે ભક્ત લોક અને વેદમા નિદ્રા પ્રાપ્તેલી મતિનો ત્યાગ કરે છે, એ વાક્ય તો એમણે અને લખી મોકલેલું”.....

૨૫૯. પૃ. ૬૦ મા. “શાસ્ત્રીજી (મગનલાલ) કહેતા હતા કે પુષ્ટિમાર્ગના પ્રથોમા મારો અભ્યાસ છે, પણ તે ખાતે મારો કોઈ શરૂ નથી, જે શરૂ ગણુ તો એક મદાપ્રભુજી છે.”

૨૬૦. પૃ ૬૭-૮. મુખ્યમા ભરાયેલી ૭ મી વૈષ્ણવ પરિવ્રજ વખતે અન્ત્યજને વિગેનો પ્રશ્ન પ્રગટાવ રૂપે લાવવો કે નહીં તેની ચર્ચા થતી હતી. તે ચર્ચાથી વાતાવરણુ ઘણુંજ ઉરકેગઈ ગયું હતું, પણ શાસ્ત્રીજીએ વિરોધ થતા કહ્યું—શ્રીવલ્લભાચાર્યનો પુષ્ટિમાર્ગ એ વિશ્વધર્મ છે, તેને બધાઓએ ખરાખર સમજવો જોઈએ. શ્રી શંદોના ઉદ્ધારક શ્રીવલ્લભાચાર્યના ભક્તિમાર્ગથી શંદોને દૂર કરવામાં આવ્યા નથી આ પ્રેમમાર્ગ એ વિશ્વધર્મનો માર્ગ છે. શાસ્ત્રીજીના આવા સ્પષ્ટ ગળદોથી સનાતન ધર્મની દૃષ્ટિએ પુષ્ટિ સિદ્ધાન્તને સમજનારાઓમા ખળભળાટ થયેલો, પણ શાસ્ત્રીજી તો અડગ અને અચળ રહેલા. અને જણાયુ કે ખરેખર સંપ્રદાય શાસ્ત્રીજીને ખરાખર ઓળખી શકેયોજ નથી. તેમની વિદ્વતા અને સેવાનો લાભ જોઈએ તેવો સેવાયો નથી.”

૫. ૭૪ મા. “શાસ્ત્રીજીની આધ્યત્મિક સંસ્કૃતિ એટલે વેદ અને ધર્મશાસ્ત્ર તથા ભાગવતોદિ પુરાણ પ્રતિપાદિત સંસ્કૃતિ, મન્યાદિ સંસ્કૃતિ કે ધર્મશાસ્ત્ર પ્રતિપાદિત (એ આધ્યત્મિક સંસ્કૃતિ) નહીં.”

પ્રો. મગનલાલ સાન્સોજીના પત્રોમાંથી—

૨૬૧. ૫ ૮૦ મા. “દ્વાદશ વર્ષનો મદિયાનુભવ હું વૈષ્ણવ સમક્ષ મુકવાનો છું, અને તે વાચતા આપ તો જોઈ શકશો કે આદર્શ મંદિરના અભાવમાં મંદિરનો આત્મનિર્મલ અભાવ દાનિષ્ઠ નથી.” લેખક કાપડીયા તેની નીચે ડીપણમાં લખે છે કે “ખરી વાત છે, છેલ્લા ચારેક વર્ષથી મંદિરમાં પણ મુકવાની પણ સ્વતંત્ર ઇચ્છા થઈ નથી.”

૨૬૨. ૫. ૮૧. “પુષ્ટિમાર્ગમાં તો હવે કેવળ મૂર્તિપૂજન થતી ચાલી છે. ઔપચારિકતામાંના ગુણો ગાવા પણ આચરણ તો મનસ્વીજ કરેલું.”

૨૬૩. ૫ ૮૪ મા. પુષ્ટિમાર્ગનું મુસાદ્દાએ આપેલું લક્ષણ મહાત્મા હૃદયમાં આકર્ષણ થઈ જવાથી શાસ્ત્રીય જ્ઞાનવાક્યને હું પુષ્ટિમાર્ગમાં માનતો નથી . . . . . પ્રચલિત (પુષ્ટિ) સંપ્રદાયને હું “લાલચુડીઓ” સંપ્રદાય વારંવાર કહું છું એ પણ તમે જાણો છો.”

૨૬૪-૫. ૮૬... “લાલચુડીઓનું અભિમાન નહીં, વૈષ્ણવપણાનું સુંદર અભિમાન, લોકમાં જુદાંબેદ ઉત્પન્ન કરેલા નહીં, ટાપટપથી વર્ણાશ્રમ પાળવો.”

૨૬૫. ૫. ૯૦ મા. શ્રી. હીરાનાથલાલ લખે છે કે :—“માર્ગમાં એક દાલ તરીકેજ તેમનો ઉપયોગ શ્રીમદ્ વલ્લભાચાર્યના વંશજો કરતા એ શાસ્ત્રીજીની દષ્ટિ જલદ ન હતું.”

૨૬૬. ૫. ૯૨-૩ મા. “શાસ્ત્રીજી (મગનલાલ) કહેતા કે મને ખેદ એટલા માટે થાય છે કે અત્યારે સંપ્રદાયમાં વિદ્વાન ઓરવામી

બાવકોની સખ્યા બહુજ થોડી છે, તેમા પણ શ્રીમુખોધિનીશ્ચુ નિત્ય નિયમ-પૂર્વક વાચન કરી વૈષ્ણવોને શ્રવણ કગવનાર આત્મારે દોષ નથી”

૨૬૭ પૃ. ૧૦૧મા. (શાસ્ત્રીજી મગનવાવજી) શ્રીવદનાશ એટલે ‘સસ્તુત’ કૃષ્ણ વચ્ચે । અરે એટલુંજ નહી પણ કદાચ શ્રીકૃષ્ણ નામ સ્મરણ કરતા ચૂપ્તા હશે પણ શ્રીચલમ નામસ્મરણ તો સ્વમુખેથી અદર્શિય આત્મા કરણ”

૨૬૮. પૃ ૧૦૬મા ત્યાગથી (પ્રુષ્ટિમાર્ગીય પ્રયાદિનુ) અભ્યયન, સેવન, અને વિવાસ બધે થયા ત્યાગથી પ્રુષ્ટિમાર્ગીય દેવી શ્રવેા પણ મર્ધાદામાર્ગમા ધમડાવા માડવા, વૈષ્ણવો તો શુ પણ ખૂદ ગો સ્વામી બાળેા પણ મર્ધાદામાર્ગીય પડિતો રાખી વૈષ્ણવોને તેઓની પાસેથી ઉપદેશ અપાવના સામા, અને સ્વયં પોતે તેઓનાજ સમર્ગમા દિવસો વ્યતીત કરતા, શુ આપ કહી શકશે કે એ માર્થોદિક પડિતો અમને અમારા સર્વોચ્ચધેયનું દર્ગન કરાવના શક્તિ ધરાવે છે ? મિત્રુમ નહી, તેઓ પોતે પણ મર્ધાદાની જ ઝીરિયી જરકડાયેલા છે.

૨૬૯ પૃ ૧૧૫મા — “મહારાજ લાધમન કેમે સમ્રદાયને ધીર અન્યાય કયો છે પણ તેને માટે સુધારના કરતા પણ જવાબદાર સામ્રદાયિક છે, તેમણે પોનાના ધર્મનું સ્વસ્થ સમજનાને પ્રયત્ન કયો નથી, તેમ તદનુસાર પોતાનું જીવન બનાવ્યું નથી, આથીજ તે જગતની બગીચાએ ચક્રયો છે અને શિષ્ટ પુરુષોમા પણ અગણનાને પાત્ર બન્યો છે આવી એમની કદક માન્યતા હોવાથી તેઓ સામ્રદાયિક પ્રથ મશોધનાદિના સેવાલિંગ રહ્યા હતા”

૨૭૧ પૃ ૧૧૮મા “ગાયત્રી મનનું સ્વસ્થ લૌતિક સૂરની ઉપાસનામા નથી,”.. આ સ્વસ્થ શ્રી વલ્લભાધીશે ગાયત્રી લાધ્યમા જણાવ્યું છે”

૨૭૨ પૃ ૧૦૧મા.... “પ્રભુના વચનકારા જે માર્ગ પ્રકટ

આપ તે માર્ગ “મયાદા” કહેવાય અને પ્રજાના સાક્ષાત્ આનન્દાત્મક સ્વરૂપમાયી જે પ્રજાટ યાય તે માર્ગ “સ્વતત્ર પુષ્ટિમાર્ગ” કહેવાય છે, તે મર્ચાદા માર્ગના પ્રમાણ, પ્રમેય, સાધન, અને ફલથી અત્યંત નિખિજ છે, પુષ્ટિમાર્ગીય મન્યાસપણ પૃથક્ છે, પુષ્ટિમાર્ગીય ભક્તિ પણ વિચિત્ર છે, પુષ્ટિ માર્ગીય સેવ્ય શ્રી પુરષોત્તમ અને તેમના શ્રીમદ્ ગ્રંથકલાદિ ધ્યમનો વ્યાપી વૈકુંઠાદિથી પણ ઉત્કર્ષ તાનિ પરે તથા હ્યાહ સૂત્રમા શ્રીમદ્વાચ્યે પ્રતિપાદિત કર્યો છે, આપણા પ્રથોગ્ય વિહિતમાર્ગ, વૈદિક માર્ગ, આર્ષમાર્ગ, સાધનમાર્ગ, પ્રમાણમાર્ગ કલાદિ નામે મર્ચાદામાર્ગને આપેના છે.. અવિહિતમાર્ગ, સ્વતત્રમાર્ગ, ભજનનાનન્દ કૃપામાર્ગ, નિ સાધન માર્ગ, ફનમાર્ગ, પ્રમેયમાર્ગ, નિરુપાધિ રત્ન માર્ગ ક્રિયાદિ સદા પુષ્ટિમાર્ગની છે જેમ લોકિકમા સર્વ વ્યવહાર લૌકિક પદાધૈયી થાય છે જેમ વૈદિકમા વૈદિક પદાધૈયી થાય છે તેમ પુષ્ટિમાર્ગમા સર્વવ્યદાગ સાક્ષાત્ અવિકૃત, અદિતીય નિર્દોષ, નિદોષ, ખૂલુંગુણ, સ્સરૂપ ભગવત્કૃપ પદ્મચંદી થાય છે”

૨૭૩ પૃ ૧૪૦ મા —“પુષ્ટિમાર્ગની બધી તરફથી પડતી તે આવી છેજ અજાનથી, ટૂંકી નજની વર્તણૂકથી, વિદ્વાન વૈષ્ણવો તરફ બતાવતી બેદરકારીથી, એવા ઘણા કારણોને જીવે સપ્રદાય હાનહનન ગિચિતિમા આવી ગયો છે”

૨૭૪. પૃ ૧૪૩ મા “પુષ્ટિસુધા” મા જપાયેલા લેખે પેકી “પાનડી આ રૂદની મીમાસા,” “પુષ્ટિમાર્ગ અને શ્રાદ્ધ,” “શ્રીકૃતિ રાયજી અને શ્રાદ્ધ” “પુષ્ટિમાર્ગ અને યજ્ઞોપવીત,” ફોરે લેખે ગો. મજનલાલ શાસ્ત્રીના વાચન જેવા છે”

૨૭૫ પૃ ૧૫૦ મા —જો મજનલાલ શાસ્ત્રી “પુષ્ટિમાર્ગના અનુમાયી સમ્રાજમા ચાલતા સમ્રાજો અને કુપ્રમાજોના કદર વિરોધી હતા”

—પ્રારંભ:—

દ્રુતકનકસુગૌરસિન્ધમેઘૌચનીલચ્છવિભિરતિલ ઘૃન્દા-
રણ્યમુદ્દાસયન્તી ।

મૃદુલનયદુકૂલે નીલપીતે દધાનો સ્મર નિભૂતનિકુઞ્જે-
રાધિકાકૃષ્ણચન્દ્રી ॥૧॥

અર્થ:—પ્રવાહી સુવર્ણ સમાન અત્યંત ગૌર અને મુંદર મેઘ-
મુદ્દાવની સમાન નીલકાન્તિ વડે ઘૃન્દાવનને શોભાવનાં, અને નીલ
તથા પીળા ક્રોમળ નવિન વસ્ત્રો જેમજે ધાર્યા છે એવા રાધા અને
કૃષ્ણચન્દ્રનું તું સ્મરણ કર. (૧)

તથાકિસલયતલ્પે કલ્પયન્તી વિચિત્રાં સુરતસમરકેલી-
મુન્મદાનદ્વરદ્વૈ ।

લલિતવલયકાશ્ચીનુપુરધ્વાનરમ્યૌ સ્મર નિભૂતનિકુઞ્જે
રાધિકાકૃષ્ણચન્દ્રી ॥૨॥

અર્થ:—ઉત્કટ અનંગ રંગે રંગાયેલા અને એથીજ નવપલ્લવ-
સુકત શ્યામાં વિચિત્ર પ્રકારની સુરત મુદની દીગ કરતા તથા મુંદર
રંગ, કટિત્રેખલા તથા નુપુરના શબ્દો વડે રમ્ય જાણાતા એવાં શુભ-
નિકુંજમાં રહેલા રાધા અને કૃષ્ણચન્દ્રનું તું સ્મરણ કર. (૨. . .

પ્રતિપદપ્રતિકલાત્યાગ્યદ્યગ્મર્તીં મહુવિરચિતનાનાકાર
ચાદુપ્રકારી ।

નવસુરતવિલાસૌત્સુક્યમૃદપ્રકાશૌ સ્મર... ॥૩॥

અર્થ:—ડગત્રે ને પગલે પરસ્પરના વિરદ્ધ અત્યાગ્રહને લીધે
જેઓની મૂર્તિઓ બ્યગ્ર થયેલી છે, એવા અને તેથી અનેક પ્રકારે
રચેલા વિવિધ આકારો વડે જેમની રીતભાત મુંદર દેખાય છે એવાં,
અને નવીન રતિકીડાના વિનાસની ઉત્સુકતાનો શુભ છે પ્રકશ
જેઓમાં, એવા શુભ નિકુંજમાં રહેલા રાધા અને કૃષ્ણચન્દ્રનું તું
સ્મરણ કર. (૩)

તદતિમધુરલોલાલોલલોલાઙ્ગલક્ષ્મ્યા સુલલિતલલિતા-
દેનિર્નિમેષાક્ષિરન્દ્રૈઃ ।

હૃદયમુપનયન્તૌ પૂર્ણસૌરઘ્યામ્યુરાગી સ્મર૦... ॥૪૧॥

અર્થ:-પોતાની અત્યંત મુંદર લીલાવડે વિશેષ ચંચળ છે
અંગ શોભા જેમની એવી મનોહર લલિતા વિશેરે સખીઓનાં
નિમેષરહિત નેત્રોનાં હિરોદ્વારા તેમનાં હૃદયમાં પ્રવેશ કરતાં અથવા
તેમને પોતાના હૃદયમાં લેઈ જતા અને પૂર્ણ સુખના સમુદ્ર જેવાં
શુભનિકુંજમાં રહેલાં રાધા અને કૃષ્ણચન્દ્રનું તું સ્મરણ કર. (૪).

પ્રિયતમકૃતગાદાચ્છેપતપાંપિતોરુસ્તનમુકુલમનોહ્રા
પલ્લભેફાત્મતૈષ્ણ ।

કિમપિ રચિતશુષ્કકન્દિતૌદારદાસૌ સ્મર૦... ॥૫॥

અર્થ:-પ્રિયે અથવા પ્રિયભાએ કરેલા ગાદ આલિંગન વડે
અત્યંત દખાણેલાં સ્તનયુક્ત શરીરવડે મુંદર જણાતાં અને તેથીજ
પ્રિય અથવા પ્રિયાની સાથે તાદાત્મ્ય રૂપને પામવાની ઈચ્છાવાળાં,
તેમજ અલૌકિક રીતિથી શુષ્કકન્દિત કરતા અને ઉદારદાસ્ય કરતાં
એવાં, શુભ નિકુંજમાં રહેલાં રાધા અને કૃષ્ણચન્દ્રનું તું સ્મરણ કર. (૫)

સતતસુરતતૃષ્ણાભ્યાકુલાયુન્મદિષ્ણુ ચિપુલપુલકરાજહૃદ-
ગીલોચ્છલાઙ્ગી ।

મિથ ઉરપરિરમ્માદેકદેદાયમાનો સ્મર૦... ॥૬॥

અર્થ:-નિરંતર રતિ ક્રીડા કરવાની લાલસાથી આકુલ-આકુલ
જણાતા અને તેથીજ મદોન્મત્ત થયેલાં તેમજ અત્યંત રોમાંચ થવા
વડે જેમનું ગૌર અને નીલ શરીર વજનના છેડા વડે અથવા પાસવ
વડે શોભી રહેલું છે એવાં અને પરસ્પર ઉપરિરંભ વડે ગાદ
આલિંગન વડે જાણે એક દેહરૂપ બની ગયેલાં હોયને ! એવાં જણાતાં,
શુભ નિકુંજમાં રહેલાં રાધા અને કૃષ્ણચન્દ્રનું તું સ્મરણ કર.

લલિતનવકિશોરૌ નવ્યલાવણ્યરાશી સકલરસિકચૂડાલ-
કૃતી મુગ્ધવશ્યૌ ॥

મધુરમધુરમૂર્તૌ વિદ્યુદમ્ભોદકાન્તૌ સ્મર૦... ॥૭૥॥

અર્થ.—સુદર અને નવિન કિશોર અવસ્થાવાળા, નવિન
સૌંદર્યના સમૂદર, સર્વરસિક જોડલાઓના મગ્નકાલકાર રૂપ અથવા
સર્વથી અધિક રસિક, પગરપર મુગ્ધ અને વશ બનેલા, અતિશય
સુદર શરીર જોઓએ ધાર્યા છે એવા તથા વીજળી અને મેવના
જેવી જોઓની કાતિ છે એવા શુભનિકુંજમા રહેલા રાધા અને
કૃષ્ણચન્દ્રનું તું સ્મરણ કર (૭)

જયનલુલિતવેણી વિસ્ફુરદ્વહંચૂડૌ રુચિરકનકચૂડાકઢ-
જૌઙ્ઙાસિપાણી ॥

વિલસદરણરોચિ. પીતકૌશેયરમ્યૌ સ્મર૦... ॥૮૥॥

અર્થ.—જેમની જઘા પર વેણી લટકી રહેલી છે એવા,
સુશોભિત મધુર પિંચ જેમના મસ્તકમા છે એવા, સુદર કનકના
મધુર પીંચ અને કંકણો વડે જેમના હસ્ત સુશોભિત છે એવા,
સુદર અરુણ કાતિવાળું અને પીળું જે કૌશલ્ય વસ્ત્ર (એક અરુણ
અને બીજું પીળું) વડે રમ્ય જણાતા એવા, શુભનિકુંજમા રહેલા
રાધા અને કૃષ્ણચન્દ્રનું તું સ્મરણ કર. (૮)

કનકજલદગાત્રી નીલપીતામ્બરેશૌ મૃગમદરસભાલૌ

માલતીકુન્દમાલૌ ॥

તરલતરુણવેશૌ નીલશોણાઙ્ગજનેશૌ સ્મર૦ ॥૯૥॥

અર્થ.—સુવર્ણ અને મેઘના જેવા જેના ગાત્રો છે એવા, નીલ
અને પીળા અંગેશો જોઓએ ધારણ કર્યા છે એવા, કરતૂરીના રસને
જેમણે ભાલ પર લગાવ્યો છે એવા, માલતી અને કુંદ પુષ્પોની
માળાઓને ધારણ કરનારા, સુદર તરુણ વેશવાળા, નીલ અને રક્ત
કમળ સમાન જોઓના નેત્રો છે એવા, શુભ નિકુંજમા રહેલા રાધા
અને કૃષ્ણચન્દ્રનું તું સ્મરણ કર. (૯)

નિશ્ચિલ નિગમગૂઢો નિત્યમન્યોન્યગાદ્યપ્રણયમરવિ-

વૃદ્ધોઞ્ઞૃલ્લભાનન્નચેટો ।

સુરતરસમદાન્ધો ન્યસ્તજીવો મિથોઙ્ગે સ્મર૦ ॥૧૦॥

અર્થ:—જેમના સર્વ નિશ્ચયો ગુપ્ત રહેલા એવાં, અથવા સર્વ શાસ્ત્રોમાં જેઓ ગુપ્ત રીતે રહેલાં છે એવાં, નિરંતર પરસ્પરના ગાદ્ય પ્રેમ બાર વડે વૃદ્ધિ પામેલી ઉન્નત્ત્વમય કામની-ચેષ્ટા કરતાં, રતિ-મુખના રસથી મદાન્ધ બનેલાં અને પરસ્પરનાં અંગો ઉપર જેમણે પોતાના જીવને નાખેલો છે. અર્થાત્ પ્રેમથી એકેકના શરીર પર સ્થાપન કરી રહેલાં એવાં, ગુપ્તનિકુળમાં રહેલાં રાધા અને કૃષ્ણઅન્દ્રનું તું સ્મરણ કર. (૧૦)

મિયકરપરિમર્દોઞ્ઞુભમાણોરુવશોરુદ્ધમનસિજકપટ્નદ્વંદ્વ-

કન્દર્પલીલો ।

કલિતદયિતપાણિસ્પૃદ્ધનીવીનિવન્ધો સ્મર૦... ॥૧૧॥

અર્થ:—પ્રિય અથવા પ્રિયાના હાથના મર્દન વડે સ્ફૂરાયમાણ થતાં ઉર અને પથોધરોમાં (ઉત્પન્ન થયેલી) કામની કંઈ તેથી ઉદ્વેગ બનેલી છે. કામ ક્રીડા જેઓની એવાં, તથા મુદ્ધ પ્રિય અથવા પ્રિયાના હાથ વડે જેમનાં નીવીબન્ધનો સ્પર્શાયેલાં છે એવાં, ગુપ્ત-નિકુળમાં રહેલાં રાધા અને કૃષ્ણઅન્દ્રનું તું સ્મરણ કર. (૧૧)

મિથ ઉરુપુલકપ્રીદોર્લતાવદ્ધકંટો વ્યતિલલિતમુલ્લેન્દ્ર-

કિદ્ધરીલાલિતાદ્ધી ।

નયરતિરણલેલાશ્ચાન્તિતમ્દ્રાલુનેત્રો સ્મર૦... ॥૧૨॥

અર્થ:—પરસ્પર અત્યંત રેમાંચિત થયેલી અને તેથી સુશોભિત જે બાહ્ય લક્ષણો તે જેમના કંઠોમાં બંધાયેલ થયેલી છે એવાં અત્યંત સુશોભી મુખઅન્દ્રો છે જેમનાં એવાં, સેવિકાઓ જેમની ચરણ સેવા કરી રહેલી છે એવાં, અને નવિન રતિક્રીડાના યુદ્ધમાં ખેલવાથી

સાગેશો જે થાક તેથી જેમનાં નેત્રો નિદ્રાવાળાં થઇ ગયેલાં છે એવાં,
ગુપ્તનિકુંબમાં રહેલાં રાધા અને કૃષ્ણચન્દ્રનું તું સ્મરણ કર. (૧૨)

‘મનસિજરસસિન્ધોરમ્ભૂતાવર્તવેગ-ઘમિતતનુમનસ્કો કેલિ-
ચિસ્માયિતાલી ।

મિથ ઉદયિધગાગ્રસ્પર્શજ્વલપ્રદાસો સ્મર૦... ॥૧૩॥

અર્થ:—કામદેવશ્પી રસસિન્ધુના અદ્ભુત આવર્ત વેગથી જેમનાં
શરીર અને મન ઘમિત થઇ ગયેલાં છે એવાં, તથા કીડાને લીધે
જેમણે ભ્રમરોને પણ વિરમ્ય ઉત્પન્ન કર્યો છે એવાં, અને પરસ્પર
અનેક પ્રકારે ગાત્રોનો સ્પર્શથી વાર્તાવિનોદ તથા હાસ્ય કરતાં એવાં,
ગુપ્તનિકુંબમાં રહેલાં રાધા તથા કૃષ્ણચન્દ્રનું તું સ્મરણ કર. (૧૩)

સુરતરસસમુદ્રે પાર આપ્તદમગ્રો તુટિલવમિવજાતાં
મન્યમાનો પ્રિયામામ્ ।

પ્રતિનિમિષમસીમોઙ્ગમ્ભિતાનદ્વચેટો સ્મર૦... ॥૧૪॥

અર્થ:—રતિકીડાના સમુદ્રની વચ્ચે શિખા પર્યંત ફૂળી ગયેલાં
અર્થાત્-અકીકિકે કામ કેલિનો અનુભવ લેતાં અને આખી રાત્રિને
એક તુટિના લેશ નેટલી-અધ્ધસમગની માનતાં એવાં, અને પ્રતિક્ષણે
અસીમ, સુરામખાણુ કામ એજાઓ કરતાં એવાં, ગુપ્તનિકુંબમાં
રહેલાં રાધા અને કૃષ્ણચન્દ્રનું તું સ્મરણ કર. (૧૪)

ઘઘલસુરતરવેલાયાસસંલિપ્તગાગ્રો દયિત નિજસરોપિર્ધો-
લ્યમાનો પદાન્તે: ।

સરસભુજમલર્જી મુલ્યમાનો ચ ભ્રુચ: સ્મર૦... ॥૧૫॥

અર્થ:—અત્યંત રતિકીડા કરવાના થમ વડે જેઓનાં અંગો
ખિન્ન થઈ ગયેલાં છે એવાં, પોતાની પ્રિય સખીઓ વચ્ચેના છેડાઓ
વડે જેઓને પવન નાખી રહી છે એવાં, અને વારંવાર સરસ
નાગરવેલનાં પાનનો આસ્વાદ લેતાં એવાં, ગુપ્તનિકુંબમાં રહેલાં એવાં
રાધા અને કૃષ્ણચન્દ્રનું તું સ્મરણ કર. (૧૫)

વિલુલિત શરવેળીદારમાલાવતંત્રી મૃદુલમધુરહાસોહાસિ-
ષકત્રેન્દુચિમ્બૌ ।

અતિરસમદલોલો ચિત્રકન્દર્પકેલી સ્મર૦... ॥૧૬॥

અર્થ:—હટકતી એવી સુંદર વેણી અને દારમાલાને પહેરતાં,
કામલ મધુર હાસ્ય વડે જેમનાં મુખરૂપી ચન્દ્રગિમ્બો શોભી રહેલાં
છે એવાં, આત્યંત કામરસના મદ વડે ડાલતાં એવાં, અને વિચિત્ર
પ્રકારની જેમની કામ કીડા છે એવાં, શુભનિકુંજમાં રહેલા રાધા
અને કૃષ્ણચન્દ્રનું તું સ્મરણ કર. (૧૬)

સુરતરસમદાઢધો સન્તતં સંતરન્તો જુદિતલલિતકાશ્ચી-
દામહારાણલીકૌ ।

મણિકનકવિભૂષોત્સર્પિમાસ્યત્પ્રકાશો સ્મર૦... ॥૧૭॥

અર્થ:—રતિકીડાના રસમહાસાગરમાં નિરંતર તરતાં, ઘુટી
ગયેલા છે. સુંદર કાંચી અને દાર જેમનાં એવાં, તથા મણિ અને
મુવર્ણના અલંકારોની ચારેય તરફ વિસ્તાર પામેલી કાતિ વડે
પ્રકાશમાન જણાતાં એવાં, શુભનિકુંજમાં રહેલાં રાધા અને કૃષ્ણ-
ચન્દ્રનું તું સ્મરણ કર. (૧૭)

બહુવિધપરિમૃદાન્યોન્યગાત્રાયજઞ્ઞં બહુવિધપરિપૂચ્છા-
કર્ણિતાન્યોન્યવાચી ।

અતિમિપનયનાનુસ્વાદિતાન્યોન્યવક્ત્રી સ્મર૦... ॥૧૮॥

અર્થ:—નિરંતર અનેક પ્રકારે જેમણે પરસ્પરનાં ગાત્રોનું
મદન કરેલું છે એવાં, અનેક પ્રકારે પરસ્પરને પૂછવામાં અને
પરસ્પરનું સાંભળવામાં જેમની વાણી લાગેલી છે એવાં, અને એકાદસે
પરસ્પર મુખદર્શનનો રસારવાદ જેઓ લધ રહ્યાં છે એવાં, શુભનિ-
કુંજમાં રહેલાં રાધા અને કૃષ્ણચન્દ્રનું તું સ્મરણ કર. (૧૮)

નયલલિતવયસ્કો નવ્યલાવણ્યપુત્રો નયરસચલચિત્તો-
નૃતનમેમવિત્તો ।

નયનિધુચનલીલાકૌતુકેનાતિલોલો સ્મર૦... ॥૧૯॥

અર્થ:—સુંદર નવયૌવનવાળાં, નવિન સૌંદર્યના યુગ ૩૫, નવિન રસ લેવામાં ચંચળ ચિત્તવાળાં, નવિન પ્રણયધનવાળાં, અને નવિન કામ ક્રીડાના આનંદની લીલાના કૌતુક વડે અત્યંત ચપળ એવાં, શુભનિકુંજમાં રહેલાં રાધા અને કૃષ્ણચન્દ્રનું તું રમરણ કર. (૧૯)

પ્રથમમિલનમીતોદ્ગાધિતાશ્વાસવાચી પ્રિયતમભુજરોધવ્ય-
ગ્રહસ્તી રતોત્કૌ ।

અલમલમિતિલીલાગદ્ગદેત્યુન્મદાન્ધૌ સ્મર૦... ॥૨૦॥

અર્થ:—પ્રથમ મેળાપના સમયે ભયને લીધે જેમને વાણી બોલતાં શ્વાસ ચઢી આવે છે એવા, પ્રિયાના અથવા પ્રિયતમના હાથને અટકાવવા માટે વ્યગ્ર છે. હસ્તો જેના એવાં છતાં ક્રીડા માટે ઉત્સુક બનેલાં, અને “બસ-બસ”-એ પ્રમાણે લીલાથી ગદ્ગદ વાણી બોલતાં-અતિશયમદાંધ બનેલાં એવાં શુભનિકુંજમાં રહેલાં રાધા અને કૃષ્ણચન્દ્રનું તું રમરણ કર. (૨૦)

સ્તવકિતમણિદામ્ના પ્રેયસીગુમ્ફિતાર્યદ્મૂતસુલલિતવેણી
પ્રેયસાક્લસન્નૌ ।

મિથ હૃદયદસ્રણ્ઢપ્રેમરજ્જુનિવદ્વૌ સ્મર૦... ॥૨૧॥

અર્થ:—ગુન્ધારૂપે રહેલી મણિઓની દોરી વડે પ્રિયાએ શુથેલી છે અત્યંત અદ્ભુત અને સુંદર વેણી જેની અને પ્રિયતમે શુથેલો છે ચોટસો જેનો એવાં, અને પરસ્પર ઉત્પન્ન થયેલાં અખંડ પ્રેમ-રૂપી દોરી વડે બંધાયેલાં એવાં, શુભનિકુંજમાં રહેલાં રાધા અને કૃષ્ણચન્દ્રનું તું રમરણ કર. (૨૧)

સુરતકલહસૌરવ્યે કાકુવાદમ્પનામાધિકચિરચિતમાન્ય-
દુર્ગમપ્રેમભઙ્ગી ।

સ્મિતમધુરમૃદુપાલમ્મહન્મીલિતાન્તૌ સ્મર૦... ॥૨૨॥

અર્થ:—રતિક્રીડાના કલહ સુખને વિશે કાકુવાદ અને પ્રણામે

વડે અત્યંત ઉત્પન્ન કરેલાં મા-યોથી-મુશ્કેલીથી જાણી સદાય એવી
જેમની પ્રેમરચના છે એવાં, તથા મધુર હાસ્ય અને હળવો ઠપકો
આપનાર અંતઃકરણો જેમનાં પરસ્પર મળેલાં છે એવાં, શુભનિકુંજમાં
રહેલાં રાધા અને કૃષ્ણચન્દ્રનું તું સ્મરણ કર. (૨૨)

મિયરતિસમનુજામાર્ગજાનમ્મલ્લમિતચિત્તુકદદયા

સ્મેરકાન્તામુજાવર્જી ।

કિમિથ કુરુપ્ત્વમિત્યાસ્થાચવાક્ષિજ્ઞનોક્તી સ્મર૦... ॥૨૩॥

અર્થ:—પ્રિય અથવા પ્રિયાની સાથે રતિકીડા કરવા માટે
આજ્ઞાની યાચના કરવા માટે નમાવેલાં મુખનું ઉત્તમિત કરેલું ચિત્તુક
જોઈને હાસ્યમુક્ત એવા કાન્ત અથવા કાન્તાના મુખ કમળમાંથી
“આ શું કરો છો અથવા કરે છે?” એવી વાણીને આસ્વાદ
લઈને કંઈક જોલતાં એવાં, શુભનિકુંજમાં રહેલાં રાધા અને કૃષ્ણનું
તું સ્મરણ કર. (૨૩)

રમણવદનચન્દ્રાદત્તામ્બૂલયહ્નોનિરજસનિધિયકૃત્રેન્યસ્ત-
તર્થર્ચિમાર્ગી ।

મિથ ઉરુરસદાઢ્ઢસ્પર્શનેનોચમાનો સ્મર૦... ॥૨૪॥

અર્થ:—પ્રિય અથવા પ્રિયાના મુખચન્દ્રમાંની લીધેલી તાંબુલની
પટ્ટી વડે રસના સમુદ્રરૂપ થયેલાં પોતાના મુખને વિષે તે તાંબુલને
આવેશો લાગ જેમણે રાખ્યો છે એવાં, અર્થાત-રતિકીડામાં પરસ્પરનું
તાંબુલ મદણ કરતાં એવાં, અને પરસ્પર અત્યંત રસદાયક એવાં
અંગોના સ્પર્શ વડે જાણે ઉચ્ચુક્ત થયેલાં હોય એવાં જણાતાં, શુભ-
નિકુંજમાં રહેલાં રાધા અને કૃષ્ણચન્દ્રનું તું સ્મરણ કર. (૨૪)

પ્રતતિમયનરન્દ્રાયાતસન્મન્દશીતાનિલદલિતસુતુલ્લાનન્દ-
સંપ્રામલેદી ।

ક્ષણમિથ પરિરમ્મારબ્ધમૂયો વિહારી સ્મર૦... ॥૨૫॥

અર્થ:—લતામંડપના હિરોમાંથી આવતા મુંદર, મંદ અને ઠંડા

પવન વડે જેમના દુમ્બલ અનંત સંભ્રામનો શ્રમ નષ્ટ થયો છે એવાં, અને ક્ષણવાર હોય તેમ આલિંગનનો વિહાર વારંવાર આરંભ કર્યો છે જેમણે એવાં, ગુપ્તનિકુંજમાં રહેલાં રાધા અને કૃષ્ણચન્દ્રનું તું રમરણ કર. (૨૫)

પ્રણયમયથયસ્યાકુઞ્જરગ્ધાપિતાક્ષી ક્ષિતિતલમનુલલ્લઘા-
નન્દમૂર્છાપતન્તૌ ।

મતિરતિવિદધાનોં ચેહિતૈશ્ચિત્રચિત્રૈઃ સ્મર૦... ॥૨૬॥

અર્થ:—સ્નેહમય સખીઓના લતાકુંજના છિદ્રોમાં જેતાં અને તેથી પ્રાપ્ત થયેલા આનંદ વડે મૂર્છા ખાઈ પૃથ્વી પર પડતાં, અને વિચિત્ર પ્રકારની એષ્ટાઓ વડે પરસ્પર સ્નેહને ધારણ કરતાં એવાં, ગુપ્તનિકુંજમાં રહેલાં રાધા અને કૃષ્ણચન્દ્રનું તું રમરણ કર. (૨૬)

કિમપિ પરમશોભામાધુરીરૂપચેષ્ટાહસિતલપિત્તદ્વય્યાઘદ્-
ધુતોત્કર્ષકાષ્ટામ્ ।

પરમરસરહસ્યાયેશતઃ સન્દધાનોં સ્મર૦... ॥૨૭॥

અર્થ:—પરમરસ અને એકાન્તિક રહસ્યના આવેશથી કંઈ પણ પરમ સૌન્દર્ય, મધુરતા, રૂપ, એષ્ટા, હસતું, લખાઈ જતું, જેતું વગેરે વડે અઘૌકિક ઉત્કર્ષની સીમા ધારણ કરતાં એવાં, ગુપ્તનિકુંજમાં રહેલાં રાધા અને કૃષ્ણચન્દ્રનું તું રમરણ કર. (૨૭)

સતતમપરિમાણોઽસ્મમાણાનુરાગોન્મદરસભરસિન્ધુહોલ-
લોલાયિતાક્ષી ।

દલિતસફલસેત્વ ધન્યગોપ્યૈકવશ્યૌ સ્મર૦... ॥૨૮॥

અર્થ:—નિરંતર અપરિમિત ઝળહળતા પ્રેમનો ઉન્મદ જે રસસમુદાય તદ્દપ સિન્ધુના તરંગો વડે જેઓનાં અંગો ચંચળ થયેલાં છે એવાં, તથા જેમણે સકલ બન્ધનોને તોડી નાખ્યાં છે એવાં, અને કૃતાર્થ થયેલી ગોપીઓને વશ રહેનારાં એવાં, ગુપ્તનિકુંજમાં રહેલાં રાધા અને કૃષ્ણચન્દ્રનું તું રમરણ કર. (૨૮)

સ્તથામિમમતિરમ્યં રાધિકાનન્દસન્નુગમદરસવિલાસૈરદ્ભુત-
ભાવયુક્તમ્ ।

પઠતિ ય હ્રદરાત્રી નિત્યમધ્યગ્રચિત્તો દ્વિજધરપરિમુક્તઃ
પ્રેમભક્તિ લભેત ॥૩૨॥

અર્થ:—જે શ્રેષ્ઠ દ્વિજ, રાધિકા અને કૃષ્ણઅન્દના સુરતરસના વિલાસો વડે અદ્ભુત અને ભાવયુક્ત એવાં આ અત્યંત સુંદર સ્તોત્રનો અર્હિ રાત્રિને વિષે નિરંતર શાતચિત્તથી પાઠ કરે છે. તે મુક્ત થઈને ભગવાનની પ્રેમભક્તિને મેળવે છે. (૩૨)

કૃતિશ્રી વિઠ્ઠલેશ પ્રભુચરણે રચેલો “નિકુંજવિલાસ”

સમાપ્ત.

સંક્ષિપ્ત વકતવ્ય.

- શ્લોક ૫. તેષ્ણુ ને બદલે તેષ્ણુ પાઠ હોય તે કીક ગણાય.
- „ ૬. નીલોઞ્ચલાઙ્ગી-ત્યાં અઞ્ચલ શબ્દ છુટો પાડવા માટે નીલાઞ્ચ માનીને અર્થ કર્યો છે. મૂળ લખાણુ જેમ છે, તેમજ રહેવા દીધું છે.
- „ ૮. નર્દેષ્ટૃઙ્ઘૌ પાઠ હતો, ત્યાં વર્દેષ્ટૃઙ્ઘૌ કરીને અર્થ કર્યો છે. વળી રુચિર. એ આપ્તું પદ વ્યાકરણુ પરિશુદ્ધ ન હોવાથી અર્થ કરતાં મુશ્કેલી નહીં છે, છતાં...જૂઘ્ઘૌ ને બદલે...જૂઘ્ઘઃ કરીને ત્યાં સુધીતું પદ કૃષ્ણતું વિશેષણુ અને જૂઘ્ઘા છે ત્યાં સુધીતું પૃથક્ પદ માની રાધિકાતું વિશેષણુ માનીએ તો માલે.
- „ ૧૧. વન્ધૌ એ પદ રચ્યાતિવિરુદ્ધ હોય કાવ્ય દૂષિત ગણાય છે.
- „ ૧૨. જાતં ને બદલે.. જાતર્ત માની અર્થ કર્યો છે.
- „ ૧૭. ....વલીકૌ ત્યાં બાધાન્તર કરવામાં મુશ્કેલી પડે, છે કારણુ કે પદ રચનામાં અર્થની ક્ષતિ છે.
- „ ૨૦. મીત શબ્દને દેહાણુ મીતિ મૂકવાની આવશ્યકતા છે.
- „ „ કીડા વર્ણુન પછી લક્ષ્મણદિનું વર્ણુન થાય છે તે સાહિત્યદોષ છે.
- „ „ વ્યગ્રહસ્તા ને બદલે વ્યગ્રહસ્તી પૃથક્ રેખું છે.
- „ ૨૧. રચનામાં ખામી. છન્દોબંધ,
- „ ૨૨. માન્યનો અર્થ થતો નથી.
- „ ૨૩. રચનામાં ખામી.
- „ ૨૪. પૂર્વાર્ધ અશુદ્ધ.
- „ ૨૫. મૂયસ્ અવ્યયનો સમાસમાં સમાવેશ કર્યો તે અનાસ્તવિક.

- ૧૧ ૨૬-૩૦-૩૧-૩૨. રચનામાં ખામી.
 ૧૨. સ્તવમિદં ને બદલે સ્તવમિમમ્ કયું છે. સ્તવ
 શબ્દ પુલિંગનો હોવાથી.

વલ્લભસંપ્રદાયનો ઇતિહાસ.

એવા શિર્ષક નીચે શ્રીકાશીમાં સંસ્કૃત ભાષામાં પં. શ્રીકદાર-
 નાથ શર્માના સંપાદક હેઠળ પ્રગટ થતા સંસ્કૃત પાશ્વિક પત્ર
 "સુમમાતમ્" ના વર્ષ ૧૦ માંના ૧૭-૨૦ ના અંકોમાં પં.
 તારાદત્ત પંત સાહિત્યાચાર્ય, દર્યનયાસ્ત્રી, કાવ્ય વ્યાકરણતીર્થ
 સંસ્કૃતમાં એક લેખ લખ્યો છે તેનો શુજરાતમાં નીચે મુજબ
 સંક્ષિપ્ત અનુવાદ કર્યું છે—

વૈષ્ણવોમાં વલ્લભસંપ્રદાયના આચાર્ય શ્રી વલ્લભાચાર્યના
 સંપ્રદાયનો પરિચય તપાસતાં ઇતિહાસાદિમાં નીચે મુજબ જણાઇ
 આવે છે.—

આજથી પૂર્વે પાંચમી સદીમાં કલિંગ દેશના વતની શ્રી વલ્લભ
 નામના કોઈ બ્રાહ્મણ વિદ્યા બળવા કાશીએ ગયા. તેઓને વ્યાકરણાદિ
 શાસ્ત્રો બળુતાં કોઈ કારણથી વૈરાગ્ય થયું અને કોઈ સન્યાસીની
 પાસે જઈ પોતાને સન્યાસ દેવાની પ્રાર્થના કરી. સન્યાસીએ પૂછ્યું
 જે તું ગૃહસ્થ છે કે બ્રહ્મચારી? જો તું વિવાહિત હો તો તને
 સન્યાસનો અધિકાર નથી.

વલ્લભે પોતાના લગ્નની વાતને સાવ છુપાવીને પોતે તેની
 પાસેથી સન્યાસ લીધો. તે પછી તેના માતાપિતાએ કાશીએ
 યાત્રા જતા સ્વદેશીઓને વિનંતિ કરીને કહ્યું જે અમારો પુત્ર
 કાશીએ બળુવા ગયો છે તે જો આનંદમાં હોય તો તેને તમે સાથે
 તેમજ આવશો, તે પછી ઘણા વર્ષો પુત્રને તેમજ વલ્લભના માતાપિતા

જાતે કાશી તીર્થયાત્રા પ્રસંગે ગયા. ત્યાં પોતાના દેશના વિવારિંગોના રહેઠાણો, મઠ, મંદિરો અને ગૃહસ્થોના ધરમાં તપાસ કરતાં પોતાના પુત્રને કોઈ સન્યાસીના મઠમાં જોતાં બહુ રાજ થઈ ત્યાંના સન્યાસીને સવિનય પૂછવા લાગ્યા કે-હે ભગવન! આ અમારો પુત્ર પરણેલો જીવાળો છે. તેણે પોતાની ઇચ્છાથી કોઈ વૈરાગ્યથી, તમારી સંમતિથી કે કોઈ પ્રભોભનથી ઉત્તર વગરનું ભોગવિદાથી સન્યાસ લીધું છે ?

સન્યાસીએ કહ્યું કે મેં તેને જ્યારે પૂછ્યું ત્યારે તેણે કહ્યું જે હું અવિવાહિત છું, અને મને સંસાર ઉપરથી વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો છે ઇત્યાદિ અનેક પ્રાર્થનાઓથી મને સન્યાસ દેવા આજીજ કરી અને સોગન ખાધા ત્યારે મેં તેને તેના વિશ્વાસે સન્યાસ દીધો. જો આ તમારો પુત્ર પરણેલો છે એ સાચું હોય તો તેને તમે ઘેર લાઇ જાઓ અને ફરીથી તેના જાતકમોહિ સંસ્કારો કરાવી શુદ્ધ કરો અને તેની પરણેલી સ્ત્રી જોડે ફરીને વિવાહ કરી લાઇઓ જોડે વ્યવહાર કરાવો. આમ જ્યારે સન્યાસીએ કહ્યું ત્યારે તેઓ બહુ પ્રસન્ન થયા :—

बल्लभमातरपितरौ तनयं देशाय निन्यतुः काश्याः ।
 गत्वा च तत्र बन्धूनाह्वय मनोरथं स्वीयम् ॥१॥
 कथयामासतुरतुला बंधुजनानां विचारणा चामृत ।
 द्वैधीभायश्चासीत् संस्कारे बल्लभस्य तदा ॥२॥
 बन्धूनां द्वैधिर्धयं दृष्ट्वा विमनाः पुनः काश्याम् ।
 यच्चा साकं पठितुं पुनरपि वृन्दावने यातः ॥३॥
 वृन्दावने भागवतं पठन् मुहुः ।

ઓયલ્લભો મકતમો ચમૂવદ ॥

સંશ્રાવયન્ભાગવર્તી કયાં મુહુઃ

સ્વાતિશ્ચ લેભે મહર્તી નૃપેષુ ॥૬॥

ધનાનિ સંચીય તતઃ સ મક્તઃ ।

સુતાંશ્ચ લેભે વિમલાન દિ સત્ત ॥

ઉદૈપુરે મન્દિર ભાવનાયામ્ ।

પુનશ્ચ સ્થ્યાતો હરિમક્તકેષુ ॥૫॥

તે પછી વસ્ત્રબને તેના માતાપિતા કાશીથી પોતાને દેશ લઈ
જઈ પોતાના બંધુઓને જોડાવી વસ્ત્રબની પુનઃસંસ્કારાદિની ઇચ્છા
જાણી ત્યારે બંધુજનોએ વસ્ત્રબના પુનઃ સંસ્કારના સંબંધમાં
વિચાર ચલાવતાં બે મતો થયા, તે રિચતિથી ત્યાં રહેવું તેમને ઠીક
ન લાગ્યાથી સ્વદેશ છોડી તેઓ સ્ત્રી સાથે કાશીએ જાયવા ગયા
અને ત્યાંથી પાછા જન્દાવન જઈ ખૂબ ભાગવત બહાને લોકોને
ભાગવતની કથા સંભળાવતા ભક્ત બની રાજઓમાં બહુ ખ્યાતિ
પામ્યા, ત્યાંથી ધન કમાઈ અને ઉત્તમ પુત્રો પ્રાપ્ત કરી ઉદૈપુરમાં
મંદિર બંધાવી હરિભક્તોમાં વધુ પ્રસિદ્ધ થયા અને તેણે તે સાતે
છોકરાઓને ૭ મંદિરો બનાવરાવી દઈને તેમને મંદિરાધીશ ધર્મા-
ચાર્ય બનાવ્યા. (અહીં શ્રી ગુંસાંમજના ૭ પુત્રોને એમ જોઈએ.)

શ્રી રામાનુજ અને રામાનન્દ સંપ્રદાયમાં વર્ણાશ્રમને સ્થાન નથી.

તત્વદર્શી વર્ષ ૪ અંક ૧૦, પૃ. ૧૬૫ માં “શ્રી ગુરુ રામાનન્દના મહાત્મ્ય સિદ્ધાન્તપટલ મા ૧ મંત્ર છે ઓં એક જાનિ પર-સાદો પાયે । સઘકો અંશ સેંચી ઘટ મીતર લ્યાયે । અર્થાત્ બધાયને એક બણી કરી-વૈષ્ણવ સાધુ માત્રને સમાન સમગ્ર જે પ્રસાદ પ્રાપ્ત કરે તો બધા મહાત્માઓના અંશને તે પ્રસાદ દ્વારા એવી લઈ પોતાની અંદર આવે.

વર્ષ ૪, અંક ૧૧, પૃ. ૧૭૧ માં “શ્રી રામાનન્દ સંપ્રદાયના વિરક્ત વિભાગમાં બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય, ઝાટ વગેરે બધાય રસોઇઆ થાય છે.

શ્રી રામાનન્દ સંપ્રદાયના વૈરાગિઓમાં અમુક અમુક જાતિનું ભોજન થાય છે. બધા જોડે બધાનું બનાવેલું ભોજન કરવા છતાં કોઈ સમાજ કહે કે અમે સનાતની છીએ અને અમારે ત્યાં વર્ણ વ્યવસ્થા પળાય છે તો તે આત્મન્ત અગ્ર અને હાસ્યાસ્પદ છે.

પૃ. ૧૭૩ માં “યદિ ક્ષત્રિયાદિના હાથની રસોઇ ખાવી પાપ અથવા દોષ છે તો તેનો ત્યાગ કરવામાંજ મનુષ્યસ્વ અને વૈષ્ણુસ્વ છે નહીં કે તેને છુપાવવામાં, દોષો અને પાપોને છુપાવવાં તેમાં બમણો દોષ અને બમણું પાપ છે. વિરક્ત યદિ, ધર્માધ્યક્ષ યદિ પોતાના કર્તવ્ય-કુકર્તવ્યને છુપાવનાર જરૂર નર-પામર છે.

પૃ. ૧૮૦ “વૈષ્ણવ ધર્મમાં અને મુખ્યત્વે વિરક્ત વૈષ્ણવોમાં વર્ણ વિચાર નથી વિરક્ત શ્રી વૈષ્ણવોમાં (શ્રી રામાનન્દીય વિરક્ત વૈષ્ણવોમાં વર્ણ વ્યવસ્થા નથી. કારણ કે શૂદ્રસ્થ અને વિરક્ત બને

પ્રકારના વૈષ્ણવો માટે વૈષ્ણવ શાસ્ત્રમાં લખ્યું છે કે “વૈષ્ણવઃ
પંચમો વર્ણઃ,” “વૈષ્ણવઃ પંચમાશ્રમઃ,”

(તત્ત્વસિં વર્ષ ૩, અંક ૪, પૃ. ૫૭-૫૮).

પૃ. ૧૮૧માં “શ્રી રામાનંદ સંપ્રદાયના વિરક્ત સાધુ, બ્રાહ્મણ
સાધુ, ક્ષત્રિય સાધુ, વૈશ્ય સાધુ, બાદ સાધુ, પાટિદાર સાધુ, સંયોગી
(વર્ણસંકર) સાધુ, પરસ્પરની રોટી ખાય છે, તો કોણ એવા બુદ્ધિનો
શત્રુ છે જે કદી ચકરો કે શ્રી રામાનંદ સંપ્રદાયમાં વિરક્ત વિભાગમાં
વર્ણ વ્યવસ્થા મનાય ■ ?

શ્રી રામાનંદ અને રામાનુજ સંપ્રદાયમાં
વર્ણાશ્રમ ધર્મને સ્થાન નથી.

તત્ત્વસિં વર્ષ ૪ થું અંક ૧૨ પૃ. ૨૦૭માં લખ્યું છે કે “શ્રી
રામાનંદ સ્વામીશ્વરના પ્રસિદ્ધ ગ્રંથ શ્રી વૈષ્ણવમતાટ્ઝમાસ્કરમાંથી
અન્યથા વૈષ્ણવના ચરણોદ્ધ પાન અને ઉચિત બોજનનું વર્ણન મેં
(ભગવદાયર્થે) કર્યું છે તે બધાય સ્તોકો વૈષ્ણવ ધર્મ રત્નાકરમાં
પણ લખ્યા છે.

પૃ. ૨૦૮ અને ૧૦ થી લખ્યું છે કે “શ્રી રામાનંદ સંપ્રદાયના
સહયોગી શ્રી રામાનુજ સંપ્રદાયમાં કેટલાક આલયાર=હકત એવા
માનવામાં આવ્યા છે કે જેમનો તે સંપ્રદાય ઉપર ધણો મોટો પ્રભાવ
પડ્યો છે. જે વૈષ્ણવ મંદિરોમાં તે આલયારોની સ્થાપના થતી નથી
તે મંદિરોના ભગવાનનો પ્રસાદ દાદિણાત્રય શ્રી રામાનુજ અંગીકાર
કરતા નથી, તેથી તેમના પ્રત્યેક મંદિરોમાં બધા આલયાર રહેજ છે.
કોઈ કેમણે બેચાર જ રહે છે પરંતુ રહે છે જરૂર.

તે આલયારોનાં નામો અને જાતિ આ પ્રમાણે છે:-

નામ

જાતિ

૨. તિલ્લપ્પાન્ આલયાર - ચળ્હાલ અયોનિજ
૬. નન્માલયાર(ચટકોપ) - શૂદ્ર
૮. તિલ્લમ્મશન્ - કલ્હા=ચોર શૂદ્ર.

આ સૂચીમાં કુલે ૧૯ નામો છે તેમાં ૧ ચાડાન, ૨ ચર-કથક,
અને બીજા બધા ક્ષત્રિય, બ્રાહ્મણ છે. આમાંના ચાડાલ શત્રોના ચરણોદક
અને પ્રસાદ શ્રી રામાનુજ સપ્રદાયમાં સાદર સન્નિધિ પ્રતિદિન લેવાય છે.

૫. ૨૧૧-માં “એક શ્લોક શ્રી વૈષ્ણવ મતાવજ્ઞમાસ્કરમા
પણુ શ્રી રામાનંદ સ્વામી મહારાજનો જ છે તેમાં લખ્યું છે કે ૧૨
ઉર્ધ્વપુંદ્ર મુક્ત ચાડાલ વૈષ્ણવના ચરણોદક અને ઉચ્છિષ્ટ પ્રસાદ
ગ્રહણ કરવો જોઈએ તે શ્લોક આ છે-

તદર્ચનાત્તત્પદનીરવાનાત્તત્સગતેસ્તત્પ્રગતેર્વિધાનાત્ ।
નૃણાં તદુચ્છિષ્ટસુભોજનાચ સ્યાત્કોટિજન્માર્જિતપાપનાશ ।
આ શ્લોકની સંસ્કૃત ટીકામાં ૫. શ્રી રઘુવર ચરણુએ આજથી
પ્રાય ૬૦ વર્ષ પૂર્વે લખ્યું છે કે-

૫. ૨૧૨-દીક્ષિતાચ્ચતુર્વર્ણાં સ્ત્રિયચ્ચ શ્વપચાસ્તથા ।
ધારયન્ત્યૂર્ધ્વપુંદ્રં ચ દેવાનામપિ ચન્દિતા ।
કોટિજન્માર્જિત પાપં જ્ઞાનતોઽજ્ઞાનતોઽપિ ચા ।
સઘઃ પ્રણયતે નૃણાં વૈષ્ણવોચ્છિષ્ટભોજનાત્ ।
અર્ચાયતારોપાદાનં વૈષ્ણવોત્પત્તિચિન્તનમ્ ।
માતૃયોનિપરીક્ષાયાસ્તુલ્ક્યમાહુર્મનોષિજ ॥

ન્યારે ભગવદ્ ભક્ત ચાડાલની જોડે સમસ્ત વ્યવહાર સંપ્રદાય
સિદ્ધ મનાય છે તો પછી તેને ભગવાનના દર્શનમાં અનધિકાર શ્રી
રીતે હોષ થકે છે ?

વૈષ્ણવ તત્વ ભારકરમાં નીચે મુજબના શ્લોકો છે -

ન મેપ્રિયચ્ચતુર્વર્ણાં મદ્મક્ત શ્વપચઃ પ્રિય ।
તસ્મૈ દેયં તતો ગ્રાહ્યં સૈ પૂજ્યો યથા હ્રદમ્ ॥
દર્શનસ્પર્શનાલાપસહવાસાદિભિઃ ક્ષણાત્ ।

મક્તા પુનન્તિ કૃષ્ણસ્ય સર્વ્યાદપિ ચ પુષ્કસમ્ ॥
હેસો શ્લોક બ્રહ્મા પુરાણો (૧) છે ત્યાં તો ૨૫૪જ લખ્યું

કે પુસ્તક=અસ્પૃશ્યનું દર્શન, સ્પર્શ, આલાપ, સહવાસ અને આદિપદ્યો ભોજનનું વર્ણન છે.

પૃ. ૨૨૭માં “સિંગડાના મહાન્ત રઘુવરદાસજીએ પણ એમ લખ્યું છે કે:-

“જે સ્થાનમાં ચદ્ર સાધુ હોય અને બ્રાહ્મણાદિ ત્યાં ખૂબી જાય તો તે ચદ્રના બનાવેલા ભોજનને ભગવતપ્રસાદ માની લઈ ભોજન કરી લેવામાં કાંઈ ક્ષતિ નથી.

પૃ. ૨૭૯માં “રામાનન્દ સંપ્રદાયના વિરકતોમાં બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય, કાયરથ, બાઠ વગેરેની રોટી ખાવાતી પ્રથા છે તેથી તેમાં વર્ણ વ્યવસ્થાનું પાલન થતુંજ નથી. પૃ. ૨૪૦માં “મી વૈષ્ણવી દીક્ષાથી દીક્ષિત થઈ જવા પછી બ્રાહ્મણ અને અન્યજનો ભેદ હિંદી જાય છે અને બંને સમાન કક્ષાના વૈષ્ણવ બની જાય છે.

मध्यमतविध्वंसिनी.

दशदूषणी.

- १ प्रस्थानत्रय प्रमितत्वाभावा मध्यमत मवैदिक हेय अनुपादेयं च भवति.
- २ द्वैतपक्षस्य यत्रकुत्रापि रूढत्वाभावा न तेनयत्किंचिदपि प्रस्थान प्रतीयत इत्यतः अभिधेयशून्याः मतगति रक्षिता निरर्थकास्तेति द्वैतिनो-भीयन्ते.
- ३ मध्यप्रक्षिप्तानि दशप्रकरणानि ब्रह्मसूत्र धृत्यादि कुठ्याख्यानां च श्रुतिस्मृति न्याय विरुद्धत्वाद् अथ वैदिकशिरोमणिभिः.
- ४ मध्यस्य अतितरां प्रमाणपदवी मारुद पंचरात्र न वैदिकाद्यतंसैः प्रमाणतया सगृह्यत इति सर्वथा माध्यास्तर्हे व्यवैदिकत्वकोटि मा रोहन्ति.
- ५ परतरतया मध्येन निरुद्धो विष्णुः न परतरप्रतिपादकेन वैदिकमार्ग प्रमाणराजेन प्रस्थानत्रयेण सिध्यति.
- ६ मध्यैः प्रुतभाषार्थे माक्रियमाणाः—
  - I तत्तत्प्रकार्यकन—
  - II गोपीचन्दन लिप्तमुद्राधारण—
  - III अमारोर्ध्व पुंङ्गधारण—
  - IV पक्कादशी भ्रातृवर्जन—
  - V द्वादशीव्रतधारणादयः—

श्रुतिस्मृति सदाचार विरुद्धत्वा त्पुनरिदं भाव हेतुभूता पचेति मध्यमतं सर्वथा व्यवैदिक मन्त्राक्षण्य च भवति.

- ७ जातिमतधर्मादिषु देशकालादिषु च साजात्यदर्शनेन मध्यप्रजल्पित मेतत्प्रस्थानं 'प्रच्छन्नमहम्मदीय' मुत 'प्रच्छन्नकैस्तथ' मिति व्ययद्वर्तयुज्यत इति संलक्ष्यते.
- ८ मध्याना मंसेषु प्रतप्तचिन्हिते शंसचक्रे द्वेअपि विष्णुना दद्याभीष्ट सिद्धये परतरत्येनो पासितस्य सदाशिषस्य स्वरूपमेव व्यञ्जयत.
- ९ त्वं चण्डालः पशुर्ल्लेच्छः चोरोजारः खरःकपिः, कुन्डो-गोळक इत्याद्या या निन्दा लोकसंमता”
इति पादिराजोक्तदिशा मध्यानाम् नवधा निन्दा लोक प्रसिद्धे चेति ते अवेदिका अग्राहणाश्चेति सम्यगेवा यधार्यते.
- १० किंयहुनोक्तेन-मध्यसंप्रदाय इवैष महामधुतुल्येन ब्रह्म-द्वेपिणा गोळकेन केनचिन्मधुनाम्ना प्रयर्तित इति स्पष्टमस्य लोकायतिकृत्यम्.

॥ इति नारायण स्मृति ॥

श्रीसदनम्,
गुंढरु,
२४-८-३६.

}

जगद्गुरु श्री कल्याणानन्द भारती
मान्ताचार्य स्वामी,
“वैतध्वान्त चण्डभास्करः”

બદરીનારાયણ દર્શન

મહાપુરાણ ભાગવત રકન્ધ જે, અધ્યાય સાત, રકન્ધ સાત, રકન્ધ અગિયાર અધ્યાય ચાર રકન્ધ અગિયાર અધ્યાય ૨૯ પ્રમાણુ પિતા ધર્મ અને માતા મૂર્તિથી અવતાર ધરી પોતે એક જ નર-નારાયણ નામથી પ્રસિદ્ધ. જે હિમાલય બદરીકાશ્રમ-ગોરદીઓના વનમાં સદા તપ કરે છે.

ત્યાં પ્રાચીન ઇતિહાસ પ્રસિદ્ધ અનેક મહર્ષિ, દેવર્ષિ, બ્રહ્મર્ષિ, મહામુનિ, સિદ્ધસંઘો તપ કરે છે, કરવાને આવે છે, અને આવશે.

સ્વર્ગના રાજા ઇન્દ્રદેવે તેમના તપ બંધ માટે પોતાના પાપદ-ગણને મોકલી મહાપ્રયત્ન કર્યો. પણ નિરાશ થયા અને મહાઆપનો ભય પામ્યા. તેમને નિર્ભયતા આપી અને તપોબલથી દીવ્ય સુગંધવતી રૂપ લાવણ્યવતી લક્ષ્મીના સરખી એક દળાર સીઓ પ્રગટ કરી અને તેમાં સ્વર્ગના રાણુધાર રૂપ ઉર્વશી નામની અપ્સરા ઇન્દ્રને ભેટ આપી દત્તી. આ મહા ઐશ્વર્યપૂર્ણ મહાસિદ્ધમુનિ ચૈતન્યમૂર્તિ ભગવાનના બદરીકાશ્રમમાં ઉદ્ભવને કૃષ્ણચન્દ્રે બ્રહ્માનંદામાં રહી તપ કરવા જવાની આજ્ઞા આપી છે. તેજ સાચા બદરીનારાયણ છે.

જગત દાસમાં જેની ઝાંખી કરે છે તે પૂર્વોક્ત નથી. પણ સમ્રમાણુ કલ્પિત છે.

મનુષ્ય કલ્પિત-દેવ, તીર્થ, ભગવાન, ભક્તિ, મૂર્તિ, શુર, મંત્ર પૂજન, મનઃકલ્પિતમત, પંથ, ધર્મ, સુખ, સિદ્ધિ, સદ્ગતિ કે મોક્ષદાયક છે જ નહિ. ગીતા અ. ૧૬

દ્વારકાં દર્શન

સમુદ્રઃ સત્તમેઽદ્યત્યેતાં પુરીં ચ પ્લાવયિષ્યતિ ॥

ભાગવત મહાપુરાણ રકન્ધ અગિયાર, અધ્યાય સાત, અને શ્લોકત્રીશમાં કૃષ્ણચન્દ્ર મહારાજશ્રીમુખથી કહે છે કે આઠણના આપથી

બળા અથેલું માફે કુદ પડપડ લટીને નિમે નાચ પામશે. અને મેં
છોટી દીધેલી આ દારકાંને આજથી સાતમે દિવસે દરિઓ કુળાવી
દેશે. તમે બાકી રહેલા સર્વે અહીંન સાથે ઈન્દ્રપ્રસ્થ-દસિનાપુર
(દોસ્તી) જાને પાઠકજી! સાવધાન! વિચારવાન હો!!! આજનું
દારકાં દર્શન સપ્રમાણુ કમિત છે.

પુરિ દર્શન

બંગાલી ઇતિહાસ અને સ્વામી બ્રહ્મકદાનંદ ગ્રન્થ પ્રમાણુ અને
અનુભવ સિદ્ધ.

જગન્નાથપુરી. જૈત્રોનું ધામ તે લૈરવી ચક્રના નિશાન વાહું
ધામ તંત્ર માર્ગનું મુખ્ય ધામ છે. આં લૈરવીચક્ર પ્રમાણુ આચાર
વિચાર પૂર્ણ થાય છે, સર્વ વસ્તુ જોવા જામે છે. આ સંખ, ચક્ર,
ગણ, પદ્મધારી વિષ્ણુનું પ્રામ કે દર્શન નથી.

સનાતન તીર્થદર્શન

બ્રાહ્મણા જામમં તીર્થ તપોચિન્માસમન્વિતાઃ ॥ ૧ (પરાશર
ધર્મશાસ્ત્ર) વપરવી અને વિદ્યાન બ્રાહ્મણો તે લાગતું ચાલતું તીર્થ
છે, ચિમાસ્તે વૈષ્ણવી મૂર્તિઃ પાવનો પરમા મતા ॥

૧૨/પદ્મપુરાણુ પાતાલખંડ-અખ્યાય ચાર, તથા
ભાગવત મહાપુરાણુ ૨૬થે ત્રણુ અને અગીઆર.

હે ભગવન! બ્રાહ્મણો તમારી આત્મન્ત પવિત્ર કરનારી વૈષ્ણવી
મૂર્તિ મનાયેલી છે.

લોકાનાં-સ ગુરુઃ પૂજ્યસ્તીર્થમૂતોડનથો જનઃ ॥

સર્વદેવાલયઃ સર્વો નિર્મિતો બ્રાહ્મણા પુરા ॥

૩/પદ્મપુરાણુ મ. ૨૬. ખંડ અખ્યાય છેતાલીશ.

અહાએ લોહોના ચુર, પૂળ, તીર્થરૂપ નિષ્પાપ, સર્વ દેવોના
રથાનરૂપ, સાવચુણી એવા આદ્યજીને પ્રથમ હિતન કર્ષો હતો.

સર્વેધામેષ ઘર્ષાતાં બ્રાહ્મણ પરમો ગુરુઃ ।

તત્ત્વે દાનાનિ દેયાનિ સ તારયતિ પદ્ધિતઃ ॥

૪/બૃહન્નરદીપ પુરાણ અધ્યાય ખાલીશ.

આદ્યજી સર્વ ક્ષોભો પરમ ગુરુ છે, મારે તેને દાનો દેવા કે
જેથી તે પદ્ધિત આદ્યજી દાતાને તારે છે.

બ્રાહ્મણો જગત્તં તીર્થ પાવન પરમ ઘટઃ ।

શ્રુદેવ હર યે પાર્ષ વિષ્ણુરૂપિન્નમોઽસ્તુ તે ॥

૫/ભવિષ્ય પુરાણ પ્ર૦ અધ્યાય પચાસ.

આદ્યજી તે જગતને પવિત્ર કરનાર હિતન તીર્થ છે, જેથી
હે શ્રુદેવ! મારા પાપને હરિ સ્થો અને હે વિષ્ણુ શ્વરેષુ શ્રુદેવ!
આપને મારા નમસ્કાર હો

(ભગવાન કૃષ્ણચન્દ્ર તથા ભગવાન રામચન્દ્ર પણ ઉપકૃંકત
તીર્થ આદ્યજી શૃંગને સેવે છે એવા વાલ્મીકીગમ્યથજી અને
ભાગવતકિ પુરાણોમા પ્રમાણે છે.)

વિદ્યાતપ સમુદ્દેષુ દુર્ત વિમલુક્ષામિષુ ।

નિસ્તારયતિ દુર્ગાંશ મહતઃશૈવ કિલ્લિપાત્ ॥

૬/માનવ ધર્મશાસ્ત્ર અધ્યાય શત્રુ શ્લોક અઠાણ.

વિદ્યા અને તપરૂપી સમુદ્ધિકાળા બ્રાહ્મણોના મુખરૂપી અમિ-
ઓમા અર્પેણુ અન મહાન સંકટ અને પાપથી તારે છે.

મમુષ્યજન્મસાફલ્યં કેષલ ધર્મસેવનમ્ ।

૭/ગરુડપુરાણ અધ્યાય આઠ શ્લોક ૭૫૦,

૩૬૦ ધર્મનું સેવન કરવું એજ મમુષ્ય જન્મનું સાફલ્ય છે.

ઓ બ્રહ્મર્ષીશ્રમણઃ શાન્તિ શાન્તિ શાન્તિ

અમિનંદન પત્ર

શ્રીમાનુ પરમ પૂજનીય સનાતન ધર્મગુરુ

શ્રી હરેરામ બ્રહ્મપિં મહારાજ !

રે. રામસતીથ' ખંભાત અને અમદાવાદ.

પૂજ્ય મહાતુલાય,

અમે નીચે સહીઓ કરનારા વિગેરે શહેર સાવલીના સનાતન ધર્મગુરુશ્રી ઓ પુરુષો આપશ્રીના વ્યક્તિત્વ, ચારિત્ર્ય, તપશ્ચર્યા, જ્ઞાન, ઉપદેશ વિગેરેથી આકર્ષિત થઈ આપને પરં આદર પૂર્વક આ અમિનંદન પત્ર આપવા પ્રેરાયા છીએ.

આપશ્રી આ વર્ષે પવિત્ર પોષ માસમા નર્મદા બિંદવવનમા તપશ્ચર્યા કરી મહાદેવ થઈ કરી, અને કારવણુ ઉપવનમાં બ્રહ્મમખ મહામય કરી અત્ર કમજવનમા અખિલ બ્રહ્માડ સર્વ દેવતા બ્રહ્મપીઠ સ્થાપન કરી તપશ્ચર્યા શરૂ કરી.

ખાંચમે માસે એકાદશ અતિ રુદ્ર મહાયજ્ઞ

તથા બે લાખ કમલ હોમથી—

દ્વાદશ શ્રીમત્સમહાયજ્ઞ

સંવત ૧૯૬૨ ના વૈશાખ, જ્યેષ્ઠમાં સંપૂર્ણ કર્યો.

જુદી આકૃતિના ૧૨ કુડો બેંચસમંડયોમાં માતાજી વિષ્ણુદેવી
ચી. બાલશ્વહારી શુરદેવ યોગેન્દ્ર, ચી. આનંદદેવી સહ ચતુદીક્ષામાં
નિરાજમાન છે.

આપ સ્વાશયી અમૃતવત ધૃત અનુભવ સિદ્ધ આદર્શ ધર્મ-
ભૂતિનાં દર્શન કરી આપશ્રીને હૃદિક અભિનંદન આપીએ છીએ.

આપશ્રીના અભ્યાસ, આચાર, ચારિત્ર્ય, જ્ઞાન, ઉદારતા,
વાતસલ્યતા અને જગતની ધાર્મિક કલ્યાણ કરવાની તીવ્ર હૃદિક
લાગણી વગેરે આપના મહાન ગુણો હરકોઈને આદર અને પ્રેમ
ઉત્પન્ન કરે તેવા છે.

આપશ્રીના અમૂલ્ય ઉપદેશો અને અનુકરણીય ધર્માચરણોએ
અમેને જોષ અને લાભ આપ્યો છે તે અમૂલ્ય છે.

અમે પ્રેમભક્તિથી આપને આ અભિનંદન પત્ર અર્પણ કરીએ
છીએ તે સ્વિકારવા કૃપા કરશો.

માનવ વડોદરા, શહેર સાવલી.

સંવત ૧૯૬૨ ના વૈશાખ સુદ ૭ સોમવાર

લીં અમે છીએ.

આપશ્રીના ઉપદેશોનો શ્રોતાવર્ગ અને મહાધર્મજ્ઞોના
સેવાભાવીભક્ત, શિષ્યવર્ગ.

- ૧ વક્રીલ નૃસિંહલાલ શંકરલાલ પુરોહિત
- ૨ પુરોહિત ત્રિભોવન દામોદર
- ૩ પુરોહિત ભાઈલાલ મથુરભાઈ
- ૪ પંડ્યા કુનેરભાઈ રણુભાઈ
- ૫ પુરોહિત મુંગલાલ લલુભાઈ
- ૬ પંડ્યા મોતીરામ નાનાભાઈ

- ૭ પંડયા કેશવલાલ મદાસંકર
 ૮ શુક્લ આદિતરામ રામસંકર
 ૯ જોશી મૂળજીભાઈ દલપતરામ
 ૧૦ પંડયા બેચરલાલ દામોદર
 ૧૧ પંડયા ઘુળજીરામ શિવરામ
 ૧૨ શાસ્ત્રી પુરુષોત્તમ બ્રહ્મા મુ. ચાણોદ
 ૧૩ વેદમૂર્તિ ગોપીનાથજી ધનપાડી મુ. કાશી-ખનારસ.
 ૧૪ શાસ્ત્રી રત્નમણિસંકર માસિકભૂપણ્ય ધનપાડી, મુ. સુરત.
 ૧૫ વેદમૂર્તિ હર્ષદલાલ શાસ્ત્રી, ધનપાડી, મુ. ચાણોદ ચક્રતીર્થધાટ.
 ૧૬ વેદમૂર્તિ શાંતિદત્ત શાસ્ત્રી ધનપાડી મુ. સુરત
 ૧૭ શાસ્ત્રી નર્મદાસંકર મણિસંકર વ્યાકરણાચાર્ય મુ. સુરત
 ૧૮ વેદભૂપણ્ય, વેદરત્ન, માસિક ભૂપણ્ય—
 વેદમૂર્તિ શાસ્ત્રી અંબાલાલ નાનાલાલ ધનપાડી, વેદાચાર્યશ્રી.
 પે. મુ. ચાણોદ, ચક્રતીર્થધાટ નર્મદા
 ૧૯ પટેલ દેશાઈભાઈ પરશુદાસ
 ૨૦ પટેલ મરવાલાઈ
 ૨૧ પટેલ ગાંડાભાઈ ધુરાભાઈ
 ૨૨ પટેલ શ કરભાઈ ગરબડભાઈ
 ૨૩ પુરુષોત્તમ નચ્ચુભાઈ ધનામદા
 ૨૪ શા. ચીમનલાલ ગોર્ધનભાઈ
 ૨૫ શા. મણિભાઈ પરસોત્તમ

સંપૂર્ણ થયેલા મહાયજ્ઞો મંગલપત્રિકા દર્શન

અથ પચાદશ અતિરુદ્ર મહાયજ્ઞઃ

અથ દ્વાદશ ઓમય મહાયજ્ઞઃ

ઓં અખિલ બ્રહ્માંડ સર્વ દેવતા; ભારત મંગલ ભૂમિ દેવા;,
સનાતન વર્ણાશ્રમ ધર્મ-નિષ્ઠા, શુદ્ધ, ભક્ત, સંન્યસન-દા; શિષ્યગણા:-

શ્રીમાન્

શ્રીમતી

મુ૦

૧ યજ્ઞકર્તા-નતંભતીર્થ (ખંભાત) અને અમદાવાદ નિવાસી
શાકિય ગોત્રીય શુક્લ યજ્ઞવેદ માં શાખાધ્યાયી.

પં. સનાતન ધર્મગુરુ શ્રી હરેરામ મુશરામ બ્રહ્મર્ષિ મહારાજ
ચિ. પુત્રરાત્ર બ્રહ્મચારી શ્રીચરદેવ, ચી. આનંદદેવી, માતાજી
વિષ્ણુદેવી સહ.

૨ યજ્ઞભૂમિ-ગ્રાન્થ વડોદરા, રોડન, પોષ્ટ, મ. સાવલી,
ભીમનાથ, કમલવન શેત્ર.

૩ યજ્ઞનામ-પચાદશ અતિરુદ્ર મહાયજ્ઞ.

૪ યજ્ઞસમય-સમારંભ સંવત ૧૯૯૨ વૈશાખ શુક્લ દ્વિતીયા,
ગુરુવાર; અને પૂર્ણાહુતિ વૈશાખ શુક્લ છઠ્ઠી, ગોમવાર તત્ર દ્વાદશ
જ્ઞીમલ્લ મહાયજ્ઞઃ આરંભી સત્ત માસ મુધી બે સાખ કમલ હોમથી
સંપૂર્ણ થશે.

૫ યજ્ઞોદ્દેશ-લોકકલ્યાણ, ધર્મરક્ષા, સન્માર્ગદર્શક, દેશરક્ષક, પરબ્રહ્મ ભક્તિવર્ધક સનાતન ધર્મદર્શન.

૬ આમંત્રણ-યજ્ઞબલનાં દર્શન કરી કૃતાર્થ થવા જનતાને ઉપદેશ અને આમંત્રણ છે. ઝોં.

૭ આશીર્વાદ-ભવદીપ શુભચિંતક બ્રહ્માય મહારાજના સપ્રેમ જનતાને આશીર્વાદ.

૮ બ્રહ્મપિતૃમન્થ-યોગદર્શન, મહાદેવદર્શન, ઉપનિષદ્દર્શન, બ્રહ્મકર્મદર્શન, ઔપરૂપ ધર્મદર્શન, સત્યધર્મદર્શન જ્ઞાનગંગાદર્શન, ભારતમતદર્શન, શાંકરવેદાન્તદર્શન, સત્યયુગદર્શન, ઓમ્કારદર્શન, પ્રભુતિ.

પતા-બ્રહ્માય, નં. ૨૧૬૯, ઝડિઆગ્રમ, સારંગપુર, પંડિતપોળ,
અમદાવાદ,

શ્રી અતિરુદ્ર મહાયજ્ઞ

સંવત ૧૯૭૩ ના મહા સુદ ૧ તા. ૨૪-૧-૧૭ ને પ્રારંભ
અને મહા સુદ ખારસે પૂર્ણાહુતિ.

અમદાવાદ, સામ્રાજ્યગંગાતટ એવીસમીજ સ્ટેશનરોડ.

કર્તા સનાતન ધર્મગુરુ શ્રી હરેરામ બ્રહ્મપિતૃ મહારાજ

શ્રી અતિરુદ્ર મહાયજ્ઞ

પંચાદિક સંવત ૧૯૮૦ ફાગણ સુદ છઠ મંગલવારે પૂર્ણાહુતિ
સ્મરણીય પંથાન, મોઢની વાદીમાં

કર્તા સનાતન ધર્મગુરુ શ્રી હરેરામ બ્રહ્મપિતૃ મહારાજ

શ્રી અતિરૂદ્ર મહાયજ્ઞ

સંવત ૧૯૮૧ ચૈત્ર સુદ ૧૧ રવિવાર તા. ૫-૪-૨૫ નો પ્રારંભ

ચૈત્ર સુદ પૂર્ણિમા ચુરવાર પૂર્ણાહુતિ.

નર્મદા જંગા, ચક્રતીર્થઘાટ-ચાંણોદ.

કર્તા સનાતન ધર્મગુરુ શ્રી હરેરામ બ્રહ્મર્ષિ મહારાજ

ઔરસ્ત્યજ

રાજકીય સંસ્કૃત પાઠશાલા

લુનાયાદા, તા. ૬-૧૧-૩૨ માનુતન્દને

સન્નિધાનાં સદસિ સતતં વ્યસ્તહૃદ્મોહમર્મ્માં

વેદાન્તાનાં યચનનિચયૈર્ચોધિતજ્ઞાનધર્મ્માં.

ધર્મેષ્વર્યર્થિ મૃગનિષદેવ્યક્ત શાર્વૃલ કર્મ્માં

સદ્બ્રહ્મર્ષિભુવિ વિજયતાં શ્રી હરેરામ શર્મ્મા ૧

બ્રહ્મર્ષિવર્યમહાત્માન. ! આપની તરફથી આવેલા પુસ્તકો અન્તરંગ બદિરંગમાં સારા વિગ્રાભ્યાસ સાથે ઉપયોગમાં આવનારા, વિદ્યાર્થિઓના અપેક્ષિત જ્ઞાનમાં વધારો કરનારા હોધ મોટા મેળાવડામાં શોભારૂપ જણાવવાથી કારતક વદીમાં બન્ધ મેળાવડો ભરી તેમાં દાનવીરના ઉદાર અગ્નિનો પરિચય આપી આભાર સાથે સ્વીકાર કરી વિદ્યાર્થીઓ પાસે તથા કરાવેલો સંસ્કૃત સંવાદ સંભળાવી વિતરણ કરવા વિચાર રાખ્યો છે.

ગોપાલકૃષ્ણ શાસ્ત્રી.

दुनियाको परमेश्वरका सन्देश !
 कलियुग संवत् २००० में समाप्त होकर
 सत्ययुग आ रहा है !!
 पढ़ो सत्ययुग दर्शन !!!

वेदों, शास्त्रों, पुराणों, महानुभावोंके सर्व भाषाग्रन्थोंका
 सचल प्रमाण ?

सूर्यवंशी रामजी वंशावली प्रत्यक्ष प्रमाण ? ?

एक प्रत के ग्राहक कवरमें चार आनाकी टीकीट भेजो.
 दो रुपीयासे कम धी. पी. न होगा.

पता—श्री हरेराम ब्रह्मर्षि महाराज

ऋषिआश्रम, नं. २१६९, पंडितपोल, स्तारंगपुर-अमदावाद.

पंजाबसे चैतायनीके सम्पादक व प्रकाशक पं. राजनारायणजी
 पद्मशास्त्री क्योतिपभूषण आचार्यका अभिप्राय।—

“सत्ययुग दर्शनम्.”

श्री हरेरामजी ब्रह्मर्षि ऋषिआश्रम, स्तारंगपुर-अमदावाद
 के घनाये हुये कई धार्मिक पुस्तक द्भारे पास पहुंचे.
 चैतायनी अनुसार चलने पर जोर दिया है.

और अपनी ओर से जो कुछ लिखा है वहभी सब सत्य है
 हम ब्रह्मर्षिजीके इस अमूल्य कार्यसे बहुत प्रसन्न है.

“भावी भारत या सत्ययुगका आरंभ”

प्रकाशक पं. मदनमोहनलालजी शर्मा, शहोर बनारस.

“संवत् २००० अथवा भावी महाभारत”

सम्पादक : स्वामी केशवानंदजी स. र. १.

प्रकाशक : नवयुग पुस्तक भंडार, शहोर इलाहाबाद.

कलियुग संवत् २००० में समाप्त होकर
सत्ययुग आ रहा है।

वेदों, शास्त्रों तथा सर्व भाषाके ग्रन्थोंके प्रबल प्रमाण !
और श्री भगवान् रामकी वंशावलीका प्रत्यक्ष प्रमाण !!
इस विषयपर पुस्तक जनताने ज्ञानके लिये 'चेतावनी'
है, लेखक सनातन-धर्मके प्रसिद्ध विद्वान् प्रतिवादी भयङ्कर
परम हंस १०८ श्री स्वामी राजनारायणजी पद्मशास्त्री
उद्योतिषभूषण आचार्य भक्ति योगाश्रम फाजिलका जिला
फिरोजपुर।

“चेतावनी”

चेतावनी जगत विख्यात पुस्तक है जो अबतक
एकलाख प्रकाशित होकर भारतवर्षमें फैल चुकी है। आप
सन १९२४ ई. स. से लिख रहे हैं कि पण्डितोंने पञ्चांगोंमें
युगोका जो हिसाब लगा रखा है, वह सारा गलत है।

कलियुग ४ लाख ३२ हजार (४३२०००) वर्षोंका नहीं
किन्तु केवल ४८०० वर्षोंका है जो आषण अमाषास्या
संवत् २००० विक्रमी (सन १९४३) ई. में समाप्त होकर
सत्ययुग आ रहा है। सिद्ध किया गया पुस्तक एक प्रति
मंगाने वालेको ॥१॥ आनेके टिकट भेजने चाहिये।

चेतावनी अंग्रेजी और उर्दु में भी मिलती है।

पता—मूलचंद रामकृष्ण गुप्ता बुकसेल्स,
गुडगाँवा (पंजाब)

प्रमाण पत्रम्

श्री स्तम्भतीर्थनिवासी शाण्डिल्यासितदेयलेतित्रि-
प्रवरोपेत शाण्डिल्य गोत्रोत्पन्नः श्री शुक्ल यज्ञुर्येदयाजसनेयि
माध्यन्दिन शाखाध्यायी पण्डितोपाधुः (छिद्विया पंड्या)
कृपाराम चेलाराम सुसराम शम्भरणां क्रमेण प्रपौत्र पौत्र
पुत्रताभापन्नो ब्रह्मर्षि हरेराम शर्मा.

विष्णुदेवीति विख्याता माता यस्य शुचिव्रता ।

पतिव्रता सती भार्या महादेवीति वर्तते ॥

उदीच्य टोलकक्षातिः सशिष्य परिचारकः ।

स्वज्ञाति संसृतमेमा परया श्रद्धयान्वितः ॥

अशीत्यधिकैकोन विंशतिशततमेऽब्दे वैक्रमे फाल्गुन
शुक्ल पक्ष पष्ठ्यां भूतन्दन वासरे स्तम्भतीर्थेऽतिरुद्रालय-
यज्ञस्य पूर्णतां व्यतनोत् श्रीमन्महेश्वरमुदे विप्रां स्वातो-
पयत्सुधीः ।

सोऽयं विशुद्ध वैदिक क्रिया प्रचार यज्ञ परिकरो
वेदवेदांगादि नानाशास्त्रायलोकनायगत परमतत्त्व समदमादि
सद् गुणोपेतः सन् विविध स्थलेषु पर्यटन कृतवान् ।
जनांश्च सनातन वेदधर्म सिद्धान्तानुपादिशत् । यदुपदेश-
प्रभाषेण महाव्रततिरुद्रादयो यज्ञाः स्वशिष्येषु प्रवृत्ता
विविधस्थलेषु लोकाश्च धर्ममार्गे सुनीताः । स्वयमृषिपुत्रो-

पञ्जीवन्नेतादृशो विप्रधर्यो लोकानां धर्मोदाहरणरूपः सन्
अत्युत्तमतया धर्मप्रचारोपयुक्तोऽलम्य सत्ययुक्तघेतीममर्थ
मनुमन्यन्ते निम्ननिर्दिष्टाः—

- १ सोमयाजी अग्निहोत्री काशीनाथात्मज
गिरिजाशंकर शर्माणः पेटलाद.
- २ गोपालभाइ तनुजन्मानः कैतरभाइ शर्माणः पेटलाद.
- ३ अमृतराम शास्त्रिणः सम्मतिरत्र पेटलाद.
- ४ अमुमर्थमुरीकरोति याज्ञिकोपाह्व कृपारामात्मज
सोमनाथ शर्मा सिद्धस्यलनिवासी.
- ५ सम्मतिरत्र अर्वाशंकर शर्माणः (धाणोद)
- ६ दीक्षितोपनामक हरिशंकरात्मज पुरुषोत्तम शर्मा
(राजनगर)
- ७ शुक्ल जदाशकर विजयशकर खंभात
- ८ उद्योतिषो कृष्णरामात्मज मणीशकर शर्मा (स्तंभतीर्थ)
- ९ शुक्ल मणीशंकर विष्णुशकर "
- १० पंडित छोटालाल इच्छाशकर "
- ११ याज्ञिक हिमंतलाल नाथालाल "
- १२ पंडित नाथालाल निर्भयराम "

॥ શ્રી ઓ તત્સત્ ॥

અભિનંદન પત્ર

શ્રુતં યદિજ્યામિ, સત્યં યદિજ્યામિ, તન્મમામયતુ, તદ્વક્તારમયતુ
મામયતુ, યત્કારમયતુ અયતુયત્કારમ્ ॥

શ્રીમાન્ પરમપૂજનીય સનાતન ધર્મશુર

શ્રી હરેરામ બ્રહ્મર્ષિ મહારાજ

રે૦ સ્તરશાલીર્થ અને અમહાવાદ.

પૂજ્ય મહાતુલાવ,

અમે નીચે સહીઓ કરનારા વિગેરે શહેર પાટણના સનાતન
ધર્માતુરાગી શ્રી પુરુષો આપશ્રીના બાકિત્વ, ચારિત્ર, જ્ઞાન, ઉપદેશ
વિગેરેથી આકર્ષિત થઈ આપને પરમ આદરપૂર્વક આ અભિનંદન
પત્ર આપવા પ્રેરાયા છીએ.

આપશ્રી આ વર્તે પવિત્ર શ્રાવણ માસમાં પાટણ પધાર્યા અને
પાટણની પ્રજાને અનેકવિધ ધર્મના વ્યવહાર ઉપદેશો સરજી ભાષા
અને સાદગ્ય શૈલીમાં આપ્યા તેથી પાટણની પ્રજામાં ધર્મનું જે
સાચું જ્ઞાન થયેલું છે તે લાભ માટે અમે આપશ્રી ઉપકૃત
થયેલાં છીએ.

આપશ્રીએ પ્રસિદ્ધ કરેલાં પુસ્તકોમાં તેમજ આપશ્રીએ આપેલાં
ઉપદેશાત્મક વ્યાખ્યાનોમાં આપે સનાતન ધર્મના વ્યાપક તથા
વ્યવહાર સ્વરૂપનો જોષ આપીને શ્રુતિ, સ્મૃતિ, પુરાણો, ઇતિહાસો,
વિગેરેનાં પ્રમાણો દૃષ્ટાન્તો સાથે સમજાવીને " ધર્મ " એ સર્વ
દેશ તથા સર્વ કળ માટે તેમજ સર્વ જાતિ અને સર્વ વર્ણોને

અભ્યુદય તથા નિઃશ્વેસની પ્રાપ્તિ કરાવનાર મહાન શક્તિ છે. એ તત્વ સારી રીતે પ્રગ્નના દાહના જમાનાનાં પુર્વિવાદ અને અપ્રદા તરફ દગતા મન અને હૃદય એ ઉપર સ્થાપિત થયેલું છે. સનાતન ધર્મની આપશ્રી જે પદ્ધતિએ સેવા કરી રહ્યા છે તે પદ્ધતિ આ સહધર્મના ધંતર ઉપદેશકો માટે પણ ધર્મ રક્ષણનાં અર્થે અનુકરણ કરવા યોગ્ય છે.

અનેક કારણોથી અત્યારના જમાનામાં ધર્મ એ સામાન્ય રીતે અશાસ્ત્રીય ઠરીવા ખાસ આચારોના એક દુર્ગમ કંટક બળ્યા જેવો મનાઇ ઉપેક્ષા તો થું પરંતુ ઉપદાસ પામવા જેવી સ્થિતિએ પહોંચ્યો છે. આથી પરિસ્થિતિમાં આપશ્રીએ ધર્મનાં અનેકવિધ સ્વરૂપોનો સંપૂર્ણ અને શાસ્ત્રીય અભ્યાસ કરીને, તેમજ જરૂરી તકે અને પુરિ સાથે તેનો અવિરોધ સિદ્ધ કરીને તથા તેને અનુભવ અને આચારમાં ઉતારીને આચારના અનારથાના દાળમાં પણ આપે આપશ્રીના વ્યક્તિત્વ અને ચારિત્ર્યથી એક અતિ જરૂરી આદર્શ ધર્મવલ્લંબન ધ્વજનારી પ્રગ્નને આપ્યો છે તે બદલ આપશ્રીને અમે હાર્દિક અભિનંદન આપીએ છીએ.

આપશ્રીનું વ્યક્તિત્વ, જ્ઞાન, ચારિત્ર્ય, અભ્યાસ, આચાર વિગેરે દાહપણ શ્રેષ્ઠ પ્રાણીને શોભા અને ગોરવ આપે તેવાં લેવા છતાં આપશ્રીનું નિરક્ષિમાન, સાદાઇ, ધર્માભિમુખ પ્રજા તરફનું આપશ્રીનું વાતસલ્ય તથા તેમનું ધાર્મિક કલ્યાણ કરવાની આપશ્રીની તીવ્ર, હાર્દિક અને નિરપેક્ષ લાગણી વિગેરે આપના મહાન ગુણો આપશ્રી તરફ દ્રશ્યમનો આદર અને પ્રેમ ઉત્પન્ન કરે તેવા છે.

સનાતન ધર્મમાં વર્ણ, આશ્રમ, સન્ધ્યા, ગ્રાહ, તર્પણ, યજ્ઞ, આચાર, તપ, દાન, અવતાર, કર્મ, ભક્તિ, જ્ઞાન વિગેરેનાં થું થું રહસ્યો છે તે આપે સુગમ્ય રીતે અમેને સમજાવ્યું છે. ઉપરાત આ ધર્મમાં આપણું આગમ્ય, પ્રિય, કુરાળ, ભૂતિ એ કોઈ સાથે ખાસ

કિંવા અનિવાર્ય ન હોય દરેક સ્ત્રી-પુરુષોથી દરેક આશ્રમમાં અનુકૂળતા સાથે આચરી શકાય તેવો આ ધર્મ હોય વ્યવહાર સાધન અને પરમાર્થ સિદ્ધિ એ બંનેમાં હિન્દુ વેદ ધર્મ પરમ વિષકારક છે એ વિગેરે મહાન અને અમૂલ્ય સત્યો આપશીએ જાણે છે ઉપદેશોમાં છે.

આપશીએ આપેલા ઉપદેશોમાં આપશીએ સ્ત્રીઓની શક્તિઓ, શાસ્ત્રના વિષયોમાં તેમણે ઉચ્ચ સ્થાન અને અધિકાર સ્ત્રીઓનાં સાચાં કર્તવ્યો વિગેરે સ્ત્રી વિચારક બાળોનાં પણ વિવેચનો શાસ્ત્રના આધારે અને દૃષ્ટાન્તો સાથે કરીને સ્ત્રી વર્ગનું મહત્વ સમજાવ્યું છે તેની ઉંડી અને અનેરી છાપ આપશીનાં વ્યાખ્યાનોનાં શ્રોતાવર્ગ ઉપર પડી છે. આપનાં વ્યાખ્યાનોની આ વિશિષ્ટતા ખાસ ખ્યાન આપવા જેવી છે અને તે સાર આપશીને વિશેષ રીતે અભિનંદન થાય છે.

ખીજાને પરમ અર્થનો ઉપદેશ આપવામાંજ આપે આપનો સ્વાર્થ માન્યો છે. આપના વર્તનમાં સ્વ, પર અને પરમ એ ત્રણ દેખીતા વિરુદ્ધ અર્થોની વચ્ચેનું એકપણ સાધવાના મહાન પ્રયાસનું અમલકારીક દૃષ્ટાન્ત આપે જાણે આપનું જી અને તે વર્તનથી જાણે આપશી તરફ ખાસ આકર્ષણ આ અભિનંદન પત્ર આપવા પ્રેરવા હોય.

આપશીના અમૂલ્ય ઉપદેશો અને આપશીનું અનુકરણીય આચરણ એ બંનેએ જાણે તે મહાન બોધ અને લાભ આપ્યો છે તે અમૂલ્ય હોય તેના બદલો કોઈ રીતે કોઈથી આપી શકાય તેમ નથી. છતાં અમારા હૃદયની સાચી લાગણીઓ વ્યક્ત કરવાના એક લઘુ પ્રયાસ તરીકે આ અભિનંદન પત્ર અર્પણ કરીને જાણે અસ્પર્શ સંતોષ માની ફેરવાઈ જાય છે તે તે સ્વીકારવા કૃપા કરશે.

મુ. ધાટણ રોહિર. સંવત ૧૯૯૩ ના બાહરવા સુદ પાંચમ
(અષ્ટિ પંચમી) તા. ૯-૯-૧૯૯૩.

લી૦ અમો હીઝે આપત્રીના ઉપદેશોનો શ્રોતાવર્ગ

રાજરત્ન વિદ્યાશંકર કર્ણાશંકર

વહીલ

હિમીયાશંકર મણીશંકર લાખીયા

દા. સુરેન્દ્રશંકર હમીયાશંકર

લાખીયા

નરભોરામ જમીયતરામ મહેતા

મધુસુદનરામ ગીરધરરામ મજમુંદાર

વહીલ

અનિરુદ્ધલાલ ત્રંબકલાલ ત્રીવેદી

વહીલ

હિપેન્દ્રશય ત્રીકમરાય મજમુંદાર

વહીલ

આચાર્ય નાનાલાલ ગિરજશંકર

(ચોરાસી ન્યાયના ચોક)

આચાર્ય શુભવંતલાલ વિદ્યાશંકર

ઝવેરી

નામરદાસ મોહનલાલ પાઠક

આયુર્વેદ કોલેજના પ્રધાનાચાર્ય

વ્યાસ અંબાલાલ ગોપાળજી

ચોક કીલાચંદ વીરચંદ દુતવાળા

વ્યાસ કેશવલાલ ગોપાળજી

મિસ્ત્રી લક્ષ્મણદાસ માધવજી

દ્વારકાદાસ અનોપરામ ચોકસી

દત્તાત્રય ચીમનરાવ કાણુરકર

પાટણ મહાલના ન્યા. નાજર

ત્રીકમલાલ જેઠાલાલ રાવળ

દ. પી આયુર્વેદ કોલેજના અધ્યાપક

પરીખ મહારુચંદ લાઘવચંદ

વ્યાસ બાપુલાલ અમૃતલાલ

કવિ કાળીદાસ ભગવાનદાસ

સી. સુમતી મ. મજમુંદાર

ગં. ચંદનજેન વિદ્યાશંકર આચાર્ય

સૈ. મોતીબેન પરીખ

સી. સરસ્વતીબાઈ કાણુરકર

ગં. મણીબેન દ્વારકાદામ ચોકસી

ગં. બટીબેન ગોપાળજી

ગં. ચંચળજેન દ્વારકાશંકર

અમિનન્દન પત્રમ્

॥ ઑં વિશ્વાનિદેવસવિતર્દુરિતાનિ પરામુવ! યદ્ભદ્રં તન્નઆમુવ ॥૧॥

પૂજ્ય મહાનુભાવ!

પરમ માનનીય સનાતન ધર્મોપદેશક, સૌજન્યાદિ અનેક ગુણાલંકૃત
સનાતન ધર્મગુરુ શ્રી હરેરામ બ્રહ્મર્ષિ મહારાજ.

અમદાવાદ અને સ્તંભ તીર્થનિવાસી,

આપના પ્રેરણકારમય ધાર્મિક જીવન, સુચારિત્ર અને શાનો-
પદેશથી આકર્ષાઈને આપે કરેલી સનાતન ધર્મની અનેક વિધ
સેવાઓ બદલ આ અમિનન્દન પત્ર આપવા અમે પ્રેરાયા છીએ.

આપે મુખ્યમા માધવબાગના વૈકુંઠપુરીરામ ધાર્મિક સ્થલમાં
આ વર્ષે આપાડ માસમાં પંચમી લાગલાગટ ૧ માસ સુધી ધર્મના
અનેક વિધ શાસ્ત્રીય અને વ્યવહાર ઉપદેશોને સરલ ભાષામાં સમજાવી
દેખાડે. ધાર્મિક, બ્રહ્મણી અને પ્રસંગે સત્યબોધ આપ્યો છે તેથી
ઉપકૃત થયા છીએ.

વર્તમાન ધર્મ વિદ્રોહના સંકટાર્થ સમયમાં ધાર્મિક પ્રજાને
અને સનાતન ધર્મ પ્રહારકરનારાઓને ઉપદેશોદ્ધારા શ્રુતિ, સ્મૃતિ,
પુરાણ, ઇતિહાસાદિના પ્રમાણો દ્રષ્ટાન્તોથી સમજાવી આપે સાચો
માર્ગ બતાવ્યો છે.

અત્યારે આપ જેવા સનાતન ધર્મના ઉપદેશકોની જરૂર છે.

સનાતન ધર્મમાં વર્ણ, આશ્રમ, શ્રાદ્ધ, તર્પણ સદાચાર, યજ્ઞ,
દાન, તપ, અવતાર, ધર્મનીતિ, કર્મ, ભક્તિ, જ્ઞાન, ભજન, મુર્તિપૂજા
વગેરેના શું શું રહસ્યો છે તે આપ સુગમ્ય રીતે સમજાવે છે. તેથી

દગ્ગરે શ્રીપુરુષો તેનો લાજ લે છે. આપના ઉપદેશોમાં શ્રીઓની શક્તિઓ, શાસ્ત્રમાં તેનું ઉચ્ચસ્થાન, આધકાર અને કર્તવ્ય વગેરેને શાસ્ત્રના આધારો તથા દષ્ટાન્તોથી સમજાવી સ્ત્રી વર્ગનું આપણા સમાજમાં ઉચું સ્થાન તથા મહત્વ સમજાવ્યું છે.

આપે ગુજરાતના અનેક ગામો અને શહેરોમાં ઉપદેશાર્થ વિચરીને અને ઘણા ધાર્મિક પુસ્તકો લખીને સનાતન ધર્મની ધણી સારી સેવા કરી છે, આપે અનેકાનેક વૈદિક વર્ગો દ્વારા આપનું જીવન કૃતાર્થ કર્યું છે. આપશ્રીએ ધાર્મિક જીવોને અમુક ઉપદેશ તથા બોધ અને લાભ આપ્યો છે. જેનો બદલો આપશ્રીને ખીજ કોઇ રીતે આપી શકાય એમ નથી. તેમ છતાં અમારી હૃદય ભાવભરી લાગણી વ્યક્ત કરવા એક અસ્પૃશ્ય પ્રયાસ તરીકે આ અભિનંદન પત્ર આપશ્રીને અર્પણ કરીને અમે સતોષ માની કૃતાર્થ થઇ શું જેને આપશ્રી સ્વીકારી અમેને ઉપકૃત કરશે.

સુ. માધવબાગ સુ'બાઇ.

તા. ૩૦-૭-૩૮ સં. ૧૯૯૪ ના આવણ સુદી ૪ સનિએ
હી. આપનો ગુણાતુરાગી શ્રોતૃવર્ગ.

હિન્દુ ધર્મ જૂવણુ વિચારન, શ્રી ૧૦૮ સ્વામી પૂર્ણાશ્રમજી-કાશી.

મુનીજી ખડેસરી રામદાસજી, બિહાર

સનાતન ધર્મમાર્તક શાસ્ત્રી રેવાશંકર મેઘજી, મુંબઇ.

આશુતોષ ભટ્ટાચાર્યજી ન્યાયશાસ્ત્રી-કાશી.

મહંત સીતારામદાસ શાસ્ત્રી-નાસિક પંચવટી.

શાસ્ત્રી બલવરામ નથુરામ

મહંત દારકાદાસ દેવાદાસજી

શ્રીમાન શેઠ મનોરદાસ ત્રિભોવનદાસ માધવબાગના માલીક અને જરદી.

” ” ધરમદાસ ત્રિભોવનદાસ.

” ” વિદુષદાસ દારકાદાસ માધવબાગના સેક્રેટરી.

શ્રીમાન શેઠ મનુભાઈ ચંદ્રવિદ્યાનંદ સોલીસીટર

„ „ ગિરીનરાજંકર બાપુજી પંડ્યા સોલીસીટર.

શ્રીમાન ત્ર્યંબકનાથ સિવનાથ વ્યાસ બેરીસ્ટર.

શ્રીમાન શેઠ હચ્છીરામ મુદીવાલા

„ „ રામનારાયણ પોદાર

„ „ જમનાદાસ હરખજી સંઘવી, બે. પી.

„ „ દેવીદાસ દારકાદાસ

શ્રીમાન વિઠ્ઠલદાસ હરિદાસ મરચંદ

„ શેઠ મનસુખલાલ પરસોત્તમ

„ „ જોહાલાલ હમનલાલ

„ „ માધવજી શ્યામજી

„ „ નારાયણદાસ ગોવર્ધનદાસ મીતાલવાલા

„ „ હરિલાલ વિઠ્ઠલદાસ બંગાલી

„ „ માણેકલાલ નાનાલાલ મોતીવાલા.

„ „ લુધારમજી ગોવિંદરામ

„ „ સારાભાઈ હિતમરામ વઘીય

„ „ મુંળલાલ સુનીલાલ

„ „ બીખાભાઈ લક્ષ્મીભાઈ

„ „ પ્રાગજીભાઈ પ્રેમજીભાઈ

„ „ દેવીદાસ દારકાદાસ બેલાપુરીયા

„ „ મોહનલાલ મદ્દારજંકર પંડ્યા

„ „ દરકિસનદાસ દેવીદાસ

„ „ મણીલાલ મગનલાલ

મહેતા જમનાદાસ પરમાનંદદાસ

શ્રીમાન શેઠ મણીલાલ મગનલાલ રાવલ

„ „ દામોદર જગજીવન વ્યાસ સંગીત માસ્તર

ધીમતી વેળાખાઇ

„ મહિમન ગવરી મનુખાઇ

„ પરસનખાઇ

„ પાર્વતીખાઇ

„ લીલાવંતીખાઇ

„ સુવિદ્યા ગિરિજાશંકર પંડ્યા

સા. હીરાબેન.

—————x—————

॥ હરિઃ ઓમ્ ॥

દિવ્ય જીવન સભા, મુલુંડ.

ગોકુલરોડ, મુલુંડ (જ. આઇ. પી.)

ધર્મધુરધર શ્રી હરેરામ ભક્ષર્ષિ મહારાજ.

આપના પ્રસિદ્ધ કરેલા પુસ્તકોમાંથી કેટલાક મારા વાંચવામાં આવ્યા છે. મને હર્ષ થાય છે કે આ કરાલ કલિકાલમાં સનાતનધર્મ સંસ્થાપક વાઙ્મયનો પ્રચાર કરી આપ સત્સંધર્મનો ઉપદેશ કરો છો. આગામી કલ્પિક ભગવાનનાં અરિત્ર વિશેનો કાલનિર્ણય તથા સત્યયુગનાં આરંભ વિશે આપનું રહસ્યોદઘાટન ધણુંજ આકર્ષક તથા સમાધાનકારક છે. અનેક સંપ્રદાય તથા મતભેદનાં તોફાનથી ધામિક પ્રજાનો ઉદ્ધાર કરવા ઝોંકાર પ્રણવ બલનો ઉપદેશ ખરેખર મનુષ્યજાતિને આશીર્વાદ રૂપ છે.

પરમાત્મા આપનાં ધર્મપ્રચાર કાર્યમાં સુશય આપી આપને દીર્ઘાયુષ્ય અર્પે એજ પ્રાર્થના.

હી. સેવક

વૈદ્ય ઇન્દ્રલાલ ધીરજરામ

સદુપદેશક તથા મંત્રી

દિવ્ય જીવન સભા, મુલુંડ.

આભારદર્શન

સંવત્ ૧૯૯૪ વૈશાખ શુક્લ પચ્ચમી.

જે મહાતુલાવેગે સગ્રમ મહાતુભૂતી દર્શાવી છે તેઓને
આભાર માની સાદર મંગલ ઇચ્છું છું.

જગતગુરુ ધર્મચાર્યો

જગદ્ગુરુ ભગવાન આદ્યશંકરાચાર્ય સ્થાપિત પૂર્વ, દક્ષિણ,
પશ્ચિમ, ઉત્તર-મહાપીઠેશ્વર શંકરાચાર્યો!

- ૧ શ્રી શંકરાચાર્ય ગોપાલ તીર્થમઠ
પોટ મું. જગન્નાથપુરી.
- ૨ શ્રી શંકરાચાર્ય શ્રૃંગેરીમઠ
પોટ શ્રૃંગેરી, મૈસોર સ્ટેટ.
- ૩ શ્રી શંકરાચાર્ય કૂડલી શ્રૃંગેરીમઠ
કૂડલી પોટ, મૈસોર સ્ટેટ.
- ૪ કુંભકોણ કામકોટિ પીઠમઠ
પોટ કુંભકોણમ્ (મદ્રાસ)
- ૫ શ્રી શંકરાચાર્ય સંકેશ્વરમઠ
સંકેશ્વર પોટ (વામ્બે)
- ૬ શ્રી શંકરાચાર્ય વિરૂપાક્ષમઠ
હોસ્પેટ પોટ ચણ્ણારી જિલ્લા (મદ્રાસ)
- ૭ શ્રી શંકરાચાર્ય કરવીરમઠ, કોલ્હાપૂર પોટ.

- ८ श्री शङ्कराचार्य बालेकुमुमठ
बालेकुमु पोष्ट दक्षिण कनडा (मद्रास)
- ९ श्री शङ्कराचार्य चित्रापुरमठ
चित्रापुर पोष्ट, उत्तर कनडा जिल्ला (बोम्बे प्रेसिडेन्सी)
- १० श्री शङ्कराचार्य शारदामठ
पोष्ट मु. द्वारका (काठीआवाड)
- ११ श्री शङ्कराचार्य प्रभासपत्तन
पोष्ट काठीआवाड
- १२ श्री शङ्कराचार्य शारदामठ
पोष्ट मुकाम डाकोर (गुजरात)
- १३ श्री शङ्कराचार्य शारदामठ
ब्रह्मचर्याश्रम बकलाशी पोष्ट नडीआद (गुजरात)
- १४ श्री शङ्कराचार्य दंडीस्वामीमठ
स्वामीश्री वामनाश्रम. पो. मुं. डाकोर (गुजरात)
- १५ श्री शङ्कराचार्य दंडीस्वामीमठ
सरस्वति गंगातट. पो. मुं. सिद्धपुर (गुजरात)
- १७ स्वामी श्री दक्षिणा मूर्ति आनंद सरस्वती
ठे जेठा धनजीनी धर्मशाळामां, पो. मुं. त्र्यम्बक.
- १८ श्री स्वामि आत्मानंद सरस्वती
तापो ब्रह्मचर्याश्रम, बडछडा पो मु. सुरत
- १९ श्री योगिराज आत्मानंद सरस्वतीमठ
ब्रह्मावतं बीदुर बाया कानपुर
- २० विज्ञानमठ स्वामी शांताश्रमजी. मुं. असि काशी
- २१ गणेशवाडा महन्तस्वामी. मुं. असि काशी
- २२ स्वामी सेवाश्रमजी महन्त, चौसट्टी काशी.

- २३ महन्त श्रीनिवासाश्रमजी मच्छलीवन्दरमठ
मुं नगवा काशी.
- २४ महन्त महादेवाश्रमजी विशुद्धानंदमठ,
दशाश्वमेध काशी.
- २५ स्वामी घनश्यामानंद तीर्थ मुमुक्षुभवन
असी काशी.
- २६ प्रतिपादि भयङ्कर महाकवि परमहंस स्वामी
पंडित श्री राजनारायणजी
पद्मशास्त्री, ज्योतिषभूषण, आचार्य, भक्तियोगाश्रम,
फाजिलका जिल्ला फिरोजपुर (पंजाब)
- २७ महन्तजी गोविन्दासजी, दारागज इल्हाबाद
- २८ महन्तजी अखाढा वाघम्यरी, प्रयाग इल्हाबाद.
- २९ भारतधर्म महामंडल स्वामी दयानंद, मुं काशी.
- ३० स्वामी शकरानंद गिरि
राजपीपळा, वाया अकलेश्वर
- ३१ अद्वैत प्रबोधक सघ.
आग्रदेश, मु. नारायणदेवर केरी ता. होस्पेटी,
- ३२ श्री. नारायण भट्ट पंडित
मु. नारायणदेवर केरी, जी. बल्लारी.
- ३३ जगद्गुरु श्री कल्याणानन्द भारती मान्ताचार्य स्वामी,
“वैतसिद्धान्त चण्डभास्कर” श्री सदनम्, गुदरु
- ३४ वेदान्ताचार्य ज्ञानमठ,
कापटीवाड, पो मुं. बडोदरा स्टेट
- ३५ श्री शकराचार्य पाठशाला, प्रधानाध्यापक.
पो. मु. जी. धारवाड.
- ३६ आद्वयान्ती आहरीरदार कौशिकी रामचन्द्र भट्ट
जी बल्लारी

- ૩૭ ગૌરોશંકર ગનેહોષાલા, છપરા (સોરન)
 ૩૮ અયળમાયગદો સ્વામી શાન્ત્યાનંદજી, પો. મું. હરદ્વાર.
 ૩૯ હરિકીર્તન સમા, વાજારસેદમટ્ટા, લાહોર.
 ૪૦ પંડિત મદ્દાધાર્ય, લો. પ., અંકલેશ્વર.

મહારાજાઓ

૧ મહારાજા સયાજીરાવ—	૭ જુનીકોટાના મહારાજા.
ગાયકવાડ સરકાર,	૮ બીકનેરના મહારાજા.
બડોદા રેલ્વે,	૯ જામનગરના મહારાજા.
૨ ઉદયપુરના મહારાજા.	૧૦ ઇન્દોરના મહારાજા.
૩ જયપુરના મહારાજા.	૧૧ લીમ્બડીના મહારાજા.
૪ કચ્છના મહારાજા.	૧૨ ઘંતાના મહારાજા.
૫ પોરબંદરના મહારાજા.	૧૩ વાંસદાના મહારાજા.
૬ જામરાપાટણના મહારાજા.	

દિવાન અને જજો.

- ૧ દિવાનમહાદુર શ્રી. કૃષ્ણલાલ મોહનલાલ ઝવેરી.
 મુખ્ય રમેડીકોટ કોર્ટના માણ વડા જજ સાહેબ, બરૂચ.
 ૨ દિ. બા. નર્મદાશંકર દેવશંકર મહેતા, શાહીબાગ, અમદાવાદ.
 ૩ શ્રી. પુરુષોત્તમ ભોગીલાલ બટ્ટ, ડી. ડી. કલેક્ટર બરૂચ.
 દિવાન સાહેબ ખંભાત.
 ૪ શ્રીમાન હરીલાલ બેટીસનદાસ કલિંગા,
 બોમ્બે હાઇકોર્ટ જજ સાહેબ.
 ૫ શ્રીમાન હોટાલાલ નારાયણભાઈ, જજ સાહેબ, અમદાવાદ.
 ૬ ડિ. જજ સાહેબ, કાશી-અનાસ.
 ૭ રા. રા. શ્રીમાન ધાડગે, બા. કલેક્ટર સાહેબ, અમદાવાદ.

- ૮ શ્રીમાન રામચન્દ્ર મહારેવ, હીરટ્રીકટ જાળજ સાહેબ, નડીઆદ,
 ૯ શ્રીમાન રામપ્રસાદ શિવસંકર વ્યાસ,
 રેસીડન્ટ ફર્સ્ટ ક્લાસ ગેજેટ્ટેડ, કલ્યાણ (જીલ્લો થાણા).
 ૧૦ શ્રી. વિશ્વેશ્વરપ્રસાદ, જાળજ સાહેબ, રીયાં.

આચાર્યો.

- ૧ શ્રીમાન નૃસિંહાચાર્ય
 શ્રેયરહારી અધિકારી વર્ગ
 વડોદરા
 ૩ શ્રીમાન આચાર્ય આનંદરાંકર
 બાપુભાઈ મુખ
 વિશ્વવિદ્યાલય, કાશી.
 ૨ શ્રીમાન આચાર્ય શ્રીમન્નાથ-
 યોગી મહારાજ આનંદપ્રભ
 ખીલખા (કાઠીઆવાડ)
 ૪ શ્રીમાન પ્રધાનાચાર્ય—
 જયેન્દ્રરાય લગવાનલાલ
 દૂરદાલ, એમ. એ.
 શ્રીવિદ્યાલય દોડોદાસ
 હિન્દુ મુરુદલ પો. મુ. મુરત.

સોલીસીટર, બેરીસ્ટર, વકીલો.

- ૧ શ્રીમાન ગિરજસંકર
 બાપુભાઈ પંડ્યા
 (મુંબઈ લાઇ કોર્ટ સોલીસીટર)
 ૪ શ્રીમાન લક્ષ્મણાઈ શંભુરામ
 લાટ વકીલ ઠે. લાંબાપાડાની
 પોળ, અમદાવાદ.
 ૨ શ્રીમાન રા. બા. મનુભાઈ
 ચન્દ્રવિદ્યાનંદ પંડ્યા
 મુંબઈ હાઇકોર્ટ સોલીસીટર.
 ૫ શ્રીમાન રામસંકર કાલીસંકર
 વકીલ મું. સાવલી,
 વાપા વડોદરા.
 ૩ શ્રીમાન રા. બા. મનુભાઈ
 ચન્દ્રવિદ્યાનંદ પંડ્યા
 મુંબઈ હાઇકોર્ટ સોલીસીટર.
 ૬ શ્રી. વકીલ રામલાલ મોપાલજી
 વ્યાસ, પીલાજી જંજી, મેસાણા
 ૭ શ્રી બાબુરામજી વકીલ,
 જાળજ, મેસાણા.

- ૮ શ્રીમાન કાલીદાસ જશકરજી
અવેરી એડવોકેટ વકીલ,
અમદાવાદ.
- ૯ શ્રીમાન જ્યોતિલાલ આણીદાસ
વકીલ ઠે. રૂઢપ્રસાદ
મું રાજકોટ.
- ૧૦ શ્રીમાન વિશ્વનાથ પ્રભુરામ
બેરીસ્ટર, મુંબઈ.
- ૧૧ શ્રીમાન શુકલ બેરીસ્ટર
રાજકોટ.
- ૧૨ શ્રીમાન જ્યોતિલાલ
દેશવજાલ ત્રિવેદી, વકીલ
રામપુર બાવાની પોળ.
અમદાવાદ.
- ૧૩ શ્રીમાન ગુલાબરામ
કલ્યાણરામ દાથી
ઠે. રૂઢપ્રસાદ, મું. રાજકોટ.
- ૧૪ શ્રીમધુસૂદનરામ ગિરધરરામ
મજમુન્દાર વકીલ
નાગરવાડા, પાટણ.
- ૧૫ શ્રી અનિરૂપલાલ અમ્બકલાલ
વકીલ, ડોસીવાડા, પાટણ.
- ૧૬ શ્રી. નરભોરામ જમીનતરામ
મહેતા,
માજી આ. પોલીટીકલ એજન્ટ
ડોસીવાડા, પાટણ.
- ૧૭ શ્રી. ઉપેન્દ્રરામ ત્રિકમલાલ
વકીલ.
- ૧૮ શ્રી. પંડિત બલદેવપ્રસાદ
સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ સાહેબ,
રસુયાત રીવાં.
- ૧૯ શ્રી. પંડિત નંદકિશોર કુવે
આસિસ્ટન્ટ કમિશ્નર સાહેબ,
રીવાં.

પ્રોફેસર અને પ્રીન્સીપલો.

- ૧ પ્રોફેસર મોહનલાલ
પાર્શ્વતિથાંકર દવે
એમ. એ. એલ. એલ. બી.
અપાટીઆ ચકલા, સુરત.
- ૨ પ્રોફેસર ભટ્ટ સાહેબ,
બકોલ કોલેજ-વડોદરા.
- ૧૩ શ્રીમાન પંડિત
મદામહોપાધ્યાય
મુકુન્દજી-કારી.
- ૧૪ શ્રીમાન પંડિત
મદામહોપાધ્યાય
હરિહર કૃપાલુજી-કારી.

- ૩ શ્રીમાન જનાર્દન વીરભદ્ર
જો. મેજુરૂટ-ચુગત
- ૪ શ્રીમાન વીરભણિ ઉપાધ્યાય
ગ્રીન્સીપલ, હિન્દુ કોલેજ
વિશ્વવિદ્યાલય, બનારસ-કાશી
- ૫ શ્રીમાન મદનમોહન શાસ્ત્રી
ગ્રીન્સીપલ, મારવાડી સરકૂલ
કોલેજ, મીરઘાટ-કાશી.
- ૬ શ્રીમાન પંડિત રાજરાજેન્દ્ર
શાસ્ત્રી દ્રાવીડ, ગ્રીન્સીપલ
આમ્બેદ વિદ્યાલય
રામઘાટ, બનારસ.
- ૭ શ્રીમાન ગોપીનાથ કવિરાજ
ગ્રીન્સીપલ રાજકીય સંસ્કૃત
કોલેજ, કાશી.
- ૮ શ્રીમાન સભાપતિ ઉપાધ્યાય
ગ્રીન્સીપલ-બ્યાકરજી શાસ્ત્રી
બિન્દા સરકૂલ મહાવિદ્યાલય
લાલઘાટ, બનારસ.
- ૯ શ્રીમાન ચટ્ટીપ્રસાદ
ગ્રીન્સીપલ ગોપનકાન્તે
મહાવિદ્યાલય
લલીતાઘાટ-બનારસ.
- ૧૦ શ્રીમાન મહામહોપાધ્યાય
પંડિત પ્રમથનાથ તર્કશૂરજી
ગ્રીન્સીપલ, હિન્દુ વિશ્વ-
વિદ્યાલય-કાશી.
- ૧૧ શ્રીમાન મહામહોપાધ્યાય
ફજિમૂરજી-કાશી.
- ૧૨ શ્રીમાન પંડિત
મહામહોપાધ્યાય
પદ્મનાભજી-કાશી.
- ૧૩ શ્રી પંડિત મહામહોપાધ્યાય
અનંદચરણજી-કાશી
- ૧૪ શ્રીમાન પંડિત
મહામહોપાધ્યાય
કાશીનાથજી-કાશી
- ૧૫ શ્રીમાન પંડિત રત્નગોપાલ
શાસ્ત્રી ત્રિપાઠીજી ધર્મશાસ્ત્રી,
પદ્મચંદ્ર કેમરી, ન્યાયતીર્થ
સાહિત્યાચાર્ય, કાશી પંડિત
સભાના પ્રધાન મંત્રી
મહામહોપાધ્યાયકે, દયં
વિદ્યાલય લક્ષ્મી કુંડ-કાશી.
- ૧૬ શ્રીમાન વિદ્યાવાચસ્પતિ,
સાહિત્યાચાર્ય, બ્યાકરજી,
કાવ્ય, તર્ક, તીર્થ, વેદાન્ત
શાસ્ત્રી, પુરાણગ્રંથ, વિદ્યા-
શુધાકર, પંડિતશ્રી ધૂંરજી,
કેનીડૂ કોલેજ, સારદાલલન,
નજગગાગ, લખનઉ.
- ૧૭ વિદ્યાવાચસ્પતિ, સાહિત્યા-
ચાર્ય, વિદ્યાશૂરજી, પદ્મશૂરજી,
શ્રીકવીરાજ, શાન્તરામ શાસ્ત્રી

- ૧૧ શ્રીમાન જોગેન્દ્ર બટ્ટાચાર્ય
નવરૂપની ન્યાયની કોલેજના
પ્રીન્સીપલ
બંગાલ પ્રાન્ત કેલકત્તા.
૧૨ શ્રીમાન આર. ખી. આઠવલે
પ્રેસિડેન્ટ, એન્ડ સંસ્કૃત
એસ. એસ. ડી. કોલેજ
અમદાવાદ.

- શ્રીમત્સુબ્બ શ્રીપદાસ,
એનટર રોડ, લખનઉ.
૨૨ શ્રીમાન રાજપ્રદિત વિદ્યા-
વાચરપતિ શ્રી મધુસૂદનજી
વિદ્યાધરમણી, જયપુર.
૨૩ મહામહોપાધ્યાય ગિરધર શર્મા
ચતુર્વેદી, પાનકા હરિયા,
જયપુર.

- ૧ શ્રીમાન પં. લક્ષ્મણ શા
ચતારસ, રામનગર સ્ટેટ
૨ શ્રી. પં. વીરભજનજી
૩ શ્રી. પં. રામાવધિમી
સં. સન્યા. પાટશાલા,
વિશુદ્ધાનંદ કાશી.
૪ શ્રી. પં. તારાદત્ત પન્ત
૫ શ્રી. પં. તારાપદ મટ્ટાચાર્ય
રણવીર સં. પા. હિન્દુ
કોલેજ વિશ્વવિદ્યાલય
કાશી.
૬ શ્રી. પં. રઘુનન્દન શાસ્ત્રી
૭ શ્રી. પં. યજ્ઞનાભ શાસ્ત્રી
૮ શ્રી. પં. દુર્ગાદત્ત શાસ્ત્રી
મારવાડી સં. કોલેજ,
મીરઘાટ, કાશી.
૯ શ્રી. પં. ગોપાલ મટ્ટ

- ૧૦ શ્રી. ગણેશ દોક્ષિત
યજુર્વેદ
૧૧ શ્રી શિચારામ શાસ્ત્રી
બ્રાહ્મિદ અચર્યવેદ
૧૨ શ્રી રામાચાર્ય ઋગ્વેદ
૧૩ શ્રી હરિશંકર શાસ્ત્રી
સામવેદ
સાદ્ગવેદ વિદ્યાલય
રામપાટ-પનારસ
૧૪ શ્રી ગોક્ષાલાલ ચોધરી
૧૫ શ્રી ધામાચરણ મટ્ટાચાર્ય
૧૬ શ્રી ગુરુપ્રસાદ શાસ્ત્રી
પ્રીન્સીપલ
ટોકમણિ સં. કોલેજ
સકરકંદ મલી પનારસ
૧૭ શ્રી દર્શનાનંદજી
પ્રીન્સીપલ

- १८ श्री नृसिंहदत्तजी
 १९ श्री मुकुन्द शास्त्री खीस्ते
 श्री चन्द्र महाविद्यालय
 सार भैरव, चोक, बनारस.
 २० पं. बलदेवजी बिरला
 स. म. वि. छात्राघाट बनारस
 २१ हृषिकेशोपाध्याय
 २२ बालबोध मिश्र
 २३ गणपति मोकाटे
 २४ द्वाराणचन्द्र भट्टाचार्य
 २५ सूर्यनारायण शुक्ल
 २६ अनन्तराम फडके
 २७ भगवत्प्रसाद मिश्र
 राजकीय संस्कृत कोलेज
 काशी.
 २८ श्री रामयश पंडित
 २९ श्री राधाकान्त झा
 ३० श्री हरिनाथ शास्त्री
 ३१ श्री मार्तण्ड शास्त्री
 ३२ श्री कृष्ण पन्त
 गीतिका ओ. महाविद्यालय
 ललीताघाट-काशी.
 ३३ पं. रामयत्न ओझा
 ३४ पं. बालकृष्ण मिश्र
 ३५ पं. श्री शंकर तर्करत्न
 ३६ पं. महादेव पाण्डेय
 ३७ पं. चित्र स्वामीजी
 ३८ पं. राधाप्रसाद शास्त्री
 ३९ पं. विद्याधरजी वेदाचार्य
 हिन्दु विश्व विद्यालय
 काशी.
 ४० गोपाल शास्त्री नेने
 गवर्मेन्ट कोलेज, अध्यापक
 दुध चिनायक, काशी.
 ४१ गुर्जर छात्र संघ
 ठे. ब्रह्माघाट काशी
 बनारस सीटी
 ४२ गुर्जर छात्र समिति
 ठे. हरिहराश्रम, मिश्रपोखरा
 बनारस सीटी.
 ४३ भारत भारती विद्यावाचस्पति
 महाभंडोपाध्याय दायीभर्त
 शास्त्री-जमनगर
 ४४ श्री वेदान्ताचार्य कृष्णदास
 जमनगर मु. जमनगर.
 ४५ राजकीय सं. पाठशाला प्रधाना-
 ध्यापक शास्त्री अम्बिकादास
 भूषण मु. जमनगर
 ४६ अम्बिकादास नर्मदाशंकर पंड्या
 ठे. नवापुरा स्ट्रीट, पो. मु.
 राजकीय
 ४७ पुराणजी आनंदकृष्ण पुरमोचन
 अभिलाष, सारंगपुर

- ૪૮ ન્યોતિવિંદ ગિરિન્નસંકર
હરિસંકર સાંકડીસેરી,
દહરાની પોળ-અમદાવાદ
- ૪૯ લાલ ચાત્રી વેદાન્ત બૂપણ
સનાતન ધર્મ પ્રતિનિધિ
દરદાર મું. લાહોર
- ૫૦ બલચારી વિધ્યુ બાવા
- ૫૧ બલચારી નર્મદાનંદજી હિમાલય
- ૫૨ આર. એમ. ચાત્રી.
ડી. એલ. સંસ્કૃત પાઠશાલા
૧૨૫, ગુલાલવાડી, ૪ મુંબઈ.
- ૫૩ દેવકૃષ્ણ દયારાંકર ચાત્રી
દેવીદાસ જીવજીદાસ સં પાઠશાળા
ગુલાલવાડી, મુંબઈ ૪
- ૫૪ પં. રમા પતિ મિત્ર જી. ટી.
સં. પાઠશાલા, ગોવાલીયા
ટેંક, મુંબઈ ૪
- ૫૫ હરગોવિંદ જડુરામ ચાત્રી
ઠે. હનુમાન ગલી, વસનંજી
મનજી સં. પાઠશાળા મુંબઈ ૨
- ૫૬ ચાત્રી મોતીરામ કલ્યાણજી
મુખાદેવી સંસ્કૃત પાઠશાળા
મુંબઈ
- ૫૭ દુર્ગારાંકર ઉમાશંકર ચાત્રી
મુટેડી, સિદ્ધપુર કર, વાલુકેશ્વર
સં. પાઠશાલા મુંબઈ
- ૫૮ દિનેન્દ્રનાથ આય સમાજ
મદિર ઠે. કાકડવાડી કાંદાવાડી
મુંબઈ
- ૫૯ ચાત્રી શુક્લસંકર ધીરજ-
રામ પંડ્યા, કાંદાવાડી કલ્યાણ
મોતી ચાલ-મુંબઈ
- ૬૦ ચાત્રી ત્રિભુવન ધનજી બ્યાસ
મું. શોળ, રોસન પંડરી,
કાઠીઆવાડ.
- ૬૧ ચાત્રી ભાઈસંકર કામેશ્વર
સં. પાઠશાલા મું. પોરબંદર
કાઠીઆવાડ
- ૬૨ વેદબૂપણ, વેદરાન, યાસિકમૂપણ
અંબાલાલ નાનાલાલ ધનપાઠી
આડોઢ, અકતીયાંધાટ,
- ૬૩ રામપુર સંસ્કૃત પાઠશાલા
પ્રધાનાધ્યાપક, અમદાવાદ
- ૬૪ ગીતા પાઠશાલા પ્રધાનાધ્યાપક
ચાહપુર, અમદાવાદ
- ૬૫ ગિરધર વઙીલ સં. પાઠશાલા
પ્રધાનાધ્યાપક, અમદાવાદ
- ૬૬ ન્યોતિય પાઠશાલા પ્રધાનાધ્યા-
પક મામુનાયકપોળ, અમદાવાદ.
- ૬૭ શ્રીમાન ગણિયંકર ચાત્રી
રાજકીય સંસ્કૃત પાઠશાલા
પ્રધાનાધ્યાપક, પેટલાદ.

- ૬૮ શ્રીમાન અમૃતરામ શાસ્ત્રી
નારાયણ મહાવિદ્યાલય,
પેટલાદ. (ગુજરાત)
૬૯ સનાતન ધર્મમંડલ
આદિઆચાર્ય, પડિત પોત્ત,
અમદાવાદ.
૭૦ સનાતન ધર્મમંડલ, કારવણ,
વાયા ત્રિયાગમ, કાનમ.
૭૧ દિવ્ય જીવન સમા, મુલુંડ.
ગોકુલરોડ, મુલુંડ (જ. આષ. પી)
- ૭૨ શ્રી બાલચંદ્રચર્માશ્રમનાં .
મદંત પો. મું. ડાકોર.
૭૩ રાજકીય સંસ્કૃત પાઠશાલા
ના પ્રધાનાધ્યાપક શાસ્ત્રીજી.
પો. મું. લુણાવાડા.
૭૪ શ્રીખંભાત જી. ટોળકદિતેન્દ્ર
સમાજ, બાહાણુ વાડો,
ખંભાત.

કાશી પુસ્તકાલય.

- ૧ નાગરી પ્રચારણી સભા
વિવેચન મંજ, કાશી.
૨ કારમાધકલ પુસ્તકાલય,
ચૌક, કાશી
૩ ભારતી પુસ્તકાલય,
અમી, કાશી.
૪ દુવસી પુસ્તકાલય,
બદૈની, કાશી.
૫ આદર્શ પુસ્તકાલય,
ખુજવા, કાશી.

સાપ્તાહિક પત્ર

- ૧ ગુજરાતી પત્ર, સરકલ કોટ,
સામુન બીરોંગ, મુંબઈ
૨ મોજમજદ સાપ્તાહિક
ઠે ખટાલિ બીરોંગ, ગીરગામ
મુંબઈ.
૩ ગ્રંથોદય સંસ્કૃત પાલિકપત્ર
ઠે. જગતગંજ-કાશી
૪ મળશંકર બાઈશંકર શાસ્ત્રી
અધિપતિ “ નકોર ”
મું. રાજકોટ, કાકીઆવાડ.
૫ “ ગુજરાતી પંચ ” ના તંત્રીશ્રી
ઠે. પાંચકુવા, અમદાવાદ.
૬ “ પ્રજાગ્રંથ ” ના તંત્રીજી
આડીઆ, અમદાવાદ.

- ૩ "સંદેશ" ના તંત્રી
સારંગપુર, અમદાવાદ
૮ "મયાજી વિજય" વડોદરા
૯ "નવમુખ"
- ૧૦ "આયુક પત્ર" બૃતપૂર્વ.
૧૧ "હિન્દુસ્થાન પત્ર" મુબમ.
૧૨ "મુબમ સમાચાર" મુબમ.

માસિક

- ૧ "વિશ્વનાથ" હિન્દી માસિક
ડે. હુંદીરાજ ગણેશ, મુ.
બનારસ સીટી
૨ "સંસ્કૃત" સપ્તાદક
કાલીચરણ
પં. મું. અયોધ્યા.
૩ અધિપતિ "સુપ્રમાતમ્"
પં. કેદારનાથ સારસ્વત
મું. યનારસ.
૪ "દ્વાદશ સર્વસ્વ" માસિક
મુ. હટાયા
૫ "આદિત્ય કાન્તિ" ૧૮૪, બાત
બજાર, મુબમ ૬
૬ મત્રી "શક્તિ" કેશવલાલ બી.
પંડ્યા મુ. નડીઆદ
૭ "મહાકાવ્ય" તંત્રી સાકડીશેરી
લાલવસાની પોળ, અમદાવાદ
૮ "ઉનેવાળ ન્યોતિ"
ચાલધુર રંગીનાચેળ અમદાવાદ.
૯ તંત્રી "આત્મોદ્ધાર"
ડે. જૂતડીને ઝાપે, મુ. વડોદરા.
- ૧૦ "ઉનેવાળ બંધુ" કાર્યોદય
ડે. ગાધીચોક, મુ. સુરત.
૧૧ "સમાજ શ્વન" માસિક
ડે. માડવીની પોળ, મમાજ-
શ્વન કાર્યોદય.
"વિશ્વ ન્યોતિ" } ડે. અડાજણ
"મહિલા શૂપણ" } મિશ્રન્યોતિ
કાર્યોદય પો.
મુ. સુરત.
૧૪ "પંડિત પત્ર" અધિપતિ
પંડિત વ્યંહદેશ શાસ્ત્રી બી.એ.
પંડિત પત્ર ઓરીસ
બનારસ સીટી.
૧૫ "ચરુકૃત સુદર્શન" મંપાદક
પ. બળવંત શર્મા, વિ. હા.
હિન્દુ ચરુકૃત, અઠવા લાઇન્સ
મુ. સુરત.
૧૬ "નવ પ્રભાત" માસિક તંત્રી
જનમિયતરામ કૃપાચક્ર પંડ્યા
અંબાત, ત્રણ પોળ.

- ૧૭ "રાજસ્થાન" કાપોલય
૨૧૧, એ, ગીરગામ, મુંબઈ.
- ૧૮ "મોડેન્સ" કરાંચી, ૧૯૪,
૭મા સ્ટ્રીટ, નાનકવાડા.
- ૧૯ "શ્રીમાળા અમ્યુસ્ય"
મહુવા, કાઠીઆવાડ.
- ૨૦ "નવચેતન" ૧૦ પોલોક
સ્ટ્રીટ, કલ્કત્તા.
- ૨૧ "ભાટિઆ યુવક" માસિક
ગ્રીન્ટ રોડ, કોટ, મુંબઈ.
- ૨૨ "મોડેન રીવ્યુ" માસિક
મુંબઈ.
- ૨૩ "પ્રગતિ" માસિક કાપોલય
રાયપુર-અમદાવાદ.
- ૨૪ "આત્મોદ્ધાર" કાપોલય
ભૂતહીઆપે-વડોદરા.

પુસ્તકાલયો

- ૧ શ્રીકૃષ્ણ પુસ્તકાલય
દેવડી બજાર, અમદાવાદ.
- ૨ ભાઈશંકર સોલીસીટર પુસ્તકાલય, સારંગપુર, અમદાવાદ.
- ૩ આપારાવ ભેળાનાથ લાયબ્રેરી
કાંકરીયા રોડ, રાયપુર, અમદાવાદ.
- ૪ મ. મ. સૌ. અતિથક્ષત્રી
શ્રી લાયબ્રેરી, આરટોડીયા
રોડ, અમદાવાદ.
- ૫ લક્ષ્મીપ્રસાદ શંભુપ્રસાદ
લશ્કરી લાયબ્રેરી.
- ૬ શ્રી વિદ્યોત્તેજક મંડળ
સાર્વજનિક શ્રી લાયબ્રેરી.
કડવા પોળ, અમદાવાદ.
- ૭ શ્રી જમનાઆઈ સરસ્વતિ
મંદિર, કડવા પોળ, અમદાવાદ.
- ૮ હંસરાજ હોલ લાયબ્રેરી
પાનકોરનાકા, અમદાવાદ.
- ૯ ગુજરાત વર્નાક્યુલર
સોસાયટી પ્રેમાભાઈ હોલ,
ભદ્ર, અમદાવાદ.
- ૧૦ શ્રી સરસ્વતિ પુસ્તકાલય
આર રસ્તા, દરીયાપુર, અમદાવાદ.
- ૧૧ શેઠ માણેકલાલ જ્ઞેષ્ઠામજી
પુસ્તકાલય, એટીસધીનરોડ,
અમદાવાદ.
- ૧૨ શ્રી બ-ધુ સમાજ સાર્વજનિક
વાંચનાલાય,
કડવાલ, વાયા નદીઆદ.
- ૧૩ તા. ડબોઈ, કારવધ.
જે. જી. સા. પુસ્તકાલય.

- ૧૪ દેલવાડા પબ્લીક લાયબ્રેરી
મુ. દેલવાડા, કાદીઆવાડ.
૧૫ ઉના પબ્લીક લાયબ્રેરી
મું. ઉના, કાદીઆવાડ.
૧૬ માધવખાગ જૈન લાયબ્રેરી
સી. પી. ટેંક, મુંબઈ. ૪
૧૭ મારવાડી હિન્દી પુસ્તકાલય
કાદમાદેવી રોડ, બગબાગ.
૧૮ સનાતન શાસ્ત્રધર્મ પુસ્તકાલય
કાદીવિશ્વનાથ મહાદેવ,
વીરમગામ.
૧૯ દુરામજી કાવસજી ધન્ડેટીટપુર-
ની લાયબ્રેરી, વેલીગટન સોનિમા
નીચે, ધોળીનલાવ-મુંબઈ.

ભાષાન્તર શાખા

- ૧ વિદ્યાધિકારી કચેરી, વડોદરા.
૨ મારટર બુક ડીપો.
ખેલાડીલાલ સંસ્કૃત કચેરી
ગણી, બનારસ સિટી.
૩ પુ. ગુરુ મંડલ દત્ત શર્મા
સનાતન ધર્મ શાખા મહા
ગુલાબસાગર, જોધપુર.
૪ સ્વામીજી લક્ષ્મણજી, રીવો.
૫ "સાહિત્ય હિન્દુ બેન" નવી
મારટીટ કે સામને, પો. મું. કરાંચી.
૬ "જે રામ લાયબ્રેરી" બાગ
દિવાર, મું. દીલ્લી ૧૦
૭ એન. એમ. ત્રિપાઠી કું. કાદમાદેવી
રોડ-મુંબઈ ૨.
૮ મંડિત નારાયણ મૂળજી
પુસ્તકાલય અમ્બિકા મહોદય
કાદમાદેવી રોડ-મુંબઈ ૨
૯ મેટરવન્ડ લક્ષ્મણસ
અમ્બિકા, સંસ્કૃત પુસ્તકાલય
સેવદ મીઠાબજાર-કાદોર.
૧૦ પો. મું. સિદ્ધપુર, મંડીબજાર
શેઠ લક્ષ્મણજી સુન્દરજી
સાર્વજનિક પુસ્તકાલય.
૧૧ પો. મું. સુરત, આતમારામ
જૂખણના ડેલામાં જનરલ
લાયબ્રેરી.
૧૨ બ્રહ્મચારી વાડી, ઘીકાંડા રોડ
અમદાવાદનું બ્રહ્મચર્યાશ્રમ.
૧૩ વિદ્યામૃત વર્ષિણી સંસ્કૃત
પાઠશાલા, પો. મું. વડસાડ.
૧૪ પો. મું. નડીઆદ ગાંધીચોક
શ્રી લાયબ્રેરી.

શેઠીઆ મંડલ

૧ શ્રીમાન શેઠ ચીમનલાલ ગિરધરલાલ પરિખ અમદાવાદ.	૫ શ્રીમાન રાજરત્ન, દાતરશેઠ રમણલાલ. પેટલાદ,
૨ શ્રીમાન શેઠ કનુભાઈ મોતીલાલ કેસરી મીલ, અમદાવાદ.	૬ શ્રીમાન શેઠ દાસની હવેલી, ગં. સૂરજબા, પેટલાદ.
૩ શ્રીમાન શેઠ નરસિંહભાઈ તેલીઆ મીલ, અમદાવાદ.	૭ શ્રી. શેઠ ગોપાલદાસ બરડીવાલા સી. પી. ટેંક. નં. ૪, સુ. મુખઈ.
૪ શ્રીમાન મણિનગરના શેઠ માણેકલાલ મણિલાલ મેન્સન, શ્રીમાન શેઠ નંદલાલ અમદાવાદ.	૮ શ્રી. શેઠ જમનાદાસ ડોસા. જે. પી. વાણકેશ્વર રોડ, મુખઈ.

પાઠશાલાઓ

૧ વિશ્વ વિદ્યાલય ઝોયન્ટલ કોલેજ, કાશી.	૭ શ્રી ચંદ પાઠશાલા ખુશનાલા, કાશી.
૨ રાજકીય સં. પાઠશાલા કાશી.	૮ સંન્યાસી સં. પાઠશાલા, દુંદીરાજ ગણેશ, કાશી.
૩ જોખીરામ ભટ્ટશંકર ગો. સં. મહાવિદ્યાલય, લલિતા ઘાટ, કાશી.	૯ સુમુખલવન, અસી, કાશી.
૪ મારવાડી સં. કોલેજ, મીરઘાટ, કાશી.	૧૦ સનાટય સં. પાઠશાલા, અસી સંગમ, કાશી.
૫ ટીકમણિ સંસ્કૃત કોલેજ, કાવિકા ગલી, કાશી.	૧૧ સાંગવેદ વિદ્યાલય રામઘાટ કાશી
૬ દ.ઉચ્છ્રી-પાઠશાલા, સીમડા, કાશી,	૧૨ બિરલા વિદ્યાલય લાલઘાટ કાશી.
	૧૩ રણુવીર સં. પાઠશાલા, કમરજા, કાશી.

૧૪ દુર્ગા સં. પાઠશાલા, ભદૈની,
કાશી.

૧૫ દશેન વિદ્યાલય, લક્ષ્મીકુંડ,
કાશી.

૧૬ સુગત કિશોર રૂઢિયા પાઠશાલા
નગવા, કાશી.

૧૭ મોતીરામ બગીચા અસી, કાશી.

૧૮ મ. મ. પં. અયોધ્યાનાથ સં.
પાઠશાલા નર્મદરતી, કાશી.

૧૯ કોશીનાથ સં. પાઠશાલા,
મૈદાગિન, કાશી.

૨૦ વૈજનાથ જગત્રસાદ સં.
પાઠશાલા; ચિત્ર ઘંટા મલી,
કાશી.

૨૧ નિરંજન શેઠ સં. પાઠશાલા
હોરી બજાર, કાશી.

૨૨ વિશ્વેશ્વરપ્રસાદ સં. પાઠશાલા
ગોધાટ, કાશી.

૨૩ રાવબહાદુર બક્ષેવદાસ સં.
પાઠશાલા લાલધાટ, કાશી.

૨૪ ભગવાન સદાશ શેઠ સં.
પાઠશાલા ગાયધાટ, કાશી.

૨૫ પં. વૈદ્યનાથ શાસ્ત્રી મારવાડી
સં. પાઠશાલા મીરધાટ, કાશી.

૨૬ ટીકમણિ સં. કોલેજ,
સંકરકુંડ મલી, કાશી.

૨૭ પ્રભુદત્ત ગોડ અમિ હોત્રી સં.
પાઠશાલા મીરધાટ, કાશી.

૨૮ ત્રિપુરા હૈરવી સં. પાઠશાલા
કાશી.

૨૯ રાધાકૃષ્ણ કાનૌડીઆ સં.
પાઠશાલા મીરધાટ, કાશી.

૩૦ ભગવાનદત્ત સં. પાઠશાલા
મીરધાટ, કાશી.

૩૧ વિશ્વનાથ શ્વચર્યાશ્રમ
મીરધાટ, કાશી.

૩૨ દુર્ગા ત્રિપાઠી સં. પાઠશાલા
દુંદીરાજ ગણેશ, કાશી.

૩૩ ગાંધી રાધ્વી સં. પાઠશાલા.
દુંદીરાજ ગણેશ, કાશી.

૩૪ છાત્રમલ સં. પાઠશાલા.
ટેડીનેમ, કાશી.

૩૫ હિદાસીન સં. પાઠશાલા.
ટેડીનેમ, કાશી.

૩૬ હિદાસીન સં. પાઠશાલા
ટેડીનેમ, કાશી.

૩૭ આત્માનંદ હિદાસી સં. પાઠ-
શાલા, ટેડીનેમ, કાશી.

૩૮ સત્યનારાયણ સં. પાઠશાલા
વાંસફાટક, કાશી.

૩૯ ગોવિંદનંદ સં. પાઠશાલા
કાલભૈરવ, કાશી.

- ૪૦ દારકાં વ્યાસ, રેશમ કચેરી
સં. પાઠશાલા-કાસી.
- ૪૧ ગોવિંદ વ્યાસ રેશમ કચેરી
સં. પાઠશાલા, કાસી.
- ૪૨ ગવમેન્ટ સં. કોલેજ,
રેશમ કચેરી, કાસી.
- ૪૩ ગોવિંદ પાન્ડે સં. પાઠશાલા
નગવા, કાસી.
- ૪૪ જુગલ કિશોર સં. પાઠશાલા
નગવા, કાસી.
- ૪૫ મગિનરામ સં. પાઠશાલા
અસિલાટ, કાસી.

- ૭ પો. મું. ગયાજી, ખરખુરા
સં. પાઠશાલા.
- ૮ પો. મું. રેશન ચૂરુ સં.
પાઠશાલા રેસલ વિકાનેર.
- ૯ પો. મું. પ્રયાગરાજ, મહોલા
દારગંજ નિરંજની અખાડા
સંસ્કૃત પાઠશાલા.
- ૧૦ શિવરામી સંસ્કૃત પાઠશાલા
મુ. પ્રયાગ, દારગંજ.
- ૧૧ કિશોરીલાલ શેઠ પાઠશાલા
મુ. રામખાગ, પ્રયાગરાજ.
- ૧૨ ધર્મચાનોપદેશ સં. પાઠશાલા
મુ. અઢીયાપુર, પ્રયાગ.
- ૧૩ શ્રી સરયુ પારિજી બા. સં.
પાઠશાલા, પો. મું. પ્રયાગ.
- ૧૪ ઉપાધ્યાયજી સં. પાઠશાલા
મુંસી, પ્રયાગરાજ.
- ૧૫ પ્રબોધની પાઠશાલા
મુ. મોહલીપુર, પો. કરાલી,
જી. પ્રયાગ.
- ૧૬ જયદેવ વૈદ્યનવ સં. કોલેજ
પો. મું. કરવીમારી જી. બાંદા.
- ૧૭ દુલસી સ્મારક સં. પાઠશાલા
મુ. પો. રાજપુર, જી. બાંદા.
- ૧૮ વિનાયકનંદન મહેતા સં.
પાઠશાલા પો. મું. જી. પ્રતાપગઢ.

- ૧ બ્ર. જીવનદત્તજી સાંગવેદ
વિદ્યાલય પો. મું. નરવર,
જી. અલીગઢ.
- ૨ પં. હરિહર કૃપાલ સંસ્કૃત
પાઠશાલા, પટના.
- ૩ કલ્પમલ સંસ્કૃત પાઠશાલા
ચાવલમંડી, કાનપુર.
- ૪ રામ પાઠશાલા
ચટાઇ મહાલ, કાનપુર.
- ૫ સંસ્કૃત પાઠશાલા
પો. મું. ભાગલપુર.
- ૬ રાજકીય સંસ્કૃત પાઠશાલા
જંજુ.

- ૧૯ મુ. ખસવાપુર પો. લક્ષ્મીકાન્ત
ગંગ, જી. પ્રતાપગઢ અન્ધ.
સં. પાઠશાલા.
- ૨૦ ગુરુકુલ કાગડી હરદાર
ઝાપિકુલ, હરદાર.
- ૨૧ મુજદરપુર સંસ્કૃત કોલેજ.
- ૨૨ ઠલકતા, મચ્છવા ખલાર સ્ટ્રીટ
વિશુદ્ધાનંદ સરસ્વતિ વિદ્યાલય
- ૨૩ પો. મુ. રાજનગર, જી. દરભંગા
સંસ્કૃત પાઠશાલા
- ૨૪ મુ. કલ્યાણપુર, જી. દરભંગા
સંસ્કૃત પાઠશાલા
- ૨૫ મુ. દેખૂરા, પો. બેલીપટ્ટી જી.
દરભંગા. રોશન મધુબની
સંસ્કૃત પાઠશાલા
- ૨૬ પો. મુ. દરભંગા, રામેશ્વરલતા
વિદ્યાલય
- ૨૭ પો. મુ. લહેરીયાશરાય,
જી. દરભંગા સં. પાઠશાલા
- ૨૮ મુ. કપીલેશ્વર, પો. માધુબની
જી. દરભંગા સં. પાઠશાલા
- ૨૯ જી. દરભંગા, પો. જંજારપુર,
મું. લોહના. સં. પાઠશાલા
- ૩૦ પો. મુ. રો. પૂપરી, જી.
મુજદરપુર. સં. પાઠશાલા
- ૩૧ રાજ્ય નેપાલ, પોષ્ટ મધવાપુર
રોશન પૂપરી મું. મટીદાની.
સંસ્કૃત પાઠશાલા

શ્રીમાન લલપતરામ એમ દવે કૃત

૧ ઉત્તર હિન્દુસ્થાનની યાત્રા.

રંગનાથ ચંબુ કૃત-

૧ દુનિયાના ધર્મો.

૨ ભારતમત દર્શન.

મહોપદેશક શુક્રેશલાલ શાસ્ત્રી

૧ અન્ય સાહિત્ય.

મું. જાહો, જી. ચરપારકર.

(મિન્ધ દેસ.)

પંડિતશ્રી કરાંચી કર

૧ અન્ય સાહિત્ય, કરાંચી.

ब्रह्मर्षि सनातनधर्म ग्रन्थमाला महानुभावोसह संस्कृत गुजराती
प्राचीन सुप्रसिद्ध ग्रन्थोका सप्रमाण आदर्श सूचीदर्शन !

उद्देश-सत्यमेव जयते, सत्यंचद, सत्यान्नप्रमदितव्यम्.

१ मैत्रीयी उपनिषत्	१३ गरुडपुराण
२ शाक्यायनि उपनिषत्	१४ बृहन्नारदीय पुराण
३ मानव धर्मशास्त्र	१५ भागवत महापुराण
४ याज्ञवल्क्य धर्मशास्त्र	१६ कल्कि अनुभागवत
५ दक्ष धर्मशास्त्र	१७ मत्स्य पुराण
६ विष्णुधर्मशास्त्र	१८ कर्मपुराण
७ भगवद्गीता सप्तटीकासह	१९ ब्रह्मपुराण
८ योगवासिष्ठ महारामायण	२० भविष्यपुराण
९ वाल्मिकि महारामायण	२१ स्कन्दपुराण
१० अघ्यात्म रामायण	२२ देवीभागवत
११ पद्मपुराण	२३ शिष्यपुराण
१२ विष्णुपुराण	२४ महाभारत

देश गुजरात अमदावाद शहर
सनातन धर्मगुरु श्री हरेराम ब्रह्मर्षि महाराज
प्रसिद्ध ग्रंथमाला.

१ विशिष्टाद्वैतमतखंडन	६ धर्मधर्तीग दर्शन
२ रामानुजीयमतखंडन	७ भारतमत दर्शन
३ तत्समुद्रापाण्डदर्शन	८ सनातनधर्म अने
४ पाखण्ड धर्मखंडन नाटक	महाराजोनी पंथ
५ पाखंडधर्म मत खंडन-	९ मध्यमतविध्वंसिनी
	दशदूषणी.

पांचसो वर्ष पूर्व ऐतिहासिक

गुर्जर साहित्य अद्यावधि प्रमाण

१ अस्त्रानीषाणी	२१ महाकवि नर्मदकाव्य
२ कथीरथाणी	२२ जुनु नर्मगद्य
३ तुलसीरामायण	२३ महाकवि युद्धिकाव्य
४ नरसिंहन्देताषाणी	२४ स्वामी ब्लाकटार्नदकाव्य
५ शामलभटवाणी	२५ स्वामी दयानन्द गद्यपद्य
६ प्रीतमवाणी	२६ शेठ करसनदास काव्य
७ छोटमवाणी	२७ बल्लभी फांठमाळा काव्य
८ कृष्णाराम महाकाव्य	२८ नृसिंहवाणी
९ धीरानीषाणी	२९ बल्लभभट्टवाणी
१० भोजानीषाणी	३० बल्लभव्यासवाणी
११ बापुनीर्याणी	३१ नभुवाणी
१२ चीनाभगत वाणी	३२ नगीनवाणी
१३ सूरदास वाणी	३३ केशवपमाणि काव्य
१४ दयाराम काव्य	३४ मस्तराम काव्य
१५ स्वामी सच्चिदानन्द काव्य	३५ मणिकान्त काव्य
१६ ऋषिराज काव्य	३६ प्रभासि पागल काव्य
१७ गणपत काव्य	३७ हृदययोगि काव्य
१८ दामोदर काव्य	३८ केशवकृति काव्य
१९ पानाचंद पारेख काव्य	३९ महाकवि दलपत काव्य
२० पारसी मलवारी काव्य	४० श्रीमन्नाथयोगि काव्य

पो. मुं. अजमेर आर्यसमाज

- १ वेद विरुद्ध मत खंडन   ३ सत्यार्थ प्रकाश
२ ऋग्वेद भाष्यभूमिका
-

पो. मुं. भायनगर देश काठीआयाड

पंडित गौरीशङ्कर नथुराम

- १ शुद्धाद्वैत दर्शोद्घाटन
-

पो. मुं. सोरठदेश द्वारकां धाम शारदापीठ श्री मत्परमहंस
परिभाषकाचार्य जगद्गुरु शंकराचार्य राजराजेश्वर
शंकराश्रम स्वामी महाराज उत्तम शंकराचार्य
माधवतीर्थ स्वामी महाराज प्रणित ग्रन्थो.

- १ त्रिदण्ड मत विभेदिनी   ४ मतान्तर भेदिनी
२ तत्तत्सुद्रा विद्राघणम्   ५ काष्ट कंठी खंडन
३ व्यामोह विद्राघण मार्तण्ड   ६ दाराधर्पणवादी उर्ध्वपुंड्र
खंडन

सुरत

नागर गृहस्थ फारसी ग्रंथ

- १ काशीनाम्

मद्रास

पल. रंगीलदास पैगय लेखो

मुंबई गुलालवादी १२५

आर. एम. शास्त्रीना लेखो

મુંબઈ

વી. લક્ષ્મીદાસ કું. કોટ નં. ૨ મુંબઈ

૧ મહારાજા લાયવલકેસ.	૮ ધ્યભિચાર ચંદન નાટક
ટ્રાન્સલેસન ઇંગ્લીશ	૯ પોલીસ કેસ
યુરોપ લંડનમેં છપી દે.	૧૦ પોલ પરજ
૨ મહારાજાનો પંથ	૧૧ સોનેરી જાલ
૩ પુષ્ટિમાર્ગનો ઇતિહાસ	૧૨ તથેલાનું તોફાન
૪ ઘેંગીકેસ અને ધારંદલીલા	૧૩ સેતાની જાલ
૫ પુષ્ટિમાર્ગ કંટક દ્રુમ	૧૪ પુષ્ટિમાર્ગની કલ્પિતતા
દાવાનલ	૧૫ ટીપણીની પીટણી
૬ લોમીગુરુ ને લાલચુ ચેલા	૧૬ સીઓના વેપમાં ગુસ્તાઈ-
૭ ભાડિયા યુવક કાવ્ય	ઓના ફોટા

મુંબઈ

પોલપત્ર અને પ્રયાસી પાગલ લેખો

શાન્દ્રદેશ, નારાયણ દેવરકેરી તા. દોરુપેટિ, જી. યલ્હારી.

સંસ્કૃત પંડિત વી. નારાયણ મટ્ટ

૧ કૈતતન્ત્ર મુખમર્દનમ્	૪ મધ્યમુષ્ણ પેટા
૨ મધ્વમત ધ્વાન્તચંદ	૫ મધ્વમત ચંદન
ભાસ્કર	૬ મધ્વતત્વાર્થ મંજની
૩ મધ્વમુખ ચિધ્વંસિની	૭ મધ્વમત ચિધ્વંસિની
- દશદૂષણી.

इल्हावाद स्वामी ब्लाकटानंदजी

१ बल्लभकुल छलकपट दर्पण	४ बल्लभकुलका कथा चिठा
२ बल्लभकुल चरित्र दर्पण	५ पुरातन कथा
३ बल्लभकुल दंभदर्पण	६ पाखंडोत्पत्ति
नाटक	७ पाखंड प्रकाश
-

- १ योगेश्वर देवयोधी आचार्यकृत
ग्रन्थ साहित्य, नर्मदा.
  - २ स्वामी दामोदरायकृत
ग्रन्थ साहित्य, नर्मदा.
  - ३ स्वामी टोकरानंदकृत
ग्रन्थ साहित्य.
  - ४ स्वामी सदानंद गिरिकृत
ग्रन्थ साहित्य.
  - ५ स्वामी शंकरानंद गिरिकृत
ग्रन्थ साहित्य.
  - ६ वेदान्त सिद्धान्त रहस्य हि. भा.
  - ७ चतुर्थेदीय रुद्रसूक्त
  - ८ चतुर्थेदीय त्रिकालसंख्या
-

काशी बनारस

स्वामी श्री कृष्णानंद सरस्वतिकृत

- ३ विचारप्रयी
- २ महा महोपाध्याय पद्मदर्शन केसरी सर्वतंत्र
स्वतंत्र पं. पद्मनाभजीना छेखो, काशी.

- ૩ શ્રીમાન પંદિતરત્ન ગોપાલ શાસ્ત્રી ત્રિપાઠીજી!
(ધર્મશાસ્ત્રી, ષડ્દર્શન કેસરી, ન્યાયતીર્થ
સાહિત્યાચાર્ય કાશી પંદિતસમાના પ્રધાનમંત્રી,
મહા મહાધ્યાપક.) કાશીના લેખો.

મહા મહોપાધ્યાય રાજારામ શાસ્ત્રી કાશી

- ૧ ના “વાત્ય સંસ્કાર મીમાંસા”
- ૨ “વાત્ય શુદ્ધિ સંગ્રહ” લેખો.
- ૩ વનારસના હિ. જ્ઞાસાહેબ
શ્રીમાન ચન્દ્રવસુના લેખો.

બંગાલપ્રાન્ત કલકત્તા શ્રીમાન જોગેન્દ્ર મટ્ટાચાર્ય નવલ્લીપતી
ન્યાયની કોલેજના પ્રિન્સીપલકૃત પુસ્તકો.

- ૧ હિન્દુકાષ્ટ.
- ૨ સ્કેડસ.

અધર્ષિ ગ્રન્થભાણાનાં પુસ્તકો નીચેના સ્થળેથી મળશે.

- ૧ પશ્ચિમ નારાયણ મૂળજી પુસ્તકાલય, શાસ્ત્રાદેવી રોડ-મુંબઈ.
- ૨ હજીર ગોધર્ન લાણજી બુકસેલર, માધવનાગ-મુંબઈ.
- ૩ હજીર મોતીલાલ જ્ઞાલાલ બુકસેલર, માધવનાગ-મુંબઈ.
- ૪ મહાદેવ રામચન્દ્ર ભુશ્ન્ટે બુકસેલર, ત્રણ દરવાજા-અમદાવાદ.
- ૫ જગજીવન દયાલજી મોદી, નરસિંહજી પોળ-વડોદરા.
- ૬ વીહલ મંદિર, આલાજીરોડ-સુરત.
- ૭ દેશાઈ અધર્ષ એન્ડ કંપની, નવાબપુર, મીયાંગામ કરજી.